

A. G. b. 416

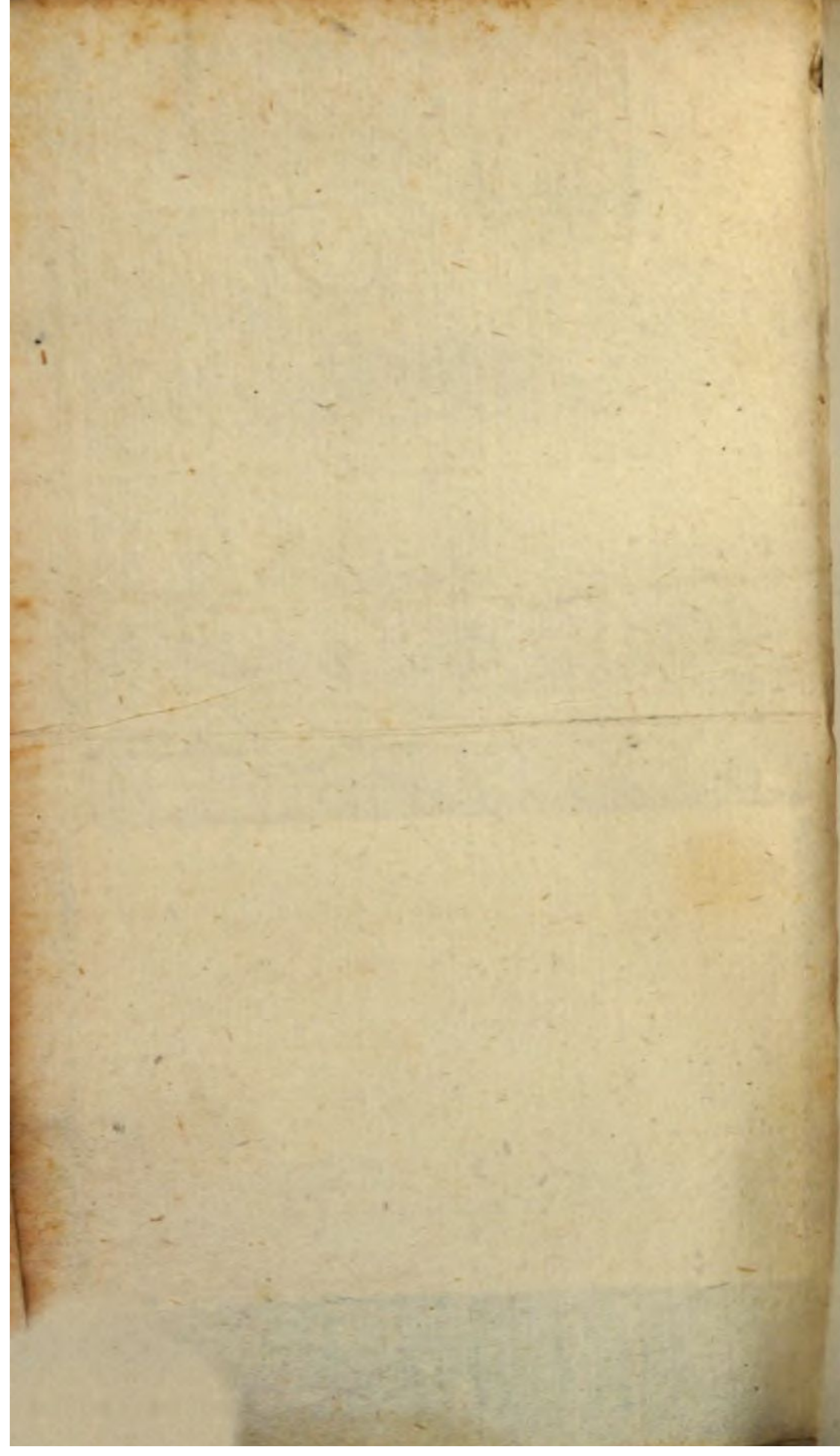
Aphthonius

dim
<36602310450015

<36602310450015

Bayer. Staatsbibliothek





B. L. 4660.

Ant. Gr. Vet. 255. p. 762.



APHTHONII
Sophistæ
PROGYM-
NASMATA.

*Editio nova superioribus
emendatior.*

Amsterodami,
Apud Lud. Elzevirium
A^o. 1649.

collegij S. J. Monac

APH' THONI
Sophris
PROGYM
NASHATA

... ..
... ..

... ..
... ..

coll. 2. 11. 10. 7

APHTHONII PROGYMNA- SMATA,

Partim à Rodolpho Agricola, partim
à Iohanne Maria Catanæo, Lati-
nitate donata.

Cum scholiis R. Lorichii.

Novissima editio, superioribus emenda-
tior, & concinnior.

Adjecto INDICE utilissimo.



Amsterodami,

Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios.

C. L. D. I. D. C. L. V.



Partim a Rodolpho Agricola, partim
a Johanne Maria Claudio, Lati-
nis.

Exemplum M. Lovisii.

Novissima editio, super scriptis emenda-
ta, et correctior.

Abbas Indica missus.



Indica.

Typ. Ludovicum de Bambergen Excudit.

cl. 150. 17.

APHTHONII DECLAMATORIS Præexercitamenta.

FABULA, QUÆ GRÆCÈ
ΜΥΘΟΣ.



*Fabula traxit à Poëtis origi- Fabula
nem, qua Rhetores etiam com- origo.
muniter utuntur, quod admoni-
tionibus sit idonea, & erudiendis
imperitioribus apta. Est autem Quid sit.
Fabula, sermo falsus, verita-*

tem effingens.

*Varias sortitur appellationes. Nam modò Sy- Ejus no-
baritica, modò Cilix, modò Cypria dicitur, receptis mina.
pro Inventorum varietate nominibus. Obtinuit ta-
men, ac evicit, ut potius Æsopica vocaretur, quòd
Æsopus omnium optimè fabulas conscripserit.*

*Sunt autem fabularum aliæ rationales, aliæ mo-
rales, aliæ mixtæ. Rationales sunt, quibus fingimus
hominem aliquid facere. Morales, quæ ratione ca-
rentium morem imitantur. Mixtæ, in quibus u-
trunque, rationale, & irrationale, junguntur. Quod-
si admonitionem, cujus causa fabula inventa est,
præposueris, προμύδιον, id est, ut ita dixerim, Præ-
fabulationem: Si verò postposueris, ὑπομύδιον, hoc
est, Adfabulationem, appellabis.*

E X E M P L V M F A B V L Æ

Formicarum & Cicadarum juniores
ad laborem adhortantis.

*Flagrans aestatis erat fervor, cum Cicada continuis indulgebant cantilenis, latoque inter ar-
busta strepebant carmine; At Formica laboribus intentæ, victum quærebant, colligebantque fructus, quibus hyberno tempore vescerentur. Ingruente igitur hyeme, partis Formica nutriebantur: Sed inertibus Cicadis oblectans illa voluptas cessit in inopiam atque famem. Sic, qui laborem in juventa subterfugiunt, in senectâ tabescunt egestate.*

S C H O L I A.

Quintilianus, optimus eloquentiæ magister, præcipit, adolescentes in minoribus dicendi facultatis operibus antè exercendos esse, quàm ad magnum illud Declamationum opus perducantur. Sunt autem opera minora quatuordecim:

Fabula, Narratio, Chreia, Sententia, Confutatio, Confirmatio, Locus communis, Laudatio, Vituperatio, Comparatio, Ethopœia, Descriptio, Thesis, Legislatio.

Quæ, ut pueri memoriâ faciliùs tenere possint, versiculis hisce tribus sum complexus:

Fabula, Narratur, Chreia, Sententia, Futat, Confirmat, Locus haud primus, Laus, Crimina, Confert,

Fiçtio, Descriptum, Thesis, ac Inductio legum.

Quorum illa sunt generis

Deliberativi, Fabula, Narratio, Chreia, Sententia, Thesis.

Inde-

Judicialis, Confirmatio, Confutatio, Locus communis.

Demonstrativi, Laus, Vituperatio, Imitatio, Comparatio.

Fabulæ autem, secundum Marcum Varonem à verbo Fari, nomen habent. Has primas tradere pueris solent Oratores, quia animos eorum adhuc molles ad meliores facile *Qui fabulis nuntias instituunt vitæ: ut ait Priscianus. Delectant autem vehementius, & efficacius persuadent. Delectant, quia morum facetiæ quadam imitatione capiunt imperitorum animos. Fidem faciunt, quia verum veluti ponunt ante oculos: ut Erasmus inquit in Copia. Non solum autem conducunt ad oblectandum, sed etiam vim maximam habent ad promovendum, atque persuadendum. Hinc Aristoteles 2. Rhetoricorum, eas ponit inter probationes Rhetoricas.*

A Poëtis &c. Hesiodus (auctore Suida) primus omnium fabulas conscripsit. Qui annis centum atque tribus superior Æsopo fuit. Quintilianus, lib. 5. cap. 11. Fabularum (inquit) primus auctor Hesiodus videtur: atqui Poëtæ figmentis quidem utuntur; sed iisdem altissimam continent Philosophiam. Exemplo fit Homerus, cujus Ilias ostendit, quantum calamitatis afferat libido: Odyssæa virtutis exemplar expressit. Vide Horatium 1. Epistolarum 2.

Qua Rhetores etiam, &c. Vt Menenius Agrippa, qui plebem cum patribus in gratiam traditur reduxisse, nota illa de membris humanis adversus ventrem discordantibus fabula.

Item, Themistocles, qui admoniturus

Athenienses, ne magistratus innovarent, fabulam de vulpe muscis obfitâ denarravit.

*Demo-
sthenis
fabula.*

Item, Demosthenes adversus Philippum, ab Atheniensibus decem Oratores postulantiem: Lupi, inquit, suaserunt pastoribus, ut in amicitiam convenirent. Cùmque hoc pastoribus placuisset, petierunt lupi, ut primâ sibi vice securitatis canes traderent, in quibus videbatur occasio jurgiorum consistere. Quo facto, lupi, omni ademtâ formidine, omnem gregem non solum pro satietate, sed etiam pro libidine laceraverunt. Sic, inquit, sublati oratoribus, in populo Atheniensium facturus est Philippus: qui populi Oratores postulavit, ut facilius spoliata custodibus urbem possit opprimere.

*Apa-
thia
Stoico-
rum.
Fabula
Attici.*

Item, Herodes Atticus contra Stoicorum ἀπάθειαν: Thracius, inquit, homo, ex ultima Barbaria ruris colendi insolens, cùm in terras cultiores, humanioris vitæ cupidine commigrasset, fundum mercatus est, oleâ atque vite confitum: qui, quia nihil admodum super vite atque arbore colenda sciret, videt fortè vicinum rubos latè atque altè obortos excidentem, fraxinos ad summum propè verticem deputantem, soboles vitium è radicibus caudicum super terram fufas revellentem, stolones in pomis, aut oleis proceros, atque decerptos, amputantem. Acceditque propè; &, cur tantam ligni atque frondium cædem faceret, percontatus est. Ei vicinus ita respondit; Ut ager, inquit, mundus purusque fiat, ejusque arbor atque vitis fecundior. Discedit ille à vicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi atque securim capit, atque

atque ibi homo miser & imperitus vites suas sibi omneis, & oleas, detruncat; comasque arborum latissimas, uberrimosque vitium palmites, decidit, & fruteta, atque virgulta simul omnia, pomis frugibusque gignendis felicia, cum sentibus & rubis, purificandi agri gratiâ, convellit, malâ mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic (inquit) isti apathiæ sectatores, qui videri se esse tranquillos, & intrepidus, & immobiles, volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioribus animi affectibus amputatis, in corpore ignavæ, & quasi enervatæ vitæ, consenescent. Hæc Gellius, lib. 19. cap. 12.

Nec Oratores tantum fabulis utuntur, sed etiam Philosophi: à quorum sacrario tamen in cunas nutricum eliminantur, quæ solas aurium delicias profitentur. Admittuntur autem, quæ legentis intellectum adhortantur ad virtutes. Vide Macrobius de Somno lib. 1. cap. 2. Ejusmodi fabulæ exemplum habetur apud Platonem, lib. 2. de Republica. & Cicero-nem, Officiis 3. de Gygis annulo.

Sermo falsus, &c. Quamvis fabulosa sint argumenta, & nullam veritatis vim continere videantur; tamen rationem habent, ut juxta eam veritas possit manifestari, fictâ quidem narratione, sed veraci significatione.

Sybaritica, &c. Sybaris oppidum fuit vicinum Crotoni, ut testis est Herodotus libro quinto. Stephanus in Italia constituit, atque postea Theurion appellatum. Vnde Sybaritæ dicti, gens in voluptatum architectura operosissima. Nam, Suida teste, luxu deliciisque

Sybaris.

Sybaritæ.

*Fabula
Sybari-
tica.*

*Sybari-
tas mol-
lities
perdidit.*

adeò notabilis fuit , ut quicquid effœmina-
rum , quicquid molle , quicquid accuratâ ,
atque ambitiosâ luxuria paratum esset , id
vulgò Sybariticum diceretur. Hinc Sybari-
ticæ fabulæ , quales ferme apud Æsopum. At
aniles , & parum pudicæ vocantur à Suida ,
propter nimium luxum , ac libidinem Syba-
ritarum , apud quos nugæ ac voluptates in
precio, frugalitas odio fuit. Hos ex Aphrica-
no Politianus Miscellaneorum decimoquinto
narrat eò deliciarum venisse, ut equos in con-
vivis introducerent , ita institutos , ut audito
tibiæ cantu , statim se tollerent arrectos , &
pedibus ipsis prioribus vice manuum gestus
quosdam chironomiæ motusque ederent ad
numeros saltatorios. At enim tibicen, inquit,
ibi quispiam contumeliâ affectus transfugit
ad Crotoniatis hostes , paullo antè prælio su-
peratos à Sybaritis : & , quod è Republ. foret
illorum , pollicetur, (si fidem modò habeant;)
suâ operâ Sybaritarum cunctorum equites in
ipsorum venturos potestatem. Credita res,
& belli dux creatus à Crotoniatis tibicen ,
convocat omneis , quotquot ejusdem forent
in urbe artis , artificium modulamentumque
eis indicat , atque ut visum tempus , pro-
cedere in hostem jubet. Sed enim Sybaritæ
fastu præturgidi , quod equitatu superabant,
eunt contra , prælium conferunt. Hic au-
tem repente dato signo , tibicines universi
conspirant. Ecce tibi igitur , confestim , mo-
dulamine agnito , cantuque illo vernaculo,
tollunt , eriguntque semet in pedes equi
Sybaritarum , sessoribus excussis ; & quod
tripudium domi didicerant , etiam in acie ex-
hibent. Ita capti omnes equites , sed humi
jacen-

jacentes ; omnes equi , sed tripudia repræ-
sentantes. De Sybaritis plura apud Erasmum *diurnum*
in Chiliadibus. Idem Apophthegmatum *eque-*
sexto refert ex Athenæi lib. 12, tantam Syba-
ritarum fuisse mollitiem, ut nullum opificium
in civitatem admitterent , quod cum strepitu
exerceretur ; quod genus sunt fabrorum fer-
rariarum , & lignariarum. Atque adeo ne
gallum quidem gallinaceum in civitate fas
erat alere ; ne quid esset , quod illis somnum
interrumperet.

Modò Cilix, &c. Cilix à Cilicia , minoris *Cilices.*
Asiæ regione , Syriæ proxima ; ut meminit
Plinius lib. 5. capite 27. Cilicum autem vani-
tas & mores olim fuerunt notati. Hinc pro-
verbium : Κίλιξ ὁ ῥαδιώτερος ἀληθεύει. Cilix haud
facile verum dicit. Item : Tria Kappapeffi-
ma. quo notatæ gentes Cappadoces , Creten-
ses , Cilices. Priscianus in præexercitamentis
suis fabulas ponit Libycas , à Libya , quæ ut
variarum ferarum ac monstorum est ferax,
ita gentis ingenia fuerunt ad fabulas propen-
sa. Ex proverbio, Libycam feram appellabant
hominem vafum , callidum , versipellem ,
variis moribus , ancipitique ingenio ; ut ait
Erasmus. Et Libycorum Apologorum memi-
nit Aristoteles in Rhetoricis.

Modò Cypria, &c. Dicta à Cyprio ; quæ in- *Cypros.*
ter Syriam & Ciliciam insula , in mari Car-
pathio , famosa luxu. In qua sunt Cypros,
Cythera, Paphos, Veneri consecratæ. Vnde
Venus Κύπρις , Cytherea, & Paphia dicitur.
Fuerunt & fabulæ dictæ *Milesiæ* , à Milesiis
Ioniæ populis, qui luxu diffuebant, ex eoque
proverbium Græcè fertur: Οἶκοι τὰ Μιλήσια,
μὴ γὰρ ἐνθάδε, hoc est, Domi non hic, Milesia,

Recenset Politianus Miscellaneorum cap. 17.

Milesii. Vide Erasmus in proverbio : Domi Milesia. Apuleius in principio Metamorphoseos totius. At ego, inquit, tibi sermone isto Milesio varias fabulas conferam, hoc est, juxta Beroaldi interpretationem, fabuloso, lepido, jocofo, delicato, ludicro, à Milesiis, qui deliciis & (ut dixi) luxu fuere notabiles. Quorum est illud memoratissimum : Nemo nostrum frugi esto, alioqui cum aliis ejiciatur.

Epheſii. Simile Epheſiorum dictum : Qui cum Principem Hermodorum civitate expellerent, ita locuti sunt : Nemo de nobis unus excellat; sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. Cic. Tusc. 5.

Æſopi fabula. *Æſopica, &c.* Apollonius Tyanæus apud Philostratum lib. 5. ait : Ego verò fabulas Æſopi ad sapientiam accommodatiores, quàm cæterorum esse censeo. Quas à Mercurio docet acceptas, Æſopumque in numero sapientum habitum. Vnde ejus fabulæ in tanto fuerunt usu, ut qui eas non legisset, indoctior reputaretur. Vide Erasmus in proverbio; Ne Æſopum quidem trivisti. Quintilianus loco supra citato; Fabulæ, quæ etiam si ab Æſopo originem non acceperunt, (nam videtur earum primus autor Hesiodus) nomine tamen Æſopi maximè celebrantur, ducere animos solent. præcipuè rusticorum, & imperitorum, qui & simplicius quæ ficta sunt, audiunt, & capti voluptate, facilè his, quibus delectantur, consentiunt. Cujus meminit Lancilotus lib. 6. cap. 14.

Apologus Æſopi. Sunt autem Apologi maximè compositi ad popularitatem, atque vim persuasionis. Cujus generis ille, qui fertur ab Æſopo compositus;

fitus, in ea oratione, in qua Sami primum quendam capitis postulatam, iudicio defendebat. Vulpes (inquit) fluvium transitura, in foveam cecidit: inde cum egredi non posset, longo tempore afflictata est, atque hircinis obsessa. Errabat illac forte fortuna herinaceus; despexit, misertus est: tum interrogat, nunquid se vellet: opem atque operam suam pollicetur pessimis animalibus evellendis. Negante illa, sciscitatus est causam. Quia, inquit, hircines hæ, quæ me habent, jam expletæ sunt sanguine atque depastæ, parumque amplius hauriunt: quodsi abegeris, inanes aliæ & famelicæ irruent, quæ reliquum mihi sanguinem ebibent. Idem vobis, viri Samii, censeo cogitandum esse. Hic, quem vos morte mulctandum putatis, nihil vobis officit amplius, jam locupletatus est, jam satur est. Quodsi è medio illum sustuleritis, invadent alii pauperes, qui rem vestram publicam depopulabuntur. Cujus meminit Aristoteles 2. Rhetor. cap. 38.

Rationales, &c. Quibus homines finguntur aliquid operari. Cujus generis illa: Medicus ægrotum curabat. ægro mortuo, ille efferentibus dicebat: Homo hic si vino abstinuisset, & clysteribus fuisset usus, non interiisset. Ad ea respondit quidam: Non oportet hæc te nunc dicere, cum nulla est utilitas; sed tunc admonere decebat, cum ægrotus his uti poterat. Fabula significat: oportere amicos tempore necessitatis succurrere, & auxilia præbere.

Item: Puer è ludo literario condiscipuli libri- *Apollonius* furatus, domum tulit. Mater non corriguit filium, sed exosculata laudavit. Puer ætate *Fure* te proventus, majora cœpit furari. Furto de-

prehensus, rectâ ducebatur ad mortem. At sequente ac lugente matre, carnificem orabat ille, ut in aurem matri quiddam narraret. Cum mater ori filii se admovisset, ille aurem dentibus demorsam abscidit. Matre & aliis accusantibus, quod non solum fur, sed etiam impius haberetur; respondit ille: Mater meæ causa perditionis est. Nam si, cum olim furatus eram librum, me corripuisset; non ad hæc flagitiosa crimina venissem. Quæ significat; ea, quæ in principio non puniuntur, in majus augeri malum.

Fabula de Leone. *Morales &c.* Cujus generis illa. Leo senio confectus, cum vires non suppetere ad victum parandum, callidum coepit consilium. Itaque in antro, quasi periculoso morbo correptus, decumbens: quod ad ipsum visendum passim animantes reliquæ advenirent, prehenfas illas devorabat. Atque ita magnâ bestiarum multitudine à Leone absumptâ, accedit tandem & vulpecula ad antrum, & ante illud subsistit hæsitabunda & circumspectans. Tum Leo; quid esset, cur non adeat ad se? rogat. At illa id, quod in Epistolis Horatius retulit, respondisse fertur:

— *Quia me vestigia terrent,*
Omnia te adversum spectantia; nulla retror-
sum.

Fabula docet: Prudentes ante pericula cavere sibi, & ea signa, quibus mala portendantur, notare, & hæc effugere.

Agricola & Ciconia. *Mixta, &c.* Qualis illa de Agricola & Ciconia.

Intersubula. Inter grues cepit Agricola & Ciconiam. Hæc deprecata ab illo vitam; non solum innocentem, sed etiam piam se, & hominibus pro-

prodesse, commemorat. Nam & nostrum genus, inquit, venenatas bestias venatur, ac deglutit: & effœtos senectâ parentes gestat, atque sublevat. Huic respondit Agricola: Credere se vera esse omnia, quæ recensuerit; sed inter nocentes captam, eandem oportere pœnam sufferre, quam illi. Fabula significat: Similem quemque haberi iis, cum quibus confociatus, & inter quos deprehensus fuerit.

Ἐμπύδιον, &c. Cæterum, quod Ἐμπύδιον, id est, Apologi interpretationem appellant, non admodum refert, initio ponas, an in fine. Quanquam & hinc incipere licebit, & in hanc definere, modò sermonis accedat varietas. Sunt qui velint, ejusmodi fabularum expositiones in fine ponendas ab iis, qui fuerint earundem inventores. Ab aliis in principio, vel in fine.

DE TRACTATIONE

Fabularum.

Breviùs fabulæ tractantur, si narratione simplici proferantur: fusius autem, si personis inductis sermo fingatur: quemadmodum Priscianus ait. Exempli causa: Simiæ convenerunt, & consilium habuerunt de urbe condenda: & quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem. Sed vetus inter eas prohibuit ab incepto, eas docens, quod facile capiantur, si intra muros concludantur. Fusius autem sic: Simiæ convenerunt, & consultabant de urbe condenda. quarum una in medium veniens concionata est: quia oportet ipsas quoque civitatem habere. Videtis enim (aiebat) quod civitates habendo homines habent etiam domos singuli, & concionem

nem universi, & in theatrum ascendentes delectant animos spectationibus, & auditionibus variis. Et sic proferes orationem, dicens, quod & plebiscitum scriptum est. Et finges etiam orationem veteris Simiæ.

A L I V D E X E M P L V M

Fabula, brevius tractata.

Voluptatem, aiunt, atque dolorem quodam tempore coram Jove se mutuo accusavisse. Cumque ille nihil non tentaret, atque experiretur, quod in gratiam litigantes redigeret, frustra omnia conatum, ipsos tandem adamantinâ quâdam catenâ inter sese copulasse atque devinxisse: itaque durante nihilominus dissidio & contrariâ voluntate, necessario conjuncti & fociati manserunt.

Jam qui latiùs hanc fabulam tractare volet, ab initio procœmion excogitabit, quod rei laudem contineat: ut, quod non vanum sit anicularum deliramentum, sed nobile philosophorum, non modò futurum oblectamento, sed etiam usui magno documentum. Deinde voluptatis orationem, qua dolorem accusat; & è contrario doloris, qua criminatur voluptatem, effinget: atque utriusque rationes aliis vel fabulis, vel exemplis illustrabit. Dicit dolorem maximum malum: Quod sit res tristis, aspera, amara, & inimica naturæ, quemadmodum ait Cicero 2. Tusculan. quæstionum. Contra voluptatem escam malorum, pestemque capitalem; quod Circes, atque Sirenum fabulæ confirmant. Huc ea referri poterunt, quæ sunt apud Silium Italicum, libro contra voluptatem. Postremò, Jovis explicabit judicium, quo

quo voluit, inhonestæ voluptatis inseparabilem esse comitem dolorem, atque poenitentiam, ac mœrorem æternum. At doloris & honesti laboris gloriam. Etenim ex paululo incommodi, atque molestiæ, summum maximumque bonum colligi. Vide proverbium: Exiguum malum, ingens bonum.

Porro, qui in hoc scribendi genere volunt stylum exercere, duo potissimum vitabunt. Primò, ne orationem faciant omnino aridam, sed temporum, locorum, aliarumque circumstantiarum, velut succo plenam reddant. Deinde, ne dum hoc vitant vitium, in contrarium incurrant, & immodico descriptionum ambitu fastidium ingerant; ut ait Petrus Mosellanus. Principio autem dilatabunt præfatione commendationis. Commendabunt autem, juxta Erasmi sententiam, cum auctorem ipsum, tum Apologorum genus. Deinde in describendis animantium, aut rerum formis ac naturis, quas inducent, longiùs immorabuntur. Quandoquidem hoc jam ipsum, & cum voluptate accipitur, & ad eruditionem liberalem pertinet. Veluti, si scarabæi formam, deinde quemadmodum è stercorebus nascatur, & quo pacto posterioribus pedibus erectis stercorea protrudat, atque id genus alia, describent. Ad eundem modum: Aquilam regnum in avium genus obtinere; armigeram esse Jovis, non offendi fulmine, non connivere ad ardentissimos Solis radios, perniciosissimo volatu ultra nubes ferri. Denique quæcunque vel ad scarabæorum humilitatem exaggerandam, vel aquilæ generositatem attol-

attollendam, pertineant. Atque hac in re non prætermittendum, si quid animanti cuiquam fabulis Poëtarum est attributum. Quod genus, E Lycaone natos lupos: Ex adolescente perdicem: Cygnum Apollini sacrum esse, sub fatalem horam suavissimè canere: Corvum ejusdem fuisse nuncium, & ob cessationem ex albo nigrum factum. Aut si quid proditum est historiis insigniter ab his factum. Velut de aquila, quæ virginem adamavit; apud Plinium, libr. 20. cap. 5. De delphino, apud Gellium, libr. 7. c. 8. apud Plinium, Epist. 9. De Bucephalo Alexandri Magni equo, apud Gellium libr. 4. cap. 2. Atque item de cæteris. Deinde, cùm ad ipsum Apologum fuerit ventum, fusiùs ac latiùs enarrare licebit. Id fiet citra tædium, si facetiâ quadam imitatione, quod est in hominum vita, ad fabulæ mores accommodabunt. Præterea, si ad eandem rationem sermones, sententias, dictaque adfingamus. Exemplum aptissimum est dilatati Apologi, apud Appuleium, de corvo & vulpe.

E X E M P L V M A P O L O G I

breviter expositi.

Mus rusticus urbanum hospitio excepit, & amicum, quibus potuit, cibis exquisitis refecit. Urbanus agrestia fastidians opsonia, rusticum in urbem secum duxit. Ineunt, quod opiparè fuit instructum, convivium. Inter epulandum auditur strepitus in fera, & latratus canum. Ambo trepidare, & fugitare: rusticus maximè, qui viarum ignarus ægrè se rueri; sed ad sese reversus, ait: Malo cum securitate meam inopiam, quàm istam cum tali anxietate copiam.

E X E M-

EXEMPLVM EIVSDEM
dilatati apud Horatium.

Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
Asper, & attentus quæsitis, ut tamen arctum
Solveret hospitii animum: quid multa? neque
ille

Sepositi ciceris, nec longa invidit avenæ:
Aridum & ore ferens acinum, semesaque lardum
Frusta dedit, cupiens variâ fastidia cœnâ
Vincere, tangentis malè singula dente superbo:
Cum pater ipse domus paleâ porrectus in hornâ
Esset ador, loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc: Quid te juvat (in-
quit) amice,

Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines, urbemque feris præponere sylvis?
Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria
quando

Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo lethi fuga. quo, bone,
circa

Dum licet, in rebus jucundis vive beatus.
Vive memor, quàm sis ævi brevis! Hac ubi
dicta,

Agrestem pepulere domo. Levis exsilit inde:
Ambo propositum peragunt iter, urbis avenes
Mœnia nocturni subrepere; jamque tenebat
Nox medium cali spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multaque de magnâ superessent fercula cœnâ,
Quæ procul exstructis inerant hesternæ cani-
stris.

Ergo, ubi purpureâ porrectum in veste locavit
Agre-

*Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
 Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis
 Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
 Ille cubans gaudet mutatâ sorte, bonisque
 Rebus agit latum convivam, cum subito ingens
 Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
 Currere per totum pavidi conclave, magisque
 Exanimis trepidare, simul domus alta molossis
 Personuit canibus: tum rusticus, haud mihi
 vitâ*

*Est opus hac, ait; & valeas! me sylva, cavusque
 Tutus ab insidiis tenui solabitur arvo.*

ALIVD DILATATÆ FABVLÆ

Exemplum, è Gellii lib. 2. cap. 29.

*Æsopus ille è Phrygia fabulator haud imme-
 ritò sapiens existimatus est: cùm quæ utilia
 monitu suafuque erant, non severè, non im-
 periosè præcepit, & censuit; ut Philosophis
 mos est: sed festivos delectabilesque apologos
 commentus, res salubriter, ac prospicienter
 animadverfas, in mentes animosque homi-
 num, cum audiendi quadam illecebra indu-
 xit: vel, ut hæc ejus fabula de aviculæ nidulo
 lepidè atque jucundè præmonet, spem fidu-
 ciamque rerum, quas efficere quis possit,
 haud unquam in aliis, sed in semet ipso ha-
 bendam. Avicula, inquit, est parva, nomen
 est cassita: habitat, nidulaturque, in segeti-
 bus, id ferme temporis, ut appetit messis,
 pullis jamjam plumantibus. Ea cassita in se-
 mentes fortè concesserat tempestiviores, pro-
 pterea frumentis flavescantibus. pulli et-
 iam tunc involucre erant. Cùm igitur ipsa
 iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut
 si quid ibi novæ rei fieret dicereturve, ani-
 madver-*

*De cas-
 sita Fa-
 bula.*

madverterent : idque sibi, ubi redisset, re-
 nunciarent. Dominus postea segetum illa-
 rum filium adolescentem vocans, Videsne,
 inquit, hæc ematuruisse, & manus jam po-
 stulare? Idcirco die crastino, ubi primum di-
 luculabit, fac amicos adeas, & roges, ve-
 niant, operamque mutuam dent, & messem
 nobis hanc adjuvent. Atque ubi rediit cassita,
 pulli trepiduli circumstrepere, orareque ma-
 trem, ut statim jam properet, atque alium
 in locum sese asportet: Nam dominus, in-
 quiunt, misit, qui amicos rogaret, uti luce
 oriente veniant, & metant. Mater jubet
 eos à metu ociosos esse. Si enim dominus,
 inquit, messem ad amicos rejicit, crastino
 seges non metetur: neque necesse est, hodie
 uti vos auferam. Die igitur postero mater
 in pabulum volat: dominus, quos rogave-
 rat, opperitur; sol fervet, & fit nihil; & amici
 nulli erant. Tum ille rursus ad filium: Ami-
 ci isti, inquit, magnam in partem cessato-
 res sunt; quin potius imus, & cognatos affi-
 nesque nostros oramus, ut adsint cras tempo-
 ri ad metendum. Itidem hoc pulli pavefacti
 matri nunciant. Mater hortatur, ut tum quo-
 que sine metu, ac sine cura sint. Cognatos *Obsequi-*
 affinesque nullos ferme tam obsequibiles esse, *biles.*
 ait, ut ad laborem capeffendum nihil cun-
 ctentur, & statim dicto obediant. Vos modo,
 inquit, advertite, si modò quid denuò dice-
 tur. Aliâ luce ortâ, avis in pastum profecta
 est: cognati & affines operam, quam dare
 rogati sunt, supersederunt. Ad postremum
 igitur dominus filio, Valeant, inquit, amici
 cum propinquis! Adferes primâ luce falces
 duas: unam egomet mihi, & tu capies al-
 teram;

teram ; & frumentum nosmet ipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audivit : Tempus , inquit , est cedendi , & abeundi : fiet nunc dubio procul quod futurum dixit. In ipso enim jam vertitur , cuja res est ; non in alio , unde petitur. Atque ita cassita nidum migravit , & seges à domino demessa est.

Hæc quidem Æsopi fabula , de amicorum & propinquorum levi plerumque & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri Philosophorum monent , quam ut in nobis tantum ipsis nitamur. Alia autem omnia , quæ extra nos , extraque nostrum animum sunt , neque pro nostris , neque pro nobis ducamus. Hunc Æsopi Apologum Q. Ennius , scitè admodum , & venustè , versibus quadratis composuit. Quorum duo postremi isti sunt , quos habere cordi & memoriæ operæ pretium esse , herclè puto. Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm ;

Ne quid expectes per amicos ,

Quod tu per te agere possis.

FABVLA DE FORMICIS

atque Cicadis breviter narrata.

Appetente hyeme , frumentum in arculam ad Solem trahebat formica . Videns id cicada , accurrit , rogitat granum . At formica , Cur non (inquit) & tu meo exemplo æstate trahis quodcunque potes , atque addis acervo ? Respondit illa : sibi id temporis cantando transactum fuisse . Ridens formica : Si , ait , æstate cantitare soles , meritò nunc esuris .

Monet Fabula : ut , dum adhuc robur corporis adest , quæramus ea , quibus imbecilla susten-

sustentetur senectus. Per hyemem senectutem
intellige ; per æstatem, adolescentiam, &
florem illum ætatis.

EADEM PAVLO FVSIVS

tractata.

Quotusquisque Philosophorum, ratione
sua quantumvis argutâ, bonarum ad litera-
rum studia juventutem potentius adhortatur,
quàm Æsopus hoc lepidissimo de formicis
atque cicadis figmento? Etenim nullo tam
efficaci, ad labores honestos capeffendos, pelli-
ci posset, quàm argumento formicarum. Quæ
laboris exempla trahunt ore quodcunque pos-
sunt, atque addunt acervo, quem struunt,
haud ignaræ, ac non incautæ futuri. Quæ
simul inversum contristat Aquarius annum,
non prorepunt, & illis utuntur ante quæsitis
potientes. Nec mirum, cùm homines olim
fuerint agrorum cultores, & in formicas
transformati, nihil præter corporis figuram
amiserint. Antiquos enim mores obtinent,
veterem naturam servant, Reipublicæ ratio-
nem habent atque curam, rura frequentant,
prata pererrant, arbores conscendunt, fru-
menta colligunt atque recondunt. Nam in
eis (ut dixi) mens præfaga futuri. Vnde olim
Midæ, cujus imperio Phrygia fuit subiecta,
puero dormienti in os grana tritici congef-
sisse leguntur: ut apes Platonis dormientis
in cunis parvuli labellis mel inferuisse, atque
ita magnæ felicitatis indices exstitisse non
fuitiles. Hyemis igitur venturæ memores,
adeò pertinaciter laborant, ut earum itinere
silices attritos videamus, & in opere semitam
factam: ne quis dubitet, qualibet in re quid
possit

possit quantulacunque sedulitas. Ad eas igitur, tanquam vitæ magistras, Rex Solomoni jubet abire pigrum, earumque mores contemplari, ut sapientior fiat. illæ, tametsi nec præfectum, nec ducem habeant, tamen æstate cibum pro veteri consuetudine parant, & in messe colligunt alimenta. At dissimilem naturam ignavæ referunt cicadæ, quas Socrates apud Platonem dicit procreatas ex hominibus. Qui natis ab initio Musis, cantuque monstrato, usque adeò deliniti fuerunt voluptate cantûs, ut canentes cibum potumque negligerent. Et adhuc hodierno die messis tempore cantillantes, hyeme tabescunt egestate. Harum stulti sunt imitatores, qui juvenes à labore proclives ad libidinem, in ætate floridâ veterno torpent, in senectâ premuntur rerum penuriâ. At prudentes collaudantur, qui formicarum exempla secuti, laboribus honestis quæerunt viatica, miseris cicadis ante oculos assiduo ponentes, ignaviæ comitem esse paupertatem, ut voluptatis dolorem: Atque desidiosos non solum ab hominibus habitos odio, sed etiam à Diis immortalibus; qui industrios adjuvant, ac spectant magnos viros colluctantes cum aliqua calamitate. Vnde rectè Demetrius ille dixit: Nihil infelicius eo, cui nihil unquam aliquid evenit adversi. Cujus rei meminit Seneca in lib. de Divina providentia. Hinc est, quod Saturnus olim foliis stillantia mella decusserit, ignem removerit, & passim rivis currentia vina represserit,

*Pauper-
tas igna-
via co-
mes.*

Non torpere gravi passus sua regna veterno.

Ex Xeo-

enophonte. Et Lycurgus pueros non in forum, atque deliciis affluentia loca, sed in agrum duci jussit,

jussit, ut primos annos non in voluptatibus, more cicadarum, sed in omni opere & labore agerent, formicas imitati. Quippe negotia sunt horrida nomine, sed Reipublicæ mores in statu prospero continent. Contrà, blandæ appellationis quies pluribus vitiis & periculis respergit. Exemplo sit Roma, cujus præpotens imperium agitatio rerum excitabat ad virtutem capeffendam, nimia quies in desidiâ resolvit ac interitum. Hinc Appius ille Claudius crebrò solitus fuit dicere: Negotium populo Romano melius committi, quàm otium. Blanda quidem & facilis initu voluptatis est via: Virtutis autem, quam formicæ videntur ingredi, nimis laboriosa & aspera. Sed ut hujus ultima meta jucunda simul ac beata est; sic illius miserabilis & infestus exitus.

Nam qui desidiâ, luxumque sequetur inertem,

Dum fugit oppositos incauta mente labores,

Turpis inopsque simul miserabile transiget ævum:

At quisquis duros casus virtutis amore

Vicerit, ille sibi laudemque decusque parabit.

Res quidem blanda nimis est, mellitus candor, atque voluptatis illecebræ, sed quos præstigiis suis ceperunt, disperdunt. Ovid. 3. de arte:

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora

Quaslibet amissas detinuere rates.

Harum una Parthenope, humanâ voce; *Sirenes*. Alia, cui Leucosia nomen, tibiis; Tertia, Ligia, canebat lyrâ: atque tantâ carminis dulcedine transeuntes nautas sic afficiebant, ut alto somno premerentur: & cum sopitos per-

Præcla-
re Circes
fabulam
explica-
tam ha-
bes apud
Xeno-
phontem
in me-
mōrabi-
libus.

sensiscerent, submergebant atque devorabant.
Quare cum juxta illas transiturus esset pru-
dens Ulysses, cerâ sociorum aures obturavit,
& ipse se ad navis malum alligari jussit, ut eâ
ratione salvus evaderet. Vnde Martialis, lib. 3.

*Sirenas hilarem navigantium poenam,
Blandosque mores, gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas,
Fallax Ulysses dicitur reliquisse.*

Et Horatius :

*Sirenium voces, & Circes pocula nosti,
Quæ si cum sociis stultus, cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.*

Quid aliud sapientissimi viri per amœnas
Sirenium voces intelligi voluerunt quàm
blandæ voluptatis præstigia? quibus inescati
homines submergi soleant, atque funditus
interire. Et quid aliud Æsopus per molles ci-
cadarum cantus significare voluit; quàm po-
pinonum turpitudinem, miseriam, infelici-
tatem, & breviter, corporum atque anima-
rum interitum, quæ pestifera secum trahit
voluptas? Proinde studiosa juvenus utile
propositum virtutis exemplar Ulyssē imita-
bitur, ut tanta pericula declinet, atque fu-
giat perniciosam voluptatem, quod ipsissi-
mum melle litum est venenum. Quo nihil
damnosius; cum virtutes atterat, animique
pariter & corporis vires expugnet: ut luxuria
Campana, quæ invictum Annibalem illece-
bris suis complexa, vincendum militi Ro-
mano tribuit. Vide Livium de bello Punico:
Valerium libro nono, cap. 1. Imitabitur item
Publium Scipionem:

*Qui juvenis plenus monitis ingentia corde
Molitus, visa caluit virtutis amore,*

Sprevit

Sprevit (voluptatem) Achaemenium spiran-
tem vertice odorem:

Ambrosias diffusa comas:

Ut Silius Italicus inquit.

Non imitabitur illum cum cicadis otia se- *Iuvenis*
stantem juvenem. quem dormientem in me- *desidio-*
dios semper dies objurgabant sui; & quidnam *sus.*
faceret in lecto tam diu, quærebant. Quid-
nam igitur censetis? Ille (inquit) dicere ius-
sus: Quoties, inquit, manè evigilo, adsunt
ad lectulum meum puellæ duæ. Quarum al-
tera ad surgendum, & operis aliquid facien-
dum me hortatur; & ostendit, quàm turpe
sit juveni, optimam diei partem in lectulo
conterere; atque interdum Græcum versicu-
lum accinit semisomni, cujus (ut opinor)
sententia est: Auroram tertiam operis partem
perficere. Ibi tum altera, nugari hanc, ait, &
turbatricem esse quietis, qua nihil sit neque
melius neque dulcius, & quâ vita hominum
carere nequeat. Bonum si adipiscendum sit,
quovis tempore rectè surgere. Malum si im-
pendeat, nimis citò surrexeris, inquit, quam-
vis ferò reliqueris lectum. Hæc ego, inquit
adolescens, inter convitia mutua & alterca-
tiones gravissimas disceptantes has audiens,
cùm dubitem utri assentiar, diutius soleo in
lectulo immorari. Nec imitabitur illum, qui
sacris in proverbiiis ita loquitur: Paululum
modò dormiam, paululum modò dormitabo,
paululum modò somno vacabo, paululum
modò manus conseram, & componam me ad
recumbendum. Neque illos, qui in libro Sa-
pientiæ sic proclamant: Venite, fruamur bo-
nis quæ sunt, & utamur creaturâ tanquam in
juventute celeriter; vino pretioso, & unguen-

*Virtu-
tem,
tan-
quam
umbra
corpus,
gloria
sequi-
tur.*

tis nos impleamus, & non prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant; nullum pratum sit, quo non pertranseat luxuria nostra; ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Non, inquam, imitabitur, ne interea ceu viator veniat inopia, atque obruat eum paupertas ac miseria. Quicunque ergo ad veras opes, & æternam, quæ virtutem non aliter atque corpus umbra comitari solet, gloriam adspirant, formicas magis Æsopicas studebunt imitari, quàm cicadas, hoc est, virtutem potius, quàm voluptatem, conabuntur amplecti.

FABVLA HESIODI DE ACCIPITRE & LUSCINIÂ breviter prolata.

Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc unguibus transfixa miserè plorabat: ad hanc raptor horrendâ voce sic inquit: Quid exclamas miserè, à multo, quàm tu sis, fortiore detenta? Huc adsis, quo ego te pertraham. Suave licet usque canas, cœna tamen mihi futura es, ubi voluero. Desipit, qui potentioribus repugnat.

E A D E M D I L A T A T A

ab Auctoris laude.

Tantâ sapientiâ, & præclaris animi dotibus excelluit antiquissimus Poëtarum Hesiodus, ut etiam vitâ defunctum honore summo profecuti sint viri sapientes, ac veluti Numen aliquod certum venerati. Quemadmodum enim Homeri nativitatem urbes permultæ sibi vendicabant: ita sepulchrum Hesiodi divinum asserebant sibi Nemæi simul & Orcho-

Orchomenii. Dignissimus autem honore tanto tantus Poëta, qui preciosa divini ingenii multa ad omnium hominum utilitatem spectantia reliquit monumenta, in quibus ut gemma nobilissima relucet, quam de accipitre, atque luscinia protulit, fabula.

Qua sapienter docuit, eos stultè facere, qui potentioribus reluctentur, certantque cum iis, quos tyrannos nequeant vincere. *Apræfabulari.*

Quod ipsum est contra torrentem niti, contra stimulos calcitrare, & juxta proverbium *Θεομαχεῖν*, id est, cum Diis pugnare. Non injuriâ scripsit Ovidius:

Odimus accipitrem; quia semper vivit in armis.

Etenim Harpyiis omnibus rapacior, adunco rostro, & unguibus incurvis ad vim inferandam natus. Cui tanta est insita atque à parentibus ingenta rapiendi ac dilaniandi fames, ut nulli avium generi parcat, nec ab ullis etiam cognatis sanguinolentos abstineat ungues. Qui alitum sævissimus, aviculas insontes aut humi volantes, aut circa arbores in sublimi sedentes persequi, rapere, & discerpere solet. Nec in minores solum crudelis, ac injuriosus, sed etiam populator impius bellum internecinum cum Aquila, cunctarum avium Rege, non expavescit gerere, ut coherentes sæpe deprehendantur. *Anatupa accipitris.*

Quo genuinæ rabiei propulsus instinctu crudelissimus hostis, sanguine, quem asfiduo sitit, se satiaturus, innoxiam adoritur lusciniam, atque comprehendit. Capta imbellis & insons avicula victorem dulci, qua plurimum pollet, voce rogare cœpit, & obsecrare, ut innocenti parceret, inquit:

*A Ser-
mocina-
tione per
Prosopo-
pæiam.*

Fer mansuetè fortunam. Noli extinctam extinguere. Parce mihi per ea, quæ tibi dulcissima sunt in vita : Miserere infelicis : Respice innocentiam meam : Neminem unquam violavi, nunquam rapto vixi, ut jam par pari debeat referri. Quodsi nulla mei te misericordia commoverit, eximia, qua nobilitor, permoveat virtus mea, noli perfectum musices organum disperdere. Te permolliat, flectatque vox tam dulcis atque magna, tam parvo in corpusculo meo regnans, & tam pertinax spiritus iram tuam frangat in tam absoluta Musicæ scientia modulatus sonus, quem sæpius audisti continuo spiritu trahi, nunc variè inflexo, nunc distingui conciso, copulari intorto, promitti, revocari, infusari ex inopinato : Interdum plenum, grave, acutum, crebrum, extentum, summum, medium, imum. Breviter, omnia tam parvulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiæ tormentis ars hominum excogitavit : Quorum ex interitu majorem tibi & invidiam & infamiam conflaveris, quàm utilitatem perceperis. At ille, quin tu, inquit, auribus meis opplorare definis ? Quid tu rere clamoris tui gratiâ te omissum iri ? Nihil gemitus, nihil lacrymas tuas moror aut curo. Quiritatio tua, nisi forsitan animo placuerit, te meis de unguibus nunquam eripiet, ac conservabit. Exple meas inimicitias, & iracundiam sanguine tuo satura. Et statim eo dicto miseram discerpit.

*A colla-
tione.*

Quid hoc facto potuit immanius esse ? Captivis aliis tempus relinquitur, quo crimen objectum diluere, aut aliquam causam in excusationem queant adducere. Sed huic infelici

felici omnis exclusa fuit misericordia, omnis-
que negata purgandi facultas. Et quis tyran-
norum tam fuit impius, ut aliquem occiderit,
nisi vel levi aliquâ ratione permotus? Sed
aliâ nullâ causâ propulsus accipiter tantum
facinus designavit, nisi solâ nocendi libidine.
Animalium ferocissimus leo traducitur, huic
tamen ex feris tanta est in supplices clemen-
tia, ut in prostratos non sæviat; est enim no-
biliores animi,

Parcere subiectis, & debellare superbos. At
Tyranni verso pollice, vulgi quemlibet occi-
dunt populariter: omnibus sanguinolentas
manus injiciunt, nihil homines, nihil Deos
ipsos curando.

Quemadmodum igitur præda insolenti *A con-*
victori visa gloriosa fuit, ac suavis: sic ærumna *trario.*
miserrimæ calamitatis acerbissima, ut pœ-
na, quæ venerat indignè, magis esse dolenda
videatur.

Quæ crudelitas accipitris ostendit, ipsam *Conclu-*
innocentiam apud maleficos Tyrannorum *sio.*
greges nunquam fore tutam. Nobis igitur
ante omnia curandum, ne in Melampygos
(juxta proverbium) incidamus; & impen-
dente malo, patienter feramus, quod non po-
terimus mutare vel effugere.

DE NARRATIONE,

Quæ Græcè Διήγημα,

CAP. II.

Narratio est expositio rei factæ, vel tan-
quam factæ. Dividitur autem in poëti-
cam, historicam, & civilem. Poëtica est, quæ

habet expositionem fictam. Historica, quæ vetustam rerum commemorationem continet, atque veterum gesta narrat. Civilis, quâ in controversiis oratores utuntur.

Narrationi accidunt sex.	{	Persona faciens.
		Res gesta.
		Tempus, circa quod.
		Locus, in quo transacta.
		Modus, quo pacto.
Virtutes ejus quatuor.	{	Causa, propter quam.
		Claritas, seu perspicuitas.
		Brevitas.
		Probabilitas, quæ dicitur $\pi\delta\alpha\nu\acute{o}\tau\eta\varsigma$.
		Electorum verborum proprietas.

EXEMPLVM NARRATIONIS ab Angelo Politiano translatum.

Qui rosa pulchritudinem demiratur, plagam Veneris consideret. Amabat Adonin Dea: Mars ipsam. Quodque Dea foret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus Deam adamabat, Deaque hominem sequebatur. Par cupido, tametsi genus dispar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finem putans amoris Adonidis necem. Ferit Adonin Mars, accurrit auxilio Venus; festinans rosas incidit, ac se spinis implicuit, plantamque pedis perstrinxit. Qui vulnere manarat cruor, de se rosam coloravit. Sic rosa, quæ prius candida, rubrum in colorem, qui nunc cernitur, est conversa.

SCHOLIA.

Primo Rhetoricorum libro Trapezuntius
tria

tria ponit Narrationum genera : Civile , Digressorium , Remotum. Hoc pueris utilissimum ita vocatur , quod à causa civili remotum sit , in quo conveniat juventutem exerceri , quo commodius illas superiores narrationes in veris causis possint aliquando tractare. Ejus duo sunt , juxta Ciceronem , genera. Alterum est positum in negotiis , quod habet partes

tres. { *Fabulam* , quæ neque veras , neque verisimiles continet res ; ut ea quæ Tragœdiis tradita sunt.
Historiam , quæ est res gesta , sed ab ætatis nostræ memoria remota.
Argumentum , quæ est res ficta , quæ tamen fieri potuit ; veluti argumenta Comœdiarum.

Alterum in personis , quod habere debet sermonis festivitatem , animorum dissimilitudinem , levitatem , spem , metum , suspensionem , desiderium , dissimulationem , misericordiam , rerum varietates , fortunæ commutationem , insperatum incommodum , subitam lætitiā , jucundum exitum rerum , ut in Comœdiis videre licet.

Dividitur in Poëticam , &c. Quintilianus lib. 2. cap. 4. Narrationes Poëticas Grammaticis attribuit , Rhetoribus Historicas. Erant autem (auctore Fabio Victorino) Rhetores , qui literas docebant , atque artes tradebant eloquentiæ. Quemadmodum Sophistæ , apud quos dicendi discebatur exercitium : Et Oratores , qui in causis privatis & publicis plenâ & perfectâ utebantur eloquentiâ. Porro narrationis Poëticæ faciunt tria genera. Aut enim activum est , vel imitativum , quod

Græci *ῥαμμλικὸν* vel *μυμηλικὸν* appellant : Aut enarrativum , vel enunciativum , quod Græci *ἐξηγηλικὸν* vel *ὑπολογηλικὸν* : Aut commune vel mixtum quod Græci *κοινὸν* , vel *μικλόν*.

Historicam, &c. Quæ rei gestæ continet expositionem. Est autem historia res gesta ab ætatis nostræ memoria remota : quam earum propriè rerum esse volunt , quibus rebus gerendis interfuerit is , qui scribit , auctore Gelio , lib. 5. cap. 18. Historiam Cicero de Oratore secundo eleganter vocat testem temporum , lucem veritatis , vitam memoriæ , magistræ vitæ , & vetustatis nunciam.

Civilem, &c. Quæ ab Oratoribus in exponendis sumitur causis ; ut ait Priscianus : Qui fabularum adiit narrationem , ad fabulas supra dictas pertinentem.

Narrationi accidunt sex, &c. Narratio consumitur circumstantiis , quæ hoc versiculo comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Fit enim copiosa , si circumstantiis amplifices atque dilates ; & à quo tempore, quoque loco , quomodo, quo instrumento, qua denique causa factum aliquid sit , diligenter persequaris.

Claritas, &c. Hujus virtutis narrationem alibi Cicero vocat lucidam ; alibi apertam. Nec refert, an pro lucida perspicuam ; pro verisimili probabilem , credibilemque dixeris : ut ait Quintilianus : lib. 4. cap. 2. Eodem auctore aperta vel dilucida erit narratio , si primum fuerit exposita verbis propriis & significantibus , non sordidis , & ab usu remotis :
tum

tum distincta rebus, personis, temporibus, locis, causis. Item si ut quicquam primum gestum erit, ita fuerit primum expositum, non ab ultimo repetitum.

Brevitas &c. Narratio brevis erit, si nihil extra rem dixerimus; si resciderimus omnia supervacanea; si non ab ultimo initio repetiverimus, nec ad extremum fuerimus profecuti.

Probabilitas, &c. Hanc Cicero verisimilem narrationem: Quintilianus appellat credibilem. Erit autem credibilis ante omnia, si prius consuluerimus nostrum animum, ne quid naturæ dicamus adversum. Si causas ac rationes factis, de quibus quæritur, præposuerimus. Si personas convenientes his, quæ facta credi volumus, constituerimus, præterea loca, tempora, & similia. Quintilianus dicto libro quarto, capite secundo.

Electorum verborum proprietas, &c. Hic considerandum erit, ne quid contortè, ne quid ambiguè, ne quid novè dicamus, sed utamur usitatis verbis, & propriis. Usitata sunt ea, quæ versantur in sermone, & in optimorum auctorum consuetudine recepta. Propria sunt, quæ ejus rei verba sunt, aut esse possunt, de qua loquemur: ut ait Cicero.

Qui rosæ, &c. Narrat, quo pacto lacteus rosæ candor mutatus sit in colorem purpureum.

Adonis Dea, &c. Adonis, auctore Tortellio, filius fuit Cynaræ Cypriorum Regis ex Myrrha ejus filia pastor pulcherrimus. Virg. in Gallo:

Et formosus oves ad flumina pavit Adonis.

Hunc ardentissimè Venus amavit. Ovidius in Phædra :

Sape sub illicibus Venerem , Cinyrâque creatum ,

Sustinuit positos qualibet hora duos.

Plura apud Erasmus in proverbio, Adonidis horti. qui Veneri sacri propter Adonidem ejus amasium.

Mars ipsam , &c. Martis ac Veneris amores , Metamorphoseos 4. refert Ovidius.

Idem secundo de arte :

Mars pater insano Veneris turbatus amore ,

De duce terribili factus amator erat .

Ferit Adonin Mars , &c. Ovidius 2. Metamorph. scribit , Adonin ab apro interfectum , ejusque sanguinem mutatum in florem. Idem asserit Macrobius lib. Saturn. 1. c. 21. Adonin , inquit , Solem esse non dubitatur. Ab apro autem tradunt interemtum , hyemis imaginem in hoc animali fingentes , quod aper hispidus & asper gaudeat locis humidis & lutosis , pruinâque contectis , proprièque hyemali fructu pascitur glande. Ergo hyems veluti vulnus est Solis , quæ & lucem ejus nobis minuit , & calorem.

Plantam pedis perstrinxit , &c. Vnde Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ scribit de Venere , inquiens , Sic facta doloris carpit signa sui , id est rosas purpureas Veneris amore tinctas. Hujus meminit Politianus Miscell. II.

EXEMPLVM NARRATIONIS

poëticae copiosius apud Ovidium Metam.

4. tractatum.

Docet autem ea fabula ; nimis infelicem exitum

exitum habituros, qui parentibus immorige-
ri, foedis amoribus sese contaminarint.

*Pyramus & Thysbe, juvenum pulcherrimus al-
ter,*

*Altera, quas oriens habuit praelata puellis,
Contiguas habuere domos, ubi dicitur altum
Coëtilibus muris cinxisse Semiramis urbem.*

Notitiam primosque gradus vicinia fecit:

*Tempore crevit amor: tade quoque jure cois-
sent:*

Sed vetuere patres, quod non potuere vetare;

Ex aequo captis ardebant mentibus ambo.

Conscius omnis abest, nutu signisque loquuntur.

*Quoque magis tegitur, tanto magis aestuat
ignis.*

Fissus erat tenui rimâ, quam duxerat olim,

Cum fieret paries, domus & communis utrique.

Id vitium nulli per secula longa notatum.

Quid non sentit amor? primi vidistis amantes,

Et vocis fecistis iter, tutaeque per illud

Murmure blanditiæ minimo transire solebant.

*Sape ubi constiterant, hinc Thysbe, Pyramus
illinc,*

Inque vices fuerat captatus anhelitus oris:

Invide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?

Quantum erat, ah sine te toto nos corpore jungi,

*Aut hoc si nimium est, vel ad oscula danda pa-
teres?*

Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur

*Quod datus est verbis ad amicas transitus au-
res.*

Talia diversa nequicquam sede locuti,

Sub noctem dixere Vale, partique dedere

Oscula quisque suæ, non pervenientia contrâ.

Postera nocturnos aurora removerat ignes,

Solque pruinosas radios siccaverat herbas:

*Ad solitum rediere locum : tum murmure
parvo*

Multa prius quæsti, statuunt sub nocte silenti

Fallere custodes, foribusque excedere tentant.

*Cumque domo exierint, urbis quoque tecta relin-
quant;*

Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,

*Conveniant ad busta Nini, lateantque sub um-
bra*

Arboris : arbor ubi niveis uberrima pomis

Ardua morus erat, gelido contermina fonti.

Pacta placent, & lux tardè discedere visa,

Præcipitatur aquis, & aquis non exit ab iisdem.

Callida, per tenebras versato cardine Thysbe

Egreditur, fallitque suos, adopertaque vultum

*Pervenit ad tumulum, dictâque sub arbore se-
dit.*

Audacem faciebat amor, venit ecce recenti

Cede leana boum spumantes oblita rictus,

Depositura sitim vicini fontis in unda.

*Quam procul ad Lunæ radios Babylonia
Thysbe*

*Vidit, & obscurum timido pede fugit in an-
trum,*

Dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.

Vt leo sava sitim multâ compescuit undâ,

Dum redit in sylvas, inventos fortè sine ipsa

Ore cruentato tenues laniavit amictus.

Seriùs egressus vestigia vidit in alto

Pulvere certa fera, totoque expalluit ore

*Pyramus : ut verò vestem quoque sanguine tin-
ctam*

Repperit; Vna duos, inquit, nox perdet amantes,

E quibus illa fuit longa dignissima vita,

*Nostra nocens anima est, ego te miseranda per-
emi,*

In loca plena metus qui iussi nocte venires :
Nec prior huc veni : nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicumque sub hac habitatis rupe leones !
Sed timidi est optare necem : velamina Thysbes
Tollit, & ad pacta secum fert arboris umbram,
Utque dedit nota lacrymas, dedit oscula vesti :
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis
haustus.

Quoque erat accinctus, dimisit in ilia ferrum.
Nec mora, ferventi moriens e vulnere traxit,
Et jacuit resupinus humo, cruor emicat alte :
Non aliter quam cum vitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenui stridente foramine, longas
Ejaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.
Arborei fœtus adspergine cædis in atram
Vertuntur faciem, madefactaque sanguine ra-
dix

Purpureo tingit prudentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit, juvenemque oculis animoque re-
quirit,

Quantaque vitârit, narrare pericula gestit.
Atque locum, & visam cognoscit in arbore for-
mam :

Sic facit incertam pomi color, hæret an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruen-
tum

Membra solum, retroque pedem tulit, oraque
buxo

Pallidiora gerens, exhorruit aquoris instar,
Quod fremit, exigua cum summum stringitur
aurâ.

Sed postquam remorata, suos cognovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos :
Et laniata comas, amplexaque corpus amatum,
Vulnera :

Vulnera supplevit lacrymis, fletumque cruore
 Miscuit: & gelidis in vultibus oscula figens;
 Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit?
 Pyrame, responde, tua te carissima Thysbe
 Nominat; exaudi, vultusque attolle jacentes!
 Ad nomen Thysbes oculos in morte gravatos
 Pyramus erexit; visâque recondidit illâ.
 Quæ postquam vestemque suam cognovit, & ense
 Vidit ebur vacuum; Tua te manus, inquit,
 amorque
 Perdidit infelix: est & mihi fortis in unum
 Hæc manus, est & amor; dabit hic in vulnera
 vires.
 Persequar extinctum, lethique miserrima di-
 car
 Causa comesque tui; quique à me morte revelli
 Heu solâ poteras, poteris nec morte revelli.
 His tamen amborum verbis estote rogati,
 O multum miserique mei, illiusque parentes,
 Ut quos certus amor, quos hora novissima jun-
 xit,
 Componi tumulo non invideatis eodem.
 Ac tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
 Nunc tegis unius, mox es tectura duorum.
 Signa tene cædis, pullosque & lactibus aptos
 Semper habe foetus, gemini monumenta cruoris.
 Dixit: & aptato pectus mucrone sub imum
 Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
 Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes.
 Nam color in pomo est, ubi permaturuit, acer.
 Quodque rogis superest, unâ requiescit in urnâ.

EXEMPLVM NARRATIONIS

historicæ ex Oros. lib. 2. c. 8.

Cyrus Persarum Rex Scythis bellum intuli-
 lit. quem Tomyris Regina, quæ tunc genti præ-

præerat , cùm prohibere transitum Araxis
 fluminis posset , transire permisit , primum
 propter fiduciam sui , dehinc propter oppor-
 tunitatem ex objectu fluminis hostis inclusi.
 Cyrus itaque Scythiam ingressus , procul à
 transmissio flumine castra metatus , insuper
 astu eadem , instructa vino epulisque , deseruit,
 quasi territus refugisset. Hoc comperto , Re-
 gina tertiam partem copiarum , & filium ado-
 lescentulum , ad persequendum Cyrum mittit.
 Barbari veluti ad epulas invitati , primum
 ebrietate vincuntur , mox revertente Cyro
 universi cum adolescente obtruncantur. To-
 myris exercitu ac filio amisso , vel matris , vel
 Reginae dolorem sanguine hostium diluere
 promptius , quàm suis lacrymis , parat. Simu-
 lat diffidentiam desperatione cladis illatae ,
 paulatimque cedendo , superbum hostem
 in insidias vocat. Ibi quoque compositis inter
 montes insidiis , c c M. Persarum , cum ipso
 Rege , delevit , adjectâ super omnia illius rei
 admiratione , quod nec nuncius quidem
 tantæ cladis superfuit. Regina caput Cyri *Cyri*
 amputari , atque in utrem humano sanguine *mors.*
 oppletum conjici jubet , non muliebriter in-
 crepitans : Satia te sanguine , quem sitisti ;
 cujus per annos triginta insatiabilis perseve-
 rasti .

EXEMPLVM NARRATIONIS

Civilis ex Miloniana.

P. Clodius , cùm statuisset omni scelere in P. Clodii
 Prætura vexare Remp. , videretque ita tra- *historia.*
 ctata esse comitia anno superiore , ut non mul-
 tos menses Præturam gerere posset ; qui non
 honoris gradum spectaret , ut cæteri ; sed
 & L.

& L. Paullum collegam effugere vellet, singulari virtute civem, & annum integrum ad dilacerandam Remp. quæreret: subito reliquit annum suum, seque in annum proximum transtulit, non religione aliqua, sed ut haberet, quod ipse dicebat, ad Præturam gerendam, hoc est, ad evertendam Rempubl., plenum annum atque integrum. Occurrebat, mancam ac debilem præturam suam futuram, Consule Milone: eum porro summo consensu populi Romani Consulem fieri videbat: contulit se ad ejus competitores, sed ita, totam ut petitionem ipse solus etiam invitis illis gubernaret, tota ut comitiis suis, ut dictabat, humeris sustineret: convocabat Tribus: se interponebat: coloniam novam, delectum perditissimorum scribebat civium: quanto ille plura miscebat; tanto hic magis indies convalescebat. Ubi videt, homo ad omne facinus paratissimus, certissimum consulem, idque intelligit non solum sermonibus, sed etiam suffragiis populi Rom. sæpe esse declaratum; palàm agere cœpit, & apertè dicere, occidendum Milonem, servos agrestes, ac barbaros, quibus sylvas publicas depopulatus erat, Hetruriamque vexarat, ex Apennino deduxerat, quos videbātis. Res erat minimè obscura: etenim palàm dictitabat, Consulatum Miloni eripi non posse, vitam posse. Significavit hoc sæpe in Senātu: dixit in concione. Quin etiam Favonio fortissimo viro quærenti ex eo, qua spe fureret: Milone vivo, respondit, triduo illum, ad summum quatrduo, periturum: quam vocem ejus ad hunc M. Catonem statim Favonius detulit. Interim cum sciret Clodius, (neque etiam erat

erat difficile scire) iter solemne, legitimum, necessarium, ante diem 13. Kalend. Febr. Miloni esse Lanuvium ad Flaminem prodendum, quod erat dictator Lanuvii Milo: Romam subito ipse profectus est, ut concionem turbulentam, in qua ejus furor desideratus est, quæ in illo ipso die habita est, relinqueret, quam nisi obire facinoris locum tempusque voluisset, nunquam reliquisset: Milo autem, cum in Senatu fuisset eo die, quoad Senatus dimissus est, domum venit, calceos & vestimenta mutavit, paulisper, dum se uxor, ut fit, comparat, commoratus est: inde profectus est id temporis, cum jam Clodius (siquidem eo die Romam venturus erat) redire potuisset: obviam fit ei Clodius expeditus in equo, nullâ rhedâ, nullis impedimentis, nullis Græcis comitibus, (ut solebat) sine uxore, ut nunquam ferè, cum hic infidiator, qui iter illud ad cædem faciendam apparasset, cum uxore veheretur in rheda penulatus, vulgique magno impedimento, ac muliebri, & delicato ancillarum puerorumque comitatu; fit obviam Clodio ante fundum ejus, hora ferè undecima aut non multo secùs: statim complures cum telis in hunc faciunt de loco superiore impetum, adversi rhedarium occidunt. Cùm autem hic de rheda rejecta penula desiluisset, seque acri animo defenderet, illi, qui erant cum Clodio, gladiis eductis partim recurrere ad rhedam, ut à tergo Milonem adorirentur, partim, quod hunc jam interfectum putarent, cedere incipiunt ejus servos, qui post erant. ex quibus qui animo fideli in dominum erant, & præsentes fuerant, partim occisi sunt, partim, cùm ad rhedam pugnari

vide-

viderent, & domino succurrere prohiberentur, Milonem occisum esse, etiam ex ipso Clodio audirent, fecerunt id servi Milonis (dicam enim, non derivandi criminis causâ, sed ut factum est) neque imperante, neque sciente, neque præsente domino, quod suos quoque servos in tali re facere voluisset.

A L I V D E X E M P L V M N A R-
rationis brevis, dilucide & verisimilis,
ex oratione Ciceronis Pompeianæ.

Atque ut inde mea proficiscatur oratio, unde hæc omnis causa ducitur; bellum grave, & periculofum vestris vectigalibus, atque focis, à duobus potentissimis Regibus infertur, Mithridate & Tigraue: quorum alter relictus, alter laceffitus occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitratur. Equitibus Romanis honestissimis viris afferuntur ex Asia quotidie literæ, quorum magnæ res aguntur, in vestris vectigalibus exercendis occupatæ. Qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum illo ordine, causam Reipub. periculaque rerum suarum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc vestra provincia est, vicos exustos esse complures: regnum Ariobarzanis, quod finitimum est vestris vectigalibus, totum esse in hostium potestate: Lucillum magnis rebus gestis ab eo bello discedere: huic qui succurrerit non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum. Unum ab omnibus focis, Reipub. & civibus, ad id bellum Imperatorem deposci, atque expeti, eundem hunc unum ab hostibus metui, præterea neminem.

DE CHREIA.

CAP. III.

Chreia est commemoratio brevis alicujus personae factum vel dictum aptè referens. Dicta autem est, quòd sit utilis. Et Chreiarum aliae Verbales sunt, aliae Activæ, aliae Mixtæ. Verbales, quæ utilitatem oratione demonstrant. Vt Plato dixit: Virtutis ramos è laboribus atque sudoribus produci. Activæ sunt, quæ actionem aut factum solum recensent: ut; Pythagoras interrogatus, quantanam esset hominum vita, cum per temporis brevius spatium se conspiciendum exhibuisset, latebras petiit, humanæ vitæ mensuram ex momentaneo conspectu designans. Mixtæ, quæ ex utraque conflatae sunt, oratione & actione. ut; Diogenes, cum vidisset adolescentulum lascivientem ac indecore se gerentem, paedagogum illius baculo percussit: supperaddens, quid talia doces aut sic instruis? Chreiam verò conficies hisce capitibus, atque tractabis à

Laudativo.

Parabola.

Paraphrastico.

Exemplo.

Causa.

Testimonio veterum.

Contrario.

Brevi epilogo.

EXEMPLVM VERBALISCHREIÆ,

quo Isocrates doctrinæ radicem amaram esse dicebat, fructus verò dulces.

Orditur autem ab encomio,

hoc modo:

Meritò laudandus est Isocrates, propter excellentiam dicendi facultatem, qua sibi nomen clarissimum comparavit, & quanta vis eloquentiae esset, Encomiasticon.

esset, ipsam exercendo demonstravit, eam illustrem fecit, non ipse ab illa illustratus. Quibus autem vel Reges admonens, vel instituens privatos, bene de hominum vita meruit, longum esset recensere. Verum, quod de eruditione protulit, haud abs re fuerit commemorare.

Amator, inquit, eruditionis à laboribus auspicatur, sed laboribus indefinentibus in utilitatem: quod quam philosophicè dictum ab eo sit, hinc licet perspicere.

A Para- Qui enim bonarum artium amore capiunt-
phrasi sentur, hi sanè cum professoribus, ac ducibus stu-
expositio- diorum conversantur: ad quos accedere ut for-
ne. midolosum est, ita relinquere stultissimum. Et

pueri quidem nunquam metu vacant, & cum adsunt praeceptores, & cum venturos expectant. Succedunt Praeceptoribus paedagogi, visu terribiles, sed cum verberibus saeviunt formidabiliores. Qui etiam, priusquam verberent, timentur. Metum punitio subsequitur, dum omnia puerorum errata vindicantur, & rectè facta, opera virtutis, tanquam ad ea nati sint, exactissimè requiruntur. Iam verò paedagogis ipsis sunt molestiores asperioresque patres, in deambulationes atque vias inquirentes, & vetantes in publicum egredi: forum ipsum habentes suspectum. Quodsi opus fuerit in filios animadvertere, ita excandescunt, ut naturæ obliviscantur, nec se parentes esse meminert: verum huiusmodi rebus exercitatus puer, cum in virum evaserit, merita coronatur virtute.

*A con-
trario.*

At, qui veritus ista, fugerit magistros, devitarit parentes, & paedagogos fuerit aversatus, prorsus eruditionis expers scientia privabitur. Nam metum declinans, simul cum ipso doctrinam relinquet. Hac igitur omnia Isocratem sentire

sentire persuaferunt: Eruditionis radicem amaram esse.

Nam quemadmodum agricola summo cum labore terræ semina mandant; fructus verò majore cum voluptate colligunt: ita qui ad studia accinguntur, sibi laboris multicomitem gloriam comparant. *A simili.*

Respice Demosthenis vitam, qui ut oratorum omnium laboriosissimus, ita clarissimus evasit: qui fuit adeo studiis intentus, ut comam nativum, capitis ornamentum, exeundi potestatem sibi præripiendo, detonderet, ratus id pulcherrimum decus, quod à virtute provenisset. Quæ igitur alii profundunt ad voluptates, ille continuis lucubrationibus impendit. *Ab exemplo.*

Idcirco præclare hoc, ut omnia, Hesiodus; Asperam esse ad virtutem viam, cacumen verò molle. Nam idem quod Isocrates protulit. Hesiodus enim viam; Isocrates autem radicem appellavit, diversis verbis eandem uterque sententiam demonstrantes. *A testimonio veterum.*

Quæ si rectè considerabimus, meritis laudibus evehemus Isocratem, ut qui sapienter de eruditione logo conscripserit optima. *Ab ephebre.*

SCHOLIA.

Chreia, &c. Quæ ab aliis utilitas, à Prisciano vocatur usus. Et est, eodem autore, commemoratio orationis alicujus, vel facti, vel utriusque: celerem habens demonstrationem, quæ utilitatis alicujus plerumque causâ profertur.

Verbales, &c. Orationales eas appellat Priscianus, quibus oratio sola inest; ut Plato dicebat: Musas in animis esse ingeniosorum.

Item,

Item, Diogenes Cynicus ait: Nihil omnino in vita absque exercitatione perfici: Eam omnia exsuperare posse. Laërtius lib. 6.

Item, Seneca dixit: Nulli sunt tam feri, sui-que juris affectus, ut non disciplinâ perdomentur. Vide Erasmus in proverbio, Exercitatio potest omnia.

Item Xenocrates: Dixisse me poenituit aliquando; tacuisse nunquam. Valerius lib. 7. cap. 2. Est silentii tutum præmium. Vide Erasmi proverbium.

Item Anacharsis dixit: Leges araneorum telis similes esse. Valer. lib. 7. cap. 2.

Idem protulit: Vitem uvas tres ferre: primam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiam mœroris. ut ait Diogenes Laërt. lib. 3.

Virtutis ramos, &c. Hoc est, ad bonarum literarum atque virtutis fructum esse viam arduam atque asperam. De qua re carmen existat elegans Virgilii de litera Pythagorica. Ostendit, non cessantibus ac inertibus, sed industriis paratam esse gloriam; cum Dii, juxta proverbium, facientes adjuvent, atque labore sua munera vendant. Etenim, qui vitat molam, vitat farinam. Neque mel, neque apes. Vide Chiliades Erasmicas.

Activa, &c. Sunt, auctore Prisciano, in quibus actus inest solus. Ut; Cotys, Thraciæ Rex, ei, qui dono miserat *πάρδαλιν*, vicissim dono misit leonem, nihil addens. Sed malam bestiam malâ pensando, prudenter ostendit, par pari, juxta proverbium, referendum esse. Meminit Plutarchus in Apophthegmatis.

Item, Heraclitus, Philosophus *Σκολεινός* dictus, in seditione rogatus, ut apud populum sen-

sententiam diceret, quo pacto civitas redigi posset in concordiam, consensu suggestu, poposcit calicem aquæ frigidæ, & paululum farinæ insperfit, mox de glechone admiscuit. id est vel pulegii sylvestris, vel leguminis genus. Deinde epoto calice discessit, nec verbum addidit. Hoc facto innuens, ita demum civitatem carituram seditionibus, si repudiatis deliciis, assuescerent parvo contenti esse. Refert Erasmi. 8. Apophtheg.

Item Lacones, si quando strategemate superassent hostem, Marti bovem immolabant: si aperto prælio, gallum. Quo facto innuebant, præclarius esse, hostem ingenio, citra sanguinem dejicere, quàm pugna utrinque plerumque cruenta.

Item apud Gymnosophistas olim magnæ fuerat unus æstimationis. Huic Taxiteles persuasit, uti ad Alexandrum se conferret, gentibus exteris jam bellum illaturum. Veniens proinde ad Regem, bubulam pellem aridam in medium conjecit, obambulanque ejus extrema pedibus premebat. Pellis cum ad unam tantum partem calcaretur, reliquis in altum attollebatur. Eo facto, media deinceps firmiùs institit, atque ita pellis undique immota conquievit. Tali exemplo Alexandrum ille commonuit, ne in longinquis locis tempus tereret, sed imperii medium tueretur: ita enim in ejus finibus quietura omnia. ut refert Diodorus Siculus in Alexandri vita.

Item Exemplum est Activæ Chreïæ, sed tyrannicum, de Tarquinio papaverum summa decutiente. Quod describit Livius lib. 1. Et carminibus hisce Ovidius secundo Fa-

Ultima Tarquinius Romana gentis habebat
Regna, vir injustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes,
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus proles manifesta Su-
perbi
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarunt gladios, Occidite, dixit, inermem:
Hoc capiunt fratres, Tarquiniusque pater.
Qui mea crudeli laceravit verbere terga,
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit, spectant juvenem, gladiosque recon-
dunt,
Tergaque deductâ veste notata vident.
Flent quoque, &, ut secum tueatur bella, pre-
cantur.
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamque potens, misso genitorem appellat a-
mico,
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat pulcherrimus herbis,
Septus humum rivo lene sonantis aquæ:
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgâ lilia summa metit.
Nuncius ut rediit, decussaque lilia dixit,
Filius, agnosco jussa parentis, ait.
Nec mora, principibus casis ex urbe Sabina,
Traduntur Ducibus mœnia nuda suis.

Ebrietas. Exstat amabilius exemplum, quo pueris La-
 cones ostendebant fervos, qui vino essent te-
 mulenti; quo magis abominarentur ebrieta-
 tem, videntes, quàm deforme spectaculum
 esset homo immodico madens vino, quam-
 que dementi similis. Imò cogeabant Helotas,
 hoc est, agrestes homines, quam plurimum
 bibere. Deinde ingurgitados mero, saltatio-
 nes

nes ineptas saltare, & carmina quædam ridicula canere. Ita quod alii prolixo sermone vix persuadent, sobrietatem esse rem honestissimam, ebrietate nihil esse homine indignius, illi compendio ponebant ob oculos, sed in mancipiis, ad quorum mores degenerare ingenuis turpissimum est. Refertur à Plutarcho in Demetrii vita. Meminit item Erasmi. 2. Apophthegmatum.

Pythagoras interrogatus, &c. Pythagoram idcirco appellatum asserit Diogenes Laërtius lib. 8. quod veritatem perinde atque Pythius ipse loqueretur. Hic est qui vitam quoque humanam similem esse dixit Panegyri, hoc est, solemni hominum conventui.

Idem fertur discipulos admonere solitus, ut ista quotidie, cum domum ingrederentur, dicerent:

Πᾶ παρέβλω, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον ἐν ἐτελέαδῃ; Hoc est;

Quo prætergressus, quid gestum in tempore? quid non?

Mixta, &c. Ut; Diogenes die quodam, *Vulgi* cum populus theatrum egrederetur, adversus *perversum* populum ingredi nitens, dixit: Hoc in omni *sitas*. vita facere studeo. Sentiebat, Philosophum à populo diffidere; cum Philosophus ratione, populus agatur cupiditatibus, rapiaturque variis persuasionibus. Hinc ab Horatio vocatur

Bellua multorum caput.

Item: Rex Agesilaus aliquando arundine pro equo conscensa, unà cum filiolis colludens, ait amico intervenienti: Ne cui dicas, priusquam ipse quoque liberorum parens sis factus. Festivè subindicans, cum lulum non

esse levitatis, sed pietatis. Nec hoc quod agebat, videri posse ineptum ei, qui modò expertus esset, quàm infons sit affectus caritatis parentum erga filios. Auctor Plutarch. in vitis. Refert Eras. Apophth.

*Equestris
fastus.*

Item : Quum aliquando conscendisset equum Plato, mox descendit, dicens, se vereri, μή ἰπποτυρία λησθή, id est, ne equestri fastu corriperetur. Superbum animal est equus, & equitare quiddam habet magnificum, parumque Philosopho dignum.

Item : Lacedæmoniis ad publica convivium ingredientibus, qui natu erat maximus, singulis ostendebat fores, dicens : Per has nullus egredietur sermo : admonens, nihil effutendum, si quid liberius dictum esset in convivio. Hunc morem instituit Lycurgus.

Item : Laconem hospes, quem pridie declinaverat, postridie stragulis commodatò sumtis splendide excepit : at ille stragulis conculcatis, dixit : Propter has heri ne storiis quidem indormire licuit. Lepide risit illorum morem, qui, cum sint tenues, tamen affectant videri divites, corrogatâ aut conductâ supellectile. Quod maximè solent in excipiendis hospitibus, in nuptiis, aut alioqui solennibus epulis. Porro cum ineptum sit, tuas ostentare divitias, quanto magis, supellectilem alienam ab usurariis sumtam ?

Alius Lacon quidam, noctu præteriens monumentum, cum sibi visus esset videre spectrum, accurrit lanceâ trajecturus, & in hoc nitens, Quò me fugis, inquit, anima bis moritura ? O mentem verè liberam omni formidine, quæ nec larvarum ac lemurum occursu terreri potuerit !

Item:

Item : Cùm Dionysius in convivio jussisset, ut singuli in veste purpurea saltarent; (Purpura verò tum Regum erat gestamen; nunc futoribus etiam communis) id Plato facere recusavit his trimetris è fabula quapiam:

Οὐκ ἂν δυνάμειω θῆλιω ἐνδύναϊ σολῶ,
 Ἀρρῶ πεφυκῶς, καὶ γένος ἔξ ἁρρῶν.

Muliebri ego nequaquam indui queā stolā,
 Vir natus ipse, & ex virili germine.

Aristippus verò non recusavit, sed indutus purpurā saltaturus, hos versus recitavit:

Καὶ γὰρ ἐν βακχόμασιν ὁ νῆς
 Σώφρων ἔλκεται φθάρησεται.

Nec in sacris Liberi patris pudica mens unquam corrumpitur.

Refert Diogenes Laërtius, lib. 2. de vita Philosophorum.

Item, Plato frugalis erat, sed tamen amans munditiei. Contra Diogenes sordidus. Itaque calcans Platonis culcitram, præsentibus aliquot Dionysii amicis, quos Plato invitarat ad convivium, dixit: Calco fastum Platonis. Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus erat, quod jactabat munditiei contemptum. Et qui sordibus gloriantur, non minùs ambitiosi sunt, quàm qui splendide vestiuntur; sed aliter. Turpior est autem ambitio, ex fucò virtutis laudem captans. Unde Socrates, animadvertens, Antisthenem ambitiosius ostentare vestem laceram & detritam, facetè hominem increpavit: Οὐ παύσῃ, inquit, ἐγκαλωπιζόμεν ἡμῖν; id est, Non defines te nobis comere? Significans, ejusdem esse ambitionis, utilitatem amictus ostentare, & delicato cultu se vendicare. ut refert Eras. 3. & 8. Apophth.

Scilurus. Item ; Scilurus Scythia liberos octoginta masculos habens , cū esset moriturus , fasciculum jaculorum singulis porrexit , iussitque rumpere. Id cum singuli recusassent, eo quod videretur impossibile ; ipse singula jacula exemit , atque ita facile confregit omnia. Quo facto filios admonens ; Si concordēs , inquit , eritis , validi invictique manebitis : contra , si diffidiis & seditione distrahemini , imbelles eritis , & expugnati faciles. Recenset Plutarchus in Apophthegmatibus.

Concordia.

Item ; Cū Diogenes Cynicus aliquando vidisset puerum concavā manu bibentem ; Hic puer , inquit , me frugalitate superat , qui suppellectilem superfluam mecum circumferam : & ductum ē pera poculum ligneum abiecit , Nesciebam , inquiens , & in hoc nobis providisse naturam. Quum alterum puerum vidisset , vasculo fracto , cavo panis excipere lenticulam , abiecit & catinum ligneum , ut supervacaneum : ut scribit Diogenes Laërtius , lib. 6. de vitis Philosophorum.

Baculo percussit, &c. Idem refert Priscianus , & Erasmi. Apophth. 3. & Quint. lib. 1. cap. 9. Idem, vel simile, Crateti attribuit , ubi sic ait : Chreiarum plura genera traduntur. Unum simile sententiæ , quod est positum in voce simplici , dixit ille , aut dicere solebat. Alterum , quod est in respondendo ; interrogatus ille , vel cum ei dictum esset , respondit. Tertium huic non dissimile , cū quis non dixisset , sed fecisset ; ut Crates , cū indoctum puerum vidisset , pædagogum ejus percussit. Sentiens , primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum esse si

adole-

Pædagogia.

adolescentes evadant malè morati , aut indocti.

Idem Diogenes in foro quodam stans clamabat , Adeste homines ! veluti concionaturus ad populum. Cumque jam frequentes convenissent, nec ille desineret clamare : Adeste homines ! quidam indignati : En adsumus : dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigens : Homines , inquit , adeste jussi, non sterquilinia. Non putavit, hominis cognomen in eos competere , qui non viverent juxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus.

Idem adhibitâ interdium lucernâ rogatus, quidnam vellet , respondit : ἀνδρωπον ζητῶ. hoc est , hominem quæro. quemadmodum testatur Diog. Laërtius.

Isocrates, &c. Hunc Cicero, de Oratore secundo , vocat eloquentiæ patrem , & Rhetorum ferè omnium magistrum . Cujus è ludo , tanquam ex equo Trojano, eloquentiæ principes exstiterint innumeri.

Radicem, &c. Hanc sententiam Diomedes lib. i. in exercitatione Chreiarum adscribit Catoni , inquiens , Marcus Porcius Cato dixit : Literarum radices amaras esse , fructus jucundiores.

Reges admonens, &c. In quorum numero fuit Nicocles, ad quem de regno scripsit Isocrates orationem admonitoriam. Similiter ad Demonicum λόγον παραινετικόν.

Punitio, &c. Apud Aphthonium habetur, κόλασις . Sunt autem tres puniendi causæ . Una est, quæ καθεστία, vel παραινεσις, vel κόλασις , dicitur ; id est animadversio , cum pœna adhibetur , castigandi atque emendandi gra-

tiâ ; ut is , qui fortuito deliquit , attentior fiat correctus . Altera *τιμωρία* , cum dignitas , auctoritasque ejus , in quem est peccatum , tuenda est , ne prætermissa poena contem- tum pariat . Tertia vindicandi ratio , *δεισιμα* , cum punitio propter exemplum ne- cessaria , ut reliqui metu cognitæ poenæ de- terreantur à peccando . Hæc Gellius , lib. vi. cap. xiv.

Opera virtutis , &c. Aphthonius habet *κα- τορθώματα* . Quemadmodum Græci rectam effectiorem *κατορθωσιν* appellant: sic recta, aut rectè facta , *κατορθώματα* vocant, auctore Ci- cerone, de Finibus quarto. Idem offic. i. Per- fectum officium, inquit, rectum , opinor, vo- camus, quod Græci *κατορθώματα* appellant.

Demosthenis vitam , &c. Qui per maximos labores ad eloquentiæ culmen conscendit.

Hic , ut Plutarchus scribit , subterraneum locum sibi construxit , in quem per dies singu- los descendens , corpus & ingenium exercita- bat. Sæpe etiam duos vel tres menses conti- nuos domi inclusus non cessabat , abrafa parte capitis , ut exeundi facultatem sibi ipsi præri- peret. Hic idem vadosis litoribus insistens de- clamationes fluctuum fragoribus obluētanti- bus edebat , ut ad fremitus concitatarum con- cionum patientiâ , duratis auribus , in actio- nibus uteretur . Fertur quoque ori insertis calculis multum ac diu loqui solitus , quo va- cuum promptius esset , ac solutius, ut ait Valer. lib. 8. cap. 7.

Hesiodus , &c. Hesiodi locus exstans primo Georgicôn, hic est :

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰσχυρὰ θεοὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
 ἄδαντοι. μακρὸς γὰρ ὁρμηθεὶς οἶμος ἐπ' αὐτῶν,
 καὶ

Καὶ τῇ χειρὶ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸν ἄκρον ἰκμά,
 Πυθὶν δὲ ἤπειτα πέλῃ, χαλεπή τῶρ ἐῖσα.

CHREIÆ ACTIVÆ EXEMPLVM,

*juxta prædictos locos tractatum studio
exercendi. cujus argumentum
tale est :*

Cùm patrem videret mortuum Joseph ,
flens ruit super faciem ejus, & deosculatus est
eum. Gen. 50.

AB ENCOMIO FACIENTIS

exordium ducitur hoc modo.

Quis non laudibus condignis evehere stu-
deat factum hoc egregium viri sanctissimi Jo-
sephi , qui præclarum eximiae pietatis speci-
men exhibuit, atque virtutis exemplum , non
ore tenus , sed pleno caritatis opere defun-
ctum parentem profecutus est ?

Cùm benedixisset nepotibus suis Jacob *Ab ex-*
ægroto, ac imposuisset finem mandatis , qui- *positione.*
bus filios instruebat , collegit pedes suos super
lectulum , diemque suum obiit . Quod cer-
nens Joseph , corruit super defuncti parentis
carissimi vultum , ac mortuum deflevit. Quo
facto vir piissimus admonuit nos , ut nobis
caros vitâ defunctos lugeamus : non tamen
ut Ethnici, nullam spem habentes.

Quippe hanc vim non solum hominibus , *A caus-*
sed etiam feris indidit ac ingenuit divina po- *sa.*
testas , ut dissolutionem naturæ perhorre-
scant, ac ipsâ relinquendâ luce moveantur , &
discessu à suis angantur. Quis igitur tam fer-
reus , quem non acerba carissimorum suo-
rum funera provocent ad luctum ?

A contrario.

Quod si corda pravorum hominum tangit luctus, hoc est, ægritudo ex eorum, qui cari fuerunt, interitu acerbo: quis iniquum duxerit, si boni viri, qui, juxta proverbium, lacrymabiles sunt, carissimorum suorum funera fleverint; & si populus olim in deserto nimis luxit impios, quod murmuraverant, & insurrexerant contra Dominum Deum; cur fuerit à piis alienum, piorum funera lacrymis prosequi?

A simili.

Quemadmodum corpora nostra doloribus adficiuntur, si membrum aliquod fuerit resectum: ita non injuriâ mœrore conficiuntur atque luctu, qui dulcissimam aliquam familiæ suæ, atque generis partem amiserunt, hoc est, patrem, aut amicum, qui fuerit alter ipse, ab eadem, ut Pythagoras inquit, animâ.

Ab Exemplo.

Quis Prophetæ Samueli vitio vertit, quod mortuum Saul Regem defleverit? Quis Regem Davidem reprehendit, quod planxerit filium Ammon, & ejularit in morte filii Absalon? Quis denique universo Judaico & Israëlitico populo succensuit, quod in domo Josiæ fuerit lamentatus?

A testimonio.

Et divinarum Literarum monumenta nos instituunt & adhortantur, ne desimus plorantibus, sed cum lugentibus lugeamus. Et docent, longè melius esse, in domum luctûs ire, quàm ad domum convivii, quod in illa finis cunctorum admoneat hominem, ut vivens cogitet, quid futurum sit. Unde cum Abner à Joab esset interemptus, dixit Rex David ad omnem populum: Scindite vestimenta vestra, accingimini faccis, & plangite ante exsequias

A brevi

Abner in Hebron.

Epilogo.

Rectè igitur Joseph, supra defuncti parentis faciem

faciem ruens, planxit eum: &, quod imitemur, nobis omnibus proposuit egregium veræ pietatis exemplum.

CHREIÆ VERBALISEXEMPLVM,

*quo eadem sententia contrariis locis est
variata, & cujus argumentum
ejusmodi est.*

Helius Eobanus Hassius Poëta, Marpurgen- *Eobanus*
sis Academiae professor, moriturus, hoc Ennii *Hessius.*
carmen protulit:

*Nemo me lacrymis coret, neque funera fletu
Faxit. cur? voluto docta per ora virum.*

EXORDIVM AB ENCOMIO

*præclaræ sententiæ ducitur in hunc
modum.*

Dignissima profectò memoratu, ac laudatu
sententia, quam duo poëtæ, Q. Ennius, &
Eobanus Hessius celeberrimam reddiderunt:
ille, quia fuit auctor; hic, quoniam semper
usurpavit: Uterque maximus ingenio. Ille
patriam Rudias nobilitavit, creditus habuisse
tria corda, quod Græcè, Oscè & Latinè sci-
ret loqui. Unde non immeritò carus fuit
Scipioni Africano & Q. Nobiliori, viris cla-
rissimis. Hic eruditione suâ, variaque rerum
cognitione patriam suam Hassiam, & inibi
civitatem, ubi natus erat, Francobergam fe-
cit illustrem, id studio suo consecutus, ut in-
numeros Heroas atque Principes illustrissi-
mos sibi pararit amicos, æternamque nomi-
nis gloriam fuerit adeptus.

Cujus ut multa præclarè scripta sunt: ita *Ab op-*
non pauca graviter dicta: cujus generis illud *positione.*
Ennianum, quod supremo tempore, veluti

cantator cygnus funeris ipse sui , suaviter emisit . Quo vates eximiâ sapientiâ præditus noluit defleri hominum doctorum atque piorum mortem , quam à malis abducentem vita beata esset consecutura.

*A caus-
sa.*

Sciebat , pias animas corporis vinculis , atque omnibus humanis incommodis exutas , perpetuò victuras . Noverat , animos hominum esse divinos , iisque , cùm è corpore excessissent , reditum ad cœlum patere , optimoque & justissimo cuique expeditissimum : ut ait Cicero de Amicitia . Videbat , res mundanas tot casibus atque periculis innumeris obnoxias . Animadvertibat , nullas domos esse , in quibus non multi luctus olim fuerint , hodièque versentur . Videbat , omnes urbes nihil aliud esse , quam misera (ut Solon apud Valer. inquit) cladium humanarum circumsepta ; ut multi exstiterint , qui non nasci optimum censuerint , aut quàm ocissimè aboleri .

*A con-
trario.*

Quodsi lacrymis indulgendum est , ii solum flendi fuerint , quibus mors terribilis est , hoc est , iis , quorum cum vita omnia extinguuntur : non autem deflendi , quorum virtutis gloria nunquam est interitura , sed post mortem speciosior futura . Hinc , ut ait Cicero , Sapientissimus quisque æquissimo animo moritur ; stultissimus iniquissimo : Hic enim cui cæca mens , qui nihil aliud considerat , quàm externa mortis opera , luget miserabiles sibi visos hominum casus : at ille metu mortis non exhorrescit , nec lamentatur , quî secum revolvit , nobis ex hac vita discedendum , tanquam ex hospitio , non domo ; cum nobis natura diversorium commorandi , non habi-

habitandi, dederit. Deinde perpendit internam mortis utilitatem, quæ dicitur ultima linea rerum, malorum requies, & æternæ vitæ simul ac salutis origo. Sapienter Rex Ecclesiastes inquit: Laudavi magis mortuos, quam viventes, & feliciorem utroque judicavi, qui non natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. In hoc ipsum qui defixos oculos habet, alacrior audet dicere:

*Cum volet illa dies, quæ nil, nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat ævi:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar.*

Quid enim habet vita commodi, quid non potius laboris? O præclarum diem, cum ad illud animorum concilium cœtumque proficiscar, & cum ex hac turba & colluvione discedam! Prô Dii immortales, quàm optabiliter iter illud ineundum! quo confecto, nulla reliqua cura, nulla sollicitudo futura. Hæc Cicero in Catone majore, & 1. Tusc. quæst.

Quemadmodum illorum vicem non dolemus, sed læti gratulamur, qui reduces è gravissimis præliorum crudelium periculis, in patriam ad carissimos amicos cum triumpho revertuntur: ita bono jure debemus (ne in meliorem fortunam invidere videamur) in illorum discessu gaudere, qui ex hac lacrymarum valle atque vita, quæ super terram perpetua (ut S. Hiob ait) militia est, demigravit in cœlestem patriam, ubi vera charitas, & pax æterna regnat.

Quæ jam omnia dicta, non solum sancti *Ab ex-*
Patres, sed etiam Ethnicorum Philosophi, *emplo.*
animis reputantes, confirmarunt, mortem

*Socra-
tes.*

*Theodo-
rus.*

*A vete-
rum te-
stimonio.*

Thraces.

non modò flendam non esse, sed voluptatis etiam loco ducendam, aut fortiter contemnendam. Exemplo sunt tot hominum piorum millia, qui per vincula, verbera, flammæ atque per atroces diversorum generum cruciatus interempti, cum gaudio concesserunt ad cœlorum regna. Sed iis omniis, quid de Socrate loquar? cui mera fuit hilaritas in morte. Qui post sumtam cicutam, cum frigerent membra; Debemus, inquit, gallum Æsculapio persolvere: jocans perinde, quasi sumta potionem medica convaluisset. Quid de Cyrenæo illo Theodoro Philosopho? cui cum Lysimachus Rex crudelia minaretur: Istis, quæso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis; Theodori quidem nihil interest, humine, an sublimè putrescat. Quo dicto genus omne mortis contempsit, post hanc vitam longè meliorem expectando.

Divinæ literæ, non mœroris plenam, sed potius pretiosam esse mortem sanctorum in conspectu Domini, prædicant. Et eos, qui docti fuerint, post hanc miserabilem vitam futuros ut cœli firmamentum. Quod licet non cognoscerent Thraces: tamen exsequias, & funera cum hilaritate celebrabant. Qui sine ullis doctorum præceptis humanæ conditionis (ut Valerius inquit) habitum præviderunt, nempe mortem homini optimam, & ut omnium malorum finem optandam esse, vitam autem flendam, tot ærumnis refertam. Considerarunt, nihil in terris homine miserabilius esse, quem natura tantum nudum, & in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim & ploratum, solumque tot animalium ad lacrymas, & has protinus vitæ principio. Ab hoc

hoc lucis rudimento, quod ne feras quidem inter nos genitas vincula excipiunt, & omnium membrorum nexu, atque infelicitate natus, jacet manibus pedibusque devinctis flens: Animal cæteris imperaturum, & à suppliciis vitam auspicatur, unam tantum ob culpam, quia natum est; ut ait Plinius.

Recte igitur Eobanus Marpurgi jam moriturus Ennii versiculos proferendos censuit, *Ab epiloquio bre-*
ut nullius boni viri mortem; ita suam non *vi.*
esse deplorandam: quæ tot à malis eripiatur, ac miserrimæ servitutis captivitate bonos assensens, in vitam æternam perducatur.

ALIVD CHREIÆ VERBALIS

exemplum, cujus argumentum tale est:

Ecclesiast. cap. 10. dixit: Pecuniæ obediunt omnia. Exordium ducitur à laude.

Rex Israël Ecclesiastes ex intimis divinæ *Ab ex-*
sapientiæ penetralibus deprompta multa dixit, *positione.*
ad rerum omnium optimarum cognitionem pertinentia; maximè veritatis; cujus est tanta vis, ut contra hominum ingenia, fictasque omnium insidias, facile se ipsam possit defendere.

Opibus, inquit, universa simul obediunt. Quo dicto quid verius esse possit, non video. Etenim pecuniam, quæ genus & formam donare poterit, reginam facimus omnes. Huic servimus omnes; huic palmam tribuimus omnes; huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in ratione mortalium sola utramque paginam facit.

Nec immeritò. Nam quicquid eximium,
quic-

quicquid splendidum, quicquid venustum, quicquid denique gloriosum hominibus contingit, id à solius pecuniæ beneficio proficiscitur. Huic libenter omnes obtemperamus, victi lucro: nec injuria, cum quicquid rerum vel bonarum vel malarum geratur inter mortales, id pecuniarum fiat gratiâ. Qua ratione permotus apud Euripidem Bellerophon, inquit:

Sine me vocari pessimum, ut dives vocer.

Nemo an bonus; an dives, omnes quærimus.

Non quære, & unde: quid habeas, tantum rogant.

Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.

Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.

Aut dives opto vivere, aut pauper mori.

Benè moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.

Pecunia ingens generis humani bonum.

Cui non voluptas matris, aut blanda potest

Par esse prolis, non sacer meritis parens.

Tam dulce, si quid venerit, in vultu micat.

Meritò illa mores cœlitum, atque hominum movet.

Respice pauperem inopis viri culinam; videbis omnia frigere. Contemplaberis paucissimos, eosdem pannosos, sordidos, squalidos inibi delitescere ministros; neminem ibi regnandi palmam obtinere, quàm famem strigosam, cum canibus mures inediâ consumentem. Considerabis loca cuncta squalentia situ, catilla cariosa, patellas scabrosas, cibaria rancida, supellectilia rubiginosa, parietes fuligine atque araneis oppletos, stragula pediculosa; & breviter omnia, quæ procul in-
tuenti poterunt horrorem incutere, & ab ac-
cessu

cessu inauspicato detertere. At ubi fueris ingressus aulam pecuniæ, videbis omnia luculenta, omnia fervere opera, greges hominum innumeros in officio esse, nec eos sordidos, sed argento atque auro coruscos. Admiraberis apparatusum magnificentiam, gemmis pavimenta, tapetibus pretiosis muros, sedilia cocco, purpureis angulos omneis aulæis, opificio denique citreo lacunaria refulgentia. Præterea coquinam, genere ferinarum atque lautitiarum omni renidentem, ubi suppetat abundè Iovis cerebrum, Attica bellaria, & breviter, Deorum (ut proverbio dicitur) cibus. Etenim ubi regina pecunia regnat, ibi rerum omnium uberrima copia redundat, inopia protinus expellitur, quemadmodum olim apud Græcos fames; quam virgis ex ædibus solebant ejicere, dicentes;

Ἐξω βάλιμον, ἔσω πλῆτον, καὶ ὑγίαιαν. id est, foras Famem; intrò divitias, atque sanitatem.

Quemadmodum in magnas, opulentasque *A simili* beatorum Principum aulas recipi certatim *li.* homines adlaborant, ut dominorum gratiâ ad honores atque divitias evehi possint: Sic quo potentior pecunia, tanto ferventius adfectant omnes sub ejus imperio esse, cujus beneficio non difficulter & opes & honores maximos poterunt consequi. Porro,

*Prima ferè vota & cunctis notissima templis,
Divitiæ ut crescant, ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro.* ut Juvenalis ait.

Quem autem puduerit in pecuniæ castris *Ab ex-* militare, in quibus non modò privatorum *emplo.* innumerabilis, sed etiam magnorum Principum,

cipum, atque Cæsarum multitudo stipendia fecerit? Exemplo sit, ut innumeros præteream, ille, cujus vox in proverbium abiit, Lucri bonus odor ex re qualibet.

*A testi-
monio
vete-
rum.*

Verum enimverò, non injuria serviunt omnes pecuniæ; cum ea vis, atque anima sit mortalium, multosque amicos vulgò conciliet. Vnde Hesiodus:

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Et Menander:

Διὺ ἀμὶς πέφυκε τοῖς βροτοῖς τὰ χεῖματα.
Quæ perpendens Horatius, ex vulgi sententia dixit:

*O cives, cives, quærenda pecunia primum est;
Virtus post nummos: hæc Janus summus ab
imo*

*Perdocet, hæc recinunt juvenes dictata, se-
nesque.*

*A con-
clusionem.*

Ergo verissima est, quam Ecclesiastes protulit, sententia, quæ tam nationibus omnibus in ore, quàm nunc etiam omnibus pecuniæ servis in usu.

ALIVD CHREIÆ VERBALIS
*exemplum, cujus argumentum
ejusmodi est.*

*A con-
clusionem.*

Plato Philosophus dixit: Tum demum beatum terrarum orbem futurum, cum aut sapientes regnare, aut reges sapere cœpissent.

*A Platonis laude sumitur exordium hoc
modo:*

Valerius Maximus prodidit memoriæ, formicas Platonis dormientis in cunis parvuli labellis mel inferuisse. Quâ re auditâ, prodigiorum interpretes singularem eloquii suavitatem ore ejus emanaturam dixisse. Indices
illæ

illæ nequaquam vanæ, nec conjectores hi futiles extiterunt. Nam tantas non solum eloquentiæ, sed etiam Philosophiæ facultates afsecutus Plato fuit, ut ejus sermone Iovem, si Græcè loqui velit, usurum prædicarent: & Platonem alii Philosophorum Homerum, alii Philosophorum Deum appellarent. Scripsit autem omnium & elegantissimè & gravissimè complura. inter quæ relucet, quod de Reip. felicitate protulit.

Ingenii ac doctrinæ princeps, tum demum fore beatas Respub. putavit, si aut docti aut sapientes homines eas regere cœpissent: aut qui regerent, omne studium in doctrinâ & sapientiâ collocassent. Animadvertit, nulla fortunata regna fore, quibus stulti fuerint prædominati, non eruditione, atque virtutibus præcellentes viri. *Ab expositione.*

Etenim feliciter omnia succedent in Republica, quam gubernant viri sapientes, imbuti præceptis Philosophiæ. Hæc est vitæ dux, virtutis indagatrix, vitiorum expultrix, sine qua hominum vita nihil poterit esse. Illa peperit urbes; illa dissipatos homines in societatem vitæ convocavit; illa eos inter se primò domiciliis, deinde conjugiiis, tum literarum & vocum communione junxit: illa inventrix legum: illa morum & disciplinæ magistra: ut ait Cic. Tuscul. 5. *A causa.*

Quis igitur civitates non fortunatas prædicet, quæ sapientum reguntur imperiis? Contrà, quis non infelices arguat; quas cæca stultorum temeritas administrat? cum è doctrinis sapientum plurima commoda proveniant, è stultorum autem ignorantia calamitates infinitæ. Etenim stulti stulta (juxta proverbium) *A contrario.*

verbium) loquuntur ac faciunt. Sapientes autem sapienter omnia. Et viribus melior sapientia, & vir prudens, quàm fortis. Sapient. 5.

A simili.

Quemadmodum naves, quæ à Naucleris excellentibus reguntur, subortis tempestatibus extra pericula sunt, ac fortunatè vehuntur: Sic ubi Respub. à viris eruditione simul ac sapientiâ præditis administrantur, beatæ florent vel pacis vel bellî temporibus. Porro, ut quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare potest: at ubi sæva suborta tempestas est, ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro & gubernatore opus est: Ita quilibet in tranquilla Repub. utcunque potest negotiis præesse; sed in perturbato rerum statu, summâ curâ providendum ac præcavendum est, quis ad gubernacula sedeat: ut ait Livius lib. 4. secundi belli Punici.

*Ab Ex-
emplo
Fabii
Max.*

Respice duos animorum diversissimorum Imperatores, Q. Fabium Maximum, & C. Terentium Varronem: illum prudentem, hunc stolidum: illum sapientiâ conspicuum, cunctando res afflictas restituisse; hujus temeritatem perdidisse ad Cannas. Et Rempub. inauspicata nobilitas Catilinaria contudisset, si non prudentissimus Consul Cicero asservisset in libertatem. Vnde Juvenalis, Satyr. 8.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Rectè Phocylides:

Ἀγρὸς καὶ πόλεως σοφία καὶ νῆα κυβερνᾷ.

*A testi-
monia
vete-
rum.
Epilo-
gus.*

Hoc est, Sapientia gubernat agros, naves, atque civitates. Quo præclaro dicto significat, omnia feliciter administrari, quæ sapientiæ præsidio reguntur.

Dignis igitur laudibus evehenda Platonis est
fen-

sententia, qua respub. eas fortunatas prædicat, quarum rectores philosophiæ studiis fuerint exculti.

ALIA CHREIARVM EXEMPLA, ex Stephano Nigro.

CHREIA PRIMA.

Hesiodus inter Poëtas eminentissimus, cuius in dicendo ἡδονὴ, hoc est, suavitatem, nullus est, candidissimi auditores, quin vehementer admiretur: qui plurima quidem ad humanæ vitæ institutionem spectantia, divino quodam instinctu cecinisse videtur. Nam & agrorum cultum, sub fratris titulo, humanum genus edocuit, & quo pacto optimè, ac modestissimè sit vivendum, oppidò quàm prudenter admonuit.

Sed & illud in primis non magis deorum monitu, quàm longo etiam rerum usu ab eo prolatum contenderim. Quo nobis significare haudquaquam dubitavit, Deos scilicet virtutem proposuisse sudore parandam. Ait enim:

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ πατέροιθεν ἔθηκεν
 Ἀθάνατοι· μακρὸς ὃ καὶ ὄρθι' οἶμος ἐπ' αὐτῷ,
 Καὶ τῆς χεὶρς τὸ πρῶτον· ἐπὶ δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
 Πῆϊ δὲ ἢ ἡπειτα πέλεται χαλεπή περ ἐῴσα.

Quibus mehercule verbis omnium prudentissimus Poëta innuere voluit, socordiam ac segnitiam à nobis penitus rejiciendam; nihilque esse, à quo immortales Dii magis abhorreant, quàm cùm desidiâ pariter ac negligentia torpescimus. Quid enim ex ipsa desidia præter ignorantiam consequi possumus? Quæ si fortè inani sapientiæ opinione inflata, robur ac vires sibi comparaverit, ingentium
 ac

Somnus
nimis.

ac turpissimorum scelerum causam suggerit. At virtus, ex qua omnes honestæ voluntates, actiones, sententiæque proficiscuntur, laborem requirit, diligentiam desiderat, vigilantiam exigit. Somnus enim multus (ut Philosophorum sapientissimus Plato refert) nec corporibus humanis, nec animis, nec rebus agendis natura conducit. Nemo enim quamdiu dormit, à defunctis differt. Hinc est quod Plinius ait: Profectò vita vigilia est. Quod & illâ Græcorum sententiâ, quæ jam vulgò in omnium ore versatur, optimè indicatum est:

Υπνὸς θανάτου περιμελέτης πέλη.

Vnde illud originem traxisse jure videri potest:

Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

Cùm Socrates apud comicum Aristophanem, Strepsiadem senem ad philosophiam exhortaretur, quæ summam diligentiam, curamque desiderat, hoc præcipuè senario usus est,

Υπνὸς ἀπέσω γλυκύδομον ὀρμάτων.

Hoc est, Oculis abesto leniens animum sopor. Quod si dormitando, ac desidendo, virtutem consequi valeremus; nunquam ipsa Socrates, apud Deos, ac mortales, tanti fieret. Apollo, cui cæteri Dii divinationem concessere, propterea à Chærephonte interrogatus, Socratem omnium sapientissimum respondit, quod eum virtute præditum noverat. Quam Græci (ut Platoni placet) idcirco ἀρετῶν appellarunt: quòd omnium fuit maximè diligenda. Nam generis nobilitas pulchrum quidem est, sed à majoribus per successionem acceptum bonum. Divitiæ in maximo semper fuere pretio,

pretio, sed fortunæ temeritati atque inconstantia subiectæ. Gloria honestatis quidem speciem præ se ferat, infirmam atque instabilem. Pulchritudo plurimi faciendâ; verum haudquaquam diuturna. Bona valetudo optabile quid; sed mutatur facilè. Corporis robur magnum est quid; sed morbis senioque tandem conficitur. Virtus verò clara æternaque habetur: utpote, quæ divina sit atque immortalis, omnesque fortunæ incursus facilè contemnat atque despiciat. Stilpo Megarensis Philosophus à Demetrio, qui ejus patriam solo æquaverat, interrogatus; nunquid amisisset? nihil, statim respondit:

Πόλεμος γὰρ ἔλαφρα γινώσκει ἀρετὴν.

Quæ utique verba significant, animi bona nullo bellorum impetu diripi unquam posse, solamque in ipsa virtute consistere felicitatem. Quod ita se habere Philosophorum parens Socrates evidentissimè indicavit. Rogatus enim à Leontino Gorgia; quid de magno Rege sentiret, utrum eum felicem existimaret?

Οὐκ οἶδα, ἔφησε, πῶς ἀρετῆς ἢ παιδείας ἔχει.

Quo utique responso prudentissimus Philosophus innuere voluit, se de maximi atque opulentissimi Regis felicitate eo ad amissim judicare haudquaquam voluisse; quod ut erga virtutem ac disciplinas affectus esset, penitus ignoraret: utpote qui felicitatem ipsam non in fortunæ, sed animi potius bonis positam esse existimaret, unicam virtutem cæteris esse rebus præponendam arbitratus.

Ἄπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς ἢ ὑπὸ γῆν χευσθὲς ἐκ ἀντάξι ἀρετῆς, καὶ Πλάτωνας.

Solon

Solon præterea de divitiis locutus dicere consueverat: Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς ἔσθ' ἀγμεψόμεθα τὴν ἀρετῆς καὶ πλεόντων. Nos virtutem divitiis illorum non commutabimus. Cujus virtutis robore, parta atque amplificata imperia perquam facile retinentur. Hinc est, quod Historicorum princeps Sallustius ait: Quodsi Regum, atque Imperatorum animi virtus, in pace ita ut in bello valeret, æquabiliùs atque constantiùs sese res humanæ haberent, neque aliud aliò ferri, nec mutari, ac misceri omnia cerneret. Itaque minimè mirum est, si ad eam comparandam assiduo ac maximo opus est labore. Χαλεπὰ γὰρ τὰ καλὰ. Hoc est, Quæ bona sunt, non sine maxima acquiri possunt difficultate. Quodsi mercatores, modò lucelli spes aliqua arrideat, ingentia, procellisque exagitata, maximo cum vitæ discrimine, trans-eunt maria: si agricolæ fodiendis, ac pro-scindendis arvis assiduè incumbunt, ut in brevissimum tempus fructus, ni calamitatibus fuerint intercepti, tandem metant: cur non & nos omnem inertiam, desidiam, ac dilationem propellamus, quo virtutis perpetuos, nullique obnoxios calamitati, fructus consequamur? Herculem, ferunt, cùm adolescentulus esset, virtutis ac voluptatis oblatiis viis, utram caperet, diu secum multumque dubitasse: duas autem, dum in dubio erat animus, ad ipsum accessisse matronas, Virtutem scilicet, & Malitiam: illarumque etiam, dum silentium continebant, notam fuisse extemplò diversitatem. Videri enim alteram accuratissimè comptam atque exornatam, deliciis diffluentem, & omnium voluptatum examen post se trahentem. Hanc itaque multa

osten-

*Hercu-
les.*

ostentantem, longeque etiam plura pollicentem, Herculem secum ducere tentavisse. Alteram verò asperam, ac duram, severeque intuentem, hujusmodi verba contrà fecisse. Polliceri se nec voluptatem aliquam, nec quietem; sed labores, pericula, sudoresque infinitos, terrâ marique tolerandos. Præmium autem illorum immortalitatem fore. Quare omni sublata dilatione huic Herculem adhæsisse memorant. Alexander ille Magnus interrogatus, quo consilio usus tot ac tanta tam brevi gessisset, *Μὴ δὲν ἀναβαλόντως*, respondit, *Alexander Magnus.* Quæ verba significant, moram ac dilationem, ipsamque desidiam, rebus esse gerendis longe perniciosissimam: quippe quæ maximarum sæpe rerum prætermittant occasiones. Vetus est adagium, Dii facientes adjuvant. Quod significat, divinam opem non cessantibus, sed industriis, & pro virili conantibus, auxilio esse solere. Aristoteles nunquam tantum sibi inter Philosophos nomen comparasset, nisi sapientiæ studio diutissimè insudasset. Cyrus Medorum imperium animi virtute ac solertia ad Persas transtulit. Lycurgus, Solon, Darius, immortales habiti. Quare cùm cætera fere omnia incerta sint ac caduca, virtus verò ipsa altissimis defixa radicibus, nulla unquam vi labefactari possit: omnes subire labores, omnia perpeti incommoda æquo animo debemus, ut eam pro virili consequamur. Estque poeta hic eminentissimus diligentissimè lectitandus, atque in primis observandus, quòd certum nobis minimèque ancipitem, ad comparandam virtutem, tramitem indicaverit.

C H R E I A II.

CUm intermissis negotiis familiaribus ad literarum studium me tandem revocasssem, essetque in animo tam Græcos, quàm Latinos poëtas percurrere, Homerum statim, quòd inter vates omnium eruditorum testimonio principatum facilè obtineat, aggressus sum, extemploque Ἰλιάδῃ & primo huic divino occurrimus carmini:

Ὅσπερ θεοῖς ὀπιπείθηται, μάλα τ' ἐκλυον αὐτῶς.

Quæ verba significant, Deo optimo Maximo in primis esse obtemperandum, si ab eo in diversis rebus exaudiri concupiscimus. Quæ quidem sententia quantopere sit ab omnibus probata, nemini esse dubium censeo. Quis enim usque adeò mente alienatus est, quin sibi persuadeat, Deo, omnium moderatori, omnium primùm obtemperandum, quum facilius ejusdem præsens rebus angustis auxilium consequamur, cùm præsertim divinis morem gerere mandatis volenti, quàm facilimum sit, idque præter omnia faciendum videatur? Nam si potentioribus imbecilliores sedulò parere conantur, assiduamque ac diligentem eorum in mandatis exsequendis propterea operam exhibent, ut longis ac frequentibus obsequiis boni tandem aliquid adipiscantur: quantâ uti diligentiam debemus, ne quid præter ejus voluntatem faciamus, cujus nutu tam cœlestia, quàm terrestria gubernantur, cujusque munera non modò non rejicienda, verùm etiam summopere exoptanda sunt? quippe quæ (ut Trojanus Alexander apud eundem Homerum testatur) nullus unquam Diis ipsis non præbentibus sponte sua sume-

sumere posset. Nam quod vulgò dici solet, Deus undecunque adjuvat, si modò sit propitius, quid sibi aliud vult, quàm ut omni pietate, omnibus obsequiis, pura denique ac sincera mente Deum nobis conciliemus? cuius natura non ejusmodi est, ut muneribus perinde atque improbus fœnerator capiatur, sed solâ vitæ integritate, pientissimisque placeatur precibus, nec ullo pacto iniquorum ac flagitiosorum muneribus corrumpatur? Hinc est quod Porphyrius ait:

Θεοῖς ὃ ἀείψῃ μὲν ἀπαρχὴν ὧν καὶ ἀεὶ καὶ
ψυχὴ ἀπαθής.

Quæ verba significant, nullas Deo Optimo Maximo gratiores offerri posse primitias quàm puram mentem: & affectibus ac perturbationibus liberum animum. Nam quod Ovidius ait:

*Munera crede mihi placant hominesque, Deos-
que,*

Placatur donis Iuppiter ipse datis.

& Euripides in Medea:

Πείθῃ δῶρα καὶ θεῶν λόγῳ.

id est, Donis vel ipsos dictitant flecti Deos. ad bonorum virorum dona referendum esse videri potest. Quod si quis fieri posse nonnunquam crederet, ut Deus scelestorum hominum donis moveretur, is profectò canibus pecudum custodibus Deum ipsum assimilaret, quibus lupi rapinæ particulam concedunt, ut his muneribus placati atque allekti, diripi greges patiantur. sed longè secùs res habet: solos namque bonos respicit Deus, iisque quàm libentissimè opitulatur. Nec fieri potest, ut viro bonitate prædito mali quicquam accidat, nec dum vitam degit, nec post mor-

tem, ejus res à Deo Optimo Maximo unquam negligentur. Æsopus interrogatus, Quid dii faciant? respondit:

Τὰ μὲν οἰκοδομεῖν, τὰ δὲ καὶ λαβάνειν.

Alexander Magnus.

Numa Pompilius.

*Mezentius.
Capaneus.*

Quod significat, Deum ipsum alios quidem extollere, ac celebrare, alios verò pro meritis obscurare ac deprimere. Vnde haud immeritò Aristoteles de Magno Alexandro ad Antipatrum scribens, ait, dicere ipsum, non propterea magis sibi placere quòd multis imperaret, quàm quòd de Diis optimè sentiret. Nam qui bonam habent de Diis opinionem, illisque quàm libentissimè obsequuntur, pientissimi ab omnibus existimantur, & numinum vice coluntur. Æneam, quòd in Deos pientissimus fuisset, inter numina recensuit vetustas. Numa Pompilius cum omnium maximè, ac religiosissimè Deos coleret, ac veneraretur, tutissimam finitimorum pacem divinumque Egeriæ Nymphæ commercium meruit. At deorum contemtor Mezentius, in prælio impiè commissò, fœdissimè trucidatus est. Capaneus, Hipponi filius, cum Thebana mœnia, diis etiam invitis, se conscensurum jactanter gloriatus esset, fulmine ictus, delapsus est. Quare uni esse Deo omnium maximè parendum censemus: summisque egregium hunc poëtam laudibus afficiendum arbitramur, qui divino afflatus spiritu, unico versu nos, quomodo Optimus Maximus sit placandus Jupiter, admonuit.

CHREIA III.

Magna est profectò Latinorum poëtarum cohors, candidissimi auditores, multi-

multique nominis : sed longè major ac præstantior haberetur , ni oblivionis situ, rerumque edaci tempore , quàm plurima veterum poëtarum monumenta intercepta fuissent. Quorum jacturam ne perpetuò lugeamus, eorumque desiderio maceremur , divinus poëta Virgilius causam præbet : quippe qui multorum instar habeatur. Cujus eximia opera , licet innumeris sint referta sententiis, quæ proverbiorum vice in omnium ore fungantur, hæc tamen in primis memoratu digna visa est : Omnia vincit amor.

Quæ usque adeò omnium consensu jam *Amor.* probata est , ut nullus sit tam literarum ignarus , quin eam & memoria teneat , & quàm sæpissimè prædicet, cum præsertim non modò cuncti mortales , sed & bruta ipsa immania, amoris violentiæ cedant, ejusque imperium etiam invita patiantur : cujus mehercule rei nullâ adduci admiratione debemus. Magnus est enim Deus Amor, nec minus apud Deos, quàm apud homines mirandus , cum multis aliis de causis, tum vel maximè ob ejus vetustissimam originem : nam inter antiquissimos Deos recensetur. Hesiodus : Omnium (inquit) primum natus est chaos . inde terra, tartara , & Amor . Parmenides ante Deos omneis natum Amorem autumat. Acusilaus Hesiodo adstipulatus. Euripides Tragicorum supremum esse Amorem his trimetris indicat :

Ἐργατα δ' ὅστις μὴ θεὸν κείνῃ μέγαν,
καὶ τῶν ἀπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον,
ἢ σκαῖός ᾖσιν, ἢ καλῶν ἄμοισιν ὦν,
οὐκ οἶδε ἢ μέγιστον ἀνδρώποισι θεόν.

Ovidius quoque de amore locutus addit:

Regnat, & in dominos jus habet ille deos.

Quid de Lacedæmoniis ac Cretenſibus dicam? Nonne ipſi, quantam ineſſe amoris vim arbitrarentur, evidentiffimè indicarunt? Quorum alteri priùs quàm cum hoſtibus manus confererent, Amori ante ſtructas acies ſacra faciebant, perinde atque in inſtructarum cohortium amicitia ipſa eſſet victoria collocata. Cretenſes verò, formoſiſſimos in acie pueros exornantes, Amori per eos ſacra faciebant, ut Soſicrates ſcriptum reliquit. Samii (ut Herxias auctor eſt) Amori gymnaſium conſecraverunt, cujus feſtum Eleutheria propterea cognominabant, quòd per ipſum Deum Athenienſes libertatem conſecuti fuiſſent. Apud Thebanos (ut Athenæus teſtatur) ὁ ἱεὺς λόγος appellatus, ex amatoribus atque amatis conſtabat, πλὴν τῆς θεῆς σεμνότητι ἐμπαίγων.

Alexis, Cupidinem ipſum, nec feminam, nec marem; non Deum, non hominem; ſed multas in unam formam compactas ſpecies eſſe indicans, eoſque qui amoris ſimulacrum affingere conantur, maximè arguens, de Amore in Phædro hæc ſcribit: Εἴ τι γὰρ ἔτε θεὸς ἔτ' ἄνθρωπος, ἔτ' ἀνέλεος, ἔτ' αὖ τις ἐμπερὸν, ἀλλὰ συνενηγμένον πάντα χόρεν, ἐνὶ τύπῳ πόλιν εἶδη φέρον. ἢ τόλμα μὲν γὰρ ἀνδρὸς, ἢ δειλία γυναικὸς, ἢ δὲ ἀνοία μαρτυρίας, ὁ δὲ λόγος φρονεῖν, ἢ σφοδρότης δὲ θεός, ὁ δὲ πόνος ἀδάμαντος, ἢ φιλοτιμία δὲ δαίμων. Plato igitur omnium Philoſophorum præſtantiſſimus, maximam amoris vim ac ſapientiam cupiens indicare, in convivio hæc dicit: Amor poëta eſt adeò ſapiens, ut alios quoque poëtas efficere poſſit. Quilibet enim, licet

licet ante rudis, in poëtam evadit egregium,
 cum primum Amor afflaverit. Ex quo per-
 spicue conjectare licet, amorem peritum esse
 poëtam, omnesque musicos poësis nume-
 ros continere. Idem de eodem: Sagittandi,
 medendi, divinandi peritiam duce amore in-
 venit Apollo, qui amoris est discipulus.
 Musicen similiter Musæ; fabricam ærariam
 Vulcanus; texendi artificium Minerva; Ju-
 piter Deorum hominumque gubernationem.
 Quare, cum Deorum vetustissimus ac maxi-
 mus sit Amor, non immerito æquè in cæte-
 ros Deos, atque in omnes homines suum
 semper exercuit imperium. Nam Jovem
 ipsum modò in cygnum, modò in taurum
 transformavit, quandoque in aurum confla-
 vit: Neptunum equi, Mercurium hirci for-
 mam induere coëgit. Apollinem, ut Admeti
 pasceret armenta, compulit. Venerem, ut ad
 Idæ montis radices Anchisen quæreret, quàm
 sæpiissimè adegit. Quantopere autem mise-
 ros sit ludificatus mortales, veterum scripto-
 rum monumenta evidentissimè indicant.
 Unde colligere licet, nunquam ferè huma-
 num genus in extremas tam publicè, quàm
 privatim incidisse calamitates, quin Amor
 ipse causam ac materiam suggesserit. Nam ut
 à publicis, ac perniciosis bellis exordiamur,
 Iliacum incendium mutuus atque incestus
 Alexandri & Helenes amor excitavit. Græ-
 corum exercitum illa exitiosa pestis propter
 Chryseida graviter invasit. Achilles ad iram
 plurimis Græcorum perniciosissimam Brisei-
 dis desiderio commotus est. Belli inter The-
 banos ac Phocenses per decennium conflati,
 quod *ιερόν*, hoc est, sacrum appellatum est,

*Camby-
ses.*

Thebano Thebana mulier à Phocensi quodam amoris stimulis rapta causam præbuit. Chrysaicum quoque bellum nuncupatum, quod inter Cyrrhæos, & Phocenses, ut Callisthenes scriptum reliquit, decennium tenuit, propter Magisto, Belaguntis Phocensis filiam à Cyrrhæis raptam, imprimis contractum perhibetur. Cambyses, Persarum Rex, mulieris impulsu (ut Ctesias credit) in Ægyptum expeditionem fecit. Nam cum Ægyptias mulieres in nocturnis congressibus à cæteris mirum in modum differre intellexisset, Amasidis Ægyptiorum regis gnatam uxorem petiit. At Amasis veritus, ne filiâ pro pellice uteretur, ejus loco Hiterim Apriæ filiam misit, qui à Cyrrhensibus superatus Ægyptiorum regno exciderat, & ab Amaside fuerat occisus. Quâ re cognitâ Cambyses, puellæ etiam exhortatione, quæ patris ultionem expetebat, Ægyptiis bellum intulit. Quid fuit in causa, ut Philippi Macedoniae Regis domus everteretur? Nempe Cleopatraz importunæ nuptiæ. Ut Herculis familia dissiparetur, Iole Euriti filia causam præbuit. Thesei domus propter Phædræ ad nihilum redacta est. Athamantis propter Themysto, Hypseo genitam. Iasonis, propter Glaucen, Creontis filiam. Agamemnon, post consecutam apud Ilium victoriam, cum in patriam sospes reversus esset, à Clytæmnestra uxore, quod Cassandram miserè deperiret, interfectus est. Nonne nostris quoque temporibus maxima hominum pars, quotidie amoris suasu digladiatur, ac passim trucidatur? Quare, cum multis jam periculis compertum sit, Amorem

rem ipsum tam apud Deos, quam inter homines plurimum valere, illi omnino, quam commodissimè fieri potest, cedendum est: Virgilio poetarum principi, perquam assidue studendum, quod hujusmodi undecunque scateat sententiis.

CHREIA IV.

QUanto sæpius ac frequentius Mantuani Virgilii volumina repeto, tanto illum magis & suspicio & admiror. Unus enim Virgilius characterum diversitate, ea complexus est, quæ viri tres, Græcorum præstantissimi, vix consequi potuere. Nam Bucolico carmine Theocritum æquavit, Georgico Hesiodum antecessit, Heroico divinum illum Homerum ad amissim expressit. Quæ quidem omnia, cunctis fuisse Græcis præstantiorem Virgilium, eo indicant, quod Græcorum nullus triplicem hanc aggredi materiam ausus adhuc fuerit, sed unusquisque intra suum scribendi genus sese continuerit. Est præterea in Virgilio dicendi facilitas, & in rebus enarrandis candor, ut nemo sit tam rudis, & à re literaria alienus, quin Virgilianâ lectione mirum in modum oblectetur: cum præsertim aureis ac divinis inter legendum quàm sapissimè occurratur sententiis, quæ legentium animis usque adeò blandiuntur, ut vix dum perlecta memoriæ inhæreant, nec unquam amplius excidant: qualis est, Non omnia possumus omnes.

Quæ verba significant, mortalium neminem tanto esse ingenio præditum, ut solus omnia sapiat atque intelligat, nihilque eum

penitus lateat : cuncta enim scire , divinum esse potius quam humanum , noverat poëta. Nam quandoque bonus dormitat Homerus. Hinc celebratum est apud Græcos proverbium : *Εἷς ἀνὴρ ὅςδε ἑὶς ἀνὴρ*. Hoc est , Vnus vir, nullus vir. Quasi velit innuere , nihil egregium ab uno homine præstari posse, si aliorum auxilio fuerit destitutus. Quod autem legitur apud Euripidem: *Εἷς ἀνὴρ ὅς πᾶν δ' ὁρᾷ* id est, Vnus vir haud videt omnia : id fanè significat , neminem unum , ne maximo quidem rerum usu atque experientia, tantam unquam consequi posse peritiam ac sollertiam , ut omnia per se dispiciat, nec ulla in re hallucinetur atque decipiatur. Socrates , qui Apollinis oraculo suæ ætatis sapientissimus judicatus est , se nihil omnino præter exiguam quandam amandi disciplinam scire ingenuè fatebatur. Hercules Jove genitus, quem Marathonii, ut refert Pausanias, omnium primi in Deorum numerum propterea recensuere, quod non minùs animi quàm corporis virtutibus excelleret, eodem tempore & adversus Hydram sophisticam mulierem certare non valuit; cui, ut Plato refert, propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato multa repullulabant: & adversus Cancrum sophistam quendam ex mari adventantem ; à quo , cùm ad sinistram urgeretur, verbisque acriter inoderetur, nepotis sui Iolai auxilium imploravit; cujus ope vehementer adjutus, victoriam vix tandem consecutus est. Quare, cum ii quoque quibus ne cœlum quidem negatum est, per se omnia non potuerint, poëtarum præstantissimo procul dubio credendum est, Virgilianæque lectioni est omnium maxime

ximè inferviendum, unde hujusmodi sententias haurire quàm sæpissimè licet.

C H R E I A V.

Nihil est profectò, quod hominum quispiam tam propenso ac libenti agat animo, quin quandoque fastidium pariat, si modò nulla adhibita intermissione, diutissimè in eodem versatus fuerit. Hinc factum est, ut Aristophanis illud jam diu apud vulgum proverbii vicem obtineat: *Ἀπάντων πλησμονή*. hoc est, Omnium rerum satietas. Quod ita esse, cùm sæpè aliàs, tum vel maximè nudius tertius supra modum expertus sum. Nam cum in prædio nostro, quod haud multum ab Urbe distat, unà cum amicis, Dianæ studiis, quæ à teneris unguiculis mihi semper plurimum placuere, toto animo incumberem, cæterarumque rerum oblitus, uni venationi operam impenderem, tanta me venationum extemplò cepit satietas ac fastidium, ut relaxandi animi causa, ad Minervæ studia me statim contulerim, Virgiliumque quem forte mecum attuleram, aggressus sim: in quo quidem lectitando, multæ mihi memoratu dignæ passim occurrerunt sententiæ. Inter quas hæc maximè, & quam sæpissimè memoranda visa est:

Vsque adeone mori miserum est?

Qua poëtarum prudentissimus nos admonuit, mortem etiam ipsam minimè forti viro recusandam: quippe quæ, modò honesta sit, vitam quoque turpem quandoque soleat exornare; cùm contra vita turpis, ne mortì quidem honestæ locum relinquat.

Quis nisi penitus mente captus, honestæ mortì turpem præferat vitam, cùm præfer-

tim in tot ac tantis humanæ vitæ procellis ac tempestatibus tutissimus nobis portus appellanda sit? Hinc est, quod Ajax ille Telamonius apud Sophoclem ait:

Οὐκ ἂν περιαίμῳ ἐδενὸς λόγου βροτὸν, ὅστις
κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι τ' οὐ
ζῆν ἢ χεῖν.

Quid enim in morte est, quod sit jure formidandum? quam, si Euripidem divinum poëtam sequi voluerimus, animi pariter ac corporis interitum existimabimus. cujus hæc verba sunt:

Ἄκιστον ὥς σοι τέρψιν ἐμβαλῶ φρεσὶ.

Τὸ μὴ ζῆν ἴσται πρὶ θανάτῳ ἴσον λέγω.

Quod si fas est credere, non magis esset post mortem metuendum, quam, priusquam nasceremur, unquam timuimus. Sin autem in morte ipsa non interitus, sed animi à corpore migratio est, cur non potius meliora, bonis præsertim viris, speranda, quàm deteriora verenda sunt? Neque enim fieri potest, ut viro bono mali quicquam accidat, nec vivo, nec mortuo: nec ejus res à Diis immortalibus negliguntur. Plato in Socratis Apologia: Mortem (inquit) timere nihil aliud est: quàm sapientem videri eum, qui non sit sapiens: quippe cum id sit, scire videri quæ nescias. Nemo enim scit, utrum mors omnium bonorum summum homini contingat: Metuunt autem perinde, ac si eam malorum esse maximum non ignorarent. Cui verò dubium esse debet, quin hæc ipsa incertitia sit maximè vituperanda, per quam aliquis se putat scire, quæ nesciat?

Stultum est igitur, id temerè formidare,
quod

quod & quale sit omnino nescias, & nullis precibus ac muneribus, nullisve maximis quidem viribus declinari unquam potest. Omnibus enim ex æquo moriendum est. quod Horatianum illud facilè indicat:

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumque turres, ô beate Sesti.

Et Homerus hoc carmine non inficiatur:

Οὐδὲ γὰρ εἰδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα.

id est,

Nec vis Herculeæ fatum evitavit acerbum.

Quod autem horrida mors muneribus non capiatur, senarius hic indicio est:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος εἰ δώροισιν ἐρεῖ.

id est, *Mors sola donis non evitatur.*

Itaque forti ac libenti est animo obeunda, & ut gradum acceleret, nec ultimam atque imbecillam exspectet senectutem, summis est precibus optandum.

Ὅν γὰρ φιλεῖ θεός, ἀποθνήσκει νέος.

id est, Quem enim Deus diligit, in juvenili moritur ætate. Quæ utique verba significant, optimè atque pulcherrimè cum illo actum esse, qui hujusce miseræ atque infeliciſsimæ vitæ calamitatibus quàm celerrimè ereptus fuerit, & ad sempiternam illam felicitatem, qua animi post mortem fruuntur, quam primùm migraverit. Quod cygni, utpote qui ab Apolline, cui dicati sunt, divinationem accepere, planè providentes, tunc dulcissimos ac suavissimos edunt cantus, cùm se citò sentiunt morituros. Codrus ille Atheniensium Rex, & Macaria, Herculis ac Deïaniræ filia, non propterea tantùm voluntariæ se morti diversis bellis obtulere, ut

civibus suis adversus Lacedæmonios pugnantibus victoriam relinquerent, famamque apud posteros assequerentur; sed quod in morte non modo nihil mali, verum etiam summam esse mortalibus felicitatem arbitrarentur. Quod apud Romanos & M. Curtius, juvenis bello egregius, qui se armatum in altissimam illam voraginem immisit: & duo illi Decii, qui, cum Coss. essent, se pro legionibus Romanis devoverunt, mihi procul dubio sensisse videntur. Neque enim tam alacri animo se perinde ac victimas Reipublicæ præbuissent, si quid mali post mortem sibi futurum sperassent. Quare & mortem minimè miseram esse credendum est, & Virgilius non modò assidue in manibus habendus, sed & memoriæ thesauro commendandus: quippe qui sui studiosos tam belle instituat.

DE SENTENTIA,

quæ Græcè Γνώμη dicitur.

Sententia

ex eo no-

men ac-
cepit,

quod si-
milis sit

consiliis,
aut de-

eretur,

sicuti &

γνώμη.

Quintil.

lib. 8.

cap. 5.

C A P U T IV.

Sententia, est oratio, brevi complexu aliquid quod ad hortandum dehortandumve pertinet, explicans. Sententiarum verò alia exhortans, alia dehortans, alia enuncians. Est item alia simplex, alia composita: præterea alia probabilis est, alia vera, superlata alia.

Exhortans sententia est, ut:

Oportet amicum præsentem amare, volentem abire verò amittere.

Dehortans, ut:

Turpe quiete Ducem totas deperdere notas.

Enun-

Enuncians, ut :

Pecuniis opus est, sine quibus nihil eorum, quae necessaria sunt, recte fiet.

Simplex, ut :

Optimum id augurium est, patriam tutariet armis.

Composita, ut :

Multos esse malum Reges : Rex unicus esto.

Probabilis, ut :

Quales amicos quisque habet, talem scias.

Vera, ut :

Expers malorum vita nulli contigit.

Infirmius nihil homine.

Hoc ergo pacto sententia dividitur. Tractabis verò ipsam eisdem capitibus, quae in usus explicatione diximus. Laudabis primum, deinde explicabis : tum confirmabis ex Causa, Contrario, Similitudine, Exemplo, Testimoniis veterum. Demum brevi Epilogo concludes. Differt autem sententia ab usu. eo quod usus persape activus est : Sententia verò semper in oratione consistit. Deinde quod usus semper habet additam personam : Sententia sine persona effertur.

EXEMPLVM SENTENTIAE
exhortativæ Theognidis.

In mare cetiferum ne te premat aspera egestas ;

Desili, & à celsis corruere, Cyrne, jugis.

Indignum Theognidi visum est, Poëticam velut Alatrem ineptam accusare. Itaque relictis fabulabilium commentis, ipse ad formandos mores, vitamque instituendam ipsam traduxit. Cum videret enim poëtas compositis fabulis, veluti præclaro aliquo invento, gaudentes, ipse satius duxit,

Exposi-
tio.

xit, quomodo rectè vivatur, carmine complecti. Laudandus certè ob utrumque: & quòd metri gratiam observavit, & quòd meliorum admonens, institutionis attulit fructum. Sed hujus, ut alia omnia, ita hoc inprimis meritò quis laudaverit, quod de paupertate dixit. Quidnam igitur dixit? Qui vitam in miseria ducit, mori potius amet. Multo enim melius, à vita discedere, quàm Solem sui dedecoris testem habere. Hæc sunt, quæ ex Philosophorum dogmate protulit. Licet autem considerare, qua ratione motus, ista tam prudenter ediderit. Degens enim in paupertate, cum adhuc minor natus est, nequit exerceri ad virtutem; ut verò ad virilem pervenerit ætatem, improbissima faciet. Legatus enim pro patria, pecunia corrumpetur: concionaturus, quò spes lucri duxerit, eò flectet orationem. Ius verò dicturus, pro largiente pronuntiabit, suscipietque pro suffragiis dona.

A con-
trario.

Vacui autem paupertatis curis, & pueri ad spem protinus honestissimam virtutis attolluntur, & viri facti cuncta splendide administrant, jam in pace sumptum edendis publicè muneribus faciendisque ludis præbentes, jam in bello impensas intoleranda militiæ onera conferentes.

A simi-
li.

At verò quemadmodum gravibus adstricti vinculis, quominus liberum ipsis sit, quod velint agere, vinculis prohibentur: sic in paupertate degentibus obstat, quominus exercere libertatem possunt, ipsa paupertas, & inopia rerum.

Ab ex-
emplo.

Irum vides, qui cum Ithacensium unus esset, non tamen id juris sibi, quod reliquis civibus, erat. Cui tam molesta paupertas fuit, ut nomen quoque inopia permutaret. Arnæus enim primò vocatus est, postea Irus appellatus. Id ab administratione cognomentum assecutus. Et quid oportet

oportet Irum dicere? Ipse qui Ithaca quoque potiebatur Vlysses, postquam domum rediens paupertatem simulabat, (ipsius enim sensit mala,) domi suæ à temulentis ministris percussus, & injuriâ adfectus. adeo paupertas meo judicio dura est.

Præclare ergo, recteque Euripides inquit, Malum esse nihil habere, neque paupertatem nobilitate levare posse.

*A testi-
monio
veterum.
Epilogus.*

Quomodo ergo quis satis & pro dignitate laudabit Theognidem, talia tamque graviter de paupertate monentem?

SCHOLIA.

Sententiam, auctore Quintiliano, veteres, quod animo sensissent, vocaverunt. Nos autem hoc loco dicimus orationem, quæ ad mores & communem hominum vitam pertinet, ostenditque quid aut fiat in ea plerumque, aut fieri oporteat. Ut:

*Lib. 8.
cap. 5.*

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Furor sit læsa sæpius patientia.

Nimium altercando veritas amittitur.

Harum Publii sententiarum meminit Gellius, lib. 19, cap. 14.

Aliquando refertur ad rem: Cicero pro Ligario: Nihil est tam popolare, quam bonitas. Aliquando ad personam. Ut illa Afri Domitii: Princeps, qui vult omnia scire, necesse habet multa ignoscere. Quintilianus, lib. 8. cap. 5.

Oportet amicum, &c. Locus desumptus est ex Homeri 15 Odyssæ: ubi Menelaus ad Telemachum ita loquitur:

*Χρὴ ξείνον παρέοντα φιλεῖν, ἐδέλοντα δὲ πέμ-
πειν.*

Non

Non ego te longius, inquit, hic morabor redire cupientem.

Agrè utrumq; feram, si me nimis hospes amabit,

Oderit aut nimis : at medium servantia laudo.

Nam semel exceptum ut nolentem impellere durum;

Sic retinere malum fuerit properare volentem.

**Hospita-
litas.**

Oportet igitur & hospitem præsentem amare, & volentem dimittere : ut interpretatur Raphaël Volaterranus. Admonet autem Menelaus, incivilem eum esse, qui non sit hospitalis. Incivile item qui nimium hospitalis, abire contententi penulam (ut aiunt) sciderit, atque nolentem pertinacius retinuerit. Invitum servare nec est mentis puto sanæ. ut ait Erasmus in expositione nominis Jesu.

Turpe quiete, &c. Locus habetur in Iliados lib. 2.

Οὐ γὰρ παννύχιον δέδωκεν βεληφόρον ἄνδρα.

Id est, Haud dignum duce fit, noctem dormire per omnem. ut reddit Erasmus in Proverbiis. Non decet principem solidam dormire noctem. Docet, vigilantiam ac sollicitudinem maximè convenire principibus, ut qui tantam negotiorum farcinam sustineant humeris. Sapienter ille judicii subtilis Rex, qui traditum sibi diadema, priusquàm capiti imponeret, retentum, diu consideravit, inquiens : O nobilem magis, quàm felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat, quàm multis sollicitudinibus & periculis & miseriis sit refertus, ne humi quidem jacentem tollere vellet. Hæc Valerius, lib. 7. cap. 2.

Pecu-

Pecuniis opus est, &c. Locus ex 1. Demosth. Olynthiaca. Quem in proverbium, Pecuniæ obediunt omnia, sic vertit Erasmi. breviter. Opus est pecuniis, neque citra has quicquam *Pecuniarum* eorum, quæ facienda sunt, confici potest. Quippe mortalibus nihil est carius pecunia. Hæc una inter mortales plurimum valet. Unde 1. Epist. Horatius:

*Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.*

At bene nummatum decorat Suadela, Venusque.

Bellerophon apud Euripidem inquit, pecuniarum usum contemplatus:

Sine me vocari pessimum, ut dives vocer.

Nemo an bonus, an dives omnes querimus.

Non quare & unde; quid habeas, tantum rogant.

Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.

Quid habere nobis turpe sit, queris? nihil.

Sine quibus, &c. Fuerunt enim, qui dixerunt, Impossibile, pecuniis indigentem bene principiari, studioque vacare posse. Atque ubi non honoratur virtus, ibi non est possibile, firmum optimorum esse in Republ. statum. Cujus rei meminit Arist. 2. Polit. cap. 9. *Optimum id augurium, &c.*

Εἰς οἰκὸν δ' αἰεὶ, ἀμύεσθαι τοῖς πάτρης.

Sumtus est ex Homer. 12. Iliad. ubi Hector auguria reliqua negligens loquitur (Erasmo interprete) ad hunc modum:

Aligeris avibus tu me parere jubes nunc,

*Quarum nulla mihi cura aut respectus,
utrumne*

Ad dextram Eoi veniant mihi Solis ad ortum,

An

An lavam, ad Solem occiduum, noctisque tenebras.

Verum nos Iovis arbitrio parere necessum est

Altitonantis. hic imperium tenet unus in omnes,

Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.

Vna avis optima, Pro patria pugnare tuenda.

Et Q. Fabius Maximus cum augur esset, dicere ausus est: Optimis auspiciis ea geri, quæ pro Reipublicæ salute fierent: quæ contra Remp. ferrentur, contra auspicia fieri. ut ait Cicero in Catone majore.

Cæterum olim apud Gentes auguria vel auspicia summis studiis observabantur, ac major illis adhibita fides est propter miraculum Actii Navii. Quo tantus honor accessit, ut nihil belli domique postea, nisi auspicato gereretur, ut ait Livius lib. 1. Hinc damnatus fuit L. Junius, quod auspiciis neglectis, classem tempestate amisit: Et P. Claudius quod, cum auspicia more majorum petenti pullarius non exire pullos caveâ nunciasset, eos in mare jussit abjici, dicens: Quia esse nolunt, bibant. Valerius, lib. 1. cap. 4.

Sunt autem sententiæ simplices, quæ simpliciter sine rationis subjectione proferuntur. Ut: Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini servit.

Item, Egens æquè is est, qui non satis habet, & is cui nihil satis potest esse.

Item, Optima vivendi ratio est eligenda; eam jucundam consuetudo reddet. Quæ sententiæ non sunt improbandæ, propterea quod habet brevis expositio, si rationis nullius indiget, magnam delectationem. Sed illud quoque

que probandum est genus sententiæ, quod confirmatur subjectione rationis. hoc modo: Omnes bene vivendi rationes in virtute sunt collocandæ, propterea quod sola virtus in sua potestate est, omnia præter eam subiecta sunt fortunæ dominationi. Vide Ciceronem 4. ad Herennium, & Quintil. 8. cap. 5.

Composita, &c. Sunt sententiæ, quæ duplices efferuntur. hoc modo: Sine ratione. Errant, qui in prosperis rebus omnes imperus fortunæ se putant fugisse: Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus adversos reformidant. Cum ratione, hoc pacto: Qui adolescentium peccatis ignosci putant oportere, falluntur, propterea quod ætas illa non est impedimento bonis studiis: At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant, ut quibus virtutibus omnem vitam tueri possint, eas in ætate maturissima velint comparare.

Multos esse, malum, &c. Ulysses Iliad. 2. loquitur ad Therfiten: Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἰς κοίραν ὧς ἔσω. Quod Erasmus (in proverbio: Imperatorum multitudo Cariam perdidit) ita vertit:

Multos imperitare malum est. Rex unicus esto! C. Cæsar Caligula, cum audiret fortè, Reges, qui officii causa in urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit: Εἰς κοίραν ὧς ἔσω, εἰς βασιλεύς. ut ait Sueton. Unus dominus sit, unus Rex. Est autem triplex Reipubl. status. Δημοκρατία, id est, principatus populi, μοναρχία, id est, unius principatus, & ὀλιγαρχία, id est, status Reipublicæ à paucis administratæ. Atque nihil est pejus licentiâ multitudinis, qua nulli paretur, sed pro sua quisque libidine

Fortuna.

Monarchia.

ne

ne rem gerit. Hanc Græci vocant ἀναρχίαν, malum fermè tyrannide pejus. Par malum πολυαρχία.

Probabilis, &c. Priscianus verisimilem appellat. Ut; Si quis cum malis conversatur libenter; Nunquam de hoc bene interrogavi viro; sciens, quoniam talis est, quales illi, cum quibus conversatur.

*Consue-
tudo
conta-
giosa.*

Quales amicos, &c. Unde Psalm. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum perverso pervertêris. Celebratur & hic senarius à Græcis: Κακοῖς ὁμιλῶν κ' αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. id est, Malus ipse fies, si malis convixeris. Corruptunt enim mores bonos colloquia prava. Et si juxta claudum habites, subclaudicare disces. Vide Erasmi proverbia. Plutarchus in commentario de ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit, tantam habere vim assiduam consuetudinem, ut imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum vivimus. Sic Platonis familiares ejus gibbum imitabantur.

Expers malorum, &c. Aphth. Ἀλυπον βίον habere, vitam, inquit, sine tristitia nulli licet invenire. Rectè Hesiodus:

Ἄλλοτε μητρὸς ἢ πέλης ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ.
Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est. Proinde Plinius se dubitare dicit, utrùm natura sæpius noverca sit, an mater; ut quæ tot venena, tot item remedia progignat. Vide Chiliades Erasmi. Nemo est, qui semper in tranquillitatis portu naviget. Quotusquisque est hominum, quos non teneat aliud atque aliud tanquam in Panegyri malorum infortunium? Ut sapienter Solon pro-

protulerit : Si in unum locum cuncti mala sua contulissent, futurum, ut propria deportare domum, quàm ex omni miseriarum acervo portionem non suam ferre mallent ; ut ait Valerius, lib. 7. cap. 2.

Superlata, &c. Priscianus superlativas sententias vocat : ut

*Fama malum, quo non aliud velocius ullum
Mobilitate viget, &c.*

Infirmius nihil, &c. Versus Homeri est :

Οὐδὲν ἀνιδνότερον γαῖα τέφρῃ ἀνδρώποιο.

Quem Erasmus in proverbio, *Homo bulla est*, ita transtulit : Nihil homine enutrit tellus infirmius alma. Catanæus : *Homo bulla.*

Debilius nil terra facit mortalibus ipsis.

Glaucus Iliad. 6. verè loquitur in hanc sententiam: Tale genus est hominum, quale foliorum, &c.

Indignum Theognidi, &c. Nomen est poëtæ Græci, cujus (ut Tertullianus ait) sæpe meminit in legibus Plato. Et Erasmus in proverbio, *Optimum, non nasci* : carmen hoc ejus citat.

Ἀρχὴν μὲν μὴ φυνῶν ὅτι χθονίοισιν ἄριστον.

Idem proverbiali figurâ dixit :

Οὐτε γὰρ ἐν σκίλλῃς ῥόδα φύεται, εἰδὲ ὑάκινθον.

Qui vitam in miseria, &c. Hoc argumentum & styli & ingenii exercendi causa tractari solet, non ut paupertati (quæ juxta proverbium sapientiam fortita est) suspendio sit arbor deligenda ; aut defiliendum à quinque scopulis, vel rupibus, in undam. Verius est, quod S. Chrysoſt. in Epist. ad Hebræos scriptum reliquit : Paupertas est manu ductrix in via, quæ ducit ad cœlum. Sed hoc malum in-

influxit humanis mentibus, ut honori sit pecunia, & nemo, nisi dives, honore dignus habeatur. ut ait S. Ambrosius 2. Offic. c. 21.

Nequit exerceri ad virtutem, &c. Etenim, ut Juvenal. Satyr. 3. inquit:

Haut facile emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi.

Et Satyr. 7.

-- *Neque enim cantare sub antro*

Pierio, thyrsūve potest contingere sana

Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieque

Corpus eget.

Pauper-
tas.

Quippe (ut Aristot. 1. Ethic. inquit) fieri non potest, aut non facile fit, ut is agat res præclaras, cui facultates defunt. Multa namque per amicos, per divitias, per civilem potentiam, tanquam per instrumenta aguntur. Et in decimo scribit, sapientem & justum rebus his indigere, quæ necessariæ sunt ad vitam. Idem (ut Laërtius Diogenes scribit, libro de Vita Philosophorum quinto) dixit: Virtutem ad beatam vitam sibi maximè sufficere; quippe corporis bonis, exterioribusque indigere.

Improbissima faciet, &c. Unde Horat. in Odis, lib. 3. Oda 24.

Magnum pauperies opprobrium, jubet

Quidvis & facere & pati,

Virtutisque viam deserit ardua.

Mantuanus in Bucolicis:

Pauperies inimica bonis est moribus: omne

Labitur in vitium: culpa, scelerumque, ministra est.

Pecunia corrumpetur, &c. Sed hæc fuit exercitii gratiâ dicta, cum è contrario divitiæ maiorum sint irritamenta, stimulos majores subdant,

dant, atque fenestram aperiant criminibus, ut præstiterit, honestâ paupertate laborare, quàm injustis divitiis affluere. Hinc Menander:

Καλῶς πένεσθαι μᾶλλον, ἢ πλεῖν κακῶς.

Id est, Honestius est, pauperem esse, quàm injustè divitem.

Duo sunt (ut inquit in novis Rhetoricis Cicero,) quæ possunt ad turpe compendium permovere: inopia, & avaritia. Unde fit, ut legati, atque causidici, pecuniis sæpe corrupti, causam deteriore foveant, ac tueantur. Ergo lex erat apud Corinthios, ne legatione fungentes acciperent munera. Et lege Corneliâ cautum: Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret; ut ait Pomponius Lætus. Inter cætera fuit objectum Æschini, quod munera legatus acceperit; ut ait Quintilianus lib. 4. cap. 4. Et Demosthenes ipse, acceptâ pecuniâ, contra Milesios loqui noluit, anginam se pati dicens. Vide Gell. lib. 11. cap. 9. & Erasmi in proverbiiis. Porro nihil est tam sanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit. Unde Philippus Macedonum Rex, an præsidium tam esset difficile accessu, rogavit, ut asinus auro onustus accedere non posset?

Non tamen id juris, &c. In Repub. divites plus & honoris & auctoritatis habent, quàm pauperes: dat enim census honores; pauper ubique jacet. Quippe, quemadmodum timiditatem atque contemptum paupertas adfert: sic opulentia παρρησίαν, hoc est, loquendi confidentiam adducit, & ornamentum populare. Vulgus divitum, dulci (ut

ait Horatius) fortunâ ebrium, hoc putat suis divitiis deberi, ut quicquid dixerint, id protinus quasi Apollinis oraculum omnes suspiciant, & approbent; ut ait Erasmi. in proverbio,

Ἀργύρος κελῶναι λαλῶσιν.

Arneus, &c. Homer. Odyss. 12. loquitur in hanc sententiam: Prodiit pauper publicus, qui per urbem Ithacam mendicabat, cujus erat insigne, vacuum continuo ventrem cibo potuque explere, vis alia ei nulla, seu virtus. Aspectu fuit procerus, cui nomen Arnæo ex ipsa genesi mater indidit. Juniores verò cuncti Irum vocabant; quoniam, si quis vellet, nuncium ferebat, more Iridis. Ad id respiciens Ovid. In Ibin inquit:

Qualis erat nec non fortuna binominis Iri.

Paupertatis sensit mala, &c. Ulysses mendicus visus multa patiebatur, contumeliis adfectus à Melanthio, qui calce quoque eum percussit; Antinous scabello petiit, Odyss. 17. Et cum proci cibis, vinoque essent obruti, in Ulysssem debacchati sunt. Etenim Minerva, ut Ulyssis animum adhuc magis injuriis exerceret, procos ab injuria non permisit abstinere. Unde Ctesippus, pedem bubulum è canistro corripiciens, jecit in Ulysssem; ut habetur Odyss. 20.

lib. 2. Paupertatem nobilitate, &c. Exstat & Menandri senarius:

Et genus Πενία δὲ ἄτιμον καὶ τὸ δ' ἄλγυν ποιεῖ.

& vir- id est, Paupertas autem inhonoratum & notum, nisi bilem facit. Vel, clarum reddit paupertas cum re, inglorium, id est, claro loco natos, obscuros atque contemtos facit. Illustre genus sine divitiis magis deprimatur, quàm exaltatur.

EXEM-

EXEMPLVM SENTENTIÆ

desumptum ex Prisciano.

A R G V M E N T V M.

Non oportet per totam noctem dormire virum multis consulentem.

Laudabis igitur eum qui dixit, breviter. Deinde, simplici expositione explicabis sententiam. ut: Non decet virum, in summa potestate multis præfidentem, ab occasu solis usque ad ortum opprimi somno, aut veterno torpescere.

Debet enim præses semper vigilare, & sub- *A cau-*
ditorum suscipere curam; quam somnus au- *sa.*
fert, & officii reddit immemorem.

Contrarium est enim Rex, & privatus; & *A con-*
sommus, & vigiliæ. Sicuti ergo molestum non *trario.*
est, si privatus homo per totam dormiat no-
ctem: sic intolerabile, si Rex non vigilet, con-
suletque sibi parentium saluti.

Quemadmodum navium gubernatores, si *A com-*
cæteri dormiant, soli pro communi vigilant *paratio-*
salute: sic oportet Imperatores pro suis esse *ne.*
sollicitos.

Hæctor noctu vigilans, & Reip. providens, *Ab ex-*
speculatorem ad naves Græcorum mittebat *emplo.*
Dolonem. Scipionis vigilantia Syphacis dor-
mitantis castra expugnavit. Livius, lib. 10.
belli Punici.

Quod Sallustius quoque comprobat, di-
cens: Multi mortales, dediti ventri, atque
somno, indocti, incultique, vitam sicuti pere-
grinantes transigunt.

Hæc habet exhortationem plerumque. ut: *Conclu-*
Oportet & nos, necessarias res suscipientes, *sio.*

summâ curâ , vigiliisque , eis consulere , quibus præfecti sumus.

ALIUD EXEMPLUM MEVM.

ARGVMENTVM.

Est melius, tumido mergatur ut aquore Cyrenus,

Exordium à laude.

Quàm levium studiis sollicitetur opum.

Quæ sapienter dicta mores expoliunt, & ingenia formant, laudem suam merentur: quale carmen illius, qui longè melius esse confirmabat, fluctibus obrui, quàm honestâ paupertate rejectâ, divitiis congerendis jugiter infundare.

Ab expositione.

Quæ, sibi quid velint, consideremus. Vitam pauperis cum honestate conjunctam longè præstantiorem innuit esse, quàm quæ perpetuâ contrahendarum opum libidine divexatur: imò longè consultius, in mare præcipitem dari, quàm perversis opum coacervandarum studiis distorqueri.

A causa.

Longè enim melius est, parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles. Et quid in se mali habet paupertas sacra? quid non potius boni! Hæc à Deo profecta, manu ductrix quædam est in via, quæ ducit ad cælum, unctio athletica, exercitatio quædam magna & admirabilis, portus tranquillus. Et nihil opulentius eo, qui paupertatem sponte diligit, & alacritate suscipit: ut ait Joh. Chrysost. Serm. 18. super Epist. ad Hebr. Divitiis igitur paupertas anteponenda, quæ securitatis asylum est, vitiorum expultrix, & ingenii repertrix: ut Græci rectè dixerint, *πενία τὴν σοφίαν ἐλάττει*, id est, Paupertas sapientiam ad-

inve-

invenit. Cicero s. Tusc. Dies me deficiet, si velim paupertatis causam defendere. Aperta res est, & quotidie nos ipsa natura admonet, quàm paucis, quàm parvis rebus egeat, quàm vilibus. Quid igitur prodest divitiarum gloria fluxa & fragilis? Felices pauperes, si sua bona nôrint!

Quantum hominibus divitiæ incommo- *A con-*
dent, vel cæco manifestum est. Plenæ sunt cu- *trario.*
rarum atque sollicitudinum.

Pauca licet portes argenti vascula puri,

Nocte iter ingressus, gladium contumque ti-
mebis,

Et mota ad Lunam trepidabis arundinis um-
bram:

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Et: ——— *Nulla aconita bibuntur*

Fictilibus: tunc illa time, cum pocula sumes

Gemmata, & lato Setinum ardebit in atro.

Prætereà stultitiam patiuntur opes; tollit amicos opulentia. Satietas (ut proverbio dicunt) ferocitatem parit.

Divitiæ superbos ac insolentes reddunt, vim inferunt, libidini fomenta subministrant; largitionibus jura subvertunt, tyrannidem augent, ac tutantur. breviter; vitiis omnibus fenestram aperiunt.

Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex
quo

Paupertas antiqua perit: hinc fluxit ad Istros

Et Sybaris colles, hinc & Rhodos & Miletos,

Atque coronatum petulans, madidumque Ta-
rentum.

Prima peregrinos obscæna pecunia mores

Intulit, & turpi fregerunt secula luxu

Divitiæ molles. ut ait Juvenal. Satyr. 6.

Contra, paupertas est tuta, securitatis mater, omnis virtutis atque sapientiæ productrix, omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica: cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta. Eadem enim apud Græcos in Aristide iusta; in Platone benigna; in Epaminonda strenua; in Socrate sapiens; in Homero diserta. Eademque paupertas populo Rom. imperium à primordio fundavit: proque eo Diis immortalibus simpulo & catino sacrificabant: ut ait Appuleius Orat. 1. Augustinus super Ps. 76. Omnis philosophiæ magistra nobis est inopia.

A simili.

Quemadmodum vinum (ut proverbio dicitur) senem vel nolentem saltare compellit: ita nihil tam ineptum, nihil tam à virtutibus omnibus alienum est, ad quod non incitet, atque pelliciat divitiarum affluentia atque luxus. Et quemadmodum divitiarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus est referta: sic paupertatis horridior aspectus, solidis & certis bonis abundat; ut ait Valerius Maximus. Et quemadmodum Campana luxuria, invictum armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi tribuit: ita Romanæ paupertatis frugalitas peperit victoriam. Archefilaus paupertatem comparabat Ithacæ, patriæ Ulyssis; quod juxta Homerum aspera quidem esset, sed bona *καρποφόρος*, id est, juvenum altrix, dum eos consuefacit frugaliter & continenter vivere, & ad omnem virtutis functionem exercet eos.

Ab exemplo.

Respice divitem illum in Evangelio, qui pretiosis quotidie vestibus induebatur, splendideque

dideque vivens, genio indulgebat. Cui quid aliud perniciem attulit, quàm divitiæ? Et quid aliud perduto illi filio peccandi præbuit occasionem? Quid Judæ Christum prodendi, nisi vis pecuniæ, atque iniquitatis Mammona?

Hinc ille Eutrapelus, cuicunque nocere volebat,

*Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, &
spes;*

*Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium.* ut ait Horat. 1. Epist.

Rectè Crates ille Thebanus, qui cùm ad philosophandum Athenas proficisceretur, magnum auri pondus in mare projecit, inquiens: Se non posse virtutes & divitias simul possidere. Hinc Moses natu grandior noluit vocari filius filiae Pharaonis, potius eligens paupertatem pati, & simul affici malis cum populo Dei, quàm temporariis peccati commodis frui, majores arbitratus divitias probum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros. Hebr. 11.

Sapienter in Epistola Seneca: Aude, in- *A testi-*
quit, hospes, contemnere opes, & te quoque *monio,*
dignum finge Deo. Non alius Deo dignus est, quàm qui opes contemserit. Et in Evangelio Christus ipse testatur, Camelum faciliùs transire per foramen acûs, quàm divitem intrare in regnum cœlorum. Proinde S. Bernardus in Sermone de omnibus sanctis: Vis (inquit) obtinere cœlum? Paupertatis utilitatem complectere: Regnum cœlorum est pauperum. Beatus, qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amissa cruciant.

Epilo-
gus.

Quapropter, cum paupertas multorum causa sit bonorum; divitiæ autem complurium fons & origo malorum: quid aliud restabit, quàm ut illam laudibus evehendo amplectamur; has autem elevando flocci faciamus?

ALIVD SENTENTIÆ exemplum.

ARGVMENTVM.

Κοιμώμενος δ' εἰς ὃ δένος ἀξιό.

Hoc est,

• *Nemo dormiens ullâ re dignus.*

Exor-
dium à
laude.

Divinis ingenii frugibus abundans Plato, eò usque fuit in eloquentia progressus, ut si ipse Jupiter cælo descendisset, nec elegantiore, nec beatiore facundiâ fuisset usus. Tantam enim vim, tantamque copiam undique collegerat, ut invicem per totum terrarum orbem dispergi atque dilatari possit, ut ait Valerius, lib. 8. cap. 7. Multa autem præclara protulit, è quibus illud, quod in legibus scriptum reliquit: *Nemo dormiens ullâ re dignus.*

Ab ex-
positione.

Quo somnolentos reprehendebat, & ad virtutis fructum nunquam perventuros adfirmabat eos, qui non per studia, atque labores, dextrum illum virtutis arduum & difficilem callem ingressi fuissent, sed in lato atque molli voluptatis hærentes, vitam desidiosam exegissent.

A cau-
sa.

Etenim; Φύγων μύλων, ἀλεῖται φύμα.

Qui fugit molam, fugit farinam.

Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Nullus tibi continget honor, nisi
tuam

tuam adunxeris industriam. Bonarum literarum studia sequitur gloria; ignaviam autem contemptus, & inopia. Cum igitur, quæ pulchra sunt, difficilia sint; qui nucleum (ut aiunt) esse vult, nucem frangat oportet.

Optimum, aiunt, opsonium senectuti laborio-
borem esse. Laborandum enim est in juven-
ta, quo senectuti suppetat commodius vivendi
facultas. Porro non iniquè comparatum est,
ut desides & veterinosi juvenes in summam
ignominiam atque paupertatem incurrant:
honestis autem studiis intenti, & industrii,
consequantur auctoritatem, gloriam, atque
divitias. Hæc virtutis sunt præmia; illa dete-
stabilis ignaviæ stipendia.

Quemadmodum, qui in certaminibus
Olympicis non pugnassent fortiter, nullis affi-
ciebantur honoribus; Et agricolæ otio tor-
pentes, & arva relinquentes inculta, nihil
præter zizania consequuntur: ita desides ado-
lescentes ad gloriam nullam evecti, bonis o-
mnibus destituuntur. Etenim si quis apes,
quod sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle
quidem, quod optat, fruatur.

Aristotelem considera, qui, si torpuisset
otio, ad excelsum illud eruditionis & honoris
culmen non fuisset evectus.

Contemplare Phanii filium Cleanthem, qui
summâ pressus inopiâ, noctu hausit in
hortis aquam, ut interdiu studiis liberalibus
operam impenderet. Unde φρεάντης appel-
latus, hoc est, puteos exhauriens, secundum
Diogenem Laërtium, lib. 7. Item Eucli-
dem respice: Qui summo literarum amore
flagrans, nullos subterfugiebat labores; imò
grave periculum subibat, ut tempore no-

Ætarno Socratem audiret. Vide Gellium, lib. 6. cap. 10.

*A testi-
monio.*

Sapienter Græci : Θεοὶ τ' ἀγαθὰ πόνοις πω-
λῶνται. id est, Dii sua munera laboribus ven-
dunt : quo docent, sudore perveniendum esse
ad gloriam.

*Quisquis enim duros casus, virtutis amore,
Hauferit ; ille sibi laudemque decusque pa-
rabit :*

*At qui desidiam, luxumque sequetur iner-
tem,*

*Dum fugit oppositos incautâ mente labores,
Turpis, inopsque simul, miserabile transiget
ævum.*

*Epilo-
gus.*

Rectè igitur Plato censuit : Nulla munera
desidiosis deberi ; gloriam autem atque virtu-
tis præmia studiosis esse parata.

A L I V D S E N T E N T I Æ exemplum.

A R G V M E N T V M.

*Exor-
dium à
laude.*

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.
Tiberius Cæsar meritâ laude celebrandus
esset, si, quam bene cœpit, vitam bene trans-
egisset. Qui, Diogene Grammatico, ac Theo-
doro Gadareo Rhetore, præceptoribus usus,
in doctum virum evasit. Unde principatûs
sui initio miram prudentiam præ se ferebat.
Et procul dubio feliciter regnasset, si non eum
vivendi licentia, nec (quæ hominum teterri-
ma pestis est) voluptas transversum egisset.
Ad quem scopulum priusquam fecisset nau-
fragium, principe dignissimam protulit sen-
tentiam.

Ab ex-

Qua monuit, pecunias à subditis ita exi-
gendas

gendas esse, ut relinquatur fors, unde res *positione* possit crescere. Damnat *δημοκόπης*, qui pur- *et à* purati omnia convertunt in fiscum suum; & *causa.* quocunque se conferunt, abradunt ita, atque spoliant, ut cum carne pellem detractam dicas.

Etenim boni pastores ita tondent, ut lana *Expila-* detonsa possit renasci. At qui deglubunt, ni- *tor ho-* hil reliqui faciunt. Quos expilatores crude- *mici-* lissimos non injuriâ homicidas vocare possis. *est.*

Juxta illud Eccles. 34. Panis egentium, vita *Necare* pauperis est: qui defraudat illum, homo san- *is dici-* guinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi *tur, qui* occidit proximum suum. *alimen-*

Pauperibus omnes facultates eripere, faci- *ta au-* nus est omnium teterrimum; at subditorum *fert.* fortunas augere, præclarissimum. unde Artaxerxes, Xerxis filius, solitus fuit dicere: Re- *Boni* galius esse addere, quàm adimere. Sentiens, *enim* principe dignius, honorem & opes eorum, *principis* quibus imperat, exaugere, quàm minuere. Et *interest,* quàm Ptolemæus Lagi filius, regalius esse dicebat *quàm* locuple- ditare, quàm divitem esse. *tissimos*

Ut arbores frugiferæ, quarum radices evul- *habere* serunt agricolæ, nullos poterunt amplius *subditos.* producere fructus: sic crescere non possunt po- *A con-* puli, qui divitum pascua vocantur, quorum *trario.* oppressorum facultates Tyranni funditus ex- *A simi-* hauserunt, atque abstulerunt. *li.*

Exemplo sint miserabiles Christianorum *Ab ex-* populi, quos in suam potestatem redegit *emplo.* Turca, quos expilat, & funestat ita, ut omnis recuperandarum virium spes sit ablata. Et Locrensiū opes sic attriverat olim Q. Plemminius, ut de omnibus eorum facultatibus penè actum fuisset, nisi imma-

niter afflictis Romana succurrisset justitia.

*A testi-
monio.*

Eandem Tiberii sententiam aliis verbis Alexander ille Macedonum rex, cognomento Magnus, proferens inquit :

Κηπωρὸν μισῶ, ὃ ἐκ ριζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λά-
χανα.

Hoc est,

Olitorem odī, qui radicitus excidit herbas, ac arbores ab ima stirpe revellit. Qua tyrannidis arguit eos, qui longè plus vectigalium, quam subditorum fortunæ queant ferre, solent à civitatibus inclementer extorquere : quam impiam rapiendi cupiditatem Diogenes appellat omnium malorum arcem.

*Epilo-
gus.*

Meritis igitur laudibus dignam principis Tiberii sententiam celebrandam esse confirmabunt, qui perpenderint, iniquissimas exactiones esse, quibus ita plebis vires exhauriuntur, ut ad se redire non possint.

A L I V D S E N T E N T I Æ

tractata exemplum.

A R G V M E N T V M.

E squilla non nascitur rosa, nec hyacinthus.

*Ab au-
ctoris
laude.*

Tanta semper fuit Theognidis & doctrina & auctoritas, ut ejus scripta velut oraculi vicem obtinuerint apud omnes, cum nihil protulerit, nisi quod splendidissimum ac verissimum esset.

*Ab ex-
plicatione.*

Ejus in primis sententia præclara circumfertur, qua prudenter edocuit, è squilla rosam non nasci ; è tribulis ficum ; è sentibus uvam ; ab ancillis filios liberos ; ex improbis parentibus probos filios ; è præceptoribus indo-

Curiam properantem gradibus dejecit, ac domum refugientem interfecit: mox regnum, patris exemplum imitatus, scelestè occupavit. Hujus item filius, Sextus Tarquinius, ut corpore patrem iniquum, ita pectore vitiis omnibus corruptissimo retulit: qui Gabios prodidit, & jure propinquitatis in Collatini domum receptus, in cubiculum Lucretiæ irruit, ac pudicitiam expugnavit. Breviter, Tarquiniorum progenies per malitiam à majoribus, velut per manus, traditam, eò processit, ut profligata fuerit, & velut aurum (quod aiunt) Tolosanum funditus interierit. De qua re vide Aug. lib. 3. de Civi. cap. 10. Quibus rationibus commotus Euripides ait:

*A testi-
monio.*

Φῶ, φῶ, παλαιὸς αἶν' ὧς καλῶς ἔχ',
Οὐκ ἂν γένοιτο χηστὲς ἐκ κακῆ πατρὸς.

Id est,

*Heu, heu, ut illud dictitant rectè, probum
Patre improbo non posse nasci filium!*

Et Horatius 4. Odarum 4.

Fortes creantur fortibus, & bonis:

Est in juvencis, est in equis patrum

Virtus; nec imbellem feroces

Progenerant aquila columbam.

*Epilo-
gus.*

Bono igitur jure laudandus est Theognis, qui protulit eam sententiam, qua ut nihil elegantius, ita nihil verius queat inveniri.

DE DESTRUCTIONE, sive subversione, quæ ἀναστροφή.

C A P V T. V.

*Destru-
ctio.*

Subver-

Destruction, vel Subversio, est proposita alicujus rei reprehensio. Subvertenda verò neque manifesta valde, neque prorsus incredibi-

abilia ; sed ea , quæ velut media sunt con- sio enim
ditionis. non tan-

Oportet autem , cum subvertere aliquid vo- tum in
les , primum eos reprehendere , qui dixerunt : de- fabulo-
inde subjicere rei expositionem : postea , ipsum sis , &
subvertere , capitibus hisce : carmine
Obscuro , traditis ,
Incredibili , fieri po-
Impossibili , test ; ve-
Inconsequenti , rum et-
Indecoro , iam in
Inutili. ipsis an-

Hoc autem præexercitamentum omnem prope- naliū
modum artis vim in se complectitur. Exempli monu-
argumentum erit : Non esse verisimilia , quæ de mentis.
Daphne dicuntur à poëtis. Quint.

Poëtarum coarguere ineptiam , absurdum mi- l. 2. c. 4.
hi videtur , cum vel ipsi fidem sibi detrahant his Exor-
maximè , præter alia , quæ de Diis impruden- dium à
ter fabulantur. Prorsus enim super vacuum vi- repre-
detur , poëtarum ullam nos habere rationem , qui hensione.
Deorum , quorum curâ omnia gubernantur , nul-
lam ipsi habeant curam. Et grave quidem vi-
deretur , quisquis ab ipsis Deorum in fabulam
missus esset : Apollinem verò , quem artis suæ
ducem videri volunt , impudentiæ materiam esse ,
quis erit , qui æquo animo perpeti possit ? Li-
bet ergo audire , qualia de Apolline & Daphne
confingant.

Daphne (inquiunt) ex Terra Ladoneque flu- Ab ex-
vio procreata est. Hanc ob egregiam speciem , positio-
eximiumque oris decorem , Phæbus adamavit , ne.
cupiensque Deus restinguere desiderium suum ,
aspernantem fugientemque secutus est , sed com-
prehendere nequii. Verum Terra mater , assum-
tâ filiâ , florem eo , quo puella , nomine pro ipsa
exhi-

exhibuit, ipsam verò in arbustum vertit; cuius rami propter desiderium puella in coronam Pythio tripodi dicati sunt: flos verò in mercedem cessit divinationis. Hujusmodi quidem sunt, quæ illi fabulantur; quæ quàm sit in promptu confutare, hinc facile liquebit.

Ab ob-
scuro &
non pro-
babili.

Daphne ex Ladone & Terra procreata est. Quis, oro, tam demens, ut ex his quemquam nasci posse credat? Ipsa homo fuit; illi autem diversam, & suam uterque habebant naturam. Quomodo verò Ladon Terra conjunctus est? an quòd aquis ipsam inundat? Quin omnes ergò fluvii terra mariti dicentur; cùm nullus ipsam non aquis suis irriget. Quid si ex fluvio homo nata est; quidni ex homine fluvium quoque nasci posse credimus? Quàm minus enim tales ex filiis poterunt gigni, quàm ex qualibus ipsi prodierunt? Iam quo pacto nuptias fluvii, Terræque nominant? Sentientium enim conjugium est. Terra autem, fluviusque, sensus sunt prorsus expertes. Ipsa verò Daphne, utrum paternum sequuta genus, inter fluvios numeranda est, an pater filia homo putandus?

A diffi-
cili.

Verùm esto! concedatur poëtis, natam Daphnen ex Terra & Ladone. Nata ergo puella apud utrum educata est? Ut demus enim, nasci ita potuisse; ut educaretur, fieri tamen non potuit. Vbi enim versata est puella? Hercule apud eum qui genuit, ecquis ergo hominum vitam in fluvio ducit? Obliviscetur enim naturæ suæ pater citiusque submerget fluctibus, quàm alet. Verùm sub terra apud matrem habitavit. Latebat ergo, nulliusque aspectui in occulto posita patebat: cuius autem latebat decor, nullius animum movere desiderio potuit.

Ab in-
decero.

Vis, & hoc assentiamur poëtis? Quomodo tan-
dem

dem amavit Deus, & impotenti adfectu à natura sua degeneravit? Amor omnium rerum, quæ Amor humanas sollicitant mentes, est pessima. Impium res pessima autem videtur gravissima natura nostra Diis quoque attribuere. Nam si omni ex parte nostris teneantur incommodis, quæ in re mortalibus præstabunt? Nihil autem malorum esse quod non experiantur, certum erit, si amore, quod omnium pessimum est, torqueantur. Sed neque divina natura hanc ægritudinem capit; neque credibile est, Phœbum adamasse.

Insequens verò puellam Phœbus, quomodo ea victus est cursu? Deus ab homine? Viri enim mulieribus præstant, & Deum femina superavit? Et, quæ reliquis hominibus par esse non potest, ei Deus cessisse creditur? Quamobrem autem fugientem puellam mater excepit? An quia malas nuptias putavit? Quomodo ergo ipsa facta est mater? An verò bonas credidit? Cur ergo id bonum filiae invidit? Aut ergo mater non fuit; aut malam fuisse matrem, constabit.

Ab in-
conse-
quenti.

Quid ita verò Terra secum suis ipsa operibus dissensit, offenditque Phœbum, filiam auferens, rursusque reddita, ejusdem nominis arbore ipsum oblectans? Non debebat gratificari illi, si offendere ipsum volebat. Quare demum arbore illa tripodas coronavit? Arbor enim voluptatis fuit merces; divinatio verò virtutis est indicium. Quomodo ergo Deus conjunxit ea, quæ natura repugnant? Cur mortalis quidem amica, immortalis verò amator?

Ab in-
utili.

Sed finis sit: neque enim plura de Poëtis dicam; Perorane ipsorum ineptiam longius insectando, in eandem, quam in illis reprehendo, vanitatem videar incidisse.

S C H O L I A.

Destructio, &c. Quam alii nuncupant improbationem; alii confutationem. Quintil. lib. 2. cap. 4. vocat opus destruendi. Idem lib. 5. cap. 12. refutationem. Græci ἀνασφάλω. quibus ἀνασάζειν est condere, componere, struere; ἀνασάζειν, destruere, labefactare.

Subvertenda verò, &c. Hoc est, oportet refutationes de illis rebus fieri, quæ ancipitem adhibent opinionem; ut ait Priscianus. Non enim, quæ planissimè falsa sunt vel vera, refutanda sunt. Quales sunt Æsopicæ fabulæ, vel historiæ indubitabiles. Ut si volueris refutare, bruta animalia atque bestias more hominum aliquando fuisse locutas. Vel anno præterito flammis absumtam Hadamariam.

Mediæ conditionis, &c. Hoc est, quæ medium servant ordinem, de quibus in utramque partem oratio poterit institui. Ut si confutes, Antipodas esse. Arionem Delphino vectum. Annibalis exercitum humanas carnes edisse.

Obscuro, &c. Ab incerto Priscianus ait. Ut; Incertum est tempus, quo vixerit Narcissus. Non manifestum est, quot annulos post cladem Cannensem Annibal Carthaginem miserit. Non constat, ubi cervi abjiciant cornua.

Incredibili, &c. Ut; Incredibile est, Arionem malis adfectum voluisse canere. Supra fidem est, Daphnen à flumine Ladone procreatam; aut Nioben in saxa conversam.

Impossibile, &c. Ut; Impossibile erat, Arionem à delphino servari. Impossibile erat,
Sten-

Stentora quinquaginta alios sermone æquasse, sonituque.

Non coherente, &c. Ab inconsequente, secundum Priscianum. Quod & contrarium appellat. Ut; Contrarium erat, noluisse perdere libertatem eum, qui eam servasset.

Indecoro, &c. Hoc est, ab indecente. Ut: Indecens erat, Apollinem, cum sit Deus, libidinosum voluisse virgini vim inferre. Non decuisset imperatoriam Scipionis dignitatem, pulcherrimis (quas expugnatâ novâ Carthagine cepit) virginibus stuprum inferre: honestius erat, injuriæ muliebri obnoxias intas custodire.

Inutili, &c. Hunc locum Priscianus ab incommodo vocat, cum dicimus, rem ineptissimam esse, quæ nulli vel usui, vel honori, futura sit. ut, Otia sunt abroganda, unde nulla commoditas, vel laus vera promanat.

Artis vim, &c. Etenim instrumentis omnibus Rhetoricis opus habet, cum tota spes vincendi, ratioque persuadendi posita sit in confirmatione atque confutatione. Nam si adjumenta nostra exposuerimus, contraria autem dissolverimus, absolute nimirum munus oratorium confecerimus; ut ait Cicero,

Coarguere ineptiam, &c. Duplicem hujus declamationis formulam nobis proponit. Prioris est sententia: Absurdum esset ineptias poetarum reprehendere, aut vatibus contradicere, nisi ipsi in causa essent, falsa que confingendo nos adversum se concitarent. Alterius: Stultum esset, poetis parcere; cum ipsi Diis immortalibus non parcant, sed in deos omnes, maximeque artis suæ poeticæ præsidem Apollinem, debacchentur.

Apollini-

Apollinem, &c. Hic Musarum princeps, & dux est. Unde *μυσηγετον* appellant, auctore Macrobio, libro primo, de Somnio Scipionis, cap. 3. Idem 1. Saturn. cap. 17. vocatum ait *ὑπὸ τῆ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας*, id est, à jactu radiorum. Eundem Phœbum, *ὑπὸ τῆ φοιτᾶν βία*, quod vi feratur. Tortellius derivat à lumine vel nitore, *ὑπὸ τῆ φωτός*.

Daphne, &c. Hanc Aphthonius ait filiam esse Ladonis, qui fluvius lauris circumseptus est in Arcadia. Ovid. autem 1. Metamorph. tradit, filiam Penei. Unde Peneiam, ac Peneida vocat: est autem Peneus Thessaliæ fluvius, inter Ossa & Olympum decurrens, apud quem est locus amœnissimus, qui Tempe dicitur. Unde Virgil. ait 4. Georgic. Fugiens Peneia Tempe. Ovid. 1. Metamorphos. Est nemus Æmonia, prærupta quod undique claudit Sylva; vocant Tempe; per quæ Peneus, & c. Fertur autem duas habuisse filias, Cyrenen & Daphnen. Vide Bocatium, lib. 7. cap. 29. Porro poëtæ finxerunt, Daphnen è Ladone procreatam; quod lauri, & arbores proveniant nascanturque de fluvialibus undis.

Item auctore Fulgentio, laurum Apollini dedicarunt; quoniam si eam dormientibus ad caput posueris, vera somnia videbunt.

Pythio, &c. Python, vel Phytton, horrendæ magnitudinis è terra calescente post Deucalionis diluvium procreatus serpens, quem Phœbus interemit; unde Pythius est appellatus. Et in honorem ejus ludi instituti, Pythia dicti. Ovid. 1. Metamorph.

*Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia, perdomitæ serpentis nomine dictos.*

Sunt

Sunt, qui sic dictum asserant ὅτι τὸ πῦρ
ἀείρεται. At Macrobius. 1. Satur. cap. 17. ἀπὸ τοῦ
 hoc est, σήπω, trahit; quod nunquam sine vi
 aliqua caloris efficitur putredo.

Tripodi, &c. Tripodes, à tribus pedibus
 dicti fuerunt, auctore Servio super 4. Æneid.
 mensæ in Appollinis Delphici templo: quibus
 superpositæ Phœbades vaticinabantur, vel
 ex quibus responsa dabantur. Dicebantur et-
 iam *Cortinæ*. Virg. in 6. Neque te Phœbi Cor-
 tina fefellit. Fuerunt autem duo summæ fidei
 oracula, Delphica & Pythia. Vide Erasmus,
 in proverbio: *Ex tripode*.

Iam quo pacto, &c. Non probabile est, in-
 quit, nuptias factas esse inter res inanimatas,
 cum hymenæus eorum sit qui sensus ha-
 beant. Præterea cum in dubio sit, an inter flu-
 vios filia Daphne, an Ladon pater inter homi-
 nes recensendus.

Amor res pessima, &c. Unde Euripides,
Βεγτοῖς ἐγγὺς ὡς κακὸν μέγα! Mortalibus amo-
 res quàm magnum malum! Qui bonis homi-
 nibus non conveniunt, nedum Apollini Deo.
 Rectè apud Diogen. Laërt. Zeno: Amor est,
 inquit, concupiscentia quædam, in præstanti
 ingenio viros non cadens.

Viri mulieribus præstant, &c. Ὁ ἄνδρ' ἐπεχέσσει.
 viri superant, vincunt feminas. Etenim femi-
 næ debiliores sunt viris, quia frigidioris
 naturæ, ut de animalibus ait Aristoteles.

REFUTATIONIS EXEMPLUM.

ARGUMENTVM.

Falsum esse, quod Herodotus lib. 1. scripsit su- Arion
per Arione fidicine. De quo vide Gell. lib. 16. vectus à
cap. 12. Ovid. 2. Fast. Delphi-

Primam no.

*Exor-
dium*

*à repre-
hensione.*

*Est enim
lumen
veritatis
historia.*

*Ab ex-
positio-
ne.*

Primam historiæ legem Cicero tradit esse, ut vera sit, nec admisceat aliquid falsi: quam Græci non servando, sed creditu indigna turpiter confingendo, fecerunt, ut fidem amiserint, & Græcia mendax credatur, & Herodoti scripta, vana, atque mendaciis confuta, maxime ea, quæ super Arione prodita circumferuntur.

Arion, inquit, citharædus grandi pecuniâ & re bonâ multâ copiosus, Corinthum ex Siciliâ & Italiâ constituit redire. Nautas igitur Corinthios delegit, qui prædæ pecuniæque cupidi ceperunt consilium de necando Arione. Hic perniciæ intellectâ, pecuniam infidiatores haberent, vitam darent, oravit. Atqui nautæ imperarunt, ut jam statim coram defiliret præceps in mare. Homo ibi territus, spe omni vitæ perditâ, id unum rogavit, ut priusquam mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi vestimenta, & fides capere, & canere carmen casûs illius sibi consolabile. Quod oraverat, impetrat, atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansque in summæ puppis foro, carmen, quod ὁρῶν dicunt, voce sublatissimâ cantavit. Ad quod delphinum inter undas adnavisse, & dorso super fluctus edito Arionem vectavisse, incolumique eum corpore, cum cithara atque vestimentis illæsis, Tænarum in terram Læconicam devexisse, confirmat Herodotus.

*Ab ob-
scuro.*

Ecquis asserat, conspicuum atque planum esse, Arionem in mare præcipitatum fidibus cecinisse, ipsum fluctibus non obrutum, nec citharam humoris impatientem aspergine marinâ corruptam, neque vestes à procellis absorptas, sed omnia integra, ipsumque citharæ-

tharœdum saluum evasisse, beneficio marinæ belluæ?

Ab Arione fidicine magnam pecuniæ vim *Ab in-*
collectam admitto, licet id ipsum multis diffi- *credibili-*
cillimum creditu, cùm, juxta proverbium,
bonus cantor, bonus cupediarius, promusque
magis quàm condus. At quis, oro, tam de-
mens, ut persuasum habeat, fidicinem in tanta
calamitate, & in tantis vitæ periculis consti-
tutum se ornare, & canere potuisse? Porro
quemadmodum nemini fidem feceris, Pria-
mum in filiorum funeribus plausisse, & Nio-
ben in tanto natorum luctu saltavisse: sic ne-
mo crediderit, hominem in extremâ ne-
cessitate, capitisque periculo, fidibus delecta-
tum, cecinisse carmen non vulgare, rebus sci-
licet requirentibus habitum potius lugubrem,
aut Musam, quam vocant Caricam.

Verùm esto! concedatur illum potuisse ca- *Ab in-*
nere, & delphinum musicâ demulsum: sed *possibili-*
cùm sit omnium non solùm marinorum ani-
malium velocissimus delphinus, ocior volu-
cre, & telo acrior, juxta Plinii sententiam,
quomodo ejusdem dorso potuit Arion pen-
dere; ubi si commoda etiam fuissent retina-
cula, iis tamen fidibus intentæ manus uti non
potuissent? Sed esto! non sit excussus: at quo-
modo vortices perferre potuit, & semper æ-
stuantis, furentisque maris impetus, æquo-
reosque turbines atque procellas; quæ remos
frangere, proras avertere, & maximas naves
devorare solent, atque submergere?

Quid ab historico magis alienum quàm *Ab in-*
ista mendacia confingere? Quid minùs con- *decoro.*
venerit humanæ naturæ, quàm in summo re-
rum asperrimarum periculo canere? Quid in
trucu-

truculentarum belluarum ad feritatem naturarum naturam minùs quadraverit, quàm eas nativâ rabie depositâ mansuescere, placidorumque equorum officiis fungi, mariaque superequitantem hominem dorso portare?

A contrario.

Calamitatis dolor est comes, atque luctus; prosperioris fortunæ cantus & lætitia: sed quomodo in summum vitæ discrimen adductus Arion, lætitiæ vestimenta potuit induere; musicisque cantilenis indulgere? At idem, in mare præcipitatus, quomodo emerfit? quomodo marinis humoribus perfusus, & horrore perculsus, fides, quas inutiles aqua reddit, tractavit? quomodo societatis humanæ atque rationis expers delphinus, equum domitum imitatus, citharoedum velut equitem vexit, & monstrator itineris in portum, quem optavit homo, deduxit?

Ab inutili.

Quorsum ista tam absurda commenta, & inutilia vel auditu vel relatu figmenta, unde nulla morum cultura, nulla item ingeniorum commoditas promanat?

Epilogus.

Finem modò faciam, ne in Herodotum invectus, calumniari videar, & prolixis verborum ambagibus usus, molestiis afficiam eos, qui credulitatis vitio non laborantes, noverrunt mera deliramenta esse, quæ de Arionis fabulâ memoriæ sunt prodita.

ALIUD REFUTATIONIS exemplum.

ARGUMENTUM.

Vanum esse, Elpenora mutatum fuisse in porcum.

Exordium.

Ut fabulæ Poëtarum honestæ, delectandi gratiâ,

gratiâ, vel docendi causâ conscriptæ, laudem merentur: sic absurda, quorum nullus est usus, mendacia, carbone notanda, minimeque sunt ferenda: cujus farinæ sunt ea, quæ finxerunt de Elpenore: quem sociorum Vlyssis unum fuisse perhibent, & à venefica Circe, Solis ac *Circes* Persæ filiâ, mutatum in porcum, atque ex ho-*fabulam* mine per pocula bestiam quadrupedem fa-*explicat* ctum: juxta illud Juvenal. Satyr. 14. Cum re-*apud* migibus grunnisse Elpenora porcis. *Circes*, *Xeno-* inquit Horatius, *pocula nosti*; *phon-*
Quæ si (Vlysses) cum sociis stultus, cupidus- *tem,*
que bibisset, *primo*
Sub dominâ meretrice fuisset turpis & excors, *memo-*
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus. *rab., So-*
 Quod figmentum nemo, præditus etiam *crates.*
 Atticâ eloquentiâ, perspicuum, aut planum *Ab ex-*
 fecerit homini rationis compoti. Obscurior *positione.*
 enim res est, quàm ut ullâ dicendi facultate *Ab obs-*
 queat illustrari; & intellectu tam difficilis, ut *curo.*
 ne Apollo quidem (ut proverbio dicunt) in-
 telligat.

Quis tanto crudelitatis vitio laboraverit, *Ab in-*
 cui verum esse videatur, hominem in porcum *credibili.*
 transformari potuisse? idque per feminam,
 quæ ut viris infirmior est, ac ineptior, ita mi-
 nùs idonea ad capeffendas atque sibi vendi-
 candas divinæ virtutis artes; quibus tanta
 miraculorum spectacula solent exhiberi, &
 virgulâ (ut aiunt) divinâ suppeditari?

Ecquâ ratione vel efficaciâ fieri potuit, ut *Ab im-*
 humana facies in fetosum porci caput trans-*possibili.*
 formaretur, manus cum digitis in pedes bi-
 fulcos transirent, & breviter in animal de-
 forme, terram semper spectans ac fodiens,
 converteretur homo?

*Cui Deus os sublime dedit, cœlumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

Ab in- Non decuisset Circen id attentare, vel sibi
decenti. potenter arrogare, quod solius divinæ virtu-
tis est opificium. Ad hæc indecens admodum
fuiſſet, humani corporis figuram, ad Dei ſi-
militudinem factam, in porcina membra con-
vertere, naturamque, ratione divinâ prædi-
tam, fordidiſſimâ pecoris carne dehone-
ſtare.

Ab in- Veneficiis potens Circe fuerit; eſto! Sed
coheren- quomodo à trivenefica porrectum, quod hau-
ti. ſtum in ſtomachum trajici, deinde in viſceri-
bus abſumi, atque confici ſolet poculum, po-
tuit totum Elpenoris corpus immutare? Quis
unquam audivit, ſumta pocula ſecutas fuiſſe
corporum tranſeuntium in alia transforma-
tiones, & non potius, priſtinâ membrorum ſi-
gurâ permanente, ſanitatem, vel adverſam
valetudinem, concomitatam?

Ab in- Quæ malè feriatorum hominum delira-
ntili. menta cum nihil bonæ frugis adferant; mi-
ror, quid Herodotum juverit iſta confingere,
quid item vates impulerit ſcriptis ſuis rata fa-
cere atque committere: ut verum perduret
proverbium:

Πολλὰ φασιδνται αἰσιδοί.

Multa mentiuntur poëtæ. quibus
Quidlibet audendi ſemper fuit aqua poteſtas;
ut Horatius ait.

Conclu- Deſinam plura de rebus vaniſſimis verba
ſio. facere; ne diutiùs in iis immorato mihi ali-
qua vaniloquentiæ nota poſſit inuri.

ALIUD REFUTATIONIS
exemplum.

ARGUMENTVM.

Quòd vana sint, quæ jactant Barbari de Hieronymo, ob libros Ethnicorum, in primis Ciceronis, lectos, flagris cæso.

Politiorum literarum hostes Ceritæ (quod aiunt) cerâ digni sunt; quod lapidem moveant omnem, ut studiosos à bonis literis retrahant. Etenim multa comminiscuntur, ut bonos in erroris tenebras secum abducant. Sed videamus, quænam inter cætera, quorum infinitus est numerus, phantasmata confingant,

Ac immensa cavi spirent mendacia folles.

Divus Hieronymus, inquiunt, cum singulari *Ab ex-*
disciplinarum studio flagrans, Ethnicos scri-*positione,*
ptores, in primis Ciceronem, lectitaret, nec profani studii finem faceret, per somnium ad Dei tribunal raptus est; ubi accusatus ad flagra damnatus fuit; ut documento esset, libros Ethnicorum non esse legendos.

Quod hominum à Musis alienorum figmen- *Ab ob-*
tum à veritate remotissimum, Cimmeriisque *scuris.*
(ut aiunt) tenebris obvolutum est. Etenim, cui poterit apertum atque clarum videri, hominem mortalem, non modò somno, sed etiam carne & ossibus gravatum, in cœlos rapi, in conspectum Dei produci, atque ibi ad majestatis summæ tribunal virgis cædi, propter lectos cum judicio libros Ethnicorum? A quorum studiis nemo bonus unquam, nemoque pius, abhorrere solitus, sed potiùs omnia probare, quodq; bonum est, tenere. Quomodo manifestum ergo fuerit, virum sanctum vapu-

lâsse, quod velut è luto gemmas, hoc est, quod in Ethnicorum libris optimum erat, collegerit, ac inde libris suis plurimum conciliarit lepôris, atque dignitatis?

Ab incredibili.

Ultra fidem est, singulari sanctimoniâ virum conspicuum, è lectulo suo raptum in cœlos, ut flagris cæderetur: deinde virgis percussus, in terras relatum fuisse. Quod si verè contigisset, procul dubio semper à poëtarum lectionibus, post datam tergo poenam abstinuisset. At id ipsum minimè fecisse, ejus scripta testantur. Sed per somnium fuit accusatus, per somnium damnatus, atque cæsus. Per somnium igitur res debet credi, quæ meræ verborum umbræ sunt.

Ab impossibili.

Quomodo carnalis homo super æthera ferri; quomodo imbecillitas humana præfulgidos cœlestis splendoris atque flammæ radios perpeti, fulgurantesque terribilis judicis vultus sustinere potuit? Sed esto, potuerit id tolerare! Quomodo autem dormiens, nihilque sentiens, verbera potuit sentire? Quomodo se tantâ formidine perculsum, & in pericula conjectum fuisse recordans, ad Ethnicorum libros redire?

Ab indecoro.

Omnium pessimi sunt homines, qui nobis fingunt, Deum illorum tortorem esse, quos è libris Ethnicorum, quod habetur inibi salutare, non piget excerpere, & in utilitatem piorum memoriæ proderet: illis interim parcem, qui segnes & ignavi bonas omnes disciplinas, quæ Dei Opt. Max. sunt munera, contemnunt, pravâque suâ & vivendi consuetudine, & docendi ratione bonos offendunt, atque secum trahunt in perniciem. Et viro sancto parum convenerat, auctorum profano-
rum

rum scripta legere, si cognoverat, ea sacris literis incommodare, aut legentibus nihil utilitatis suppeditare. Esto! sint in iis nonnulla prava dogmata: decuerit mala præterire, & aures obturare, quàm omnia ex æquo damnare.

Scripsit quidem D. Hieronymus, oblectos Ciceronis libros se flagra passum, sed puellæ teneriori, quam à nimio poëtices studio volebat retrahere, scripsit, per somnium accidisse. Quis inde, precor, colligendum juraverit, eloquentissimos Ethnicorum libros non esse legendos? Quod per somnium, quo rem actam intelligunt, pii credituri sunt, vel ut Græci dicunt, & δ' ὄναρ. Quo antiquo proverbio significarunt, id quod nullâ ratione, nullo tempore audeas sperare.

Sed quæ suis hisce mendaciis turpissimis commoda nobis adferunt bonarum literarum hostes? Commoda non videmus; experimur autem incommoda. Etenim dum omnes sui similes, hoc est, indoctissimos cupiunt habere, talibus terriculis juventutem à literis sincerioribus avocant; ut similes habeant labra lactucas. Ita grandiores hi facti, nulli vel rebus privatis, vel publicis, usui poterunt esse.

Facefiant igitur elegantiorum literarum ofores, ac desinant per vanissimas de D. Hieronymo confictas nugas, juventutem ab Ethnicorum utilissimis, & mores, & ingenia formantibus, scriptis detertere.

P E T R U S M O S E L L A N V S

*copiosius & elegantius tractavit ; cujus
verba non piguit adscribere.*

A R G V M E N T V M.

Si unquam hoc dubium fuit , hoc vitii mortalium mentibus naturâ insitum esse , ut quantum quisque vel ipse jam sit assequutus , vel post se assequi posse speret , tantum probet , & nihil nisi quod ipse facit , rectum putet : nunc certè dubium esse desinet , posteaquam existunt , qui , quoniam ipsi optimos quosque scriptores aut non legunt , aut , si legunt , non intelligunt , alios quoque ab eorum lectione deterrent : & qui errorem suum veris rationibus persuadere nequeunt , muliercularum more , effictas superstitionum exemplorum minas confingunt . Nam quis desidiosissimis istis desidiæ patronis credet , propterea D. Hieronymum , ut divinarum ita humanarum literarum peritissimum , quòd Ethnicorum scripta legerit , cœlestis judicii sententiâ condemnatum , de tergo satisfecisse ? Operæ pretium autem est , quibus verbis bellam hanc suam (scilicet!) historiam narrent , exponere . Nam si veri quid haberet res , longè aliam faciem narratio ipsa haberet . Nam qui bene natos adolescentes hac fabulâ ab honestissimarum rerum studiis abducere conantur , quanquam mendaci veritatis tectorio abducere se posse profitentur , (sophistæ enim & sunt , & appellantur) tamen infelici adeò sunt ingenio , ut cautè mentiri , & fictionem celare non possint . Sic enim aiunt : S. Hieronymus , cum singulari quodam liberalium disciplinarum omnium

omnium studio flagraret, non satis habuit Philosophiam & Theologiam didicisse; insuper curiositate quadam provectus, Ethnicos scriptores, & in primis Ciceronem, subinde legit. Placebant enim ei pulchra verba, quibus Paganus ille in suis libris frequenter est usus. Connivebat ad hæc aliquandiu Deus: sed, cum finem non faceret inutilis studii, per somnium ad Dei tribunal accersitus, de Ciceroniana lectione accusatur. Quid multis? Damnatus est ad flagra. Quibus multum diuque cæsus, satis docuit, non esse legendos libros Ethnicorum, præcipuè Ciceronis. Hæc est illa terrificæ historia, quam ubique adversum bonarum literarum studiosos decantant. Nam ut indocti medici uno collyrio omnium oculos sanant: ita miseri isti unum hoc habent, quo inscitiae suæ patrocinantur. Sed nunc quantum efficiant, videamus. S. Hieronymus (inquiunt) singulari quodam liberalium artium studio flagravat. Quid ego audio? Sanctus erat Hieronymus, & tamen liberalium artium studio flagrabat? Sancti sanctè omnia & faciunt, & dicunt. Vos verò hoc nomine in jus vocatum jactatis, quòd liberales disciplinas avidius legendo sit sectatus. Aut ergo sanctus non erit Hieronymus; & disciplinæ liberales erunt fugiendæ; aut, si sanctus est Hieronymus, sanctum erit & liberales artes tractare. At quis est tam impudens, ut Hieronymo sanctitatis gloriam detrahat? Nisi fortasse dicitis, tum eum sanctum non fuisse, cum profanos auctores legeret. Dicite ergo mihi ullum tempus, quo à profanis literis in totum abhorruerit. An est aliquis liber, aliqua epistola, aliquis commentarius ejus

*S. Tho-
mas A-
quinas :
Subtilis,
Iohannes
Scotus.*

scriptoris, in quo non profana sacris adjun-
xerit? Quod si in scribendo ad profanos au-
ctores sæpe respexit, quanto magis in legendo
idem hoc fecisse eum putabimus? Aut ergo
sanctitatis opinionem, quam ille sibi sum-
mâ eruditione, summâque pietate compara-
vit, ei detrahetis; aut si hoc non audetis, men-
dacium vestrum ipsi prodetis. Deinde si artes
ab Ethnicis potissimum & inventæ, & nobis
traditæ, liberales sunt; flagitium erit eas di-
didisse? Vix me contineo, quin hîc sophistis
istis insultem. Hoccine vester vos docuit Ari-
stoteles, liberale quod sit, hoc idem & flagi-
tium esse posse? Non virtus est liberalitas? O
novum acumen! Nam cum, quod liberale
appellant, hoc idem vitiosum esse dicant;
nonne ex virtute faciunt vitium? Ut cum
vitium omne sit fugiendum, idem sit istis &
liberale & illiberale fugiendum pariter, & ex-
petendum. Vide quàm bellè cohæreant, quam-
que formalis sit (ut Gothi isti loquuntur) hæc
narratio: Sed Philosophia ac Theologia con-
tentus esse debebat, sicut doctor sanctus & do-
ctor subtilis, qui non curaverunt istas novi-
tates. Quam tu hîc Philosophiam mihi so-
mnias, egregie Philosophiæ magister? Neque
enim credibile est, vigilare eos, qui ullam ar-
tem liberalem à Philosophia separant. Miseri
homines non didicere, Philosophiam non
esse dictata quædam nuper à nescio qui-
bus, quæ postea & in scholis, aliis ve-
lut per manus tradidêre, de inventionibus,
de formalitatibus, de obligationibus, &
similibus nugis, sed latius patere augu-
stissimæ hujus disciplinæ fructum. Nam
cum totum Philosophiæ corpus ex tribus
velut

velut primariis membris constet : sermonis *Philosophia* facultate , naturalium rerum cognitione , & *Philosophia* vitae instituendæ ratione ; singula hæc de *omnibus* ex inceptis plurimas in se complectuntur partes. *quibus* Etenim in sermone desideramus , vel ut cum *constet*, rectè loquentium exemplo consentiat , id quod pollicetur Grammatica: vel ut naturam cujusque rei explicet; nunc, quæ obscura sunt, definiendo ; nunc, quæ multa & confusa sunt, dividendo; nunc, quid cuique vel consequens vel repugnans sit , colligendo : quam vim Dialecticæ vocant , vel, ut propriè, distinctè, ornatè de quavis re propositâ cum quadam audientium admiratione dicamus : quæ facultas propriè est Oratorum. Sed naturæ cognitio latiùs etiam fines suos porrigit , cum cælum pariter elementa , atque adeò quæ in elementis sunt omnia, ambitu suos circumscribat. Vitæ verò humanæ moderatio non in hoc est tota , ut quis suos ipsius mores ad virtutis præscriptum formet : sed majus etiam quiddam præstet , nimirum ut primum nos ipsi , vitamque nostram : deinde domûs, familiæque curam : postremò civitatis ac reipub. administrationem recta ratione instituamus. Et cum ex uno Philosophiæ velut fonte innumerabiles disciplinarum humanarum rivi promanarint : & nullus scriptor , quantumvis Ethnicus, tam sit inanis , ut non scriptione sua in aliquam Philosophiæ partem incurrat, quæ (malum!) infania est, eum qui Ciceronem in omni Philosophiæ parte summâ cum laude versatum, diligenter legat, perinde criminari, ac si Philosophiæ terminos sit egressus ? Quodsi Philosophiæ pars est Cicero ; & qui Philosophiæ student , vel ve-

*A con-
sulatu
enim Ci-
cer. ad
Christi
natalem
anni 61.
interces-
sere.*

stro iudicio, non solum non flagra, sed præ-
mia merentur: qua, quæso, fronte fingitis
nobis Hieronymum, cui præmium debeba-
tur, cæsum flagris? Neque verò libet hic quic-
quam exprobrare vel Thomæ Aquinati, vel
Ioanni Scoto, quos tantopere venerari cui-
que per me sanè licet: illud tantum dico, me
nec sanctitatem detrahere Thomæ, nec Scoto
subtilitates invidere: sed quod additis, non
curæ fuisse iis novitates, videlicet per novita-
tes Ciceronis lectionem intelligentes: agnosco
Atticam istam vestram eloquentiam, & acu-
men miror, quòd, quæ annis supra mille sex-
centis in eruditorum manibus fuerunt, ea
præ nugis vestris nuper natis existimetis nova.
Atque utinam vobis, quibus tantum displi-
cent nova, nunquam novus contingat cu-
cullus, nunquam novæ crepidæ; sed semper
pannis annisque obsitis, putridi pisces, &
antiquata ova sint cibus! At suavius etiam est,
quòd quo probabilius esset mendacium, cau-
sam lecti Ciceronis adjungunt; quia (in-
quiunt) placebant ei pulchra verba. Ecce
verò alterum sermonis sophistici florem!
Quid autem peccatum est, malle pulchra,
quàm spurca? Video, quorsum tendatis. Hie-
ronymum vestri similem optatis, hoc est, in-
fantem. Deinde ullumne verbum per se est
pulchrum: an potius, ut quodque rei pulchræ
vel turpi inditum est; ita vel pulcrum vel
turpe habetur? Quodsi pulchra sunt verba,
quæ pulchras res velut vestiunt & ornant;
nonne in contrarium res vobis exit, ut quod
pro vobis adduxistis, hoc maximè vos oppu-
gnet? Iam, ut demus, causam hanc aliquid
valere; illud quomodo consistet, quod, quæ
in

in aliis laudat Hieronymus, eorum culpâ ipse
plectatur? Annon idem in epistola ad Ma-
gnum oratorem & fatetur, se profana legere,
sacrisque intertexere, & qui hoc ante se fece-
rant, suove etiamnum tempore facerent, eo-
rum exempla non modò non reprehendit,
verùm etiam imitanda proponit. Nonne La-
Etantium hoc nomine miratur, quòd ad Ci-
ceronis eloquentiam cæteris propiùs adspira-
verit? Non Basilius, summus meâ sententiâ
Theologus, nepotibus suis adolescentibus,
quos ad divinæ sapientiæ perfectionem eru-
diebat, omne genus profanorum scriptorum
prudenter legendum suavit? Imo, annon Au-
gustinus in futuro Theologo omnium pænè
humanarum literarum cognitionem deside-
rat? Nonne idem, Ciceronis Hortensio (sic
enim inscriptus est liber) velut duce, ad sa-
pientiæ Deo dignæ studium primùm se per-
venisse, palàm testatur? Et Hieronymum
lecti Ciceronis pœnas graves adeò dedisse,
credi vobis adhuc postulatis! Illi laudibus at-
tollunt industriam eorum, qui ad æternæ sa-
pientiæ templum ornandum, populi Israëli-
tici exemplo, peregrinas conferunt opes: vo-
bis non satis est, vos ipsos velut fucos quosdam
in alvearium nihil importare; insuper aliis in
hoc genere laborantibus obstrepitis, & ficti
exempli horrorem opponitis. Sed quid ego
horum exempla commemoro? Ipse adeo Pau-
lus, qui Christi suo ore loquentis periculum
miratur, Ethnicorum poëtarum versibus in
Euangelii gloriam abusus est. Quid autem, si
ostendam, quod vos impudenter adeo asseve-
ratis, hoc ne fieri quidem potuisse? Quid si
hoc ex vestris ipsorum verbis convincam?

Quid si hoc vestrum commentum ab ipso adeo Hieronymo palam rideri alicubi comprobem; deinceps ne tale aliquid studiosis hominibus obgannire audebitis? Per somnium vobis Hieronymus accusatur; per somnium damnatur; per somnium ceditur. O novum iudicium! In Areopago olim iudicia noctu habebantur, sed vigilantibus reis; hic reus cum altum adeo dormiat, ut etiam somniet, ad tribunal protrahitur, accusatur, damnatur, ceditur: & qui fieri potest, ut dormiens causam dicat; ut, omni sentiendi facultate destitutus, flagrorum ictus sentiat? Nonne ipsa somnii vox totum hoc, quod jactatis, somnium, aut si quid somnio vanius est, esse ostendit? Atqui venit in mentem, quo potissimum nitantur fabulae illius decantatores. Hieronymus, inquiunt, ipse scribit, tale quid sibi accidisse. Fateor: sed scripsit juvenis, calentibus adhuc in eo Rhetorum studiis, quorum professio est, fictis etiam narrationibus ad suum negotium abuti. Scripsit puellae, cujus ingenium parum firmum, talibus terriculis ab immodico Ethnicae lectionis studio abstertere, prudentis erat. Scripsit aptis verbis, aptis figuris, eam praefatione somnii pariter & febriculae, ut cauto firmoque lectori commentum ne posset quidem imponere. Scripsit in familiari privatâque epistolâ, stylo ad puellarum infirmitatem accommodata. Alioqui ter perituum facietis Hieronymum. Primum, qui post iudicium illud vestrum, quo lectionem Ethnicorum abjuravit, ad libros profanos toties redierit. Deinde, qui aliis ejus generis libros non modo legendos permittat, verum etiam suadeat. Postremo, qui

qui in defensione sua multis annis, posteaquam ad Eustochium de somnio hoc scripserat, exactis, Rufino lectionem Ethnicorum pro crimine objicienti responderit, somnium esse quod Eustochio scripserit: somniis autem scripturarum autoritate fidem non habendam. Quid expectatis amplius? ipse Hieronymus, iam non minus eruditione vitæque sanctimoniâ, quàm ætate provectus, quod juveni, ubi ad Eustochium scribenti exciderit, merum fuisse somnium confitetur. Sed vereor planè, ne sint, quibus proluxa hæc de somnio disputatio quendam tædii somnum adduxerit: tantum abest, ut, ne cui fabulam hanc persuadeam, metuum.

ELEGANTISSIMA M. PORCII

Catonis Consulis ad populum oratio: quâ secundum Bacchanalium ritum reprehendit.

Ex T. Livio.

Nulli unquam concioni, Quirites, tam non solum apta, sed etiam necessaria hæc solemnis comprecatio Deorum fuit, quæ vos admoneret, hos esse Deos quos colere, venerari precarique majores vestri instituisent, non illos, qui pravis & externis religionibus captas mentes, velut furialibus stimulis, ad omne scelus & ad omnem libidinem agerent. Equidem nec quid taceam, nec quatenus proloquar, invenio: si aliquid ignorabitis, ne locum negligentiae dem: si omnia nuda vero, ne nimium terroris offundam vobis, vereor. Quidquid dixerò, minus quàm pro atrocitate & magnitudine rei dictum scitote esse. Ut ad cavendum satis sit, dabitur opera à nobis.

*Bacchanalia
hæc Sp.
Posthumio Albino &
Q. Martio Philippo
Coss. vigerunt.*

Bacchanalia tota jam pridem Italia, & nunc per Urbem, etiam multis locis esse, non famâ modò accepisse vos, sed crepitibus etiam, ululatibusque nocturnis, qui personant totâ urbe, certum habeo. Cæterum, quæ ea res sit, ignorare: alios Deorum aliquem cultum, alios concessum ludum & lasciviam credere esse, & quaecunque sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum attinet: si dixero, multa millia hominum esse, illicò necesse est exterreamini, nisi adjunxero, qui qualesque sint. Primum igitur mulierum magna pars est, & is fons mali hujusce fuit: deinde simillimi feminis mares stuprati, & constupratores, fanatici vigiles, vino, strepitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. Nul- las adhuc vires conjuratio, cæterum incrementum ingens virium habet, quod indies plures sunt. Majores vestri, ne vos quidem, nisi cum aut vexillo in arce posito comitiorum causâ exercitus edictus esset, aut plebi consilium Tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem vocâisset, fortè temerè coire voluerunt: & ubicunque multitudo esset, ibi & legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primum nocturnos cœtus, deinde promiscuos mulierum ac virorum esse creditis? Si, quibus ætatibus initientur mares, sciatis: non misereat vos eorum solùm, sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos juvenes, milites faciendos censetis, Quirites? iis ex obscœno sacrario eductis arma committenda? hi cooperti stupris suis, alienisque, pro pudicitia conjugum ac liberorum vestrorum ferro decernerent? Minus tamen esset, si flagitiis tantum

tantum effeminati forent, (ipforum id magnâ ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, mentem à fraudibus abstinuissent. Nunquam tantum malum in Republ. fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid scelere peccatum est, ex uno illo sacrario scitote ortum esse. Nec omnia in quæ conjuraverunt edita facinora habent, adhuc privatis noxiis, quia nondum ad Rempub. opprimendam satis virium est, conjuratio sese impia tenet. Crescit, & serpit, quotidie malum: jam majus est, quàm capere id privata fortuna possit: ad summum Reipubl. spectat, nisi præcaveritis, Quirites. Jam huic diurnæ legitimæ abs consule vocatæ par nocturna concio esse poterit. Nunc illi vos singuli universos concionantes timent: jam ubi vos dilapsi domos, & in rura vestra eritis, illi coërint; consultabunt de sua salute simul ac vestrâ perniciæ: tum singulis vobis universi timendi erunt. Optare igitur unusquisque vestrûm debet, ut bona mens suis omnibus fuerit: si quem libido, si furor in illum gurgitem abripuit; illorum eum cum quibus in omne flagitium & facinus conjuravit, non suum, judicet esse. Ne quis etiam errore labatur vestrûm quidem, non sum securus. Nihil enim in speciem fallacius est, quàm prava religio. Ubi Deorum numen prætenditur, celerius subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid mixtum violemus. Hæc vos religione innumerabilia decreta Pontificum, Senatus consulta, aruspicum denique responsa liberant. Quoties hoc patrum, avorumque ætate negotium est magistrati-

gistratibus datum, ut sacra externa fieri veta-
rent? sacrificulos, vatesque foro, circo, Urbe
prohiberent? vaticinios libros conquirerent,
comburerentque? omnem disciplinam sacri-
ficandi, præterquam more Romano, abole-
rent? Judicabant enim prudentissimi viri,
omnis divini humanique juris, nihil æquè
dissolvendæ religioni esse, quam ubi non pa-
trio, sed externo ritu sacrificaretur. Hæc vo-
bis prædicenda ratus sum, ne qua superstitio
agitaret animos vestros, quum demolientes
nos bacchanalia, discutientesque nefarios cœ-
tus cerneretis. Omnia Diis propitiis, volenti-
busque ea faciemus: qui quia suum numen
sceleribus libidinibusque contaminari indi-
gnè ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem
extraxerunt: nec patefieri ut impunita essent,
sed ut vindicarentur & opprimerentur, volue-
runt. Senatus quæstionem extra ordinem de
ea re mihi collegæque meo mandavit: nos
ipsi, quæ nobis agenda sunt, impigrè exseque-
mur: vigiliarum nocturnarum curam per ur-
bem minoribus magistratibus mandavimus.
Vos quoque æquum est, quæ vestra munia
sunt, quo quis loco positus erit, quod impe-
rabitur, impigrè præstare; & dare operam,
ne quid fraude noxiorum periculi, aut tumultus,
oriatur.

DE CONFIRMATIONE,
sive Adseveratione, quæ Græcis
dicitur Καταστροφή.

C A P. VI.

Confirmatio, vel Asseveratio, est propositæ
rei comparatio. Confirmanda verò sunt:
que

quæ neque prorsus manifesta sunt, neque omnino fidem, ut fieri possint, habent: sed quæ medium ordinem servant. Qui autem confirmare intendunt, omnibus capitibus confutationi contrariis utentur. Primum enim laudent eum, qui dixit, quod confirmandum est: Deinde rem exponant: Postea contrariis eorum, quæ diximus, comprobent ipsum:

pro	{	Obscuro	}	quidem	{	Manifesto,
		Incredibili				Probabili,
		Impossibili				Possibili,
		Repugnante				Cohærente,
		Indecoro				Decente,
		Inutili				Conferente.

Sanè hæc quoque Confirmationis exercitatio om-
nem vim artis intra se complexa est: cujus exem-
plum, Verisimilia esse quæ de Daphne referuntur
continens, tale erit.

Poëtas quisquis vituperat, ipsas mihi vitu-
perare Musas videtur. Si enim quæcunque canunt
Poëtae, Musis instincti profundunt, quidni planè
Musis bellum indicit, qui poëtarum reprehendere
conatur inventa? Ego quidem omnium poëta-
rum sententiam comprobo: illius autem maxi-
me, qui Daphnen ab Apolline esse amatam sa-
pienter protulit. Sed quanam sunt, quibus fidem
non adhibent? Daphne, inquiunt, è Terra nata est,
& Ladone.

Cur hoc apud Deos incredibile? Nonne rebus
omnibus aqua & terra sunt origo? Nonne semi-
na rerum omnium elementa præbent? Si verò, Mani-
festum quicquid gignitur, procedit ex terrâ & aquâ, ni-
mirum Daphne eisdem orta est, quibus omnia prin-
cipiis Ladone & Terra genita; scilicet inde, unde
cuncta procreantur. Superabat autem Daphne
facie reliquas omnes; rectè quidem. Quæcunque
enim

enim primò è Terra emittuntur, cum natura pulchritudine producantur, & primo velut nativo, proprioque conspicua decore pulcherrima videntur. Multæ autem mutationes corporibus speciosissimis tempore accidunt: quæ verò recens nata primùm apparuerunt, ea formosissima, veluti quæ nullum adhuc decoris sui damnum passa sunt, blandissimè oculos nostros morantur. Rectè igitur Daphne formâ præstabat, primùm ex Terra procreata.

A probabili.

Ob cuius admirandam pulchritudinem Pythius amore captus est: non injuriâ. Quicquid enim in terris est, quo res ulla sunt conspicua, atque admiranda, id omne à Diis ipsis tributum est. Si verò bonorum omnium amabilis inprimis est pulchritudo; quid mirum, si jucundissimum Deorum munus, Deum quoque habuit amatorem? Quæ enim Dii donant, ea omnes amore prossequuntur.

A possibili.

Conabatur autem amans Deus suo desiderio mederi. sic enim res habet: Virtutes non sine labore comparantur; & opus est sudore, quisquis eas assequi velit. Hinc ergo laborabat amator, nec tamen desiderans amicam comprehendit. Ingens enim est virtus, nec ad extremam ipsius metam quisquam potest pervenire. Aiunt igitur, amare Phœbum, non Terram scilicet, nec Deorum majestatem vanis commentis debonestantes, sed virtutis ostendentes naturam: ut Apollo sit, qui virtutem quærit; ipsa verò virtus, Daphne.

A coherente.

Fugientem puellam mater excepit. Cuncta enim quacunque sunt, mortalem sortita naturam, ad ea, unde orta sunt, festinant reverti. Idcirco in Terram cecidit Daphne, ex Terra prognata.

Acci-

Accipiens autem puellam mater, pro ipsa *A* de-
reddidit arbusum. Vtrumque opus Terræ pro-centi.
prium, ut in hanc homines cadant, & arbores
ab ea nascantur.

Procreatum autem arbusum Apollinis honori *A* con-
dicatum est. Dii enim extra providentia sua ferenti.
complexum ne arbusta quidem reliquerunt: sed
coronantur è natis, & primitiæ prodeuntium è ter-
ris, ipsis sacrantur. Sed & arbor divinationis facta
est merces atque symbolum. Hoc autem conve-
niens puto. Daphnen enim poetarum multi σώ-
φρονα, id est, temperatam appellant, & oracula
dare à temperantia provenit.

Itaque, quoniam puella voluptatum expers *Conclu-*
fuit, virtutibus consecratur. Neque enim posset *sio.*
futurorum esse capax, qui laborat intemperan-
tiâ, contaminatum habens fœdâ libidine pectus:
quas ob res poëtas admiror, & laudo, ipsumque
veneror carmen.

SCHOLIA.

Confirmationem Græci vocant κατα-
σκευῶν, à verbo κατασκευάζειν, quod est, pa-
rare, fabricari: quo utitur Apostolus ad
Hebr. 9. Σκευὴν γὰρ κατασκεύασθη. Ἡ οὐρανοῦ,
ἐν ᾗ ἦν τὸ λυχνία, &c. id est, tabernaculum
factum fuit primum, in quo lucernæ. Est
& probare, & confirmare. Unde κατασκευῶν,
probatio, adstructio, demonstratio, item
structura, vocatur ab Halicarnassæo, hoc
est, opificium Rhetoricum, & artifex com-
positio.

Quisquis vituperat, &c. In Aphthonio ha-
betur, Ποιηταῖς ἀντιθέσθον, αὐτῶν ἀντιπεῖν δοκεῖ
ταῖς μέσαις. Vnde locum hunc sic alii ver-
tunt:

tunt: Quisquis vatibus contradicit, ipsis Musis videtur contradicere.

Musis instincti, &c. Socrates apud Platonem de recta nominum ratione dicit, Musarum & Musicæ nomen deductum ἀπὸ τῆς μῶδου, id est, inquirere. si quis enim vult Musis familiaris esse, ei opus est indagine, & studio sapientiæ. Etenim qui ad Musas adspirant, opus habent non parvâ inquisitione atque labore. Unde Propertius lib. 3.

Non datur ad Musas currere lata via.

Musis autem instinctos, ait, hoc est, divino furore concitatos, & impulsos. Divinum enim poëtarum genus est, atque Diis agitur; ut ait Plato de Legibus 3. Idem de furore poëtico: Non arte, inquiunt, sed divino afflatu mente capti, omnia præclara poëmata canunt. Quem furorem ἐκστασιαν appellant, numinis adflationem, quam Budæus de Asie primo interpretatur vim dicendi, & scribendi divinitus infervefactam. Hanc libro 1. de Rap. Proserpin. Claudianus intelligens, inquit:

Raptoris thalamos audaci promere cantu

Mens congesta jubet: gressus removete, profani.

Iam furor humanos nostro de pectore sensus

Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.

Huc item Ovid. 6. Fast. respiciens, ait:

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo;

Impetus hic sacra semina mentis habet.

Idem lib. de Arte 3.

Est Deus in nobis, sunt & commercia cæli.

Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Cur hoc apud Deos, &c. Græcismus est.

Πρὸς τῶν θεῶν, περὶ τῆς Διός.

Hoc est, Per Deos, per Jovem.

Superabat facie, &c. Quoniam Daphne omnium pulcherrima fuit, non dubium est, quin Apollinem potuerit in amorem sui sollicitare. Certe pulchritudinem Aristoteles dicebat quâvis epistolâ efficaciorē ad commendandum. Theophrastus silentem fraudem appellabat: Plato prærogativam naturæ, quæ paucis soleat contingere. Carneades dicebat ἀδρυφόρητον βασιλείαν, id est, regnum absque satellitio. Meminit Erasmus Apophthegmat. 6. Sunt qui pulchritudinem in tria distinguunt: aliam referunt laudabilem esse; ut formosam faciem: aliam usui deservire; ut instrumentum & domum, quæ præterquam quod speciosa sunt, usibus nostris commoda etiam sunt. Tertiam legibus studiisque constare, eamque humanæ vitæ commodis maximè consulere. Cujus meminit Diogenes Laërtius, lib. 3. de vitis Philosophorum. Hæc in æternum perdurans omnium est preciosissima. Unde Ovidius 3. Tristium eleganter ait:

Nempe dat, & quodcunque libet fortuna, rapitque:

Itus & est subito, qui modò Cræsus erat.

Singula quid referam? nil non mortale teneamus,

Pectoris exceptis, ingeniique, bonis.

Multa mutationes, &c. Hoc est, pulchritudo recens producta peramabilis est, temporis autem cursu vitatur. Hinc pulcherrimè Ovidius de arte amandi secundo ait:

Forma bonum fragile est: quantumque accedit ad annos,

Fit minor, & spatio carpitur illa suo.

Nec

Nec semper viola, nec semper lilia, florent,

Et riget amissâ spina relicta rosa.

Et tibi jam venient cani, formosæ, capilli,

Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

*Iam molire animum, qui duret, & adstrue
formam;*

Solus ad extremos permanet ille rogos.

Idem 3. Tristium ad filiam Perhillam:

Ista decent. facies longis vitiabitur annis,

Rugaque in antiquâ fronte senilis erit.

Injicietque manus formæ damnosa senectus,

Quæ strepitum passu non faciente venit.

Notabis obiter, Aphthonium juxta suas præceptiones non ea confirmare, quæ omnino fidem, ut fieri possint, non habent. Et Quintilian. 3. cap. 6. Illud frequens est, inquit, ut ea quibus minus confidimus, omittamus. Hinc silentio præterit, ac transit, Daphnen in undis educari, aut in mediis Terræ matris visceribus vitam exigere potuisset. Tractari tamen exercitationis gratiâ possum, cum confirmatio atque refutatio sint veluti quædam imagines rerum illarum, quæ in veras & justas causas incidunt; hic seorsim, quasi per lusum, tractatæ, ut in his juvenus exercita possit ad veras ac graves causas agendas accommodatior reddi.

Quæ dii donant, &c. Sic argumentatur:

Qui amat pulchritudinem, non hominum, sed Deorum munus amplectitur.

Pythius amat pulchritudinem.

Ergo non hominum, sed Deorum munus amplectitur.

Virtutes labore comparantur, &c. Transit ad eam fabulæ partem confirmandam, qua poëtæ dicunt, Daphnen ab insequente Phœbo, tene-

teneramque puellam à Deo non fuisse comprehensam. Quod difficile confirmatum visum reliquit, & ad allegoriam transit. Per Daphnen (inquit) virtutem intelliges, per Apollinem virtutis sectatorem. Quemadmodum is qui virtutem sequitur, non facile comprehendit eam: ita Daphne captu difficilis erat Apollini. Etenim difficilia, quæ pulchra.

*Et via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemque aditum primò spectantibus offert:
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.*

Mater excepit, &c. Etenim Terræ propter Terra
merita indiderunt venerationem materni no- omnium
minis. Nascentes enim excipit, sustinet: po- commu-
stremò complectitur gremio. ut Plinius ait nis ma-
lib. 2. cap. 65. ter.

Apollinis honori, &c. Triplicem (inquit) potissimum utilitatem adfert Daphne in laurum conversa, honorem & decus Apollini, Diis reliquis coronas, quibus exornantur: & divinandi artis indicium insigne.

Primitiæ, &c. Novæ fruges. Quas olim veteres non degustabant, nisi prius τὰς ἀπαρχὰς Diis Sacerdotes immolassent. Vide Erasmus in proverbiiis, Μὴ δ' ἀπὸ χυτσοπόδων ἀνεπὶ ῥέκλων ἀνιόντα Ἐδεῖν μὴ δὲ τελέεσθαι. Nec ab ollis fractis redeuntem comedere, neque lavari. id est: Non est à servilibus negotiis comedendum in honorem deorum, nisi te ipsum prius purgaris.

CONFIRMATIONIS EXEM-
plum paulo copiosius à Petro Mosellano
tractatum.

A R G V M E N T V M.

*Quòd verum sit, quod Virgilius scriptum reli-
 querit, Didonem amoris impatientiâ mortem sibi
 conscisse. Confirmationis exemplum.*

Quanta fuerit priscorum hominum indu-
 stria in comparandis sapientiæ monumentis
 quæ posteris suis relinquerent, cùm aliis re-
 bus multis constat, tum vel maximè per hoc
 indicatur, quòd quæ eximiæ cujusdam Philo-
 sophiæ documenta existimabant, ea non te-
 merè literis mandabant, sed Musicâ numero-
 rum suavitatem conditâ, posteris legenda tra-
 debant. Cujus laudis, ab Hebræis ad Græ-
 cos derivatæ, ut Latini quoque homines
 participes fierent, si quisquam alius, Virgilius
 certè effecit. Nam is cùm humanarum rerum
 imaginem in Ænea suo mortalibus propone-
 re, ac per hunc, quod cuique vel sequendum
 vel fugiendum esset, docere statuisset, non
 satis habuit fictis interim personis veros affe-
 ctus representare, id quod alioqui poëtæ
 spectare solent: verum etiam vera pleraque
 admiscuit, inter quæ verissima esse censenda
 sunt, quæ ut ab infano amore adolescentes
 deterreat, de Didone Carthaginiensium Re-
 gina, amoris impatientiâ mortem sibi con-
 scisciente, commemorat: graviusne an ju-
 cundius, necdum statuo. Narrat enim, Æneam,
 parte classis naufragio amissâ, Carthaginem
 in Africam delatum: ubi cùm hospitio Dido-
 nis uteretur, Reginam pulcherrimi viri pri-
 mùm

mum admiratione, deinde & amore captam. Postremò amorem consuetudine mutuâ adedò confirmatum, ut cum Æneam aliò vocantibus rebus persequi non liceret, amoris impatientiâ furere inciperet, seque ipsa interimeret. Quid, obsecro, apertius probabiliusque narrari posset? Quid omnino est in toto hoc narrationis contextu tale, quale in fictis argumentis esse solet? Cohærent omnia, usitata sunt omnia, & jam multis consimilibus exemplis probabilia. Nec ullum est verbum, quod mendacii suspensionem facere possit. Constat enim, Trojâ captâ, Æneæ unâ cum fociis domo profugi classem mari sursum ac deorsum jactatam. Constat, Didonem fratris iram fugientem in Africam venisse, Carthaginem condidisse, regnum novum instituisse. Et quid novi, si regina similibus casibus jactata profugum Æneam hospitio excepit? Si tanti Herois virtutes, tum ex ipsius formæ dignitate, tum verborum gravitate, mirata est? Si quem admirabatur, ejus etiam amore paulatim ardere cœpit? Primum mulier annis pariter & corpore virens? Deinde regalis luxus strepitu lasciva; & cui, quod libuit, etiam licuit? Postremò gustatæ quondam genialis dulcedinis desiderio, jam dudum æstuans, ac maritum sibi destinans? Ipse muliebris sexus per se infirmus, naturâ suâ lubricus est, & cum aliis affectibus, tum verò maximè amoribus est obnoxius. Nam ii, quanquam tristem fere exitum habent, tamen cum ad se homines incautos invitant, primâ specie mirum quantum suavitatis, quantum deliciarum, quantum mellis pollicentur. Et quid attinet hîc exempla com-

memorare multorum, quæ non, ut Dido, ignoscendo, sed illiberali planè, & pudendo amore superatæ sunt? Quis nescit, Pasiphaën, Cretensis Regis filiam, Tauri amore correptam insanivisse; Quis ignorat, Clytæmnestram Ægisthi adulteri amore pollui, quàm Agamemnonis mariti laudatissimi principis triumphalem reditum expectare maluisse? Et credibile non erit, Didonem, ab omni parentum ac maritali jure liberam, Reginam luxu barbarico diffluentem, Æneæ regii hospitis amore tactam fuisse? Sed datis, Æneam Carthaginem appulisse, hospitio Didonis usum, Didonem hospitis amore inflammata. At flammæ ejus tantam vim non fuisse, ut cum Ænea suo potiri illa amplius non posset, tum vim ipsa sibi attulerit: hoc verò incredibile vobis videtur? Quasi verò non sit tantus amoris furor, ut ad moriendum viros etiam compellat, nedum feminas. An non audistis, Herculem ipsum, fortissimum Heroëm, quo nomine in Deorum numerum à superstitione antiquitate positus est, amoris impatientiâ incendium sibi ipsi struxisse? Et qui affectus fortissimum viri pectus expugnavit, feminam ad suam ipsius necem adigere non poterit? Vanum autem sit hoc exemplum, nisi minores etiam affectus hoc à viris sapientiæ opinione clarissimis impetrarunt. Quis inter Philosophos laudatior Aristotele? At is cùm, quamobrem toties se reciprocaret Euripus, invenire desperasset, ipso desperationis mœrore scribitur extinctus. Quot autem nobiles Romani gloriæ studio mortem voluntariam susceperunt? Non Cato Uticensis superatarum partium ignominiâ ad suam ipsius cædem impulsus est?

est? non Lucretia, ereptæ pudicitiae dolore, ferrum in se ipsa defixit? Quid autem quod & levissimi affectus, nempe gaudii immoderatus sensus, matronas aliquot Romanas extinxit? Credendum est enim incorruptis Titi Livii gravissimi rerum humanarum scriptoris monumentis. Quod ergo viris & fortitudinis, & sapientiae gloriâ spectatissimis leviores animorum motus extorserunt, hoc vehementissimus omnium affectuum amor non efficiet? Quis ita desipiet, ut hoc credat? Quis non audit vulgò jactari proverbium, Amanti nihil esse difficile? Quis non videt, hac causa cæcum pingi Cupidinem, quod qui hujus sagittis sunt saucii, sine sensu vel mortis vivant, nihil revereantur, neque parentes neque amicos, nihil exhorreant, neque infamiae probra, neque vitæ pericula, sed cæcorum more ipsi se præcipitent? Sed enim poëta fuit Virgilius, & vulgare est, poëtas fingere omnia. Ridiculum verò, non quid, sed à quo quid dicatur, attendere, perinde ac si dictorum factorumque veritas à dicentium scribentiumve persona pendeat. Poëtam esse Virgilium, non negamus: sed nihil veri ab eo scriptum esse, hoc verò contendere, magna est impudentia. Quid enim eorum, quæ in Æneæ sui clypeo de Romanis expressit, vanum est? Neque si aliquoties fictis imaginibus veritatem adumbrant poëtae, propterea & quicquid versu scribitur, pro ficto habendum est. Alioqui si versuum mensura non nisi mendaciis adhibetur, quid faciemus Empedocli, quid Lucretio, qui rerum naturas versibus sunt profecuti? Quid Lucano belli civilis historiam Hexametris numeris canenti! Imò quid Da-

*Cupido
cur cæ-
cus pin-
gatur.*

vidi, & quibusdam aliis, qui divino spiritu afflati, divinæ sapientiæ arcana vario carminum genere contexuere? Errant ergo qui veri fidem poëtis detrahunt, in primis Virgilio, ut quem cum alia multa, tum quæ de Didonis amore commemorat, verissimè tradidisse, posthac non nisi impudentissimus negare possit quisquam.

ALIVD CONFIRMATIONIS

exemplum.

ARGUMENTVM.

Arion. Verum esse, quod Herodotus scripsit; Arionem, fidicinem, à delphino Tanarum devectum.

Exordium ab autoris laude. Iniquus rerum æstimator, & ad faciendam injuriam natus videri potest, qui mendacii coarguere audeat Herodotum. Cujus historiæ magna semper cum voluptate atque commodo sunt lectæ. Quem dulcem & candidum accerrimi viri judicii Quintilianus prædicat. Hujus vel unius censuram longè pluris, quàm iniqua multorum Zoilorum judicia facere meritò debent omnes studiosi, & credere, omnia, quæ memoriæ proderit Herodotus, ut candidissima, sic verissima esse, maximè quæ super Arione conscripserit.

Ab expositione. Citharædum Arionem multas arte musicæ divitias contraxisse memorat; eumque ab inhiantibus prædæ nautis Corinthiis in mare desilire compulsum, cecinisse. Præcipitem autem datum, à delphino exceptum, & cum pretiosis vestimentis, atque citharâ, salvum in terram Laconicam devectum.

Satis

Satis admirari non queo, tam obtusi quem- *A ma-*
 piam ingenii esse, cui subobscurum videatur, *nifesto,*
 Citharædum ditari; maximè eum, qui in
 summo precio habitus, ob singularem artis
 Musicæ cognitionem, oculos omnium in se
 converterit; qui non deliciis diffuens, nec
 prodigus, sed virtutis studiosus fuerit, amans
 patriæ, & amicorum; ad quos redire, ut copiâ
 suâ illorum inopiam sublevaret, decreverat.
 Et electro pellucetius est, nautas hominum
 ejusmodi sentinam esse, qui lucri gratiâ
 omnium facinorum genera patrare non ex- *Nautæ*
 horrescant. Delphinos autem placidissimos *naturâ*
 hominum amore capi, atque gestatores pera- *scelera-*
 mico vehendi studio patienter hominem ad- *tissimi.*
 scensorem ferre, non est novum, nec obscu-
 rum. Nam & Athenæus refert, dilectum à
 delphino puerum, qui, ubi cum aliis ex palæ-
 stra ad mare processisset, natabat: natanti au-
 tem ex pelago delphinus occurrebat, & dorso
 susceptum in altum ferebat, deinde continen-
 ti restituebat. Et Pausanias lib. 1. memorat;
 Melicertam, in mare cadentem, susceptum à
 delphino, & vectum usque ad Corinthiacum
 Isthmum. Hæc si cui nondum aperta satis vi-
 debuntur, paullo pòst adjiciam quibus intelli-
 get longè planiora facta.

Atqui non verisimile est, (inquiunt) homi- *A cre-*
 nem in supremo capitis periculo, summoque *dibili.*
 luctu canere potuisse. Sed ignorant stolidi,
 virum (qualis sine controversia fuit Arion)
 sapientem, nullis adversis casibus succum-
 bere, nec animum despondere, sed omnia for-
 tunæ truculentioris ludibria, veluti jocos
 meros, ac ludos, æstimare solitum. ut non im-
 meritò Horatius dixerit:

*Ad summum sapiens, uno minor est Iove,
dives,*

*Liber, honoratus, pulcher, rex denique re-
gum,*

*Quem neque pauperies, neque mors, neque
vincula terrent,*

*Fortis, & in se ipso totus teres, atque rotun-
dus.*

Cur igitur à fide alienum videatur, adversitatis tempore talem Arionem apparuisse, qualis fuerit prospero? Cur non verisimile sit, in mortis contemptu se, velut ad nuptiales epulas iturum, vestimento exornasse, cecinisse item voce lætâ, quo viri fortioris intrepidum animum declararet? Imbutus philosophico studio, didicit, mortem non fore timendam, nec malam putandam, quam bona vita præcessisset. Arridebat exemplum Socratis, qui moriens etiam jocatus est. Nam cùm frigerent ei præcordia, Debemus, inquit, ô Crito, gal- lum Æsculapio. perinde quasi sumpta potione medicâ convaluisset.

*A possi-
bili.*

Sed quo pacto fieri potuit (inquiunt) ut à bellua & eadem velocissima, potuerit per fluctuum procellas deportari? Memorabilium cunctarum rerum expertes viri nimis ignorant, dorsum delphini repandum esse, quo veluti receptaculo Arionem à procellarum impetu atque impulsu tutum consedis- se. Ignorant, delphinum, non tantum hominis amicum animal, verum & Musicâ arte mulceri symphonix cantu, & præcipuè hydraulici sono capi. Hominem non expavescit ut alienum, pro voce gemitus humano similis, obviam navigiis venit, alludit exsultans, certat etiam, & quamvis plena præterit vela. Divo Augusto prin-

principe, Lucrinum lacum invecus delphinus, pauperis cuiusdam puerum ex Bajano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine sæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit: quocunque diei tempore inclamatus à puero (quamvis occultus, atque abditus) ex imò advolabat, pastusque è manu præbebat adscensuro dorsum, pennæ aculeos velut vaginâ condens, receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo revehens pluribus annis, donec morbo extincto puero subinde ad consuetum locum ventitans, tristis, & mœrenti similis, ipse quoque (quod nemo dubitabit) desiderio exspiravit. Alius in Africo littore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominum manibus vescens, ferensque se tractandum, & alludens natantibus, impositosque portans, unguento perunctus à Faviano Proconsule Africæ, & sopitus, ut apparuit, odoris novitate, fluctuatusque similis exanimi, caruit hominum conversatione, ut injuriâ fugatus, per aliquot menses: mox reversus, in eodem miraculo fuit. Similia de puero in Iasso urbe Cariæ memorantur, cujus amore captus delphinus, dum abeuntem in littus avidius sequitur, in arenam invecus, exspiravit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitii fuisse interpretatus. In eadem urbe Iasso Egesidemus scribit, & alium puerum, Hermiam nomine, similiter maria perequitantem (cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset) relatum, delphinumque causam leti faten-

tem, non reuersum in maria, atque in sicco exspirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse, Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochii & Tarentini de pueris delphinisque narrant. Quæ faciunt, ut credatur, esse possibile, Arionem, citharædicæ artis peritissimum, interficere eum nautis in mari parantibus ad intercipiendos ejus quæstus, eblanditum, ut prius caneret citharâ: congregatis cantu delphinis, cum se jecisset in mare, exceptum ab uno, Tænarumque in littus peruectum; ut ait Plinius, libro 9, cap. 1. Plura apud Plinium, libro Epistolarum 9. ad Caninium. Eadem habet Gellius, libro 7. cap. 8.

*A con-
sequenti.*

Quare non hiulca, nec disoluta videantur Herodoti scripta, veluti pulverem, ut aiunt, oculis offudentia, quibus asserit, infracti pectoris Arionem in summo discrimine rerum cecinisse, præclarumque virtutis suæ specimen atque documentum dedisse: A musices item amatore delphino citharædum per maria vectum, incolumemque conservatum.

*A deco-
ro.*

Jam inter vehendum quid magis Arionem decere potuisset, quàm grati animi specimen exhibere, atque animalium amicissimum homini vectorem dulcedine cantûs oblectare? Et quid delphino magis convenire, quàm, quòd cum hominibus habere gaudet amicitiae fœdus, ipsis rebus comprobare, officioque vehendi gratiam, quàm optimè novit atque potuit, referre? Testimonio sit Cœranus ille Milesius, qui delphinum à piscatoribus captum, jam interficiendum precio redemptum, mari reddidit. Postea navi, in qua Cœranus erat, submersâ, & omnibus necatis, ab eodem

dem delphino conservatus fuit. Deinde illo in patria Mileto mortuo, ac in littus elato; delphinorum agmen apparuit non procul, tanquam funeri præsens, & opem laturum; ut scribit Athenæus.

Quodsi præsentis historiæ memoratu dignissimæ nullus alius esset usus, aut commoditas; tamen magna satis illa, quod non solum minimarum, verum etiam maximarum bestiarum naturas scrutati nos disceremus ipsum rerum conditorem Deum Opt. Max. in suis operibus admirari, atque in mirabilibus ejus exercitiis glorificare. Etenim, cui tam Bœotica (quod aiunt) auris est, vel ingenium, qui contemplatus formicarum, aut apum naturas, non admiretur ipsum Creatorem? Et qui considerans docilitatem, clementiam, & intellectum in elephantis, atque delphinis, non rapiatur ad Dei omnium productoris observantiam? Deinde judicii sanioris adolescens, cum perpenderit tantam in bestiis mansuetudinem, statim colliget, se, cum homo sit, humanitate singulari præditum, hominemque non homini lupum esse debere, secum reputando, cætera animantia rationis expertia non tantum in suo genere probè vivere, sed etiam dissimili tantam benevolentiam exhibere. At (quod turpe relatu) nulla rabies major, quàm hominis. Bruta congregari videmus aliquando, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpantum morsus non petit serpentem. At hercule plurima homini sunt ex homine mala, ut Plinius ait lib. 7.

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, quin apud omnes veritatis, rerumque memorabi-

*Ab uti-
li.*

*Conclu-
sio.*

rabilium studiosos, Herodoti scripta sacrosancta, velut Apollinis oracula sint futura.

ALIVD CONFIRMATIONIS *exemplum.*

A R G V M E N T V M.

Verum esse, cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.

*Exor-
dium
à laude.*

Cum in Poëris Numen quoddam effulgeat, & eorum spiritus sedibus æthereis veniat; quis tam impudens vitilitigator, qui maledictis audeat illos proscindere, divinosque homines Theonino dente mordere? Ego certè vates ut sacros veneror, & exosculor eorum scripta, maximè quæ memoriæ prodiderunt de Elpenore.

*Ab ex-
positio-
ne.*

Quam pulcherrimo veritatis involucro finxerunt, unum sociorum Ulyssis in porcum à Circe per pocula transformatum!

*A ma-
nifesto.*

Et puero perspicuum est, καὶ τυφλῷ δῆλον, id est, & cæco clarum, belluinis moribus ac ingenio ferino præditos homines, ab omni humanitate atque ratione vacuos, in brutorum animalium naturas transire.

*A cre-
dibili.*

Ratio præstantissima hominis pars est: atque lumen unicum. Quam si libido vel ebrietas exstinxerit, quid aliud, quæso, nisi sub hu-

*A possi-
bili.*

mana specie latitans Epicuri de grege porcus, relinquetur? Etenim in pecudum, ferarumque

*Vinum
dolosus
luctator.*

animalium numero habetur, quisquis est ferinis voluptatibus prævinctus.

*Teme-
tum*

Cum dolosus luctator vinum non modò pedes soleat constringere, sed etiam omnes animi vigores profligare, atque mente captos

enim ex

tenere, ut ab antiquis significantissimo vocabulo

bulo temetum sit appellatum ; Præterea cum eo appel-
 animi , clavo cupidinis transfixi , rationis o- latum
 mnis expertes evadant ; Cur, quæso, Elpenor, est, quod
 ad pocula & libidinem proclivis , sub homi- tentet
 nis figura porcus, hoc est, ratione carens ani- atq; la-
 mal, esse non potuit? befaçtet

Sus gaudet volutabro luti ; fœdus, ut Elpe- mentem.
 nor, homo voluptates belluinas sectatur, ac A cohæ-
 porcinam vorandi aviditatem, cumque Phi- renti.
 loxeno gruis collum exoptat. Vide Gellium,
 lib. 19. cap. 2.

Porci natura maximè quadrat in libidino- A de-
 fos & ebriosos, quos proverbio porcos Acar- centi.
 nanios vocant ; qui, sensus tantum cum bestiis
 communes habent, in pecudes suâ sponte con-
 versi per libidinem, &, quam Seneca vocat
 insaniam voluntariam, ebrietatem.

Jam, quæ commoditas ex præclaro isto A confe-
 Poëtarum figmento promanet, audi. Elpenor renti.
 in pecudem transformatus monet omnes bo-
 narum literarum atque virtutis studiosos, ut
 pocula Circes, hoc est, voluptatis illecebras,
 tanquam nocentissimam pestem fugiant, ac
 ipsum Elpenora, non secus atque Helotarum
 Spartiatarum unum, detestantes, turpissima
 libidinis & ebrietatis crimina devitent,
 illud Virgilii semper fixum in pectoribus ha-
 bentes.

Conspedibus Venerem, vinclis constringe Ly-
æum :

Ne te muneribus perdat uterque suis.

Merito igitur honore prosequi debemus, ut Epilo-
 alia, sic præsentia de Elpenore scripta Poëta- gus.
 rum ; quos non injuria sacros, & Divum cu-
 ram, Ovidius appellavit.

Exempla variis ex auctoribus multa con-
 fimi-

similia, & ingenii & styli exercendi gratiâ poteris colligere, atque juxta præscriptos ab Aphthonio locos tractare. Ut, Verum esse, quòd Horatius Cocles, armorum pondere gravatus, Tyberim tranaverit. Cujus meminit Livius, lib. 2. ab urbe C. Valerius, lib. 3. cap. 2. Item, Verum esse, quòd M. Valerius Corvinus pugnae victoriam auxilio corvi obtinuerit. De quo Livius ab urbe C. septimo, Valerius, lib. 8. cap. 16. Gellius, lib. 9. cap. 11. Vel etiam, falsum esse, ex Quintiliano, lib. 2. cap. 4.

DE LOCO COMMUNI,

qui Κοινὸς τόπος.

C A P. VII.

Locus communis, est oratio bona, aut mala, quæ alicui insunt, augmentans. Dicitur autem est communis; quod omnibus, qui ejus rei, de qua agitur, participes sunt, communiter conveniat, atque congruat. Oratio enim in proditorem omnibus in commune proditioni obnoxia aptatur. Deuterologiæ, id est, argumentationi jam peractæ, & epilogo, similis est. Quare locus communis non habet procemium, attamen, juniorum exercendorum causa, quandam procemii formam licebit fingere; cui subdere capita, primum ex contrario, hinc rei expositionem, non tanquam docens, (res enim nota est,) sed ut auditorem incites, aut exasperes; post hanc afferes comparisonem, qua ex collatione id de quo agitur, in majus extollas. Postmodum collocabis sententiam, vel mentem, caput sic vocatum, exprobrans, aut calumnians agentis intentionem. Deinde conjectu-
rali

vali digressionem vitam præteritam in criminum suspicionem devocabis: deinde misericordiæ exclusionem. In fine autem hujus præexercitationis ponas capita finalia:

Legitimum,
Iustum,
Vtile,
Possibile,
Honestum,
Eventurum.

EXEMPLUM LOCI COMMUNIS
contra tyrannidis affectatorem. Cujus
procœmium primum tale est.

Quemadmodum legibus constitutum est, ipsaque apud nos judicia censuerunt, Legibus pœnas luat is, cujus scelere leges nullæ fuerant amplius permansura. Quodsi præsentis liberatus supplicio, foret aquabiliorem sese præbiturus, aut vitam popularem ducturus, illi forsitan aliquis pœnam remittere posset: cum verò elapsus in præsentia sit longè violentior evasurus, injustum certè fuerit, insecuturæ tyrannidis initium præsentis delicto condonari.

SECUNDI PROœMII
FORMA.

Ex aliorum absolutione reorum non magnum fortasse iudicibus periculum fuerit emersurum: Verùm si Tyrannus abierit impunitus, certum est, ad ipsos Iudices præcipuum discrimen devolutum iri, quos cum ipsis legibus è medio tollent potentes rerum Tyranni.

Videmini autem mihi, Iudices, in ejus solùm, A con-
quod trarie.

quod in praesentia est, contemplatione mentem habere defixam, virtutis, severitatisque majorum nostrorum obliti: quorum justius erat reputare, animoque proponere sententiam, qui nobis velut maximum, incomparabileque munus, Remp. omni damnatione vacuam, solutamque, reliquerunt. Optimè quidem illi atque rectissimè. Quando enim fortuna ipsa varietate suâ inconstantem se, diversamque hominibus præbet; proinde mentes quoque hominum ad rectè secusque agendum multiplici flexu trahuntur. Hinc inaequalitati fortuna legum aequalitatem opposuerunt, institueruntque Rempubl. velut unam civium omnium sententiam facientes, ut fortunam, nunc prementem res cujusque, nunc extollentem, legum constantia aquaret, essetque in civitatibus lex correctio malorum, quæ fortuna patrasset.

Ab ex-
positio-
ne.

Cujus iste aut immemor, aut contemtor potius, scelestissimo secum consilio instituit, ut Rempubl. deleret, taliaque secum differebat: Quorsum hos ergo, per Deos immortales? Supra omnes positus omnibus me patiar avari? Frustraque permitto cumulare divitias mihi fortunam, si eadem quæ vulgus faciam? eadem feram? & quod collecti pauperes judicant, quodque multis videtur, id mihi tanquam lex observandum erit? Quousque ergo hæc? Quis modus erit, aut horum quæ liberatio? Occupabo arcem, & pessimè perituræ longè abigam leges, eroque reliquis ego lex potius, quàm reliqui mihi. Hæc ipse secum revolvebat, nondum verò votorum suorum finem affecutus: obstitit enim benevolentia Deorum. Quid ergo? non iniquissimum est, si propter ea, quæ frustra conatus est, summam Diis gratiam debemus, propter eadem hæc hunc hodie conservari?

Scele-

Sceleratus est homicida; sceleratior tamen multo Tyrannus. Ille enim unum, quisquis is fuerit, perimit: hic verò totas convellit civitatis ne-
fortunas. Quanto ergo minus est, parum offendere aut unum necare, quàm omneis occidere: tanto minus est homicida malum, quàm atrox Tyranni crimen.

In aliis autem reis evenit plerumque, ut tametsi gravissima admiserint, mentem eximant tentia. delicto, animoque defendantur. Solus autem Tyrannus fiduciam non habet, ut invitum se dicere queat tantum scelus suscepisse. Itaque si invitum tyrannidem fuisset aggressus, esset fortasse ratio aliqua hujus ipsum conatus absolvendi. Verùm cum ante rem attentatam ipse multum secum diu-
que delibera-verit, quomodo justum cuiquam videtur, culpam carere ipsum, qui ante opera, mente quoque factus est Tyrannus?

Alii ergo, quicumque in jus vocantur rei, præsentis solum criminis rationem reposcuntur, & pro-
gressione pter prioris vitæ rectè facta sapius absolvuntur, in conje-
præsentibusque delictis ignoscitur. Solus verò Tyrannus utriusque temporis iudicium subeat o-
portet. Liqueat enim quàm immoderatè vitam præteritam & quàm crudeliter præsentem exegerit ipse. Itaque utrorumque det pœnas, & eorum quæ ante, & eorum quæ præsentis sceleris conatu deliquit.

Libet autem videre, cujus preces præsentis ipsi discrimini sint exemptura. Liberi nempe. Verùm cum supplicantes vobis, flentesque illos miseri-
videbitis, putate, vobis assistere leges, quarum cordia. vos respectu moveri multo rectius est, quàm liberorum ipsius. Illis enim sperata dominationis fuerat relicturus hæredes: leges verò, quod iudicandi, de cernendique de ipso potestatem habetis, præstant.

præstant. Itaque per quas, quòd iudices estis, vobis datur, pro eis iustius fuerit vos sententiam ferre.

*A legi-
timo.*

Si enim rectè leges jubent, eos, qui patriam in libertatem asserunt, honoribus afficiendos esse; necessario relinquitur, eos, qui in servitutem redigere conantur, esse puniendos.

A iusto.

Iustum autem est, ut tantum vobis det pœnarum, quantum ipse scelera admisit.

*Ab u-
tili.*

Quodsi Tyrannus occubuerit, id magno vobis usui futurum est. Quoniam firma præstructio confirmandi leges erit.

*A facili
& possi-
bili.*

Facile autem & expeditum erit, de ipso sumere supplicium. Neque enim, quemadmodum ipse ad asserendam tyrannidem satellitibus, ita vos ad opprimendum ipsum, auxilii opus habetis. Sed sufficiat (iudices) sola vestra sententia: cuius cum à Republica jus potestatemque acceperitis, pulcherrimum quoque erit, pro Reipublicæ salute ipsam experiri.

*Conclu-
sio ab e-
venturo.*

Qua facili cognitione totam hanc præsentem tyrannidis potestatem auferetis.

S C H O L I A.

Locus communis, &c. Principiò loci communes sunt, quas rerum formas appellant, quæ fere in usum rerum humanarum & literarum cadunt: ut, fortuna, opes, honores, vita, mors, virtus, prudentia, iustitia, liberalitas, temperantia, & his contraria, ut ait Melanchthon, i. Rhetoricorum. De quorum usu optimè scripserunt, Rodolphus Agricola, in epistola de ratione studii; & Erasmus, secundo Copiæ.

Sunt item alia, quæ in causis à defensoribus,

ribus, alia ab accusatoribus communiter tractantur. Horum locus communis, Augere peccati atrocitatem; & dicere, Malorum non oportere misereri: Illorum misericordiam captare, & illata crimina extenuare.

Item: communes loci cum accusatorum, tum defensorum: A testibus contra testes; à quæstionibus contra quæstiones; ab argumentis, à rumoribus; & contrà. De quibus Cicero ad Herenn. 3. Georgius Trapezuntius Rhet. 2.

Item: communes loci (de quibus potissimum Aphthonius loquitur) sunt, quibus citra personas in ipsa vitia moris erat perorare; ut in adulterum, aleatorem, peculatorem. ut ait Quintilianus lib. 2. cap. 4.

Communes autem dicti sunt ideo, quia quamvis contra hunc aut illum dici videantur, tamen ad universos criminis reos efferrantur necesse est; ut ait Trapezuntius.

Augmentans, &c. Hoc est, per locum communem amplificamus vel augemus virtutes, quæ bonis; vel crimina, quæ sceleratis insunt: illis per conquestionem misericordia captatur, his peccatorum atrocitas exaugetur. Quod quibus rationibus fieri debeat, ostendit Cicero in fine libri 2. ad Herennium.

Deuterologia, &c. Agricola secundam orationem reddidit. Quoniam locus communis post accusatorum argumentationes, quibus primò noxii manifestantur, & convicti suppliciis digni relinquuntur, solet tractari. Unde Quintilianus ait, ex mediis judiciis esse. Et *Lib. 2. cap. 4.* Priscianus ita definit: Locus communis exaggerationem habet manifestæ rei, quasi ex argumentationibus jam peractis. Non enim

enim quærimus in hoc, An iste sacrilegus, vel vir fortis sit? sed rei convictæ, & manifestæ exaggerationem facimus, cui tamen legibus supplicium sit definitum, vel præmium. Rodolphus Agricola lib.2. cap.14. Loci communes, inquit, ut Rhetores vocant, non sunt aliud, quàm majores ratiocinationum propositiones, ut quæ in proditorem, in veneficum, adulterum, sicarium dicuntur. Cùm volumus enim probare, Cælium damnandum; ostendimus, veneficum esse: quod ubi explicatum est, quid restat aliud, quod ratiocinationi desit, nisi major? Veneficus est damnandus.

Epilogo similis, &c. In Conclusionem præter Enumerationem sunt Amplificatio & Commiseratio. Illa per locos præscriptos à Cicerone communes, instigationis auditorum, augendique criminis causa, sumitur: Hac item per locos suos commovetur misericordiâ animus auditoris. Ergo conclusioni similis est locus communis, quem item bonorum & malorum, quæ alicui insunt, nos amplificativum sermonem appellamus, λόγον αὐξητικὸν Græci.

Res enim nota est, &c. Hoc est, postquam forma quædam procemii fuerit posita, & à contrario locus, tum subjunges ἐκθεσιν, id est, expositionem, ut auditorem in odium maleficii rapias: ac instiges, non probes, nec doceas rei declaratum antea crimen.

In majus extollas, &c. Hoc est, flagitium, in quod fueris inductus, ostendes longè gravius esse, atque atrocius, illo cum quo contuleris, ut sacrilegum peculatore deteriorem.

Sententiam, vel mentem, &c. Sententiam veteres, quod animo sensissent, ut supra dictum est, vocaverunt; Græci γνώμην appellant. Quod consilium mente conceptum atque voluntatem quoque significat. Vult igitur Aphthonius, ut aperiamus, quo animo, vel rationis impulsu, & quibus consiliis reus ad maleficium accesserit.

Conjecturali, &c. Conjecturam à conjectu, *Conjecturalis*, id est, directione quadam rationis ad veritatem, appellatam, ait Quintilianus, lib. 3. cap.

7. Hinc *Conjecturalis* causa, cujus Cicero ponit sex partes. Et primam vocat argumentationem probabilem, dividitque in causam, & *causa*, in vitam; illa ratiocinationem, hæc ex antè factis suspiciones administrat.

Misericordiæ exclusionem, &c. Ελέξ ἐνβόλως. Amovendam ait misericordiam esse, & neminem justum oportere malorum misereri.

Leges nulla, &c. Tyranni periphrasis est, in quem præfens hic locus communis est institutus. Verùm Tyrannus olim dicebatur fortis, & dominus bonus; plenam in subditos potestatem habens. Unde Virgilius in 7. Æneam suam (quem pium semper esse voluit) Tyrannum dixit, inquiens:

Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.

Postea viribus imperii per superbiam cœperunt abuti. Unde tyranni nomen ad eos restrictum est, qui per insolentiam abutuntur imperiis, & Rempub. opprimunt, rediguntque in servitutem. Cum his, inquit Cicero Offic. 3. nulla nobis est societas: sed potius summa distractio. Omne hoc genus pestiferum

rum atque impium ex hominum communitate exterminandum est, &c. Idem 11. Philippic. Satis est viris fortibus, didicisse, quàm sit pulchrum, beneficio gratum, famâ gloriosum, tyrannum occidere. Idem pro Milone: Græci homines Deorum honores tribuunt iis viris, qui Tyrannos necaverunt. Quæ ego vidi Athenis, quæ aliis in urbibus Græciæ, quas res divinas talibus institutas viris? quos cantus? quæ carmina? Propè ad immortalitatem, & religionem, & memoriam consecrantur, &c. Præterea lex olim erat: Tyrannicidæ imago in gymnasio ponatur. Cujus meminit Quintil. lib. 7. cap. 8.

Videmini, &c. Aphthonius: Δοκεῖτε δέ μοι μάλλον πρὸς τὴν παρόντην ἀγνοίας ἀκριβέστερον κείναι, εἰ τὰς τῶν παρόντων λογισθὰς γνώμης.

Longè (inquit) diligentius, & exactius (mea sententia) judicaretis in re præsentī, si majorum nostrorum judicia ante oculos vestros ponere velletis. Judices nimium indulgentes ac remissos arguit. Majores autem è contrario diligentiores asserit enituisse. Illos pati Rempub. opprimi; hos in libertatem adferuisse, & legum justiciam opposuisse injustis fortunæ impulsibus ad maleficia. Est enim locus à contrario.

Fortu-

na. Hinc

illud

Hor. l. 3.

car. od.

29. For-

tuna se-

voleta

Fortuna varietate sua, &c. Fortuna po-

tens, ac variabilis appellatur à Virgilio: quam

Deam veteres arbitrati, in tota ratione mor-

taliū solam utramque paginam facere cre-

debant; & omnes casus humanos adsigna-

bant illi, ut hominum mentes impellenti,

nunc ad maleficia, nunc ad virtutum studia.

Unde Q. Cur. lib. 3. de rebus Alexandri, in-

quit,

quit, Etiam naturam plerumque fortuna cor- *negotio*;
rumpit. Et lib. 8. Quis negat, eximiam quo- *Ludum*
que gloriam sæpius fortunæ, quàm virtutis *insolen-*
esse beneficium? Hinc Aphthonius ait, pru- *tem lu-*
denter à majoribus institutum, ut leges de- *dere per-*
cernerent malis pœnas, bonis autem præmia *tinax*,
virtutis. *Trans-*

Attentatam rem, &c. Id est, Misericor- *mutat*
diam Tyrannus mereretur, si peccasset impru- *incertos*
denter & inconsultò: sed cum factus sit stu- *honores*,
diose, atque deditâ operâ tyrannus; erit pu- *&c.*
niendus: voluntario enim crimini nulla de-
bet esse veniæ spes, nec ignoscendi facultas
parata.

In vitum se dicere, &c. Hoc est, crimini
suo nihil poterit prætexere, non dicere, quòd
invitus, vel per imprudentiam scelus suscepe-
rit. Et in Testamento veteri legimus, iis ur-
bem profugii paratam fuisse, qui nescientes
aliquem percussissent: ut si ferrum in sylva
manum succidentis ligna fugerit, & occiderit
hominem. Deut 19.

Liberorum ipsius, &c. Hoc est; filiorum at-
que filiarum. Vide Gellium, lib. 2. cap. 13.

Quorum respectu moveri, &c. τῶν ψήφων
ἐπεσχεῖν, id est, suffragia ferre. Multo justius
est, (inquit) pro legibus suffragia ferre, easque
defendere, quàm tyrannorum liberos favore
prosequi. Illarum enim beneficio justitia flo-
ret, & Judices liberè sententiam pronunciant;
sed horum maleficio cum Judicibus æquitas
è medio tollitur.

L O C U S C O M M U N I S

in villarum ac urbium incensores.

E X O R D I U M.

Hominum impiorum nulli* gravioribus suppliciis afficiendi sunt, quàm ii, quorum maleficio contingit, ut funditus per incendia pereat, quod à justitia suum unicuique fuit attributum.

A contrario.

Quorsum attineret, Deorum clementiâ datas esse facultates; si liceret impunè maleficis eas per crudelissima scelera tollere, vel omnino flammis abolere?

Ab expositione.

Quid in rerum natura poterit atrocius esse, quàm omnia loca miserabilibus lamentis, cunctasque domos ejulationibus querulis complere, urbes incensionibus, interuisione cives, vastitate regiones, ruinâ crudelissimâ Respublicas perdere; & breviter, omnia, quibus humana vita carere non potest, flammis absumere?

A comparatione.

Quibus longè mitiores sunt fures, aut sicarii. Hi unius atque alterius bona diripiunt, aut rerum inopiâ protrusi, unum aliquem occidunt: at Respub. omnes evertunt, & universa tollunt è medio.

A sententia.

Facinori voluntario nulla esse debet parata excusatio; imprudentiæ justa est deprecatio. Nullâ igitur veniâ digni sunt isti, qui consulto maleficia susceperunt, ac suâ sponte omnia immaniter exusserunt solâ nocendi libidine, & perversitate mentis impulsî.

A conjecturali digressione.

Cùm vitam præteritam adeò turpiter exegerint, ut nulla spes melioris sit insequentis; Judices, injustè facietis, si eos dimiseritis.

Quippe

Quippe vix unquam ad bonam frugem per-
venturi sunt, quos ad omnia flagitiorum ge-
nera rapuit assidua peccandi consuetudo.

Quis poterit istorum misereri, quos non *Ab ex-*
publicus luctus ad misericordiam traxit; non *clusione*
tot matronarum ac puerorum ejulatus flexê- *miseri-*
re; non tot virorum singultus atque calami- *cordia.*
tates maximæ promoverè, nedum à teterrimo
crimine potuerunt detertere?

Fas & jura finunt, voluntque, ut ii pœnas *A legi-*
se dignas exsolvant, qui justitiæ leges violan- *timo.*
do crudeliter universam Remp. affixerunt,
fortunasque omnium irreparabili damno
funditus perdiderunt.

Quis tam perversi judicii poterit esse, cui *A justo.*
videatur iniquum, eos tantis incommodis
atque pœnis adficere, quanta bonis inno-
centibus intulerunt, tantisque suppliciis ex-
cruciare, quanta meruerunt eorum maleficia?

Sumto de sceleratissimis hominibus sup- *Ab u-*
plicio, fiet, ut Respubl. liberata possit respi- *tili.*
rare: item boni cives, quibuscunque rationi-
bus valuerint, sua tecta restaurare, & in me-
liorem, aut saltem pristinam conditionem, at-
que dignitatem restituere.

Tanta vobis, Judices, est divinitus con- *A possi-*
cessa potestas, ut citra magnum negotium ma- *bili &*
leficos tollere, tanta item facultas, ut pro jure *honesto.*
vestro Respubl. afflictam suffulcire possitis, *Hoc e-*
& libertatem asserere. *nim est*

Nihil magis poterit Judices æquissimos *proprium*
decere, quàm Rerumpublicarum hostes op- *ejus offi-*
primere: nihil magis gloriosum æstimari, *cium,*
quàm prospicere, ne quid damni boni cives *qui ad*
capiant. *Reipub.*

Postquam pœnas de reis hisce dignas sum- *admini-*
pseritis; *stratio-*

*nem ac-
cedit.*

*Ab e-
ventu.*

pseritis ; fenestram criminibus reliquis clau-
furi estis. Nam eorum exemplis multi deter-
riti cessabunt à peccando , qui aliàs ad nocen-
dum promptiores sunt futuri. Resipiscant mul-
ti, ubi cognoverint , mala consilia consultori-
bus pessima cecidisse.

ALIUD LOCI COMMUNIS

exemplum, in ebrium.

E X O R D I U M.

*Ebrie-
tas.*

In Republ. vestrà , Judices , prudenter in-
stitutâ , non ferre soletis ulla etiam levia cri-
mina : quanto minùs vobis toleranda est
ebrietas, omnium scelerum teterrima : unde,
velut alto gurgite , profluunt omnia vitiorum
genera , promanatque corporum & anima-
rum perniciès certa.

*A con-
sario.*

In homine rem præstantissimam novimus
esse rationem , bonamque valetudinem :
utrumque obnubilat , imò disperdit fœda te-
mulentia ; utrumque conservat divina sobrie-
tatis virtus ; quæ omnium bonorum est origo ;
sicut illa malorum.

*Ab ex-
positione.*

Tolerabilior rei præsentis esset causa, si vi-
no rariùs sese ingurgitaret : sed nullam mere-
tur veniam , cùm bestia quotidie cothonif-
sans sese poculis obruat. Qui toties ab amicis
admonitus non desinit , ab adfinibus objur-
gatus non cessat ebrietatem sectari, & (juxta
proverbium) canis ad vomitum reverti , &
sus ad volutabrum cœni. Noctes atque dies
in ganeis , in lustris pergræcatur , clamat , ri-
xatur , pugnat.

*A com-
paratio-
ne.*

Quemadmodum amor turpis nihil boni
procreare potest : sic item ebrietas , ingenio-
rum

rum teterrima perniciēs. Et reliqui morbi partem aliquam corporis solent corripere, non divinam in homine particulam adoriri: pestilentissimus omnium est ebrietas, hoc est, rationis privatio, quæ *temulentia* dicta, quod animi vigorem debilitet. Veteres enim *temerum* appellavêre vinum, ex eo, quod tentet, atque labefactet mentem.

Alios imprudentia, casus, atque fata ad *A sen-* peccandum trahunt: ebriosi sponte sua ra- *tentia.* piuntur ad malefaciendum. Unde Seneca ebrietatem nihil aliud ait esse, quàm voluntariam insaniam. Epist. 12.

Non potuit vitam præsentem honestè transfigere, qui præteritam turpissimè traducendo, se puteo (quod aiunt) argenteo non defuit ingurgitare. Documento sunt libidines portentosæ, pallor, genæ pendulæ, oculorum ulcera, tremulæ manus, quas aliquando vidistis effundere plena vasa. Hæc omnia præmia sunt ebrietatis, & vitæ turpiter exactæ evidentiæ signa. Vide Plinium, lib. 14. capite ultimo.

*A vita
antece-
dente.*

*Inconti-
nentiæ
incom-
moda*

*vide ex
Socrate
apud*

*Xenoph.
Memor.*

Nulla ratione parcendum est illi, qui consulto facinus parrat, & suâ sponte se convertit in bestiam: quod facit ebriosus homo, cujus turpissima flagitia sine ullâ misericordiâ reprimere debetis, & exemplis in nocentem editis reliquos à peccando detertere.

*I.
A mise-
ricordiæ
exclu-
sione.*

Cùm, juxta Ciceronis sententiam, Lex sit recti præceptio, pravique depulsio; rectissimè feceritis, si (quod leges vestræ volunt) teterrimum hoc ebrietatis crimen è medio sustuleritis: quo facto, vitiis omnibus repurgatam Rempub. estis habituri.

*A legi-
timo.*

Vos ideo magistratu fungimini, & gladios *A iusto.* geritis,

*honesto ,
utili ,
possibili.*

*Gladios
cur ge-
rant
magi-
stratus.*

*Epilo-
gus.*

geritis, ut fontes puniatis, & innocentes tueamini. Nihil igitur iustius, nihil honestius facere poteritis, quàm si fortiter officio vestro functi, in bestiam hanc ebriosam graviter animadvertetis. Nec erit, quod ab illa vobis metuere debeatis; cùm neminem sui criminis defensorem habeat, & ejus omni vigore corpus exhaustum, vinoque debilitatus sit animus. Noxium igitur dignis modis tractate: quod non solum Reipub. vestræ futurum est utile exemplum atque salutare; sed etiam gratum Deo, qui maximo odio prosequitur ebrietatem. Unde apud Esaiam inquit: Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis. &c.

Sed non opus ratione longâ vobis, quibus persuasum esse scio, ebrietatem crimen esse teterrimum, nec levi supplicio tollendum.

PETRUS MOSELLANUS VENUSTIUS
ac copiosius tractavit.

A R G V M E N T V M.

Vereor plurimum, ne, qui sobrii sunt, operam hanc meam in ebrios dicendi, ceu supervacaneam, rideant: dicent enim, sobriis castigatione hac nihil opus esse: ebrios autem sic vino sepultos, ut nullius vocem exaudiant, nullius admonitionem intelligant, nullius objurgationis asperitatem sentiant. Nimirum quòd, ut corpus mortui nullis punctis; sic ebrii animus nullis monitis excitari posse videatur. Quanquam autem optabile esset, non sæpe operam ludi in corrigendis iis, qui in vitiis suis sic obduruere, ut omnem medi-
cinæ

cinæ spem excludant : tamen , quia sunt , qui certis intervallis ex tanti mali sopore expergefacti, ad se redeunt, seque sanabiles per hoc, quod morbum subinde agnoscant , præbent ; vel horum gratiâ , quanta sit in hoc vitio perniciēs, paucis ostendam. Nam ut pulchrius nihil est homine sobrio , & ad quidvis quovis tempore , quovis in loco, parato : ita nullum monstrum fœdius ebrio; cuius, ut Terentianus Chremes ait , neque pes , neque manus satis suum officium facit. Principio mirari succurrit Græcorum prudentiam, qui suæ etiam linguæ proprietate, quanta virtus , quamque ingens bonum sit sobrietas , satis declamant. Siquidem, ut ostenderent , mentem humanam in sua dignitate consistere sine sobrietate non posse, virtutem hanc insigni vocabulo σωφροσύνην nominavere.

Quid enim aliud sonat σωφροσύνη, quàm Σωφρο-
mentis conservationem? ut quantum homo σώφρων.
animalis rationis expertia mentis dignitate antecellit , tantum quoque hæc virtus cæteris omnibus sit sublimior censenda . Quamquam autem Stoicorum disputatio est, qui unam virtutem habeat, ei cæteras non deesse : tamen in usu vitæ humanæ sæpe compertum est, fortitudinem habuisse eum , qui amicitiae jura non præstiterit. At sine sobrietatis fundamento nullus unquam virtutum domicilium in animo suo construxit. Nam ut ea oculorum acies sola colorum discrimina discernit , qui nullo vitiosi humoris fluxu lippiant : ita, quid quaque in re vel fugiendum, vel sequendum sit , ea tantum mens cernit , quam cibi ac potûs moderatio ab omni onere semper servarit expeditam. Hæc prudentibus

consiliorum omnium mater : hæc rectè consultamaturè exsequitur. cum hac florent Respub. hac discedente sensim optima quæque dilabuntur. ut vel hinc appareat, quanta sit pestis in Rep. civis ebrius, qui neque virtuti ulli locum apud se relinquat, nec ullum in rebus dubiis consilium, aut invenire ipse, aut ab aliis inventum rectâ ratione exsequi possit: qui nec præterita recordari, nec præsentia moderari, nec futura prævidere rectè queat: qui denique nihil aliud sit, quàm quod de otiosis ait poëta, *Telluris inutile pondus*. Pinge autem tibi cogitationis penicillo talis hominis vitam. A vespera ad multam noctem clamatur, bibitur, luditur, cantatur, ululatur, pugnatur, franguntur scyphi: mensæ vomitu conspuuntur: succedit somnus alii gravis, adeò ut morti plusquam similis appareat: alii somniorum terrificis spectris irrequietus: tum æquissimum ebrietatis supplicium, vehemens capitis dolor ac membrorum omnium debilitatio. Manè dolor & nondum edormitum vinum surgere vetat, & in medium usque diem in stratis detinet. Quodsi quid operis urgeat nimis, fracti, & vel semimortui, ad illud accedimus. Quis autem cum laude in negotio aliquo gravi versatur, ad quod invitatus, fractus, ac totus languidus ingreditur? Quid expediet impeditus ipse? Quid fortiter faciet languidus? Quem laborem feret hesterno mero non solum fatigatus, verùm totus fractus? Attrectandum est aliquid? tremunt manus. Eundem aliquo? genua labant. Res poscit eloquentiam? lingua hæret, vocis meatus est impeditus. Quid multis? inter tot morborum genera, quot humanæ naturæ miseria

feria est obnoxia, vix ullum est, quod semel adeò totum hominem sibi eripiat, & animum pariter atque corpus prosteruat. Bona morborum pars cum vel corporis aliquam partem affligat, tamen immortalem hominis partem, nempe animam, impetere non audet. Sunt qui soporem, sunt qui torporem, sunt qui frigus, sunt qui æstus immittant, salvâ tamen interim rationis dignitate. Atq; illud ipsum, quod commune habemus cum Diis immortalibus, quo solo homines & fumus, & rectè appellamur, quo à brutis differimus, hoc verò labefactare ebrietas & potest, & solet. Atrox fanè, & horrenda pestis est *ἐπιληψία*, quâ correpti plerique aliquoties vim sibi ipsi afferunt; dum sua ipsorum membra pulsan, dum capillos sibi vellunt, dum se in luto volvunt ipsi. At nullis verbis consequi queas, quanto fœdiori, quantoque immaniori malo laboret ebrius. Quem *ἐπιληψία* corripit, hunc paullo momento deferit, atque ei mentis usum reddit: ebrius autem, cum diu multumque per ebrietatem jactatus fuerit, seque indigna multa tum fecerit, tum passus fuerit, (si non, quod sæpenumero accidit, in totum exstinguatur) totumque penè triduum sepulto similis jacuerit; vix tandem ad utrumque redit. Illi mali sensum lenit, quod nulla sua culpa, sed morbi vehementia poenitenda multa tum dicit, tum facit: huic verò malum conduplicatur, quando, quò mali culpam à se transferat, non habet: & minùs premere solent, quæ nihil commeritis gravia accidunt. Jam inter animi vitia nullum est tam noxium, nullum, ex quo tanta malorum aliorum seges pullulet. Quid enim tam est horrendum, quod non

*Ani-
mum
cum Diis
commu-
nem ha-
bemus,
eoque
solo à
brutis
differi-
mus.*

*In vino
veritas.
hinc Ho-
rat. Ser.
1. Sat. 4.
& 10.
Conditā
cūm ve-
rax ape-
rit pra-
cordiā
Liber.
Vide
Curt. l.
10. &
Plut. in
vita
Alex.*

ebrii audeant? Fide & taciturnitate in rebus humanis nihil sanctius esse debet. Ebrio nihil rectè credideris: effutit omnia, neque quicquam tam religiosè arcanum est, quod celare is possit, qui ad cujusvis compotoris stultitiam invitatus, mentis suæ dignitatem ipse prodit. Quid enim non proderet is qui illud, quod carissimum habet, ad alienum affectum, eumque stultum, amittere vel cum aviditate paratus est? Cui autem ignotum est, rixarum, vulnerum, stuprorum, adulteriorum, homicidiorum uberrimum fontem esse ebrietatem? Quis enim nescit, pugnam Lapitharum factam (ut Horatius ait) super mero? Quis nescit, Tarquinius mero calentes primum ad stuprum nefandum processisse, mox & regno amplissimo excidisse? Quis ignorat, Alexandrum Macedonem, cetera quidem Regem laudatissimum, compotandi studio eo prolapsum, ut iis, quibus familiarissimè utebatur, interfectis, & per hoc procerum suorum omnium animis à se alienatis, veneno tandem exstingueretur? Sed næ ego ineptus, qui, quod vitium finem nullum nocendi habet, hoc orationis meæ angustis complecti studeo.

ALIUD EXEMPLUM LOCI

*communis in sacrilegum, juxta præscriptos
ab Aphthonio locos, cujus bona pars ex
Prisciano deprompta est.*

E X O R D I V M.

In omnes maleficos oportet animadvertere; maximè in eos, qui contra Deos aliquid audent, sacra violando.

ALIA

ALIA EXORDII FORMULA.

Quod si vultis committere, Judices, ut cæteri quoque homines vestrâ indulgentia pessimi fiant, sacrilegum impunitum relinquite: sin hoc non placet, suppliciis adficite.

ALIA PRINCIPII FORMA.

Qui in conspectum vestrum adductus est reus, videtur solus in periculum venisse, sed vos quoque in discrimen præcipitamini. Juris enim contemptio, & religionis violatio, impunita relictæ, deorum iram in homines excitat.

Ut Dii placarentur, majores nostri ceremonies instituerunt, aras condiderunt, templa Diis immortalibus voverunt, hostiis donariisque exornarunt, ac festis diebus redeuntibus celebrarunt; iste autem ut Deos exacerbatos in capita nostra instigaret, aras spoliavit, templa profanavit, & omnia donaria crudeliter abstulit. *A contrario.*

Et quid aliud animo revolvit, quid aliud *Ab ex-* machinatur sacrilegus, quàm Deos irritando *positione.* universæ civitati malum accersere, publicisque ac privatis rebus incommodare? Etenim ex sacrilegio, & Deorum contemptu, solet agrorum sterilitas provenire, omniumque rerum penuria: item seditiones, prælia, regionum devastationes, urbium excidia, atque pestes.

Ex reliquorum maleficiis tolerabilius malum videmus enasci. Latrocinium ac furtum *A comparatione.* in paucos committuntur: stupratorum adulterorumque crimina iis solùm qui faciunt, molesta & acerba fiunt, & eos maximè, quo-

rum interest, excruciant: sacrilegus autem omnibus ex æquo plurimum incommodat, qui Tyrannis est simillimus; sed tamen ex illis non omnibus, sed pessimis omnium. Illorum enim facinus est sævissimum, quo Deorum immortalium donaria spoliant, sacrasque divitias auferunt. Iniquissimum igitur esset, furem vel injuriosum adfici supplicio, sacrilegum verò absolvi.

A sententia.

Sed quid, suis ut prætendat flagitiis, habere potest? invitus ad scelera non accessit, sed cum mala semper in eo mens, malus animus fuerit, non sine multis, sed impiis consiliis atque conatibus fores templorum effregit. Jam quali præditum animo censeatis eum, qui Deos immortales, quos omnes creaturæ venerantur, ac adorant, contemserit, imò divina sacraria profanando exacerbaverit? Quid designare solent, qui Bomolochorum pessimi, nunquam laboribus honestis, ut victum acquirerent, operam impenderunt, sed per impias artes atque sacrilegia maluerunt ad divitias pervenire.

Bomolochi.

A digressione conjecturali. Imò naturā potentiorē consuetudinem asserit Q. Curt. lib. 5.

Homines alii qui peccant, maleficii præsentis labem vitæ prioris melius exactæ fantimoniā vel excusare, vel expugnare possunt: at qui tam horrenda crimina committunt in Deos, fatis ostendunt, sese habere pectora, quæ ab ineunte ætate nulli pietati adsueverunt, sed assiduo criminum usu tam contaminata sint, ut ad meliorem frugem, si cupiant etiam, nequeant reduci. Lignum enim tortum haud unquam fiet rectum. Et difficile est resistere consuetudini: quia assimilatur naturæ:

Quam

Quam licet expellas furcâ, tamen usque recurret.

Quare nihil jam aliud restare constat, quam dignum meritis supplicium; ut sic arbor mala semel excidatur, ne malos fructus producere pergat.

Unde si cum maximo ejulatu ad pedes vestros sese abjecerit, nihil opploratione ejus commoveamini oportet, ne crimen impunitum aliis similiter peccandi fenestram aperiat, & inconsulta misericordia vestra Deorum iram in publicæ dispendia calamitatis exa-
A misericordie recordatione.

Quod si leges volunt, ut qui status hominum inquietant, pacemque publicam interturbant, puniantur: quanto magis animadvertendum erit in eos, qui nobis immortales Deos iniquos & hostes faciunt, ut eorum amicitia spoliati, funditus intereamus?
A legitimo.

Et quid magis æquum esse poterit, quàm Deos placare, religionem tueri: ædiumque sacrarum expilatores damnare, ac meritis suppliciis adficere?
A justo.

Quod si feceritis, Deos placatos habebitis, & Reip. statum longè tranquilliorē atque prosperiorem. Etenim in iis imperiis feliciter omnia solent succedere, in quibus religio vera conservata, scelera punita, & ante omnia regnum Dei fuerit quæsitum.
Ab utili.

Nec erit, quod vindictæ vestræ justissimæ impedimento esse possit: neminem enim iste habet, cujus patrociniō nitatur; nec credo fore aliquem, qui tam sit Divūm contemtor, istum ē manibus vestris ut cupiat eripere; sed potius omnes instabunt & vige bunt, ut reus, omnium suffragiis mortī destinatus, meritas
A possibili.

pœnas exsolvat, ne ex eo conservato κακῶν πανήγυρις impendeat.

Epilogus.

Quid igitur moramini? quid cessatis in eo tollendo, qui jam pridem omnibus videtur esse damnatus?

ALIUD LOCI COMMUNIS

*exemplum in contumacem, aut
δυσκολον.*

EXORDIUM.

Contumacia.

Inter varia criminum genera non infimum est contumacia, atque morositas, omnium dissidiorum uberrimus fons & origo.

A contrario.

Glutinentum.

Morum æqualitas amicitiae vinculum atque glutinamentum est, unde natum proverbium: *Æqualitas haud parit bellum.* Et obedientia vel sola virtus est, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertasque custodit. At morositas, & contumacia pertinax, amicitiae pacta rescindunt, omnemque concordiam è medio tollunt: ut Pythagoras rectè dixit, *Æqualitatem amicitiae parentem, & altricem; contra, inæqualitatem discordiarum, bellorumque matrem esse.*

Ab expositione.

Ab omni mansuetudine & obedientiâ dyscolus abhorrens, in animum induxit, benemonentibus nunquam obtemperare, neminemque ad honesta vocantem audire. Secum igitur assiduò loquitur, atque exsequitur ista: Ego satis sapio, satis est iudicii, ut quæcum aliis certare, imò vincere: nolo alicui morem gerere, cum longè melius, quàm alii, noverim, quæ convenient ætati meæ: nec maximopere alienam sapientiam optârim.

Valeat

Valeat monitorum odiosa prudentia : ego ,
quod mihi visum erit , aggrediar , præcepto-
ribus , cum se feroces præstiterint , oppedam :
quæ vetuere , faciam : rejectis etiam libris in-
dulgebo genio , pergræcabor indies ; & mihi
nomen insigne comparaturus , nocturno tem-
pore , veluti grassator , aut sicarius , in plateis
pervagabor , obviam venientes laceffam , at-
que prosterenam , aut , velut Achilles , in fugam
compellam : exclamabo etiam , ut Stentora
vincere possim ,

—— aut propriâ mercede canoros

*Curetum sonitus , crepitantiaque æra secutus ,
Torva Mimallonis implebo cornua bombis.*

Hæccine digna sunt adolescentibus exerci-
tia? Melancholicorum est , studiis impallefcere ,
& demorfos sapere ungues.

Grave crimen est ambitio , sed multo gra- *A com-*
vius obstinatio , & pertinacia procax , quam *paratio-*
αὐδαίμονος appellant. Illud subtile malum , *ne.*
secretum virus , & occulta pestis , infestans
solos cupidos , quorum animos invasit . At
homo contumax , in perversa ratione persi-
stens , exemplo pessimo multis est aliis , quos
veluti contagione vitiosa corrumpit , & ad
seditionem Reipubl. perniciemque instituit ,
atque trahit.

Nihil habet contumax , quod inflexibili *A sen-*
mente prætexat. Facile , si vellet , bene mo- *tentia.*
nentes audire posset : sed pervicax , & obsti-
natus animus reluctatur , ac velut asinus cal-
citrosus reverberat . Cæterum ut *πειθαρχία*
μὴ τῆς ἀπειθείας : sic inobedientiæ crimen
& pertinaciæ scelus omnium in Repub. per-
versitatum origo.

Præsentis criminis poena remitti posset , si *A di-*
non *gressione*

*conje-
cturali.*

non turpem ex vita præteritâ labem, adeoque
ἐξ ἧς contraxisset, nec vitium ex prava con-
suetudine versum esset in naturam; ex cujus
genuina malitia nihil, nisi quod Reipubl.
pestilentissimum, potest enasci.

*A mise-
ricordia
exclu-
sione.*

Quis iudicii tam perversi vir esse poterit,
qui rubo (quod aiunt) arefacto rigidiores at-
que præfractiores à meritis pœnis liberatos
velit; id effecturus, ut omnis bene monen-
tium, ac gravium virorum autoritas in sum-
mum adducatur discrimen?

A justq.

Quodsi non in facta modò, sed in voces
etiam petulantiores olim publicè vindicatum
est, ut C. Fundanius & Tiberius Sempronius
Ædiles Appii Cæci filia mulctam ob incivi-
lia verba duntaxat dixerint; ut Gellius lib.
10. cap. 6. quanto æquius erit constringere os
infræne, & coërcere pestiferam rebellandi li-
bidinem ejus, qui responsator teterrimus, ob-
latratione, factoque suo scelerato omnia civi-
lita^{tis} atque pietatis officia tollit?

*A legi-
timo.*

Quodsi vestrûm nonnulli judicaverint,
vitium contumaciæ non capitale crimen esse;
arguerint igitur, leges jubere, ne major pœna
sit, quàm culpa. Officiorum 3. Non petam,
ut in reum exempla crudelia nimis edatis, sed
per ὑπερβολὴν aut πικρῶς occursum vitiis, ita
puniat, ut accepto malo resipiscat, pec-
candique licentiam cohibeat, atque com-
pescat.

*Ab u-
tili.*

Ad crimina leviora etiam nihil connivere,
sed aliquando ad vivum refecare, quantum
in Reipubl. bonæ afferat frugis, vel cæco ma-
nifestum est.

*A possi-
bili.*

Res ardua non erit, de præsentis reo judi-
cium censuramque facere, sola sufficit aucto-
ritas

ritas vestra, qui nullis in hoc negotio perficiendo copiis auxiliariis opus habituri estis, cum vel solo nutu confundere possitis, cumque nemo sit, qui cupiat illi subvenire.

Si præsentis peccati scelus reliqueritis impunitum, multos habebitis ad idem flagitium alacriores factos, quos adhuc expectatio judicii vestri remoratur. *Ab e-*
ventu.

ALIVD LOCI COMMVNIS

exemplum, in avarum.

Exordium.

Vetus dictum est, Judices, *avarum, nisi cum moriatur, nihil rectè facere.* Quod vel solum vobis persuadere poterit, ut hunc hominem, ipsam avaritiam, si non capitali poenâ adficere, saltem extra patriam aliquo, unde ad nos vel contagio, vel hominis fama non possit accedere, statuatis ablegare.

Admodum bene ac prudenter olim Romani sapientes instituerunt, ut in Ægei maris insulam Gyaros noxii deportarentur; ne lacefferent, ac divexarent innocentes, pauperum sudores atque sanguinem hauriendo. Contra, *Devoravos perperam ac imprudenter feceritis, si hunc reum in patria reliqueritis, & non potius hominem pestiferum & injurium ex hominum communitate exterminaveritis; ne ejus præsentia perniciofa miseri cives non modò violentur, sed etiam perdantur. Univerfum enim mortalium genus devorare, & omnibus, ut sibi solis profint, esse maximo detrimento solent avari, per omne genus injuriarum suos explendo loculos, alienos expilando.* *A con-*
trario.
Devora-
tur is, in-
quit
Quintil.
l. 6. c. 8.
cujus
patri-
monium
confu-
mitur.

Ab ex- positione. Cujus rei gratia secum animo revolvere solitus : Quorsum virtutes ? quorsum probitas ? quæ laudatur quidem, sed alget. Unicum ego pecuniæ studium amplectar. Hæc rerum omnium Regina donat formam, nobilitatem, uxorem locupletem. Huic obediunt omnia : hæc vel Dii capiuntur.

In pretio pretium nunc est ; dat census honores,
qui divitiis parantur. Has igitur consecutus ego, omnibus (qui nunc quæstus uberrimus) assentabor, defraudabo, terminos proximi transferam, furabor, rapiam, nihil vel Deos, vel homines curaturus.

A comparatione. Luxuriosa quidem res est vinum, & tumultuosa ebrietas, sed longè nocentior avaritia fuerit ; qua nihil scelestius esse, Rex sapientissimus Salomon asserit. Et quo liberalitas gratior, omniumque studiosorum encomiis celebratur atque laudatur magis, tanto detestabilior avarus est, qui non amicis, non patriæ, non reliquis omnibus, sed sibi soli natus, quasi hominis portentum vivit. Se solum pascit, & (horrendum dictu) nunquam satiatur : quemadmodum infernus, & perditio non replentur. Prov. 28.

A sententia. Ebrius post factum agnoscit delictum, ac poenitentiam agit : homicida in furoris vim ac iram transfert crimen, & factis maleficium assignat. Et uterque non semper, sed raro & casu quodam & invito peccant. At avarus nihil habet, quo noxium repurget animum ; cum avaritia penitus insita permeet in venas, & in imis pectoribus inhæreat, ut avelli non possit, nullum relinquens poenitiæ locum, nullamque de hominum genere bene merendi facultatem.

Præter-

Præteritæ vitæ sanctitas aliis sæpe reis non *A con-*
vulgarem apud Judices æquos benevolen- *jecturali*
tiam conciliat : verùm si totam hujus rei vi- *digressia-*
tam ad amissim excusseritis, ipsissimam inve- *ne.*
nietis *Αἰγίς βεσσαία*, monstrum non unâ
gravi correptione vel supplicio dignum.

Quare neminem arbitror fore tam stoli- *A mise-*
dum, quem hujus rei miserefcatur. Familiam, *ricordia*
quam sui simillimam habet, ad pedes fortasse *exclusio-*
vestros provoluturam videbitis : sed vos le- *ne, atque*
gum & justitiæ ratio magis permoveat, quàm *justo.*
iniqua sceleratorum hominum hypocrisis, &
ipsissimæ Crocodili lachrymæ.

Cum leges Reipubl. gratiâ conservandæ *A legi-*
jubeant in fontes animadvertere ; non illegi- *timo.*
timum fuerit, imò justissimum, acriter hunc
reum à vobis castigari, vel procul ablegari :
cùm nihil eo scelestius, ut dixi, reperiatur.

Quo factò, nihil officio vestro dignius effe- *Ab ho-*
ceritis. Nec, quid judicium vestrum possit *nesto &*
remorari, video : nam, modo volueritis, di- *possibili.*
ctum ac factum reddetis.

Duplicem inde Reipublicæ commodita- *Ab uti-*
tem promanaturam experiemini. Primùm *li.*
Judices integri, teterrimâ peste Rempublicam
liberasse prædicabimini. Deinde prudenter
effecisse, ut præsentis rei supplicio deterriti
reliqui, ad consimile maleficium non faciliè
sint accessuri.

Plura dicere non arbitror operæ pretium :
cùm ipsi satis intelligatis, non levibus poenis
afficiendum avarum ; cùm eo nihil sit in Re-
publicâ pestilentius, atque magis pernicio-
sum.

D E L A V D E , Q V Æ

ἐγκώμιον Græcè dicitur.

C A P . V I I I .

Propriū
est laudis,
res am-
plificare,
& orna-
re. *Quin-
til. l. 3.
c. 7.*

Laus est Oratio, bona alicujus enume-
rans.

Laudanda
verò sunt {
Persona: ut *Thucydides*, aut *De-
mosthenes*.
Res: ut *justitia*, aut *temperantia*.
Tempora: ut *ver*, *æstas*.
Loci: ut *portus*, *horti*.
Ratione carentia animalia: ut
equus, aut *bos*.
Planta: ut *vitis*, aut *oliva*.

Laudamus verò & communiter, & singulatim.
Communiter, ut omnes simul *Athenienses*.
Singulatim, ut *Atheniensem unum aliquem*.
Hac verò divisio est laudis.

Dispones autem ipsam hoc pacto:

Primum præmion pro qualitate rei pones:

Deinde subicies genus. {
quod dividitur in {
Gentem,
Patriam,
Majores,
Patres.

Post educationem expli- {
cabis quæ continentur {
Institutione,
Arte,
Legibus.

Compa-
rationis
exerci-
tatio du-
plicat
mate-

Hinc subdes præci-
puum laudum o-
mnium caput, res
gestas; quas divi-
des in ea quæ sunt

{
Animi: ut quæ fortitudi-
nis sunt, quæ prudentiæ.
Corporis: ut *pulchri-
tudinem*, *velocitatem*, *ro-
bur*.
Fortuna: ut *principa-
tum*, *potentiam*, *divitias*,
amicos.

Ad-

Addes deinde comparationem ; qua id quod riam, & laudatur, alteri collatum tollatur in majus. virtus. Postremò epilogo, qui precationi similior sit, con- tum vi- cludes. tiorum-

que non tantum naturam, sed etiam modum tractat. Quintilianus, lib. 2. cap. 7.

EXEMPLUM IN THUCYDIDIS

laudationem.

Aequum est, eos, qui utilia nobis adinvenire, suis ipsorum inventis ornare, laudibus prosequi, & quod ab illis est proditum, iisdem quoque ceu auctoribus cum gratia reponere, acceptumque referre. Non igitur injuriâ Thucydides oratione mihi celebrandus est, qui ipsi plurimum attulerit ornamenti. Omnes enim de aliqua humanarum rerum parte bene meritos decet venerari. Thucydidem verò eo magis, quod pulcherrimo omnium illustrando curam suam impendit. Neque enim quicquam eloquentiâ pulchrius, neque Thucydide quonquam bene dicendi gloriâ præstantiorem invenire est.

A pa-

Naſtus autem Thucydides eam est patriam, que tria. & vitam pariter illi, & eruditionem præberet. Athe- Neque enim in alio loco natus est, quam unde omnis nas in- bene dicendi ratio profluxit, originemque vitæ sor- ventri- titus Athenis. ces &

Reges generis sui habuit auctores. Itaque ab ul- altrices- tima protinus origine, clariore majorum fortunâ bonarum est illustratus. Vtraque ergo habens, & generis artium amplitudinem, & civitatis statum popularem, vocat quo clarior utrinque fieret, est ab utroque adjutus Cicero. Etenim, ne ad injustas opes, potentiamque delabe- A ma- retur, joribus.

retur, aequalitate legum prohibitus est; neve in obscurâ reliquâ plebis vilitate delitesceret, felicitatis genere est consecutus.

Ab edu- Talibus igitur procreatus parentibus, in Repru-
catione. blica Atheniensium, interque leges educatus; quas certò optimas esse vitæ magistras, in confesso est:

Leges inter leges autem armaque vivere instituens, eru-
vita o- ditioni simul atque rei militari operam dare de-
ptima crevit, neque studia armis deferens, neque arma
magi- (ut præcipuam prudentiæ partem) relinquens; uno-
stra. que conatu duarum diversarum artium curam habebat, conjungens ingenio pariter ea, quæ naturâ sunt separata.

A rebus Ut tandem ad virile pervenit robur, occasio-
gestis. nem quæsit proferendis eis, quæ pulchrè fuerat in ætate meditatus. Nec defuit casus: bellumque protinus est ortum; ipseque res ab universa gestas Græciâ literis complexus, posteritati mandavit, conservator eorum, & veluti restaurator, quæ bellorum delevit injuria. Nec passus est, quod quisque gessit, temporum situ aboleri. Ex ipso ergo cognoscitur, captam esse Plateam; scitur, Atticam esse vastatam; tenetur, Atheniensium classibus Peloponnesi oras esse navigatas; certatum esse navalium prælio apud Naupacton, non est nos Thucydides id passus latere. Lesbum ab Atheniensibus esse captam; id quoque ab ipso indicatur: cum Ambraciotis pugnatum esse, hoc & ne diuturnitas aboleret, effecit. Iudicium Lacedæmoniorum non ignoratur. Sphaacteria, & Pylos, ingentes Atheniensium labores, non latent. Concionantur Corcyraei Athenis, Corinthii ipsis contradicunt. Eginares, ut Athenienses accusent, Lacedæmonia proficiscuntur. Iam verò à belli concilio Lacedæmonios Archidamus absterrens, contra Stheneleidas ad bellum suscipiendum impellens.

pellens. Adhac Pericles legationem Laconicam a com-
contemnens, neque passus deficere animo propter paratio-
pestilentiam Athenienses. Cuncta hæc Thucydidis ne.
opera, ingenioque, in omne ævum ab oblivione vin- Herodoti
dicantur. & Thu-

Quis autem Herodotum illi comparaverit? Ille cydidis
enim ad voluptatem legentium scripsit; hic omnia compa-
ex rebus ipsis, atque veritate depromsit. Quanto rationem
verò quod ad alienam sit gratiam, infra id est, pulcher-
quod sit ad veritatem, tanto post se Thucydides He- rimans.
rodotum relinquit. vide

Erant alia quoque permulta, quæ de Thucydide apud
dicerentur, nisi quò minus omnia diceremus, lau- Quintil.
dum suarum nobis obstaret multitudo. l. 10. c.
1. Epilo-
gus.

A L I V D E X E M P L V M.

Laus sapientiæ.

P R O Æ M I V M.

Sapientiam adipisci, felicitatis est: laudare au-
tem pro dignitate ipsam, majus est, quam ut
nostris id viribus adsequi possimus. Tantum enim
illi superest gloriæ, ut commune quoddam Deo-
rum immortalium bonum esse credatur. Cum
enim Deorum unusquisque velut descriptam
officii sui tueatur partem; Iuno nuptiis præsit,
bellis Mars cum Pallade; Vulcanus inter ignes
fabrilcis suas exerceat parteis; ducat Neptunus
navigantes; quisque alius aliud sibi vendicet:
sapientiam in commune sibi asserunt omnes; præ-
cipue verò præ omnibus Iupiter, quanto reliquis
major est, tanto omnium quoque sapientissimus
æstimatur.

Vnaque sapientia est, quæ vel maximè ater-
nana

nam Iovi præstat potestatem. Et Dii quidem nativam ipsam cognatamque sibi habent; munere autem ipsorum in terras quoque delata est, & Deorum filii sapientiâ suâ maximam humanæ vite utilitatem attulerunt. Quapropter poëtae, laudem merentur, qui Palamedem & Nestor Minoa, rem, & si quis alius sapiens olim fuisse canitur, Perseum, Deorum fuisse filios tradiderunt. Non quidem & reli- illi vano commento Deorum naturam velut per- quos. mutare conati, quam ne Dii quidem ipsi permutare possent; sed generis permixtione communicationem indicantes virtutis: ut, qui divina quadam cæteris admiratione præstarent, Deorum filii crederentur. Nec immerito illorum in Deos referebant genus, quorum sapientia major, quàm humana, originem videbatur adfirmare divinam.

A sa-
pientia
effectu.

Sola autem ipsa utroque rerum statu equas habet rerum vires. Nam reliquarum alia bello solum probantur, alia laudamus in pace. Sapientia verò præcipua est utriusque temporis moderatrix. Sic in bello versatur, tanquam prorsus artium pacis ignara; sic pacem continet, tanquam nunquam agitata strepitu bellorum. Denique tam aptè utrique sese accommodat, ut in utro horum astimes, ei soli videatur esse dicata. Fert pacis temporibus leges, & omni tranquillitatis utitur more: in bello verò victoriam præbet. Neque armis solum superiorem facit: sed in concionibus quoque præstat invictum. Itaque & inter bellantes & inter pacatos sola præcellit primasque sibi vendicat sapientia. Sola quoque divinitatis proximè exprimit similitudinem: sola enim, velut Deus, futura prospicit. Quin ipsa quoque terram agricolis attribuit, navigantibus assignavit mare: adeo non fruges colligere sine sapientia,

*Sapientia, non navim nisi sapientis gubernatoris
præsidio freti ascendere auderemus. Itaque quic-
quid exhibet mare, quicquid hominum usibus
terra profert, meritò sapientiae munus cuncta
censentur. Ne cælum quidem, & si quid in
ipso latet, dimisit in occulto: quantum Solis se
porrigit ambitus, quod spatium stellarum una-
quaque circumscribit, ipsa pervestigavit. De-
spexit intra terras etiam, & quo pacto vitâ
defuncti agemus, ipsa nobis aperuit. Trojam,
quam capere temporis diuturnitas non potuit, sa-
pientiae astus subegit; & unius consilium adepta,
universam Persarum potentiam dissolvit. Cy-
clopis oculus erutus est prudenti Vlyssis invento:
sicque quicquid est, quo quisquam vincat, ab
ipsa sapientia derivat.*

*Quis ergo ipsi fortitudinem comparasse velit; A com-
cū quicquid viribus fieri possit, ipsa et-paratio-
iam sapientia præstet? Adeoque si ipsam for- ne.
titudini ademeris, per se fortitudo culpanda vi-
deatur.*

*Erant & multa alia, quæ de sapientia dice- Epilo-
rentur, nisi majora essent, quàm quæ posset modicagus.
oratio complecti.*

SCHOLIA.

Laus, &c. Alii laudationem vocant, hoc
est, orationem bona exprimentem, quæ alicui
sunt. Εὐκωμίων Græcè appellatur, quod juxta
Aphthonii sententiam dictum eo quòd ἐν κώ-
μῳ, id est, in viis, antiquitus canebant. Nam
antiqui κώμῳς angiportus dicebant. Differt
ab Hymno & Epæno; quòd Hymnus Deorum
fit, Encomion verò mortaliū. Præterea
Epænus paucis verbis fit: Encomion autem
secun-

secundum Rhetoricæ artem profertur. Postremo, cum in loco communi quoque laus sit, hoc differunt, quod in loco communi, pro viro forti dicentes, eo consilio dicimus, ut præmium petamus: Laus autem per se virtutis testimonium; ut ait Priscianus.

Laudanda sunt, &c. Porro præterita, instantiaque, atque adeo omnia, quæ nunc laudamus, nunc contra vituperamus, res sunt omnis generis: quæ aut cerni tangique, ut homo, equus, urbs, flumen; aut animo intellectuque cognosci, atque percipi possint, ut facta dictaque. Virtutum item, vitiorumque, rerum artium varia genera. ut prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia, eloquentia, medicina, architectura, scientia rei militaris, aliaque id genus multa. Vitia autem quæ sint, hinc cognosci facile possunt: nempe iniustitia, luxuria, invidia, &c. Ipsius autem Dei laus (quanquam quid huic aut nostræ laude accedat, aut vituperio adimatur, non video) tota huc pertinet. Rerum autem, quæ cerni tangique possunt, primas partes homines tenent: qui cum cæteris animantibus brutis rebusque mutis ratione & sermone, tum multis aliis animi naturæ dotibus antecellant, laudem inprimis sibi vendicant. Laudamus igitur præcipuè personas, urbes, portus, loca, & his similia: præclare item facta dictaque, quæ cum virtutibus conjuncta, atque inde orta esse constat. Jam & juxta virtutes artesque, aut in certis hominibus, aut seorsum, suis ipsas laudibus exornamus.

Res, &c. Ut Erasmus laudavit Moriam. Et ad ingenii vires periclitandas, artemque ostentandam, Phavorinus laudavit quartanam

nam febrim. Eum enim constantius valiturum, qui febris liberatus vires integras recuperaverit. Laudavit etiam Therfitem. Cujus meminit Gellius, lib. 17. cap. 12. Et Politianus, in Epistolis.

Loci, &c. Ut Bajæ, Tempe.

Porticus, &c. Ut in Liguria Lunæ. Vel Carthaginiensium. Cujus meminit Virg. in 1. Item laudari poterit Stoa porticus Atheniensis, Pœcile ex varietate picturæ dicta: in qua Zeno philosophus discipulos docebat: unde & secta *Stoica*. Item Aulis Bœotix, cujus meminit Ovid. 12. Metam.

Horti, &c. Ut Adonidis; qui proverbio locum fecerunt. Item Hesperidum, quos amœnissimos in Africa fuisse memorant. Item Senecæ prædivitis horti: ut ait Juvenalis Satyr. 10. Item Alcinoi sylvæ, quarum Virgilius Georg. 2. meminit.

Idem:

Adeste, Musæ, maximi proles Iovis:

Laudes feracis prædicemus hortuli.

Hortus salubres corpori præbet cibos &c.

Equus, &c. Equos laudare poterimus. Ut Pollucis equum Cyllarum; & Graii quorum meminere poëtæ; ut ait Virgil. Georg. 3. Item Bucephalum Alexandri, de quo Gellius, lib. 5. cap. 2. Item Solis equos. &c.

Bos, &c. Virgilius in Georgicis:

————— *Optima torva*

Forma bovis, cui turpe caput; cui plurima cervix,

Bos pulcher.

Et crurum tenuis à mento palearia pendent:

Tum longo nullus lateri modus: omnia magna;

Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.

Vitis,

Vitis, &c. Ut Thasiæ vites. Sunt & Mareotides albæ. ut ait Virgilius. Vide Plinium, lib. 14. cap. 3.

Olea, &c. Quæ laudari poterit ab inventrice Minervâ; & quod signum fuerit pacis. Unde Virgilius in 7.

———— *Ad mœnia Regis*

Ire jubet ramis velatos Palladis omnes.

Item: Brassicam laudat Cato; malvam & albucum Hesiodus.

Subjicies genus, &c. Sunt qui hoc loco jubent, addenda esse ea, quæ nativitatem vel miracula, vel prodigia præcesserunt. Ut si laudaturus Scipionem, dicas, in matris cubiculo anguem visum; unde conceptus & Jovis ille filius fuerit creditus. cujus meminit Livius, lib. 6. belli Punici. Item in encomio Hecubæ recenseas facem, qua prædixerit incendium, & excidium Trojanum. Item, quid natis evenit, enumeres: ut Midæ formicas, apes Platonis. Val. lib. 1. cap. 6.

DE LAVDIBVS DVCTIS

*ab animi, corporis atque fortunæ bonis,
ex Bucoldiano.*

LAVS HOMINIS à FORTVNIS.

Hominis laus. De fortunis, quæ externa bona sunt, subinde nobis est dicendum. Hæ autem quantæ
Advertendum. sint; quot numero prædia; quo sita in loco; quo tempore, sive dono data, sive suorum testamentum, legato, parentibusve relicta acceperit, emeritve: ex adjunctorum loco narrandum locupletandumque erit. Deinde ex descriptionis loco situm prædiorum atque hortorum ad flumina, seu fontes, & factas hîc ad
volu-

voluptatem structuras, pluribus licet verbis *quod*
depingas: quemadmodum Homerus Alcinoi *quis ha-*
hortos: & maximè si is, quem laudas, Prin- *buerit*
ceps sit, urbesque, in quas imperium habet, *ea; sed*
describas. Quin & hujus fortunas cum alio- *quod iis*
rum facultatibus conferendo, ex comparato- *non fue-*
rum loco mirè locupletabitur oratio: osten- *rit indi-*
dendoque, aut genere, numero, fertilitateque *gnus.*
maiores amplioresque putandas, aut situ ad
flumina, seu fontes, rebusque manufactis, at-
que ad voluptatem structuris, jucundiores
amœnioresque. Quodsi verò eorum, quibus-
cum nostras conferimus, omnium iudicio
amplissimas esse copias constiterit, pares
ostendisse contenti esse possumus. Spectan-
dum etiam, atque cum materia deliberan-
dum, ecqua & à dissimili contrariisque copia
peti possit. A dissimili, hoc pacto: nostra præ-
dia esse, agrosque suburbanos, unde certus
ferè quotannis fructus redeat: illos non modò
longiùs domo; sed & alienâ in ditione sitos,
iisque expositos fluminibus, quæ sæpius inun-
dando fata omnia obruant, atque convellant.
A contrariis: nostros flumina fontesque irri-
gando agros, utilitatem adferre maximam:
illis in fata erumpendo, eademque convellen-
do, incommodum adducere summum: huic
aquarum cursum prodesse, illis eundem ipsum
obesse: huic voluptatem adferre, illis mœro-
rem tristitiamque dare: huic vel exorto bello
omnem ex agris fructum redire, illis nullum:
hujus prædia urbis horreum alimentumque
in hostes esse, illorum contra hostium in ur-
bem; his patriam defendi, illis oppugnari.
Quodsi verò principem laudandum susci-
pias, potentiamque ejus, gentis suæ urbium-
I que

que genere & numero prædices, quo res major illustriorque fuerit, hoc magis his ex locis extendas.

QVÆ CORPORIS BONA IN
homine ex locis amplificandi ratio sit.

Haëtenus de externis bonis ejus, quem laudamus: quæ quidem pro personarum varietate alia atque alia existunt: quæ persequi, cum infinitum, tum minus fructuosum foret. Quare ad fontes ipsos ducere consilium fuit, usumque locorum in iis, quæ omnibus communia sunt, laudemque merentur, monstrare; ut horum usu cognito, pro causæ conditione, quantam quisque velit, moram ubique facere in augendo possit. Corporis autem bona esse diximus staturam, figuram-
Vide Quintil. dicto loco l. 7. c. 7. que corporis, valetudinem roburque, ipsam denique formam. Hæc quanquam leviora sunt, suam tamen laudem merentur, certaue interim animorum indicia esse solent. Unde Homerus, cum in Therfite garrulitatem, animique vitium nobis depingi vellet, nescio quomodo non tam malefacta, quam corporis deformitatem vitiaque explicando, vitiosissimum ipsum introduxerit. Idem staturam grandiore, roburque in principibus magnopere prædicat: ut qui Agamemnoni staturam magnam, cui majestas inesset regia, tribuit, Ulysssem illo quidem minorem, sed latis-
simis humeris & pectore describit. Jam verò Ajacem illum non ambobus modò his, sed cæteris Achivis omnibus corporis staturâ & robore antecellentem introduxit. Nec noster Homerus hanc in suis laudem neglexit: qui
cum

cùm & in cæteris, tum maximè in Ænea & in Turno principibus, corporis dona laudat. Et Dareta cùm altâ staturâ, latissimisque humeris (quod certum virium argumentum esse solet) in singulare certamen produxisset, ejus tamen antagonistam Entellum vel senem, magnitudine corporis viribusque adedò superiorem facit, ut illum non secus ac qui frustra urbem, aut castellum oppugnet, hunc temere infelicitèrque aggressum dicat. Forma plus laudis meretur: præsertim in principibus viris gravitas oris, majestasque in vultu: hæc in primis pondus orationi auctoritatemque tribuit: tantumque in animis Gallorum hostium valuisse Titus Livius scriptum reliquit, *Livius* ut, cùm urbe captâ, avidi prædæ in princi- *Dec. 1.* pum atria irruerunt, cernerentque hos cùm *cap. 5.* ornatu habituque paullo humano augustiore, tum maximè oris gravitate atque majestate Diis simillimos domi sedentes, ante horum ora, sicuti deorum simulacra, velut venerabundi constiterint: nihilque in hos ferro gravius facturi fuerint, nisi M. Papyrius principum unus prior iram movisset. Atqui & hinc augendi modum, usumque locorum explicemus. Staturam, robur corporis, orisque decus quantum sit, ubi ab adjunctis fatis expresserimus, à causis & eventis deinde dilatemus. Fuisse hujus majores, homines cùm insigni staturâ & robore, tum quâdam modestiâ, orisque gravitate præditos; semperque operam dedisse hunc, ut quæ à natura ad sui nominis dignitatem amplitudinemque acceperit, certâ vivendi ratione aleret proveheretque, nulla ut Venus, Bacchusque immoderatio, corporis vires vi-

goremque auferret. Quare eâ jam valetudine esse, ut nulla corporis imbecillitas obsit, quo minùs in rebus cum gravitate agendis, suo, amicorum, & Reipublicæ tempore serviat. Quin etiam comparatione rem extendas, si cum aliis amplissimis hominibus conferas; ostendasque, in hoc nostro aut similitudinem aut excessum esse, aut etiam dissimilitudinem: si aut proceritate, ipsoque robore, & valetudine, aut ipsius vultûs gravitate, majestateque multis partibus sit superior.

Q V Æ R A T I O A N I M I

bona ex locis amplificandi.

Idem Restant animi bona. Quæ, ut cujusque
Quintil. propria sunt; ita præ cæteris laudem mereri
l.3. c.7. suo jure maximam solent. Hæc laudandi du-
Vtra sit plex via est: aut enim ad sua virtutum gene-
autem ra (ut suprâ visum est) quæque referentur;
horum sua prudentiæ, justitiæ, fortitudini, & tem-
via uti- perantiæ tribuendo facta; aut, quod non
litor (in- minùs commodè fiet, temporum servabitur
quit) cû ordo. Itaque dicendum, quî pueritiam ado-
materia lescentiamque transegerit, quî sequutus stu-
delibera- dia: quantumque in iis, & quàm brevi, sit
bimus: assequutus. Atque hic, si fortè insigne ingenii
dum sci- specimen indolisque haud vulgaris bonitas
amus, eluxerit, pluribus erit verbis extollendum:
gratiora quo videlicet tempore, quo in loco, apud
esse au- quos, qua in re; aliisque id genus additis cir-
cienti- cumstantiis, quos adjunctorum locus suppe-
bus, quæ ditat. Quodsi fortè operæ-premium videatur;
solus & hæc ipsa per plures ducendo locos pluri-
quis, aut mum extendas. Ætate autem jam magis in-
primus, valescente, si qua scripta honesti sui studii,
volun-

voluntatisque testimonia in lucem dedit, aut cer-
 primū qualia quantaque ipsa sint, narran- *te cum*
 dum; quantusque inde ad plures fructus re- *paucis*
 deat. Quæ item seu doctorum, seu multitu- *fuisse*
 dinis, seu universorum, de iis testimonia ju- *dicetur.*
 diciaque existant. Quæ ubi ex adjunctorum
 testimoniorumque loco, quem eundem esse
 diximus, prosequutus fueris, à causis subinde
 augebis: quòd à multis magnique nominis
 hominibus sive rogatus, sive ultro, juvandi
 studio ad scribendum se contulerit. Ab even-
 tis: non modò hominum de se exspectationi
 respondisse, sed & vicisse; nec in una atque
 altera, sed in pluribus nationibus ipsius scri-
 pta legi laudarique. Atque hîc etiam enar-
 randum, quorum exspectatione majora emi-
 ferit; quibusque in provinciis plurimum
 probentur. Jam verò & hujus cum probatis
 magnorum auctorum scriptis conferas: osten-
 dasque, potiora multò, melioraque homi-
 num consecuta esse judicia: aut maximis
 summorum auctorum monumentis paria esse,
 atque judicari. A dissimili etiam amplifies:
 si in iis, quibuscum conferes scriptis, dissimi-
 litudinem esse ostendas: ut si Hippocratis &
 Galeni medicorum opera, cum Pauli & Pom-
 ponii Jurisconsultorum scriptis conferas:
 illos rerum naturalium; hos civilium scien-
 tiam tradidisse: illos de vita; hos de fortunis
 sollicitis bene consuluisse: illos præcepta de-
 disse, ne morbus vincat, & æger moriatur;
 hos ne avarus triumphet, & suum alteri eri-
 piat: denique illos cavisse, ne ipsa præma-
 turè vita; hos ne sua cuique res injustè aufe-
 ratur. Hinc mirè Cicero non sine delectatio-
 ne corpus orationis auxit, dissimilitudinem

studiorum Murenæ & Sulpicii pluribus verbis explicando. Hunc in modum singula quidem tam domestica, quàm publica facta, quæ laudanda videbuntur, servato temporis ordine, enarranda amplificandaque erunt, quæ ratione domi vixerit, liberosque educaverit; ad quæ studia miserit, liberaliterque aluerit; quos in viros aut abierint, aut se evasuros certam de se spem patri patriæque præbuerint. Quæ si persequaris omnia, ducasque per locos, incrementum res ipsa sumet maximum. Jam & quid commodi ipsi sive re operâque, sive consilio Reipublicæ præstiterit. Quale est, si, dum aliquando, ut sæpe, maximis de rebus bene Reipublicæ consulendum fuit, inopsque consilii multitudo ea facili momento sequenda putasset, quæ probata Reipublicæ statum everfura penitus fuissent, hunc in concionem prodiiſſe dicas, & prudenti oratione, quæ ex his aut illis inceptis commoda, malave Reipublicæ impenderent, edocuiſſe, eaque suscipienda persuasiſſe, quæ cum singulis tranquillitatem, utilitatemque, tum universis nomen, gloriamque attulerunt. Atque hæc aperienda, pluribusque verbis ex locis aliis atque aliis explicanda erunt, quæ res ad ita consulendum animum potissimum impulerit: quæ si honesta utilisque fuit, even-ta votis respondiſſe pulchrum erit. Quanta autem gloria emolumentaue inde Reipublicæ evenerint; quis item ad consultorem fructus honosque ab universis vicissim redierit, copiosè erit exponendum. Postremò comparationibus rem extendas: cum urbis conditoribus, aut munitoribus hujus factum conferendo, & aut majus, aut simile, dissimile-
que

que ostendendo. Illos urbem quidem condidisse; hunc conditam prudentiâ suâ ab exitio conservasse: illos partim fundamenta jecisse, partim mœnia turreaque, in hostes propugnacula, non sine summis oppidanorum impensis laboribusque, altiùs eduxisse; hunc unum ipsa modò ratione consilioque, non mœnia solum, urbemque, sed & fortunas omnium, vitamque, servasse. Quantum etiam cives grati vicissim postea huic honorem, gratiamque habuerint, cum iis conferas licet, quibus ob præclarissima in Rempublicam merita non ingrati exstiterunt; doceasque, aut majora, aut paria huic contigisse omnia. Quodsi verò is, quem laudas, princeps sit, exercitumque duxit, præterquam quòd ex his locis omnibus, ab adjunctis, quæ latè patent, passimque usui sunt; à testimoniis, à causis, ab eventis, ex comparatione majorum, minorum; à simili, à dissimili, à contrariis, copiam petas, etiam à descriptionis loco amplifies maximè: cum aut strategemata genusque militum, & armorum, aut urbes, quas cepit, regionesque, & gentes, mores, aliaque id genus suo quæque loco describas. Porro, cum temporis hîc servandus sit ordo, danda est opera, ut leviora aut omittamus, aut paucis perstringamus. Quæ verò magna sunt, & prudenter, & justè, & fortiter, modesteque facta, laudemque in animis hominum maximam merentur, per plures dicendi locos, plurimumque dilatanda erunt. Quæ autem laudari facta oporteat, horumque numerum, personæ, quas laudandas suscipies, secum adferent, in quibus singulis augendis, cognitis his locis, quantam ipse voles, moram trahas.

VT EA EX LOCIS AVGENDA;
quæ post mortem acciderunt.

Cùm igitur hunc in modum, quæ totò vitæ cursu rectè fecit, verbis extuleris, dilataverisque ; non negligendum, quomodo excessit è vivis, & quæ vitâ jam defuncto virtutis ergò magna acciderunt. Nam cùm magnis viris, dum vita manet, laudemque sequentibus, comes sit invidia ; fit, ut morte jam sublata, ereptisque quos nocitura sequitur, sese evertat, patiaturque, mortuis, quem vivis noluit, suum honorem deferri. Quare si & huic vitâ defuncto, aut tumba publicè magnificentius sit exstructa, aut statua erecta, aut denique quotannis, ad sempiternam hujus memoriam, rerumque ab ipso gestarum, aliquid statis diebus fiat : quanta hæc sint, quo tempore fiant, quo in loco, à quibus, quantis impensis, quanto studio, aliisque id genus explicatis circumstantiis, quarum adjunctorum locus non admonet, copiosè erit exponendum. A causis item & hæc (si voles) amplifica : quæ ipsius in Rempublicam merita consent : cur tantum vel mortuo honorem constituerint. Ab eventis hic nihil sumas, cùm explicata ex adjunctorum loco causas suas præcesserint : nisi propterea hæc defuncto contigisse dicas, ut, statuto præclarè factis summo honore, plures ad imitandum pellicerentur ; exponasque, ea ita ex sententia evenisse, pluresque honoris præmio incitatos, ipsam virtutem sequendo nominis immortalitatem venari. Quin etiam ex comparationis loco locupletari res potest maximè : si virtutis præmia, monumentaque huic

huic post mortem constituta, cum Regum parentationibus funebribusque honoribus conferas; atque ostendas, studio hominum ultro hæc præstantium illos superasse, rerum autem magnificentia æquasse. A dissimili item: illis à regiis, regiaque pecunia, funebria magnificentius adornata; huic ab universo populo, æreque publico, splendide instructa: illis, quia Reges vixerunt, mortuique sunt; huic, quod patriæ conservator existit, mortuusque sit, habitus est honos: illis, ne regium nomen leve in animis vulgi putaretur; huic, ne sua virtuti præmia deesse viderentur. A contrariis: Illos subditi maximè oderunt; hunc sui summo honore profecuti sunt: illos nova constituendo vectigalia, annonam, victumque communem aggravasse agnoscunt; hunc virtute, prudentique consilio plurimum levasse intelligunt: illos vivos Tyrannos execrati sunt; hunc patriæ patrem, conservatoremque, appellantes, amplexi sunt. Illos post mortem, vel ab aliis honorari ægrè ferrentes, quantum in sua positum potestate impederunt; hunc contrà universi æquali studio summis honoribus ultrò affecerunt. Quæ ratio sit personas laudandi, ab externis corporis, animique bonis, atque adeò ab iis, quæ has tempore antecedunt, simul juncta, & ipsi vi postinsecuta sunt, ostendimus. Antecedunt autem homines tempore, patria, parentes: cum iis conjuncta sunt fortunæ, corporis animique bona omnia: post autem insecuta sunt, habitus post mortem honores, præclaræque de iis hominum judicia. Quâ autem viâ singula ex locis copiosè, instrui, augerique possint, utcunque aperuimus, non quidem eo

Laus hominū in tria tempora dividitur: in tempus ante eos fuit, quo ipsi vixerunt, & quod insecutum.
Quintil. l. 3. c. 7.

consilio, quod tantam copiam (quanquam paucis rem perstrinximus) in cuiusvis hominis laudem (quis enim finis?) temere adducendam putemus: sed ut monstrato locorum usu pro causæ conditione, quantam quisque inde velit, copiam peteret. Neque enim hic cuiquam, quid fieri debeat, præscribemus, sed quid possit.

E A D E M, Q V Æ L A V D A N D I

& vituperandi hominis ratio.

*Ut Catilina.
Hac in
re idem
præceptum,
quod in
laudatione
servandum.

Porro vituperandi quæ ratio sit, hinc facile intelligi potest. Siquidem idem ordo, eademque, per omnia, via in vituperandis externis corporis animique malis erit sequenda. Patriam igitur, parentesque bonos habuisse, atque inde degenerasse, patrimoniumque dilapidasse, * tam vitium dedecusque est, quam cui hæc mala obtigerunt. In corpore autem si qua sit deformitas, ut in Therfite, suis erit verbis exaggeranda: si nulla, formâ viribusque malè usum fuisse, odio, dedecorique erit magno. Ab animo autem profecta vitia, flagitiaque, servato temporis ordine, nisi in sua vitiorum genera spargere quæque majoris, perpetuâ oratione (quod in L. Pisone facit Cicero) erunt explicanda atque exaggeranda. Quod si fortè & jam vita defunctis aliquid accidit, quo turpitudine odiumque augeantur, non erit silentio prætermittendum. Singula autem eâdem ratione, quâ superiora, ex locis augenda amplificandaque erunt.

Postremò epilogum, &c. Sunt, qui prætermittendum esse tradant vitæ modum; item mortis qualitatem; item, quæ mortem sint

con-

consecuta, ut communem luctum, honores, exsequias, statuas, sepulturam magnificam.

DISPOSITIO LAVDIS

tetrasticho comprehensa.

Principium sequitur genus: ut gens, natio, patres,

Vita micans studiis, legibus atque bonis.

Res gestas animus, corpus, fortuna ministrant.

Comparat in majus, vota que finis habet.

Thucydides, &c. Hic (ut ait Cicero de claris Oratoribus) erat Atheniensis summo loco natus, summusque vir, qui ad Olorum Thraciæ Regem, cum ad progenitorem suum, retulit Numen: affinem habuit Miltiadem, necessarium Cimonem, ut ait Marcellinus Græcus, & Plutarchus in Cimone. Hoc auctore fuit adeo delectatus Demosthenes, ut eum octies transcripserit.

*Thucydide
quantum delectatus
Demosthenes,
Offic. I.*

Athenis, &c. Cicero de Oratore, lib. I. omnium doctrinarum inventrices Athenas vocat, ubi omnis dicendi vis inventa sit, & exculta: & ad filium scribens, ait, urbis auctoritatem eam esse, quæ possit exemplis augere, &c. Quod autem Attici sint acutiores, in causa aiunt esse tenue cœlum, quod qui crassum habent, crassos censer, ut in libro de fato Cicero. Porro Atheniensis patriæ celebritas multum faciebat ad nomen illustrandum: unde apud Ciceronem de Senectute, Seriphius Themistoclem non suæ, sed patriæ gloriæ splendorem assecutum affirmabat. Et apud Romanos magnificum erat, & gentibus venerabile, civem Romanum fuisse. Unde Divus Paulus se Romanum esse dicebat, quam

Item in urbem Tribunus maxima summa comparavit.

Cicer. in Aëtor. 22.

epist. ad Eloquentia, &c. Nihil (inquit) admirabilius & magis popolare, quam eloquentia. Hanc & *Quin.* Cicero de Orat. 3. vocat unam de summis *L2.c.20.* virtutibus, & de claris Oratoribus, ingenii lumen.

Vitæ magistras, &c. Leges enim conditas esse constat ad salutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quietam, & tranquillam. ut ait Cicero, 2. de leg.

Posteritate mandavit, &c. Id est, memoriæ prodidit. idque lib. 8. quos scripsit de bello Peloponnes. & Atheniensium.

Platea. *Plataam, &c.* Platæa, vel Platææ, pluraliter, clarissima fuit Bœotiæ civitas: quam Stephanus dictam ait *ᾠδὴ πλῆν*, hoc est, à remo. Statius lib. 7. Thebaid.

Nunciat excubiis vigiles arsisse Plataas.

De bello Platæensi Thucydides, lib. 2. & 3. Et Plutarch. in vita Aristidis, & Cimonis.

Attica. *Atticam, &c.* Ditio vel regio fuit Attica, in qua Athenæ civitas, philosophorum alumna: ubi primus omnium regnavit Cecrops; unde Athenienses *Cecropida*, ut infra patebit.

Peloponnesus. *Peloponnesi, &c.* Peloponnesus Græciæ regio, alio nomine *Achaja*, alio *Pelasgia*, dicta. Vide Plin. 4. cap. 4. Nomen habet à Pelope Rege, Hippodamiæ viro, Tantali filio, quasi Pelopis insula. Sita fuit inter duo maria, Ægæum & Ionium, platani folio similis. De bello Peloponnesiaco Thucydides, lib. 2. Plutarchus, in Nicia.

Naupactus. *Apud Naupactum, &c.* Naupactus Ætoliæ, quæ Acarnaniæ, Phocidi, & Locris contigua, civitas, nomen habet à navium com-

paginatione: ναυπηγέω, navim fabrico; ναυπηγός; fabricator navium. Meminit Erasmus in Proverb. Excubias agere in Naupactō. Cujus navale praelium apud Thucydidem, lib. 1.

Lesbos, &c. Celeberrima fuit Ægei maris *Lesbos*, insula ante Troadem. Vide Plinium, lib. 5. cap. 31. Athenienses, duce Nicia, receptos Lesbios multarunt, muros demoliti sunt, naves & agros ademereunt. de qua re Thucydides, lib. 2.

Ambraciotis, &c. Ambracia urbs Epiri *Ambracia* fuit aspero subjecta tumulo. ut ait Livius, lib. 4. belli Macedonici. Hujus cives Ambraciotæ: quorum historiam Thucydides lib. 2. complexus est.

Iudicium, &c. Hujus meminit Thucydides, lib. 4. & 5. Aphthonius habet:

Δίκην Λακεδαιμονίων ἐν ἀγνοεῖται παρὰ νομῶ.

Id est, Lacedæmoniorum sententia injusta non ignoratur.

Sphaëteria, &c. Σφαῖτηραι, jugulo, vel *Spha-* mactō est: unde Sphaëteriam insulam ab He- *cteria* racleotarum mactatione dictam esse, Stephanus ait. Historiam Sphaëteriæ, Thucydides habet lib. 4.

Pylos, &c. Hæc fuit olim urbs Nestoris, à *Pylos*, Neleo condita. unde Ovidius:

Nos Pylon antiqui Nelëia Nestoris arva
Mifimus.

Distabat a Sparta stadia circiter 40. in agro Messenio. Hanc olim Demosthenis consilio munitam, Lacedæmonii oppugnarunt. Meminit Thucydides, loco citato.

Corcyrai, &c. Corcyra (secundum Thucy- *Corcyra* didem) Peloponnesi civitas fuit. Item, insula *Corin-*

fuit co-
lonia,
quam ii
deduxe-
runt

circa O-
lymp. 18.

Alcinoi patria. Lucan. lib. 2. *Vela ferantur In portus Corcyra tuos.*

Hujus cives Corcyraei Athenis orationem habuerunt, qua contra Corinthios petebant auxilia; quibus compertis, & Corinthii miserunt Athenas Legatos, qui Corcyraeorum orationes refellerent. Vide primum Thucydidis.

Aeginates, &c. Αἰγινῆται, alii vertunt Aeginenses, qui Athenienses accusaturi Lacedaemona profecti fuerunt: ut ait Thucyd. lib. 4. Aeginam autem Peloponneso contra Atticam civitatem adjacentem aiunt; & insulam Pyraeo portui propinquam, ab Aegina Afopi Boeotiae Regis filia nomen trahentem. Ovidius 7. Metamorph.

Oenopiam veteres appellavere, sed ipse

Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.

Archidami
Rhetoris
meminit
Quintil.
l. 3. c. 6.

Archidamus, &c. Hujus meminit Thucydides, lib. 1. & 2. Hic fuit Orator, dictus quasi princeps populi. Fuit & rex Spartanorum; quem cives mulctarunt, quod exiguae staturae feminam uxorem duxisset. ait Plutarchus in vita Agefilai. Et ab Archidamo Thucydides interrogatus, uter ipse, an Pericles, luctu praestaret? respondit: Ubi luctando illum vicerem, mox iste, dicendo se cecidisse negat; idque spectatoribus persuadet. Plutarchus in Politicis.

Absterrens, &c. Lacedaemonii bellum propter socios Corinthios injuriis affectos illaturi erant Atheniensibus. quod Archidamus dissuasit; affirmans, eorum vires pares esse adversum Peloponnesos atque finitimos: sed adversus hostes procul habibantes esse omnino impares. Quare legatos Athenas mittendos esse,

esse, qui nomine sociorum injurias deprecarentur, atque pacem exposcerent.

Stheneleides, &c. Qui finita Archidami oratione apud Lacedæmonios verba fecit: adhortans eos, ne socios haberent contemptui; nec ultionem differrent, sed protinus arma fumerent. Fuit autem unus Ephororum. Hi apud Lacedæmonios erant Tribuni plebis, Regibus oppositi: sicut apud Romanos Consulibus. Vide Ciceronem 3. de Legibus.

Pericles, &c. Hic fuit Atheniensium Dux, *Pericles.* Philosophus & orator, discipulus Anaxagoræ. Vide Justin. lib. 3. Valer. lib. 8. cap. 9. Quintil. lib. 12. cap. 2.

Pestilentiam, &c. Athēnienses, bello atque morbo pressi, Lacedæmoniis erant cessuri, sed oratione Pericles ad bene sperandum eos exhortatus est. Vide Thucydidem, lib. 1. & 2.

Ad voluptatem, &c. Quintil. lib. 10, cap. 1. inquit: Historiam multi scripsere præclare: sed nemo dubitat, longè duos cæteris præferendos, quorum diversa virtus laudem est penè parem consecuta. Densus & brevis, semper instans sibi Thucydides: dulcis & candidus & effusus Herodotus. Ille concitatis; hic remissis affectibus. Melior ille concionibus; hic sermonibus. Ille vi; hic voluptate.

IN SAPIENTIÆ LAUDEM.

Exordium ductum à sapientiæ præstantia, *Sapientiamque laudandi difficultate.* Eam Cicero *tia laus.* offic. 2. scientiam appellat rerum humanarum atque divinarum. Vide Tusc. Quæst. 4.

Adipisci, &c. Sapientiam adeptum asserunt

runt eum, qui cùm vituperatur, non irascitur, & cùm laudatur, non extollitur. Plato (ut scribit Laërtius Diogenes) interrogatus; quomodo quis sapientiam adipisceretur? respondit: si non expectârit, quæ non evenire possunt; nec de præteritis recordatus fuerit.

Iuno.

Iuno, &c. Cicero de Natura Deorum 2. dictam ait à *juvando*. Nuptiis præest; unde *pronuba*. A parturientibus invocatur; unde *Lucina*. Apud veteres nihil aliud erat, quàm aër. Vide Macrobius, de somnio Scipionis, cap. 17.

Mars.

Mars, &c. Quem apud Thraces natum affirmarunt, hoc est, apud bellicosos, atque feroces homines. Cujus meminit Cicero de re militari.

Pallas.

Pallade, &c. Hanc alio nomine *Bellonam* vocabant. Lactantius, lib. 1. cap. 21. *Minervam* à minuendo, vel minando: secundum Ciceronem. *Pallas* autem, quòd hastam vibret, ὑπὸ τῆ παλμειν. Natam aiunt è Jovis cerebro. de qua plura Macrobius, 1. Satur. cap. 17.

Vulcanus.

Vulcanus, &c. Cicero de Natura Deorum 3. scribit, quatuor Vulcanos fuisse. Quorum primus cœlo natus: secundus Nilo progenitus fertur, *Opus* dictus: tertius Jovis & Junonis filius, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse; de quo Aphthonius hoc loco videtur intelligere. Quartus Menalio natus, qui Vulcanias prope Siciliam insulas tenuit.

Neptunus.

Neptunus, &c. Ut Portunus à portu; sic Neptunus à nando, paulum primis literis immutatis, derivatur. Saturni & Opis filius, qui & Παλαίμων inter Deos celebratus. Vide Ciceronem, libro de Natura Deorum 2.

Dis

Dii cognatam sibi habent, &c. A Diis progenitam sapientiam asserit. Gellius autem, *Sapientia Usus* lib. 13. cap. 8. ex Afranii sententiâ, Sapientiam & Memoriam scribit Usus & Memoriam filiam, quod usu vitæ multâque rerum experienciâ paretur prudentia. Unde proverbium Solonis nomine celebratum, *Ἡμερόσκω ὅ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμεν*. Quod sic vertit Erasmus: *Quotidie addiscens plurima, fio senex.*

Palamedem, &c. Hic Nauplii Regis Eubœæ filius erat; unde Naupliades. Ovidius in Ibin:

*Naupliadaque modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas, nec te non meruisse juvet.*

Deorum filius habitus, quod ingenio divino præditus, ordinem aciei, & aliquot literarum figuras invenerit. Vide Plinium, lib. 7. cap. 56. Philostratum, lib. 4.

Nestorem, &c. Hujus pater Neleus, & mater Chloris legitur. Deorum filius putatus, propter eximiam prudentiam & eloquentiam. Hunc Agamemnon sibi semper adhibuit consulem. Cicero de Senectute: Dux Græciæ non optat, ut Ajaces similes decem habeat; at, ut Nestores, quinque. Homerus Iliados α:

—— Τοῖσι δὲ Νέστωρ

Ἡ δὲ περὶ ἀνόρεσε λιγύς, Πυλίων ἀγορητής.

Τὸ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτι γλυκίων ῥέειν αὐδὴ.

Deorum filias, &c. Ut Herculem, Æsculapium, Mercurium, Æneam, Achillem, Liberum, Cæsares. Etenim gentilitas olim magnates atque Reges Deos appellabat; five ob miraculum virtutis; five ob prudentiam; five ob beneficia, quibus etiam ad humanitatem com-

compositi; five in adulationem. Vide Lactantium, lib. 1. cap. 15.

Deorum naturam permutare conati, &c. Sunt qui hunc locum ita reddunt ex Græco: Non illis Deorum naturam attribuentes, ita enim veri Dii fuissent, communione generis commune bonum sortiti, sed quatenus id bonum sibi compararunt, Deorum filii existimati sunt.

Vtriusque temporis, &c. Id est, divinum munus ac progenies sapientia principatum obtinet & pacis & belli temporibus. Nos exhorrescere metu non finit, & hac præceptrice in tranquillitate rectè vivere possumus. Vide Ciceronem, de finibus bonorum & malorum.

Futura prospicit, &c. Docet enim sapientia, nihil temere & præcipitanter agendum; sed omnia consultò & præmeditatò. Cujus proprium est, nihil quod poenitere possit, facere; ut ait Cicero Tuscul. Quæstion. 5. Et non committere, ut aliquando dicendum sit: *non putaram.* ut inquit idem Cicero offic. 1. Valerius, lib. 7. cap. 2. Porro sapiens affuescit futuris malis, & quæ alii diu patiendo levia faciunt, hic levia facit diu cogitando. Præcogitati enim mali mollius ictus venit. Ideò stultis, fortunæ cedentibus, omnis videtur nova rerum inopinata facies: ut ait Seneca ad Lucilium, Epist. 77.

Cælum, &c. Id est, Sapientia nobis revelavit, quæ sunt in cœlis arcana, τὰ ἀπόρρητα, ineffabilia mysteria.

Vitâ defuncti, &c. Ut & Galli sapientes, qui persuasum habuerunt, animas hominum immortales esse, soliti pecunias mortuis, quæ
apud

apud inferos redderentur, dare. Valerius, lib. 2. cap. 1.

Actus sapientiae, &c. Ad molem immanis equi respexit. Virgilius 2. Æn.

Iustar montis equum divinâ Palladis arte

Ædificant, sectâque intexunt abiete costas.

Et unius consilium, &c. Aphthonius sic ha-

bet: Καὶ Περσῶν ὅλῳ διέλυσε δυνάμιν δὲ ἐνὸς

κυρῶσαι βελδύμαλ. Rodolphus Agricola pro

κυρῶσαι videtur legisse Κύρ. Fuit quidem sa-

pientissimus Persarum rex Cyrus, qui dicere so-

litus, neminem debere principatum suscipere,

nisi melior his, in quos acciperet. Is Astyage,

Medorum rege, avo materno victo, regnum

Persicum auxerat, non ademerat. Vide Justin.

lib. 1. Sunt igitur, qui hunc locum referant

ad Alexandrum, qui legitur Persas in fugam

convertisse. Alii malunt ad Aristidem referre:

sub quo duce Persæ victi, eorumque dux Mar-

donius Arimnesto Spartiata saxo caput fau-

cius, ut ab Amphiarai oraculo sibi prædictum

erat, occiditur. ut Plutarchus in vitis refert.

Cyclops, &c. Dictus ab uno, quem habuit

in fronte, oculo; quasi circularis oculus. de

quo apud Virgilium, in tertio Æneidos libro:

Nam simul expletus dapibus, vinoque sepultus,

Cervicem inflexam posuit, jacuitque per an-

trum

Immensum, saniem eructans, ac frustra eruento

Per somnum commixta mero; Nos magna

precati

Numina, sortitique vices, unâ undique circum

Fundimur, & telo lumen terebramus acuto,

Ingens, quod torvâ solum sub fronte latebat,

Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis in-

star.

Propertius lib. 4.

*Cessit & Aetnae Neptunius incola rupis,
Victa Maronæo fœdatus lumina Baccho.*

Vide Homerum, Odyss. 3.

*Forti-
tudo.*

Fortitudo culpanda, &c. Sine Sapientia (inquit) fortitudo non est fortitudo; sed teimeritas. Propterea quòd fortitudo est contemptio laboris & periculi cum ratione utilitatis, & compensatione commodorum. Temeritas est, consideratâ dolorum perpeffione, gladiatoria periculorum susceptio; ut ait Cicero ad Herennium 4.

*Temeri-
tas.*

EXEMPLA LAUDATIONIS.

Et primò laus Demosthenis.

*Exor-
dium.*

Qui parentibus obscuris nati ad decus præclarum virtute propriâ adscenderunt, non inferiorem laudem merentur, quàm qui nobilitate majorum superbi se jactant. Major enim est gloria, virtutibus propriis niti, quàm alienis intumescere.

*A ge-
nere.*

Demosthenis quidem pater Demosthenes fuit, vir honestus atque probus: sed plebeius, ab officina gladiatorum *Macheropæus* appellatus, vix seculo suo notus: ut Valerius inquit. Atqui filius ad summum decus evectus, omnibus majoribus suis præluxit.

*A pa-
tria.*

*Diis ille adversis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus,
A carbone & forcipibus, gladiosque parante
Incude, & luteo Vulcano, ad Rhelora misit.*

*Demo-
sthenem
legem o-
randi
vocat*

Ut ait Juvenalis Satyra decima.

Sortitus fuit Patriam, ubi inventæ & ex-cultæ bonæ disciplinæ. Unde, velut ex equo Trojano, complures viri celeberrimi prodie-runt.

Majo-

Majores parum illustres habuit ; sed eos *Quintil.*
 ipsos eloquentiâ atque virtute suâ nobilissi- *l. 10. c. 1.*
 mos reddidit , oratorum princeps æstimatus. *A ma-*

Honestè fuit educatus , ac bonis disciplinis *joribus.*
 institutus, sub Oratore clarissimo Isæo, & præ- *Ab edu-*
 ceptore Platone ; ad bonarum literarum stu- *catione.*
 dia inflammatus à Thrasio Eunomo.

Ingenii specimen sub primâ juventâ sta- *A bonis*
 tim emicuit. Vis in eo dicendi mirabilis & *animi.*
 gloriosa Rempub. tutata fuit. Nactus in Re-
 pub. materiam uberem , & honestam , pro
 Græcorum libertate adversus Philippum , & *In quem*
 in ea præclarè, decertans, confestim nomen & *ejus Phi-*
 gloriam affecutus est , nec solùm ut disertus , *lippicæ*
 verùm etiam ut fortis vir suspiciebatur , ut *exstant.*
 admiraretur ipsum Græcia , observaret Persa-
 rum Rex , plurimusque apud Philippum ser-
 mo esset , & confiterentur adversarii, sibi ad-
 versus præclarum virum esse certamen.

Corporis quidem in eo fuit imbecillitas , *A bonis*
 quam ingenio atque doctrinâ compensavit , *corporis.*
 atque resarsit. Etenim commemorato nomi- *Hume-*
 ne *Demosthenis* , maxima eloquentiæ consum- *rorum*
 matio audientis animo oboriebatur. Lateris *jaçtatio-*
 quidem firmitate defectus , quas corporis ha- *nem quo-*
 bitus vires negaverat , à labore mutuatus est. *modo ille*
 Qui cùm rerum naturâ præliatus & quidem *emendâ-*
 victor abiit, malignitatem ejus pertinacissimo *rit , vide*
 animi robore superando. Itaque alterum De- *apud*
 mosthenem mater , alterum industria enixa *Quintil.*
 fuit , ut ait Valerius Maximus. *l. 11. c. 3.*

Patrimonium abundans relictum erat : *A bonis*
 sed id tutores malè administraverant. Partem *fortunæ*
 enim furripuerant, partem neglexerant. Ipse & à
 tamen satis opum studio consecutus , & iis *morte.*
 præstantiora bona secum gestabat , non hu- *Adver-*
 meris, *sus tuto-*

res suos meris, non oculis visenda, sed æstimanda
 puer ad- animo: quæ domicilio mentis inclusa, nec
 huc pu- mortalium, nec Deorum manibus labefactari
 pillares queunt; & ut manentibus præsto sunt, ita
 actiones fugientes non deferunt; ut de Bia Valerius
 habuit scribit.

Demo- Pro salute Reipub. vitam amisit: unde ejus
 sthenes: mortis diem omnium mœstissimam egerunt,
 ut testa- & inter sacra Cereris jejunarunt mulieres. Po-
 tur Plu- pulus item Atheniensis, honorem illi reddens,
 tarch. in statuam, utque maximus natus sui generis pu-
 ejus vi- blicè stipendia haberet, decreverunt.
 7a: &

Quint. A L I U D E X E M P L U M I N
 l. 12. c. 6. laudem Philippi regis Macedonum.

Exor- Ex Græcorum Regibus, meo judicio, nul-
 dium. lus fuit quem non Philippus Macedonum
 Rex vel ingenii dexteritate, vel virtutum me-
 ritis exsuperarit.

A gene- Patrem habuit Amyntam, summæ pruden-
 re & pa- tiæ virum, patriam celeberrimam atque re-
 tria. gnum adeptus centum & quinquaginta po-
 pulorum. Plinius lib. 4.

Ab edu- Epaminondâ strenuissimo Imperatore, &
 catione. summo philosopho usus est præceptore. (Oro-
 sius, lib. 3. cap. 12.) A quo & bellicis artibus
 & philosophiæ præceptis præmunitus ad re-
 gnum accessit.

A rebus Theſſaliam domuit, Græciam penè totam
 gestis. consiliis præventam viribus vicit; nec ita bel-
 licis tumultibus præpeditus, & victoriis affe-
 ctus, ut à liberali Musâ & studiis humanitatis
 abesset. Quin lepidè comiterque pleraque &
 fecit & dixit, & egregiæ ingenii monumenta
 reliquit. Argumento sunt Epistolæ, mundi-
 tiæ,

tiae, venustatis & prudentiae plenissimae; velut illae quibus Aristoteli natum sibi filium, & ab eodem instituendum, denunciavit. Quibus omnibus ea, quae fortasse juveniliter patrasse criminari posset, abunde satis delevit.

Clementia singularis in eo fuit ac benignitas in victos: unde quibusdam ipsi consulentibus, ut cum Atheniensibus asperius ageret, respondit; illos absurdè facere, qui homini, cuncta ad gloriam tum agenti tum patienti, suaderent, ut gloriae suae theatrum abjiceret. significans, sese hoc agere, non ut Athenas everteret, sed ut civitati celeberrimae, doctissimorum virorum copia florenti, suas virtutes probaret. Item: Quidam petulantioris linguae maledicta conjicere solebat in Philippum. hunc, amici hortabantur, ut ejiceret in exilium. At ille negavit se hoc facturam. demirantibus, quid ita! Ne, inquit, oberrans inter plures malè de me loquatur.

Quod inaledicum non egit in crucem, vel clementiae erat: quod ignovit, vel magnanimitatis: quod contempsit, quod noluit expellere, prudentiae; plus enim nocuisset. Vide Erasmus 4. Apophthegmatum; Diodorum Siculum, lib. 3.

Quis autem Hannibalem, Carthaginensium ducem, Philippo censuerit comparandum? Ille multa quidem gessit, sed pleraque perfidiosè ac crudeliter; hic omnia sapienter, ac cum animi summâ moderatione.

Longè plura de tanto Imperatore dicenda essent; sed finem facio, contemplans, meam dicendi facultatem longè inferiorem esse, quàm ut tantis Philippi virtutibus par esse possit.

ALIUD

ALIUD EXEMPLUM, IN
eloquentiæ Encomion.

Cùm, autore Gellio, turpius sit frigidè laudare, quàm insectanter vituperare; metuo, ne non encomion eloquentiæ minùs aptum ego dicturus, ingenii magis inopiam proditurus sim, quàm dignis illam laudibus evecturus. Attamen, si libet ejus principium considerare; reperiemus eam honestissimâ productam origine, optimisque rationibus profectam.

A Genere.

Quintil.

l. 2. c. 20.

De elo-

quentiæ

autem

præstan-

tiâ vide

apud e-

undem l.

2. c. 26.

Ab iis,

quas

perficit,

rebus.

Quæ cùm una sit de summis virtutibus, (ut ait Cicero,) nemini dubium esse debet, quin ab illo, qui fons omnium virtutum est, & origo, profecta sit: nempe à Deo Opt. Maximo; cujus (ut sacra Scriptura meminit) dona sunt linguarum genera, omnesque sapientiarum ac scientiarum sermones; ex quo, per quem, & in quo sunt omnia.

Coelitus igitur demissa admirabilem in rebus humanis potentiam recipit, & incredibilem efficaciam facultatemque accendendi mentes ad honestatem, animos ad gloriam. Afflictos consolatur, perterritos timore vacuos reddit, seditiones compescit, feros & agrestes homines ad humanitatem deducit. Unde poëtæ Orphea & Amphiona finxerunt demulsisse feras, & cum arboribus montes traxisse. ait enim Horatius:

*Agrestes homines, sacer interpresque Deorum
Cedibus, & fædo victu deterruit Orpheus:
Dictus ob id lenire feras, rabidosque Leones.
Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis, &c.*

Sed

Sed, inquis, eloquentia scelestos pœnis *Occupa-*
eripit; falsis veritatem expugnat; status Reip. *tio.*
evertit: ut bono jure Lacedæmonii Rhetores *Hac de*
videantur expulisse. *re uber-*

Esto! sed eâdem ratione omnes bonæ artes, *rimè*
omneis magistratus, cùm utrinque aliquando *apud*
proveniant mala, possent expelli. item, è me- *Quintil.*
dio tolli ignis & aqua, unde sæpenumero ma- *deca. 16.*
xima oriuntur dispendia. atqui bonæ res ma- *lib. 2.*
læ non sunt, si bene utamur. *Reddi-*

Quis eloquentiæ prætulero liberalitatem? *tio.*
hæc paucis poterit prodesse; illa suas in o- *Compa-*
mnium mortalium salutem vires extendit. *ratio.*

Rerum magnitudine deterritus finem fa- *Epilo-*
cio: etenim maximis eloquentiæ laudibus vix *gus.*
ullius dicendi facultas responderit.

ENCOMIUM MARPURGENSIS

Academia.

Ingratissimus omnium haberi meritò pos- *A dicen-*
sem, si concionis hujus hodiernæ autoribus, *tis officio.*
nempe iis, quibus me ipsum debeo, non
in præsentia morem gererem, in dicendis,
quem scopum hujus orationis esse voluerunt,
beneficiorum laudibus, atque summis in
nos omnes meritis. Rationis omnis expers
volatile Ciconiam, novimus omnes, officii
mutuam rependere vicem solere: ut hinc,
Ἀντιπελαργεῖν, natum sit proverbium. Quan-
to æquius ac justius nos, qui ratione ducimur,
gratiam nobis benefacientibus, si propter
culpam fortunæ iniquioris non parem referre
potuerimus, tamen aliquam, scribendo sal-
tem, bene sentiendo, atque assiduis illos ex-
tollendo laudibus, & habere & agere non de-

tractaverimus? Cùm autem Academia Mar-
purgensis, veluti mater omnium nostra com-
munis benignissima, nos tanquam alumnos
suos, & clarissima pignora, sinu blandiore fo-
veat, nos bonis literis instituat, nos probatis
moribus exornet, nos denique maximis ho-
noribus afficiat; quis vel pietatis ullo tangi
confirmet illum affectu, qui rogatus, aut ius-
sus, parentem tam officiosam pro virili suâ
nolit, ut ingratitude morosæ filius, ad fide-
ra ferre? Hæc cùm ipsi vos optimè teneatis
meditata, nihil omnino dubitandum erit mi-
hi, quin jam silentium pollicentes, vos omnes
ornatissimi atque iidem integerrimi viri, ac
studiosa juvenus, me patienter sitis audi-
turi.

*Ab au-
ditorum
attentio-
ne & ar-
gumentum
fertili-
tate.*

Injunctum est mihi Academiae nostræ Mar-
purgensis Encomion dicere. Inprimis autem
gaudendum, ac lætandum mihi video, par-
tim quòd vos ad audiendum tam avidos con-
templor: vos omnes tam attentos, quàm pu-
dens ego; quàm hæsitans ego; quàm treme-
bundus ego, primùm huc adscendi: nunc au-
tem vestro, quo me omnes prosequimini, fa-
vore, atque hilaritatis adspectu, longè reddi-
tus alacrior: partim, quòd talis oblata sit di-
cendi materia, in qua etiam erudito parum,
hoc est, mei simillimo literaturæ levioris ho-
muncioni, non deesse possit oratio; ut longè
difficilior videatur exitus inventio, quàm
principii, nimirum ut non tam copia mihi,
quàm modus in dicendo quærendus exsistat.

*Ab au-
ctoribus
ac fun-
datori-
bus*

Nam si protinus ab initio ipsos gymnasii
nostri celeberrimi auctores ac patronos con-
sideres, ac perpendas, sive Deum Opt. Max.
cujus cælesti providentia ac divino nutu in-
stituun-

stituuntur, eriguntur, ac gubernantur uni- *Acade-*
 versa, quæ in terris sunt; sive illustrissimum *mia.*
 nostrum Hassorum principem: statim tibi tam
 inundans verborum ac rerum flumen occur-
 ret, ut te magis obrutum copiâ, quàm inopiâ,
 pressum iri fatearis. Quid? (ut illum ἀνεκφώνη-
 τον, ἀνεξέρευνητον, ἀνεξιχνίαστον, qui extra o-
 mnem eloquentiæ cœlestis, nedum terrestris,
 aleam est positus; cuius gloriæ nullum princi-
 pium, nullus finis existit, Deum Opt. Maxi-
 mum præteream) vel solæ hujus terreni nu-
 minis, quo Domino ac fundatore nostra Aca-
 demia meritò gaudet, jubilat & exultat, Prin-
 cipis illustrissimi dotes tantam dicendi co-
 piam offundunt, ut spiritus dicturo citiùs de-
 fecerit, quàm incrementis beneficio rerum
 orationis cursus.

Quid enim memorem tot antiquissima *Ab illu-*
 stemmata; tot majorum imagines; tot pacis, *stri prin-*
 tot belli clarissima facinora, atque parta tro- *cipis*
 phæa? Quid tantam vitæ integritatem, tan- *Hassorum*
 tam clementiam, tantam prudentiam, tan- *genere,*
 tam pietatis ac veræ religionis curam? Quid *factis at-*
 denique innumerabilia alia, quæ omnia ac *que vir-*
 singula, tam splendida, tam lucida, tam illu- *tutibus.*
 stria sunt, ut, si alienæ claritatis polities ac
 nitor fuerint adjuncta, plus obscuritatis sint
 allatura, quàm lucis? Ideoque tam fertilia, tam
 copiosa prædicatu omnia, ut centum linguas,
 imò centena principum eloquentiæ millia fa-
 tigare possent.

Quis enim, ut alia transeam omnia; quis *A disci-*
 (inquam) vel Nestore, vel ipso Pericle facun- *plina*
 dior, eloquentiâ digna satis expresse- *militari.*
 ta disciplinæ militaris arte contuderit horri-
 dos Sichingiani terroris insultus? quanto pri-

stinum in regni statim animo restituerit Ducem Wirtenbergensem ? quanto pectore compescuerit seditiosos rusticorum tumultus ? quanto denique spiritu vicerit Duces Brunsvicenses , Patrem & Filium ?

Ab aliis Quare digna satis laudatu , satis gloriosa
Acade- Marpurgensis Academia videretur , si vel so-
mia præ- lum tot & tantis fundatoris sui decoribus &
sidibus , ornamentis conspicua floreret. Sed , ut Uni-
atque versitatis nostræ amplitudo fiat admirabilior ;
Meccæ- accedunt complures , quos omnes enumerare
natibus. longum esset, natalium claritate , facultatum
 laureis , ac virtutum meritis præstantissimi
 patroni , quorum facundia plurimum apud
 exteras nationes promovit , quorum gravita-
 tis excellentia protexit , dignitatis denique
 tituli protulerunt & exornaverunt Academiae
 nostræ pomœria . Quibus omnibus robustissi-
 mis , veluti columnis suffulta ; quibus tutela-
 ribus divis Academia Marpurgensis undique
 circummunita ; quid ulterius excogitare pote-
 rit , quod origini suæ & fortunarum primi-
 tiis , vel splendidius vel excellentius adjicere
 possit ?

A tem- Jam si tempora , quibus instituta fuit , à
poris op- primo diligenter excusseris , invenies profe-
portuni- cto Saturni seculis non infeliciora , quibus
tate. bonæ artes atque virtutes ubique gentium
 antea proculcatae capita sua feliciter exserue-
 rint : quibus homines nullis inquietati bellis,
 nullis intestinis seditionibus insauciati , nul-
 lis hæresibus Anabaptisticis effascinati , nullis
 denique præliis funestati , sed velut optimis
 fortunatissimi fores pulsantis ævi auspiciis.
 Atqui si qua tum priscae vestigia fraudis rema-
 nere , aut malorum lerna videbatur impen-
 dere ,

dere, ea statim omnia ab Illustrissimo Principe nostris procul à finibus propulsata fuere.

Quodsi locum, ubi Marpurgensis Univer- *A qua-*
 sitas erecta, perscrutatus fueris, vix ullum *sua loci*
 profecto reperies vel amœniorem, vel *commo-*
 commodiorem. Ubi Marpurgum, Hassiæ *ditate.*
 Metropolis, tot vetustis antiquissimorum
 ædificiorum structuris veneranda, pruden-
 tissimorum incorrupto Senatorum ordine
 conspicienda, florentissimo simul ac hone-
 stissimo rerum privatarum ac publicarum
 statu nobilitata resplendet: cujus forum curia
 speciosissima marmoreis quasi lapidibus ex-
 cisa devenustat; & aqua fontana, tot fistulis
 ac siphunculis jam recenter artificio mirabili
 factis, emissâ, & murmure blandiore dele-
 ctat, & adspectu pulchriore totum locum
 exornat.

Verum, ut occasio reprehendendi semper *A con-*
 est obvia, si quis calumnietur, ipsam urbem *tradi-*
 plus æquo fragilibus cinctam esse muris; re- *ctione.*
 sponderi poterit, quod olim Agesilaus ille,
 Lacedæmoniorum Rex, percontanti, quam
 ob causam Sparta non cingeretur muris, re-
 sponsum voluit, ostendendo cives armatos,
 inquiens; Hi sunt Spartanæ civitatis mœnia.
 quo significavit, Respublicas nullis muni-
 mentis, nullis vallorum propugnaculis tutio-
 res esse quàm civium virtutibus. Marpurgum
 ergo tutissimum est, ac firmissimum tot stu-
 diosorum, tot fortissimorum civium virtu-
 tibus. Nam lapideo quod operi deest, id
 animorum robur, ac præstantia, compen-
 sant: & quod hominum artificijs, id na-
 tura loci tot præruptis undique montibus
 refarcit commodissimè circumsepiendo: ubi

celeberrimus iste fluvius Lanus infractum orientali lateri dorsum accommodat.

Ab a- Qui aliàs etiam, quasi Nilus fœcundans o-
quarum mnia, plurima delicatissimorum genera pi-
salubri- scium educat, atque producit. Cujus item
tate, & potentia medica celebratur, ut cum multis
piscium nominum minimè vulgarium Thermis con-
copia. tendere possit. Etenim pforam ac impetigi-
 nes omnes, quibus communiter studiosi di-
 vexantur, præsentissimè sanat: ut, nemo tan-
 tâ scabie laborans huc veniat, qui non semel
 atque iterum lotus; ocissimè curetur. Hinc
 complures audias, qui, quem cutis glabellæ ni-
 torem assiduis alibi lavacris experiri non po-
 tuerint, eum sese fateantur hîc vel citra nego-
 tium affecutos solius beneficio Lani, maximè
 peculiarem pratorum alvei Marpurgensis vir-
 tutem haurientis.

A loci Ubi, præter jam dicta, tot amœni prospe-
amœni- ctus, tot hortorum decora, tot agrorum lumi-
tate, & na; ut illud, Nullus in orbe finus Marpurgo
ubertate. non Baiis prælucet amœnis, dubio procul
 scriptum reliquisset Horatius, si modo co-
 gnitum habuisset, & versus non reluctaretur:
 equidem

Aureus hic annus, biferique rosaria Pæsti,

Hic propius ductum credas frondere Tarentum.

Hic denique Musis omnibus gratissimus lo-
 cus, ubi rerum omnium uberrimus proven-
 tus: ut non solum innumera civium ac stu-
 dioforum multitudo victum acquirere facilli-
 mè possit; sed etiam fertilitas nativa miserrimæ
 locorum exterorum sterilitati suppetias
 ferendo, non parvas alienarum civitatum si-
 tarchias expleat, Respublicas alat, sustentet,
 lætificet.

Ubi

Ubi denique maxima aëris salubritas, ut *A cœli*
 ipsa pestis, aut acutus alius (nam quæ de pleu- *clemen-*
 ritide modò feruntur, puerilia sunt) morbus *tia.*
 nunquam, nisi fortasse (quod tamen rarissi-
 mum) decennio toto elapso, grassetur. Cujus
 rei causa poterit evidens esse, vel tam placida
 cœli temperies, vel tam sereni totius machi-
 næ cœlestis adspectus, quibus Marpurgensem,
 ut omnium sibi dilectissimam, æternus ille
 Pater, singulari quadam clementiâ commo-
 tus, prosperare dignatus est civitatem. Quæ
 non solaribus nimium æstibus subiecta ja-
 cet, nec frigoribus nimium borealibus pro-
 pinqua, sed temperatiore sub climate con-
 stituta.

Veruntamen, si tempestuosior aliquando *Ab aëris*
 ac immitior aër (ut omnium rerum est vicissi- *horri-*
 tudo) videtur ingruere; longè plus utilitatis *dioris*
 ille semper, quàm incommodi, solet impor- *commo-*
 tare. Sic enim ad omnes fortunæ truculen- *ditate.*
 tioris impressiones assuefiunt: sic ad morbos
 ferendos; sic ad durissimos labores perferen-
 dos, exercentur, ac educantur corpora.

Porro, si quispiam conqueratur, regionem *A cli-*
 istam montosam, asperam ac lapidibus con- *vosæ re-*
 fragosam inhorrescere; hic mihi sapiens Da- *gionis us-*
 rii majoris factum animo præsentì revolvat. *tilitate.*
 Ille populum suum, regionis scabritiem &
 asperitatem campestri ac molliore tractu com-
 mutare cupientem, minimè permisit: affir-
 mans, hominum habitus, ut semina ac plan-
 tas, ad regionis naturam immutari, sentien-
 do, se malle duros homines, & laboribus ac-
 commodos, quàm molles, quàm ignavos,
 quàm effœminatos; quales regio mollior ge-
 nerare solet. Quod si diligenter animo col-
 lectum

lectum discusserit, nullam in orbe ditionem fore confitebitur, quam cum sua permutare debeat illustrissimus Hassiorum Princeps, innumera virorum millia possidens, qui tempore pacis bona studia ac virtutes excolere noverunt: bellis autem imminentibus, qui labores perpeti; qui maximum exercitum ducere; qui summa pericula subire; qui fortiter arma tractare; qui munitissimas urbes evertere; qui denique præcelsas arces demoliri possunt. Quare Pœnorum accerrimus dux Annibal, in Italiam ab initio per Alpes, per tot frigora ac nives irrupturus, maximis olim stipendiis coëmisset tales virorum manus, quales producit Marpurgum; ubi corpora vegeta, robusta, præstantiaque proveniunt, ac procera grandescunt.

Ab ingeniorum dextertate.

Sed ne proverbium, Ἄνθρωπος ὁ μακρὸς, id est, Amens qui longus est, in eisdem quadret; accedit acutior mentis, & ingeniorum sagacissima perspicacitas. Non enim Marpurgensi multum aversus equos Sol jungit ab urbe. Quæ nec, ut aliæ quædam, in vallibus profundis, in locis cavernosis, in lacunis, atque speluncis palustribus est condita; ubi perpetuo foetore graviter olentes nebulae, ubi putres exhalationes, ubi pestiferæ Mephites virosâ crassitie corrumpunt aërem; deinde mentium humanarum acies hebetant, & Saturnias quasi lemas offundentes, ingeniorum vires obnubilant: ubi ferarum latibula, luporum ac urforum spelæa; ubi horrenda denique serpentum ac draconum antra belluinam ad naturam animos transformant humanos: sed potius, ut nobilissima Regina, Marpurgensis civitas, bonarum artium omnium receptaculum,

lum, puriorem, eminentiorem, & ingeniis bonis aptiorem cœli partem elegit, & ita solertem sese composuit, ut proximè ad figuram hominis, ac virtutis simulacrum, accedere videatur.

Enimverò quemadmodum à Deo Opt. *Ab ur-*
Max. videmus hominem effectum erectâ facie *bis figu-*
rigidum, ut scilicet ea speculetur, unde ejus *ra, vel*
origo est, nempe cœlestia; reliquum autem *habitu.*
universum animantium genus pronum, & ad
terram versum: quod etiam Ovidius innuit,
dicens:

Pronaque cùm spectent animalia cætera ter- *Metam.*
ram; 1.

Os homini sublime dedit, cælumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Sic clarissimum, ubi nostræ Academiæ pulcherrima sedes est, Marpurgum, non aliter atque homo princeps, caput erectissimum ac eminentissimum suis turribus, ut diademate regio coronatum habet. Nempe quam admiramini toties *ἀκρόπολιν*, arcem istam, quæ candidam frontem suam veluti inter nubila condit: cujus collum monili baccato suis velut unionibus irradians prominet; illinc nitidis clarissimi domini Cancellarii Joannis Ficini palatiis; hinc illustrissimi Principis sapientiæ domicilio, quod *βιβλιοθήκειον* aut *δικαστήρειον* appellamus, exornatum. Corpus est tot membris & articulis, id est, domibus ac palatiis insigne, quicquid intra civitatis Marpurgensis mœnia situm esse novimus. Pectus, est ipsum templum. Curia ista, ut alimentorum dispensatrix, est stomachus. Utrumque collegium, Pomœrii, & (ubi jam hæc dicimus) Lani, sunt præcordia. Duo

vici, alter, quem vulgo *den Grien*: alter, quem *Bulgenstein* appellant, femora sunt aquis proxima: quod circum eas corporis partes crebris lotionibus indigeant, ideóque mediastinis assignati. Brachiorum alterum, nempe dextrum, est ista platea, quam vernaculâ linguâ *den Stein-wäg* vocitant: Sinistrum, quod suburbium, *Weidenhausen*. Pedes autem instar fortissimi bovis (juxta proverbium) altius in terræ viscera defixit. Sic disparfis veluti manibus, & commodissimo suæ vastitatis immobilioris anfractu, studiosos omnes, quasi gremio sinuoso, ut benignissimo, fictutissimo, complectitur, & exosculatur.

*A meri-
torum
compen-
satione,
studioq;
justitia.*

Cæterum, ut honestate conspicuos peculiari quadam humanitate, quæ sua est benignitatis excellentia, prosequitur: sic in dyscolos ac nebulones omneis meritam ac justam (ut æquum est) severitatem exercet; ut suis flagitia, suis ipsam virtutem præmiis condecoratum iri cognoscas. Etenim cum alterum brachium, nempe dextrum, id est, platea *der Stein-wäg*/ jucundior quidem, sed ascensu difficilior videatur: non immerito virtutis illi dextro calli poterit comparari, quo ad virtutis & honorum præmia traducuntur homines. Contra, cum *Weidenhausen* ostendat viam latam, declivior, & facie tenus molliorem, sed ubi progressus fueris, satis lutosam, ac etiam calamitosam, ubi Lictores & Carnifices habitant, sceleratorum calli nobis devitando poterit assimilari, juxta illud:

*Hæc via virtutis (nimirum der Stein-wäg)
dextrum petit ardua callem,*

Diffici-

*Difficilemque aditum primum spectantibus
offert:*

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

*Molle ostentat iter via plana, (Weidenhaus
sen) sed ultima meta*

Præcipitat captos, volvitque per ardua saxa.

Intellige cruces, ac tormenta. Cujus Virgiliani carminis quasi dilucidam paraphrasin cernis, si Marpurgum ipsum penitus adspexeris. Nonne metam callis dextri & requiem vides, Germanicam istam domum: ubi præstantissimus Dominus Commendator, vir ut nobilitate clarus, sic omni bonitate præditus, omnes literarum meliorum ac virtutis cultores, itineris difficultate, ac studiorum assiduitate subinde defatigatos, curisque confectos, comiter excipere, ac generosissimo vino,

*A liberalitate
domini
Commenda-
toris æ-
dium
Teuto-
nicarum.*

—— quod cum spe divite manet

*In venas animumque tuum, quod verba mi-
nistret,*

reficere, & curas diluere semper est assuetus?

Quoties ad cœnas Academiæ nostræ fautores ille vocans, velut accepturos virtutis præmia, refrigeravit, & non semel ita bonæ fortunæ calicibus exhilarans obruit, ut neque mentes illorum, neque pedes, officio suo satis functa conspexerimus? Quoties ad prandia Musarum antistites studendo defessos, & laboribus exhaustos, veluti literarum fructum percepturos, invitans, humanissimè tractavit, & ferculis recreavit opiparis? Et ne longiùs exempla petantur; quoties ille M. Casparum, jam Academiæ nostræ Decanum dignissimum, tot piscibus delicatioribus, utpote carpioni-

bus ac lupis, exornavit, atque tot aliis lautitiis labore publico & domestico delassatum refecit; ut vel ille solus satis abunde testari possit, ædes Teutonicas esse dextri apud Marpurgum callis, æmuli virtutis, metam, & requiem inibi placidissimam? Quo admoneri possumus: Radices literarum ut Isocrates ait, amaras esse; fructus verò dulciores: callem virtutis ascensu difficiliorem; sed metam omnium jucundissimam. Atqui te non moveat, quòd hic illius terminus & apex summo vertice non pendeat, sed magis ad locum inferiorem recesserit: id enim mysterio non caret. quo sapientissimus ille (quicumque fuit primus architectus) admonere voluit; eam virtutis naturam esse, ut elata nunquam superbiat, nec summo fastu, quod habet pulcherrimum, vulgò profanis oculis ostendet, sed potius thesaurum, ceu vili cortice dissimulans, quod habet eximium, intimis penetralibus recondat & occultet. Hinc est, quòd Elizabethica domus, fastigio sublimitatis posthabito, locum humiliorem præoccupando, sectantibus virtutem maluerit in occulto munera digna conferre, quàm in excelsa loco gloriam fortiri.

*Ab al-
terius li-
tera Py-
thagori-
ca callis
explica-
tione.*

Sed ad alteram virtutis viam redeunti, **Weidenhausen** illud sese offert, quod, quam miserabilis, quàm flebilis vitæ sceleratæ sit exitus, luculenter ostendit, ubi

Εἰς κνωόστας, εἰς μαχαρίαν, ἢ εἰς κόρυθα.
Ubi ipsissimum fustuarium, ac teterrima tot morticiniorum porcorum ac eadaverum vorago atque barathrum; ubi fames, & atris volitans infamia pennis; ubi fera poenitentia; ubi damnatorum gemitus & ejulationes sæ-

. pius

pius audiuntur; ubi tortorum ferocia; ubi carnificum crudelitas jam fontes virgis cædit, jam cauterio, vel candenti ferro buccas facinororum perforat, jam sicariorum membra rotis diffringit ac contundit. Jam furti reos in crucem tollit; jam latrocinii, aliorumque criminum convictos, alio atque alio mortis genere dilaniat, atque immaniter obtruncat.

Ergo ex his omnibus, ornatissimi viri, & studiosa juvenus, opinor, intelligitis, quanto consilio, quantis rationibus adductus Illustrissimus Princeps noster, voluerit apud Marpurgenses Academiam erigi atque fundari: quod inibi vicus penè omnis, omnis angiportus, omnis platea, studiosos homines virtutis admonere; turpissimos autem nebulones, à vitiorum ac scelerum maleficiis detertere possit. Hæc de patronis, origine, & loco Marpurgensis Academiae.

Nunc ad ea digrediar, quorum utilitate provecta cum omnibus ferè Germaniæ totius Academiae certare possit. Quænam igitur hodie nobis Universitas uspiam proferri poterit, ubi tanto labore, ac fidelitate, genus omne studiorum tradatur; ubi purissima majore cum fructu Theologia doceatur; ubi facultas Medica, ubi Jurisprudencia ferventiore cultu tractentur? & sic omnia, ut nihil prorsus in linguarum nobilissimarum cognitione; nihil in omnibus, nisi unam (cujus me vel invitum professorem esse voluistis) excipiendam putetis Rhetoricam; nihil inquam in omnibus artibus bonis, & optimis disciplinis, desiderari possit?

Ubi tot & tanti professores, tot novi, tot

*Ab epi-
logo di-
ctorum.*

*Ab u-
berrimo
studio-
rum, bo-
narum-
que di-
sciplina-
rum
proven-
tu.*

*Ab optimorum
præceptorum,
atq; doctissimo-
rum ce-
leberri-
ma tur-
ba.*

veteres doctores effulgent, gravitate, doctrinâ ac vitæ sanctimoniâ, non solum apud nostrates, sed magis apud externos nobilitati: ut adeò, quotquot hic videas, quotquot intuearis, tot Homeros, tot Aristoteles, tot Apollines, tot denique numina quædam te juraveris videre. De singulis jam nominatim differere, & illorum prohibet modestia, & temporis opportunitas non concedit: sed ut generatim & modestè dicam, purissima vasa sunt, & habitacula, in quibus omnia studiorum optimorum genera vigeant, regnent, ac triumphent, à Deo optimo Maximo clemente erogata. Quare si jam Apollonius ille viveret, non opus haberet Caucasum laboriosissimè pertransire; nec Scythas, Massagetas, nec Albanos, ditissima Indiæ regna, tantis cum periculis, bonorum literarum gratiâ, denuo penetrare. Item si Pythagoras, si Plato, si Archytas ille Tarentinus, in vivorum adhuc contuberniis agerent; non haberent necesse, Persas, Lacedæmona, Cretas, Ægyptum, tot denique regiones alias, studiorum causâ peragrarè: cum omnia Marpurgi quàm plenâ manu habere, tam multo minore temporis ac rerum jacturâ, consequi possent.

*A discipulorum
copia,
studiis &
officiis.*

Quo fit, ut numerosissima semper discipulorum turba adsit: quorum indies tantam diligentiam experimur, ut nec Cleanthis, nec Aristophanis, quorum utriusque pertinacissima fecit proverbio locum vigilantia, major unquam exstiterit. Unde non opus præceptoribus ultro currere, ut doceant, aut mane ad fores sedere, & opperiri (ut Gellii verbis utar) prope ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne vinum edormiant: sed potius & lite-

literarum & præceptorum adolescentes aman-
tissimi, quicquid officiorum jura præscripse-
rint, suâ sponte faciunt; ut subdere stimulos
nunquam necesse sit, sed magis (quod de
suo Theopompo Socrates inquit) adhibere
frena.

Ergo quænam exotica, tanto superbiens
Academia fastu, suas jactare solùm, ac præ-
ferre; nostræ autem Academiæ dotes audeat
elevare, ac contemnere? cùm prædivite le-
ctionum optimarum copiâ, Professorum ele-
ctissimorum numero, studiosorum diligentia,
nostram aut superiorem, aut omnino parem
esse, judicis æquioris sententia constiterit.

Quid? quod apud nonnulla gymnasia
malorum consuetudine juventutem corrup-
pi, aut indulgentiâ omnia disperdi; bona
item studia, ac discipulorum numerum in-
dies evanescentem, decrescere percipiamus,
& exercitia scholastica aut vulgo nimium
frigescere, aut omnino cessare? tempora
denique, quibus nihil est carius, nil præ-
ciosius, aut nugis perdiscendis, aut inho-
nestis rebus patrandis, insumi turpiter: ut
inde fieri consideremus, passim discipulo-
rum greges, quasi pecus montanum, agre-
stibus moribus horrentes, aut dispalari va-
gabundos, aut pergræcari furibundos, aut
in omnium scelerum volutabris ætatem exi-
gere non pudibundos: atque adeò ut longè
rudiores, ac nequiores etiam, plerunque in
patriam revertantur, quàm inde fuerint
egressi? Quarum rerum portenta hîc penitus
nulla conspici, nostra bono jure poterit Aca-
demia gloriari.

Nam cùm à conversantibus, auctore Se-
neca,

*A magistro-
rum honesto-
riorum-
que consue-
tudi-
ne, atque
commer-
cio.* neca, mores sumantur, non præceptores hîc otiosi degunt, quorum veterno discipuli per-
dantur; non ebriosi, unde pessimum convi-
ctores exemplum bibendi trahant; non blas-
phemi, qui virosam pravitatem in proximos
transferant; non impudici, qui pueros emol-
liant, atque effœminent; nulla denique im-
proborum commercia, quorum contagio ser-
pat in cohabitantes: sed adsunt duces optimi
prorsus, qui bonos juxta proverbium comi-
tes reddunt: hoc est, ad manus habentur o-
mnium candidissimi Magistri, qui in suos mo-
res incorruptos trahunt ac transformant di-
scipulorum gregem. Quorum magna satis
(licet non tam numeri quàm ipsius honesta-
tis hîc habeatur ratio) studiosorum corona
præsens non minuitur, sed bonis avibus in-
dies augetur.

*A stu-
diorum
premiis.* Et tantus qui bonas, ut aiunt, artes alit, honor optimarum literarum cultoribus hîc
defertur, ut in spectaculis (ubi statuarum &
imaginum sculpturis & picturis homines im-
mortalibus Diis æqui parabantur) Olympicis
victoribus nunquam major exhibita fuerit
gloria. Exemplo fuit proxima celeberrima
novorum doctorum festivitas: exemplo tot
magistrorum novorum solemnitates; quos or-
natissimis, ut eorum studia ac virtutes merue-
runt, insignibus officiosissimè, nostra (ut vidi-
stis) omnes condecoravit Academia.

*A scho-
lastico-
rum ex-
ercitio-
rum as-
siduita-
te.* Adde quod tantâ & diligentia & industriâ
studiosi omnes hîc in officio contineantur,
tantis conatibus exerceantur indies, ut ma-
joribus non possint: Nullus enim est dies, in
quo linea non ducatur: nulla septimana, in
qua non aut publicè disputetur, aut declame-
tur: atque adeò,

*Vt schola nostra Lani, convulsaque marmora
clament,*

Semper & assiduâ diruptæ voce columnæ.

Missam facio frequentissimi, quo nullum liberalius erectum, nullum accuratius administratur, pædagogii disciplinam. Missa facio tot saluberrima veræ pietatis studia, quæ cum alibi aut omninò squalida jaceant, aut penitus è medio tollantur, hîc non solum ferventer excoluntur, sed etiam adamata in pretio habentur maximo. Unde fit, ut eruditorem multo, longèque melius nostram juventutem moratam ad suos redire percipiamus, cum laude & gloriâ Marpurgensis Academia summâ.

Neque id mirum, cum hîc sanis doctrinis *Ab in-*
& honestate colluceant omnia, nulla penitus *corruptâ*
nequitiarum illectamenta surrepant; sed ubi *vivendi*
que sit probissima, ut dixi, societas & con- *ratione.*
fortia sancta: quæ indissolubile religionis
Christianæ vinculum solidis adeò atque adaman-
tinis constrinxit retinaculis, ut nullâ ra-
tione dirumpi queant.

Quare vanitatis illos pudeat, qui dissidere, *Ab a-*
ac mutuis odiis conflagrare scholam no- *molitione*
stram, calumniati sunt centonum factores; *calu-*
cum nusquam conjunctiùs, nusquam deni- *mnia.*
que amiciùs vivi queat, quàm in gymnasio
nostro: quod non ex morosis cerdonibus, aut
Lycambeâ sectâ conflatum, sed optimis viro-
rum eruditissimorum ordinibus selectum con-
sistit; quos bonarum literarum artes huma-
nos fecerunt; quos Philosophia plus quàm
homines reddidit; quos Medica facultas offi-
ciosos informavit; quos Jurisprudentia ci-
viles effecit; quos denique sacra Theologia
divi-

divinos effinxit, concordi studiorum omnium harmoniâ, virtutumque unione conglutinos.

A frugali vitæ, atq; temperantia.

Quibus omnibus non incommodum adjecto, frugalissimam (ut hinc Germaniæ gratiam agnoscas) studiosorum diætam. Nusquam enim Sybariticus ille, ne & calamitas ejusdem comitetur, luxus, & infani conviviorum apparatus, qui sunt ipsissimæ studiosorum pestes, prædominantur. Nam ut edulia præteream, quæ munda quidem ac simplicia in studiosorum hospitiiis apponuntur, non ambitiosa, non luxuriosa; sed interdum ejusmodi, quæ apud nonnullas scholas ventri deditas Squalidus in magna (ut cum Juvenale dicam) fastidiret compede fossor; Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ: Ut fercula (inquam,) magis salubria quam artificiosa aut luxuriosa transeam, *Iuncker* propter excellentiam appellatione nobilitatis sic vocitata, studiosis ut bibitu jucundissimæ, ita saluberrimæ potionis, crebrior usus adhiberi solet, quam vini: quod in illo castitas & sobrietas, in hoc impudicitia & ebrietas regnent. Unde D. Paulus, Ne, inquit, *inebriemini vino, in quo luxus est.*

A vini temperamento.

Ergo vinum, quod clavo (juxta proverbium) caret, ubi paullo largior interdum usus administratur, non merum infundi solet, quod optimam hominis partem, hoc est, rationem debilitet atque enervet; sed prorsus innoxium, nempe aquâ infusâ temperatum: sic longè melius redditum, & humanam ad naturam maximè appositum. Quo præclaro beneficio qui præcellunt apud nos œnopolæ, hoc est, qui aquis diluere egregiè vina callent,

ad

ad summos & honores & opes jure optimo provehuntur. Sed hoc ipsum adhuc ignorare nostrum D. Præpositum ægerrimè ferens doleo, cùm una ista faciat inscitia, quo & miser & inhonorus pauperiorem apud nos vitam sese degere conqueratur. Indignam quidem, sed promeritam tamen ignorantiae poenam auferens, qui locupletior evasurus, si tam utilem, tam probatam, tam insignem illius Staphyli Tyrrheni filii disciplinam, ut alii, consecutus esset. Hic (auctore Plinio) cùm rudis ac simplex olim vetustas meracius non sine plurima noxa biberet, vinum aqua miscere, & Bacchum temulentum Deum Nymphis Deabus sobriis temperare docuit: ut sic mansuetus ac domitus ille Cornutus pater, fieret moderatior, mansuetior, multoque sapientissimorum testimoniis salubrior. Et quid aliud innuit fabula de Baccho, qui fulmine conflagrans, in Nympharum aquas fingitur injectus, nisi vini ardorem, vitales juvenilium ingeniorum succos exurentem, sobrio elemento restinguendum esse? Quod etiam illud epigramma Meleagri testatur ac comprobat, sic dicens:

Αἱ Νύμφαι ἔ Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἤλαθ'
ὁ κέρως,

Nίψαν ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.

Τένεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος, εἰ δὲ
μιν ἄγρης

Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἐπι κατόμενον.

Id est:

Bacchus ut è flammis puer exsiliisset in
undas,

Tinxerunt Nymphae sordidum adhuc ci-
nere.

Hinc

*Hinc junctus Nymphis est Bacchus gratus : at
ignem*

Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Sed quorsum iste verborum excursus tendit, inquires ? nempe ut ostendam, hinc esse, quod neminem apud nos studiosum cupidineis facibus incendi : hinc esse, quod neminem æstu venereo captum, aut laqueis irretitum ab honestis artibus turpiter abduci, & veluti bovem ad lanienam rapi comperiamus : hinc esse, quod nulla Circe referatur imminere, quæ veneficiis adolescentes in bestias convertat : id est, nulla præstigiatrix voluptas, quæ suis affectuum illecebris illos dementans, ad pudicitiae naufragia perpetranda blandiatur, aut libidinum venenis adeò pervertat, ut in brutorum transformati naturam, præter hominis vocabulum, nihil hominis habeant. Sed contra multi Ulysses, fortes videlicet ac constantes hîc viri præsto sunt, qui jam longâ rerum experienciâ sapientum habitus sibi induerunt, majestate venerandâ perspicui, quibus imbecillior ætas innitatur, quorum exemplis informata discat Sirenium voces dulcedine mellita venenum inspirantes averfari, ab omnibus spurcarum cupiditatum alimentis alienissima.

*A studiorum
fructu.*

His igitur rebus omnibus evecta juvenus nostra, & eruditionis & bonorum morum pulcherrima proferens ubique specimina, quid Deo Opt. Max. quid parentibus, quid Magistratui debeat, intelligit, & expedire gaudet : unde laudatissima civilitatis ac omnis honestatis observantia promanat ; ut animorum integritati & externum corporis habitum congruere, nusquam mentis apicem à ratio-

rationis amussi delirare videamus : tantum
 abest, ut cum aliarum quarundam Academia-
 rum cessatoribus, nostri adolescentes pessimè
 vivant, & pulcherrimum immortalis Dei
 munus, utpote tempus, inhonestis rebus ve-
 corditer infumant : sed potius, quo charius,
 quo preciosius est illud, tanto diligentius ab
 illis asservatur ; tantoque circumspectius im-
 penditur, ne sine bonis frugibus effluat. Dii
 faciant, ut in nostris discipulis exteri, sic re-
 rum suarum fatagentes, resipiscant, ac ra-
 tione simili revolvant, amissas opes aliunde
 resarciri posse, temporis irreparabilem jactu-
 ram non posse : de illis nequiter impensis for-
 tasse rationem parentibus sese reddituros ; de
 horis autem turpiter exactis Deo omnipo-
 tenti. Quod ex æquo si fieret, nemini dubium
 foret, quin multo fertilior plantaria studio-
 rum proventu accrescentia, res humanas, jam
 ubique gentium afflictas, restauratura, atque
 prosperatura essent, cum fortunatissimo di-
 sciplinarum omnium successu, qualem apud
 nos (invidia dictis absit) emergere videmus
 indies. Argumento sunt optimi optimarum
 arborum fructus, nempe sanctissima vitæ in-
 stituta, modestè, justè pièque viventium tum
 universorum, tum singulorum ; atque adeò,
 ut nihil in factis, nedum dictis, audiat,
 quod vel ipse Momus reprehendere possit.
 Quare cum utrumque, hoc est, non modò
 facta, sed etiam voces petulantiores olim Ro-
 mani vindicasse legantur, ut nobili etiam fœ-
 minæ Appii Cæci filiæ, paullo lenius & incon-
 sideratiùs locutæ, C. Fundanius & Tiberius
 Sempronius mulctam dixerint æris viginti
 quinque millia : nihil profectò in Academia
 nostra

nostra reperiri confirmaverim, in quo prisca illa severitas, ac rigor, animadvertere possent; cum omnis non modò perperam vivendi licentia, sed etiam inconsulta loquendi temeritas videatur exclusa, ut omnium cordibus illud Hesiodi credatur inculptum:

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἀ-
ριστός

Φειδωλῆς, πλείη δ' χάρις καὶ μέτρον ἐξ-
σης.

*Optimus est homini linguae thesaurus, & in-
gens*

*Gratia, quae parcis mensurat singula ver-
bis.*

Unde contingere cernimus, Viri ornatissimi, quod ubique gentium Academia nostra non immeritò plurimùm celebretur. Hinc etiam multi non obscuri ac tenues, sed opulentissimi aliarum urbium cives ac Satrapæ, liberos suos huc, ad omnium veluti bonarum literarum, ac virtutis mercaturam, certatim affiduò transmittunt, perspectum habentes, quantum utilitatis ac gloriæ è studiis Academiae nostræ profluat.

*Ab u-
berrimo
docto-
rum pro-
ventu.*

Nec illi falluntur, cum vel cæco appareat, plurimos hinc prodire, & velut ex equo Trojano turmatim emergere, qui facundè concionentur in templis; qui sapienti eloquentiâ moderentur Senatum; qui prudentissimè iura dicant; qui cum laude publicis de rebus legationes obeant; qui denique quavis in re & iudicio valeant & eruditione.

*A con-
tradi-
ctione.*

Cæterum, si quisquam Zoilus objiciat, nonnullos aliquando à literario nostro ad sodalium nescio quod exoticum deficere discipulos: huic commodum responderi poterit illud

illud Agefilai, cui interroganti; Qui fieret, ut ab aliis seclis deficerent ad Epicureos; ab Epicureis nulli deficerent ad alios? sollerter occurrit, inquiens: Quoniam ex viris Galli fiunt; ex Gallis viri nequaquam. Gallos disciplinarum ac virtutis ocores & voluptatum mancipia vocans. Apud nos igitur permanentes viri sunt, qui studiosorum ac virtutis amore jam sudare, jam algere non gravantur; imò paulò durius etiam exerceri non molestè ferunt. Desciscentes autem Galli fiunt, aliò concedentes solùm, ut sint à labore ad libidinem procliviores; ut apud sponfos Penelopes, nebulones, Alcinoosque, multò liberius ventri ancillentur, disciplinarum bonarum excutiendo jugum, inserviantque abdomini, ad nullam ingenii bonam frugem perventuri, cœlum duntaxat, non animum mutaturi, etiam si trans mare currant.

Verùm quanto turpior horum est defectio, *A me-*
 qui ut liberiùs, imò licentiùs alibi ætatem *liorum*
 exigant, hinc & ingrati & perversi discedunt: *discipu-*
 tanto major illorum est gloria, quos longè *lorum*
 doctiores & honestiores, vel hîc præsentibus *virtute.*
 habemus; vel hinc consultò dimittimus, Academia Marpurgensis Encomion per totum terrarum orbem decantaturos. Ergo quis nostram satis commendare poterit Academiam? quam velut è locupletissimo cunctarum laudum penuario, longè uberiora dicendi argumenta suggerere videtis, quàm ut humanæ vocis organa sufficiant eloqui. Artemisia quondam (referente Gellio) dicendis mariti Mausoli Regis Cariæ laudibus agona fertur instituisse, atque præmia pecuniæ posuisse, aliarumque rerum amplissima. Ad quas laudes decan-

decantandas venisse dicuntur viri nobiles, ingenio atque linguâ præstabili, Theopompus, Naucrates, Theodectes: in quo certamine vicisse Theopompum judicatum est. Atqui de laudibus Academiae nostræ certaturos, non tam facilis partu victoria sequeretur, sub iudicibus lite, ac victoriæ palmâ semper invictâ remanente. Illic Mausolus nullis, aut omnino paucis rebus præclaris famosus, sed delicatulae duntaxat uxore plus æquo dilectus, certandi materiam, & eam valde jejunam, præbebat; hîc autem Academia celeberrima, tot rerum gravissimarum argumentis exuberans, tantos ἀγασθῶν (ut Græco proverbio dicam) σὺν ὅλῃς, μὴ μνηστῆς, Δάδης, ἢ Θάσος offundit, ut omnes eloquentiâ potentes non solum delassare, sed ad nihilum etiam redigere possit. Hîc enim ipsissimum est omnium Musarum domicilium: quarum vel minimarum laudes singulatim promulgandæ, maximos omnes eloquentiæ buccinatores obtunderent. O ter felicem igitur Academiam Marpurgensem: quæ, quoniam amœnitate præfulges, omnium rerum ubertate præponderas, dignitate præcellis, meritò dicata es omnibus, quæ otio gaudent, honoribus aluntur, bonis Musis: quæ tot propriis tuis dotibus perlucida, ad tanta honoris fastigia conscendisti: quæ tot Mecœnatum tuorum virtutibus illustrata, ac patrociniis circumvallata, propediem ad altissimos amplitudinis tuæ perfectissimæ gradus es progressura, cum tot Heroës & Atlantes fortissimi, ut clarissimam humeris suis fulciant atque sustentent, nunquam humi prostraturi sint, sed potius inter sidera feliciter collocaturi.

Habe-

Habetis jam, Viri ornatissimi, quæ in præsentiarum de Academia nostræ laudibus dicere constitui. Longè plura ex tanta argumenti fertilitate veniebant in mentem dicenda; sed malui brevior haberi, quàm prolixâ nimis oratione vestram audiendi patientiam offendere. Et ineptum planè videri potuisset, si præsumsissem verbis exprimere omnes illius Academiae laudes, quæ tantis Principis illustrissimi virtutibus, quæ tot celeberrimis patronorum tantorum titulis, quæ tot professorum dotibus, quæ denique tot studiosorum decoribus illustrata, toties orbis terrarum oculos in se converterit. Vos igitur omnium disciplinarum generibus instructissimi Viri, Academiam nostram excolite, & quam estis fortiti, (ut sedulò facitis) Spartam exornate: Vos studiosa juvenus, qui soletis, honore merito procures & magnates Academicos assidue prosequimini; & vos ita gerite, ut bonis literis & probatis moribus diligenter studuisse deprehendami. Sic omnes apparebitis grati; sic Magistratus, sic leges & statuta Academica, quæ proxima Solis die prælecta sunt, vobis virtutum calcaria magis subditura, quàm terrorem sunt incussura. Sic denique Academia nostra plurimùm (ut audistis) ornata, indies magis atque magis erit ornatio futura.

D I X I.

COPIOSA VRBES LAVDANDI

ratio ex Bucoldiano.

Urbes laudantur non secus atque homines. *Qua ur-*
Principio sunt ea spectanda, quæ tempore *bium*
præsentem urbis celebritatem antecesserunt: *laudes*

L

ut

*sint cele- ut conditor, civesque; qui administrarunt,
branda, inhabitantque; deinde quæ ipsi sunt tem-
copiose pore conjuncta, ut ager, flumina, montes,
docet mare, portus, mœnia, foveæ, tecta & cives,
Quint. qui inhabitant: postremò quæ infecuta in-
l.3.c.7. fortuna: quibus commemorandis commise-
rationem movemus, ipsisque everforibus
odium conflamus. Ut si quis Athenas, aut
Romam, ut quondam fuit, laudet; dicatque,
quibus artibus jam inde à primis jactis à Ro-
mulo fundamentis eò incrementum acceperit,
non modò Italiæ urbium ut celeberrima, sed
totius terrarum orbis caput lumenque exsta-
ret: & quorum deinde vitio, inertiaque conci-
dere, retroque labi cœperit. Sed cùm ferè lau-
dem sibi hæc potissimum vendicent, quorum
celebritas dignitasque in omnium posita ocu-
lis elucet maximè, quæ has ab iis, quæ tempo-
re antecedunt, simulque juncta sunt, prædi-
candi via sit, indicabimus.*

*Urbis
laus à
condito-
re.*

Conditorem igitur commodè primum ex
descriptionis loco, atque adeo ab adjunctis
describemus: unde cognosci potest, quæ ipsius
potentia, & præsertim, quæ animi virtutes,
prudentia, justitia, fortitudo, temperantiaque
fuerit. Deinde à causis erit augendum, cur eo
in loco urbem locarit? quæ si maritima, ferti-
lique in agro posita sit, eo nimirum consilio
fecisse dicendum, ut hinc mari, hinc agro ma-
gna vis hominum ali, sustentariq; posset. Tum
eventa erunt explicanda, quanta jam inde à
condita urbe hominum multitudo victum
hîc, quomodo, & quam facilè quærat. Postre-
mò conferendo hanc cum aliarum urbium
agro situque, mirè rem extends; ostendendo-
que, hujus agrum aut fertiliorum aut certè pa-
rem

rem esse, nullaque in re deteriore. Dissimilitudinem autem ex situ fortè colliges: hanc maritimam, illas esse campestres; huc cùm terrâ magna, tum navibus maxima onera advehi, illuc plaustris modò res apportari. Jam & astus in primo illo urbis conditore spectandos esse, adjunctorum idem nos locus admonet. Quodsi igitur legibus & religione Republicam novam primus bene constituit, à causis extendenda res erit: eo nimirum consilio fecisse, ut justè pièque viveretur; & quos lex non posset, religio in officio retineret. Deinde eventa explicanda erunt: qui mores ex eo usque tempore justè, modestè, pièque viventium, tum universorum, tum singulorum extiterint. Quæ omnia, si ut gesta sunt, copiosè exponas; incrementum sumet oratio: majus quidem, si quæque & ex comparatorum loco dilates. Præter hæc, si quid rectè instituit, considerandum: ut si idem simul cum urbis primordiis literarum bellicque studia crexerit: illis, ut animi divinarum humanarumque rerum cognitione imbuerentur; his, ut suas suorumque fortunas tuerentur. Consilia ubi exposueris, eventa inde ab urbe conditâ enarranda erunt: quot quantosque viros undecunque doctissimos, & quo quemque tempore tulerit; quæ cujusque eruditionis testimonia, aut scripta exstent. Atque hæc subinde comparando dilatabuntur maximè. Hunc in modum & quæ interim belli studia, & fortia facta extiterint, prosequendum erit: quæ nunc universorum, nunc singulorum militiæ fortitudo, virtusque, & quo tempore, quo in loco cognita, perfectaque sit. Atque hîc non solum ex comparationis loco,

si voles, quæque variè extends, sed & personas describes, consiliaque faciendi aperies. Breviter, quæ ratio urbes laudandi ab iis, quæ tempore præcesserunt, usumque hîc locorum, ostendimus. Verùm si, ut sæpe, de conditore, bonisque ejus institutis, nihil certi in medium adferre poterimus, solumque in confessio sit, urbem vetustam esse, semperque ferè incrementum sumsisse; nihilominus, quorum id administratione virtuteque contigerit, narrandum erit: quæ nunc singulorum, nunc universorum prudenter, justè, piè, fortiter, temperanterque facta exstiterint, quo Respublica nomen viresque accepit. Atque hic singula cujusque facta, ex adjunctorum loco copiosè omnibus expositis circumstantiis, enarrari, personæque describi possunt. Tum, quæ causæ tam universos, quàm singulos ad faciendum impulerint, dicendum. Variè autem per comparisonem unumquodque amplificabis, dum aut excessum aut similitudinem, aut dissimilitudinem; denique rerum pugnantiam, contrarietatemque ostendes.

V R B I S L A V S, A B I I S, Q V Æ
huic simul tempore conjuncta sunt; & primum ab aëris temperie; per locos ducitur.

Restant ea persequenda, quæ urbi, quam laudamus, simul tempore sunt conjuncta. Hîc primùm spectandum, quo in climate, coelique parte sit posita, unde aëris temperies cognosci potest. Neque enim parum refert, languidioribus, an ferventioribus, seu temperatis Solis radiis sit subjecta; ut sunt ferè omnes hæ, quæ inter Cancrî Ursæque circulos sunt positæ.
 Deinde

Deinde dicendum erit de agris, qui adjacent :
 de fluminibus, stagnis, piscinis, montibus,
 ipsoque mari, si aut vicinum est, aut urbem
 alluit. In iis autem omnibus ea, quæ fru-
 ctuosa, amœnaque sunt, laudibus evehenda
 esse, idem, qui omnium adjunctorum, nos lo-
 cus admonet. Siquidem agros fertiles, fluvios
 piscosos, navigabilesque, montes viribus con-
 fitos, tum mare navibus frequentatum, hoc
 ipso, quod fructus voluptatesque maximas
 adferant, & urbis nomen dignitatemque in
 primis conservare dubium non est. Spectari
 item potest, in orâne, an meditullio provin-
 ciæ sit posita : quod genus circumstantias co-
 piosè Græci (ut quos verba non deficiunt)
 persequuntur : præsertim Menander Rhetor,
 qui de laude urbium seorsum scripta reliquit.
 Verùm, dum hic in laudando ex loci positione
 circumstantias, quod infinitum est, studiosè
 prosequitur ; eorum, quæ omitti minimè de-
 buissent, quæ videlicet publicæ munitiones
 interiorque civium structura esset, ne memi-
 nit quidem. Atqui nos ad locos, atque adeò
 ipsos ad fontes laudaturum ducimus : unde,
 quantum pro suo quisque arbitrio volet, hau-
 riat. Nam cum ad laudem urbium pertinentes
 circumstantias explicare infinitum sit, quod
 unicuique ferè præter diversa hominum stu-
 dia, rationemque quærendi victûs, sua quæ-
 dam propria à natura sint attributa, aliis nempe
 aurifodinæ, aliis thermæ, aliis alia id genus
 innumera ; cognito adjunctorum loco in hoc
 instructus sit, ut sciat, quæcunque præterita
 præsentiaque splendorem urbi, commodum-
 ve, seu proprium, seu cum cæteris commune,
 adferant, laudari oportere ; quæ per reliquos

deinde ducta locos, augentur plurimum. Postremo igitur de publicis munitionibus, interiorique civium structurâ, & ipsis civibus erit dicendum. Hæc igitur ab adjunctis ministrata, copiosè erunt singula, omnibus enarratis circumstantiis, explicanda, & per reliquos subinde locos ducenda, amplificandaque. Itaque, si in bono climate sita sit civitas, primum aëris temperies, cœlique clementia, & temperata sub ipsa solstitia, dierum noctiumque longitudo pluribus erit describenda: deinde à causis hæc erunt locupletanda: non enim aut Solis ignibus, aut Septentrionalibus frigoribus nimis esse subjectam; sed in medio positam, hinc frigora, hinc æstus fugisse: unde & illud dierum noctiumque suo tempore nec majus nec minus justo incrementum, quorum alterum sub Arcto, alterum sub Solis cursu positis accidit. Ab eventis; quare homines nulla aëris intemperie impediri, quo minùs toto anno victum domi & foris quærant, omniaque in agris feliciùs proveniant. Accedit eò, & ipsa ingenia cœli beneficio præsentiora perspicacioraque reddi. Et hæc quidem omnia multis explicari possunt. Postremò & ex comparatione petenda copia est: ut si hic auram salubriorem hominibus maturefcentibusque frugibus accommodatiorem declares, quam ejus qua cum confers urbe. A simili autem extends, si cum eâ urbe conferas, cujus positum pluribus notum, maximèque probatum vides. Hunc in modum, si voles, & dissimilitudinem repugnantiamque collatione aperies. Quod autem hac viâ ordineque ex locis amplificandi commodè utamur; tamen cum & aliter rectè fiat, nemo sibi hic legem præscribi

præscribi putaverit. Nam postquam ex adjunctorum loco, qui omni rei, de qua agitur, adjunctus est maximè, quæ voles ob oculos posueris: deinde ex comparatione copiam sumas, & si magis augere voles, subinde à causis augeas licet. Verùm id aliter atque aliter fieri posse, in univèrsum sic dictum volo: adeò ut sæpe, dum uno in loco longiorem moram trahimus, plures interim alii ex suo aliquid, vel antequàm inde digrediamur, communicent.

L A V S V R B I S A B A G R I S,
fluminibus, publicis item munitionibus,
tectis, ipsisque civibus.

Hæc de aëris temperie: de agris subinde dicendum, de fluminibus, stagnis, montibus, piscinis, & ipso denique mari, aut vicino, aut urbem alluente; quantaque ex singulis utilitas, voluptasque capiatur, ab adjunctis copiosè erit exponendum; nunc ea ipsa describendo, nunc aut classicorum autorum, si fieri potest, aut vicinarum gentium testimoniis confirmando. Atque hac viâ res quidem ipsa mirè augebitur. Quodsi verò magis hæc extendi voles, singula celeberrimis urbibus comparando ostendes, hanc sive agri ubertate, sive fluminum copiâ, voluptateque, sive denique ipso maris usu aliis longè superiorem, aut certè per omnia parem esse, judicandum. Jam & de publicis urbis munitionibus, tectisque dicendum: quantaque sit fovearum, aggerum, murorumque altitudo, latitudoque, erit describendum: quis portarum, turrium propugnaculorumque nume-

rus, quæ magnitudo firmitasque: quòd bellis machinis, rebusque ad arcendam vim accommodatis, sint omnia referta. Hæc ubi pluribus exposita verbis, descriptaque fuerint, à causis erunt augenda; cur foveas, mœnia, aggeresque ita duci ponique placuerit: quo consilio hæc distantia, hoc in loco, turres propugnaculaque locarint: cur tantis sumptibus, tot tantisque laboribus eò omnia evexerint, nempe, ut quàm minimâ manu hostiles incursiones, impetusque sustinendo, propulsandoque, vitam, fortunasque suas defenderent. Atque hîc subinde eventa narrabuntur, quorum hostium impetum, oppugnationesque; quo, & quanto tempore fortiter sustinuerint, furorem fregerint, discedere demum cum ignominiâ pauci plurimos coëgerint. Quin & postremò comparatione omnia majora amplioraque reddes, maximis munitissimisque urbibus hanc aut munitione per omnia parem docendo, aut multis etiam partibus superiorem. Atque hæc vicinarum gentium testimoniis, præclarisque Regum, atque magnorum hominum indiciis dilatari possunt. Tecta autem civium frequentiora magnificèq; exstructa, tum plateas, foraque ad hominum usum latiora, divorumque templa angustiora esse, quod non parva laus sit. Vt quæque maximè excellent, ita pluribus erunt verbis ornanda, hominumque de iis testimonia judiciorumque adferenda: tum cum vicinis pulcherrimisque civitatibus conferenda. quo ipso aut parem, aut longè majorem hujus celebritatem magnificentiamque doceas. Quod si lubet, & hæc ipsa ex aliis locis licet extendas. Restat de civibus esse dicendum: horum jam viventium,
cùm.

cùm de vitâ defunctis dixerimus, quæ studia, qui mores, quæ præclarè facta exsistant, spectandum. Commodè autem quæque in sua virtutum genera sparges: & sua prudentiæ, sua justitiæ, quæ erga Deos religio, erga parentes pietas dicitur, sua item fortitudini, temperantiæque assignabis. Cæterùm cùm supra in patriæ laudibus laudandi amplificandique rationem ostenderimus, quæ insistendi hîc via sit, inde peti potest. Hæc de urbium laudibus, unde, quæ vituperari oporteat, res nempe contrarias, facilè colligi potest.

Facta ornandi, & amplificandi quæ ratio *Quæ fa-*
sit, subinde intueamur. In quibus laudandis, *ita ex*
vituperandisque, cùm & Rhetores, tum ma- *locis co-*
ximè historici heroicique vates versantur. *piose*
Temporis autem servato ordine laudari oportere, ipsa nobis præscribit ratio: poëtis tamen *laudan-*
id de industria mutantibus. Præcipui autem *di sit ra-*
hi loci sunt causæ & eventa: quanquam alii *tio.*
omnes, qui suprâ, & huc adhiberi possint: ut
expositis primùm causis, deinde quæ even-
rint, explicentur. Quare Virgilius, postquam
paucis proponendo, Musasque invocando, ho-
minum animos sibi benevolos attentosque
reddidit, causas statim commemorat, cur
Æneam Juno, insignem pietate virum, tot
labores, periculaque adire coëgerit.

*Urbs antiqua fuit, Tyris tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tiberinaque longè
Ostia, dives opum, studiisque asperrima belli:
Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam
Posthabitâ coluisse Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit, hoc regnum Dea gentibus esse
Si qua fata sinant: jam tum tenditque fovet-*
que

*Progeniem sed enim Trojano à sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verterat arces.
Hinc populum latè Regem, belloque superbum,
Venturum excidio Libyæ: sic volvere Parcas.
Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Ar-
gis:*

*Nec dum etiam causa irarum sævique dolo-
res*

*Exciderant animo. Manet altâ mente repe-
stum*

*Iudicium Paridis, spretaque injuria formæ:
Et genus invisum, & rapti Ganymedis hono-
res.*

*His accensa super, jactatos aquore toto
Troas, reliquias Danaum, atque immitis
Achilli,*

*Arcebat longè Latio, multosque per annos
Errabant, acti fatis maria omnia circum.*

Tantæ molis erat Romanam condere gentem!

His irarum Junonis è causis, quæ infortu-
nia Æneæ Trojanisque evenerint, dum com-
plures annos per mare errare, & deinde in
Latio bellum gerere coguntur, poëta subinde
fusissimè narrare occipit: & vix duodecim
libris absolvit:

Vix è conspectu Sicule telluris in altum

*Vela dabant lati, & spumas salis ære ruebant,
&c.*

Sic & ante hunc in utroque suo opere Ho-
merus primùm causas, deinde infecuta canit
eventa. Hunc in modum & T. Livius secundò
suscepti à Pœnis in Romanos belli, antequam
eventa, resque gestas enarret; causas pri-
mum dicit, quòd videlicet Sicilia Sardinia-
que, illa nimis celeri rerum desperatione Ro-
manis

manis concessa, hæc fraude ab illis intercepta esset: tum quod Annibal, cum puer adhuc esset, à patre Amilcare Imperatore aris admotus jurasset, se, quamprimùm per ætatem posset, hostem fore Romanis. Quin & Sallustium idem facere, ipsius argumento est historia. Quid? non igitur aliò hic causarum locus valet, quàm ut causas rerum, quæ evenerunt, quod ab his autoribus factitatum esse videmus, primùm exponendas esse sciamus? Est profectò multiplex hujus, passimque, nec certo in loco, usus: cùm nunc præcedant, nunc suos sequantur eventus. Nam quanquam primæ quædam, principalesque summæ rerum causæ sint, quas nosse principio lector, auditorve cupit; tamen cùm subinde aliæ atque aliæ actiones casusque existant, & ipsorum alias atque alias causas esse constat. Vnde si inter narrandum obiter amplificetur, mirè orationis extendetur corpus. Quare Cicero cùm suarum se laudum minus *Lib. 5.* gravem scriptorem fore intelligeret, videret- *epistol.* que L. Luceium Q. F. insignem sui temporis *famil.* historicum, bellum civile scribendum susce- *epist. 69.* pisse, scriptâ ad eum epistolâ, omnibus petit modis, suas ut res, exemplo Græcorum, seorsum perscribat, atque in se ornando historiæ leges negligat. Posse autem inde, si à continentibus suis scriptis sejungat, & à causis, eventis, adjunctisque amplificet, quoddam corpus confici. His porro ex locis augeri rem oportere, L. Luceium admonet, dum causas, consiliaque rerum suarum, casus etiam, & eventa explicanda esse scribit. Adjuncta autem sunt tempus, testimoniaque Luceii; quem ea, quæ suo judicio laudanda putaret, ornare, quæ

*Adjun-
cta.*

contra vituperanda, reprehendere voluit. Atque huc etiam pertinent multorum in Cicero-
nem perfidia, infidiæ proditioque: quæ & pu-
tavit esse notanda. Hic nemo mirabitur, con-
silia, & actiones, quas suprà in locorum expo-
sitione adjunctorum loco complexi sumus, hîc
causas & eventa dici. Sunt namq; iis, quorum
consilia & facta sunt, adjuncta maximè. Verùm
causarum & eventorum nomen accipiunt,
cùm sumta ab adjunctis, unde omnis rerum
ducitur copia, inter sese componuntur, &
causæ effecta, & hæc vicissim illas, ostendunt.
Quare causas & eventa magnam cum adjun-
ctis cognationem habere, nemo mirabitur. In-
de namque hi licet nati loci sint, tamen & ipsi
latissimè patent. Itaque his locis, unde orna-
tur historia, si & comparationis locum adje-
cisset, non video non modò unde Historici, sed
Rhetores, Poëtæque, qui maximè solent, ma-
gis amplificarent. Hinc Cæsar, ut Brutus apud
Ciceronem disputat, quia minus rerum sua-
rum historiam vestiit, commentarios inscri-
psit, cæterisque scribendi ansam præbuit, ut
qui vellent, easdem copiosius tractarent, &
quasi calamistris quibusdam inurerent. His
ipsis ex locis lactea illa Titi Livii ubertas est
petita: unde tamen Dionysium Halicarnas-
seum, qui & ipse Romanas res perscripsit,
multo magis auxisse intelligas; ut mihi is,
quod de Demochare Brutus Ciceronianus ju-
dicat, non tam historicum, quàm rhetorem
egisse videatur. Hinc Maro noster, hinc Home-
rus ea sumferunt, quibus quæ voluerunt, non
tam dilucidè enarrasse, quàm factâ ubique
morâ omnia ob oculos posuisse videantur, hic
fussillimè, ille modo quodam usus; id quod is
faci-

facile animadvertet, qui cognitis locis & amplificandi ratione, utrumque cum judicio leget. Sed hac de re suo dicetur loco: nunc, quod volumus, usum locorum, augendique rationem in celebrandis factis diligentius, & ad cuiusque magis captum indicemus. Unum igitur factum si oratione laudandum sumamus; sit Theodosii Imperatoris, quod insignè maximè Gymnasium Bononiæ instituit; primùm ex descriptionis loco, atque aded ab adjunctis ipsum describamus: unde ingenium moresque Principis eluceant, & causæ tam honesti & utilis facti, quasi per transennam appareant. Fecit id & Titus Livius principio historiæ suæ de secundo bello Punico. ubi pluribus Annibalem depingendo, animique bona vitiaque plurima exprimendo, quicum viro Romano futura res esset, lectorem statim instruit. Secundùm hæc ab adjunctis res ipsa erit explicanda, quantis & unde sumendis fructibus, qui in professores expenderentur, hanc scholam adornârit, confirmâritque. Deinde à causis, cur hoc in loco, & tot tantaque stipendia professoribus constituerit: ut certè hinc in reliquam totam Europam, qui rectè Rempublicam administrarent, docti mitterentur. Tum ab eventis mirum in modum augeas, si, quæ intereâ loci emolumenta, aliæque nationes hac ex Academia & ceperint, & quotidie capiant, persequaris, qui, quibus in locis hinc missi, siue cognitione rerum humanarum, physicarumque, utiles Reipublicæ exstiterint: siue legum scientiâ, quid æquum & iniquum esset, edocuerint: siue denique medicinæ beneficio laborantibus opem tulerint. Postremò ex comparationis loco, quantam voles, co-

piam fumes, factum hoc aut cum aliis ipsius, aut cum aliorum imperatorum præclare factis conferendo.

E X E M P L U M, F A C T A E X
locis amplificandi, apud Ciceronem.

Interdum factum laudamus, & dilatamus, non tam ferè à causis, & (quæ has sequuntur) eventis, quàm ex adjunctorum & comparationis loco: id quod Cicero fecit, gratias Cæsari agens, ipsumque laudans quòd Marcello ignovisset. Postquam igitur exordium à tempore, ejusque, quo dixit, diei circumstantia, duxisset: clementiam sapientiamque Cæsaris ab adjunctis statim laudat, ornatque: nempe à sua, totiusque Senatus lætitiâ, factum hoc probantis, & propterea de Republica subinde melius sperantis. Adspergit & paucis obiter laudem Mercelli, quod ipsum & ex hoc loco est ductum: & eo valet, ut clarius illustriusque factum ejus reddatur, quòd præstantissimo, amplissimoque viro ignovisset. Deinde ex comparationis loco Cicero amplificat, & confert hoc Cæsaris factum cum maximis ejus bellis, rebusque gestis; quibus omnibus jure anteferri oportere, pluribus ostendit. Porro hac in comparatione orator tantam moram trahit, dum interim ab adjunctis circumstantias admiscet, ut omnia, quæ ad laudem pertineant, totaque oratio, nisi quod pauca ad finem aliò spectantia adjecit, hoc solo ex loco vestita, amplificataque deprehendantur. Quare quantum ex loco res extendi possit, cum plurimis apud Ciceronem exemplis, tum hoc, studioso perspicuum esse potest.

E X E M-

E X E M P L U M , R E S E X

*locis amplificandi, apud T. Livium hi-
storicum; breviterque easdem
explicandi.*

Hinc autem quis locorum usus, quæ lau-
dandi amplificandique ratio sit, quanquam
satis liquere putem; tamen non abs re fuerit,
& hæc ipsa in historia, classicisque auctoribus
paucis indicare. Narraturus T. Livius con-
tra Romanos res ab Annibale gestas, ut sta-
tim intelligi posset, qualis is esset, qui tantum
in discrimen Romanorum nomen adduxerit;
primùm ipsum Ducem ex descriptionis loco
depinxit his verbis: Missus Annibal in Hispa-
niam, primo statim adventu omnem exerci-
tum in se convertit. Amilcarem sibi reddi-
tum veteres milites credere, eundem vigorem
in vultu, vimque in oculis, habitum oris, li-
neamentaue intueri. Deinde brevi effecit,
ut pater in se minimum momentum ad favo-
rem conciliandum esset. Nunquam ingenium
idem ad res diversissimas, parendum, atque
imperandum, fuit: Itaque haud facilè discer-
neres, utrum Imperatori, an exercitui ca-
rior esset. Neque milites alio duce plus con-
fidere, aut audere: plurimum audaciæ ad
pericula capeßenda, plurimum consilii inter
ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus
fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris ac
frigoris patientia par; cibi potionisque desi-
derio naturali, non voluptatis, modus finitus;
vigiliarum, somnique, nec die, nec nocte dis-
criminata tempora; id, quod agendis rebus
supereffet, quieti datum. Ea neque molli
strato,

strato, neque silentio accersita. Multi sæpe militari sagulo opertum, humi jacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt. Vestitus nihil inter æquales excellens, arma atque equi conspiciebantur. Equitum, peditumque idem longè primus erat. Primus prælium inibat; ultimus conferto prælio excedebat. Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant: inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius Dei metus, nullum jusjurandum, nulla religio. Hactenus mores, ingeniumque descripsit: quæ quidem omnia ab eo, qui rem nudè explicare voluisset, omitti potuissent. Subjicit autem ex adjunctorum loco, his verbis: Cùm hac indole virtutum ac vitiorum triennio sub Asdrubale Imperatore militavit, nullâ re, quæ augenda audendaque magno futuro Duci esset, prætermisâ.

Hæc quidem, cùm illud tempus præcedant, quo belli dux declaratus est, omitti potuissent. Quæ sequuntur ex adjunctorum, seu qui inde nascuntur, causarum & eventorum loco sumuntur: cur videlicet Annibal in suscipiendo bello nihil prolatandum arbitretur, & dum Saguntinos petit, in Olcadum fines exercitum ducat. Sic ille. Cæterùm, ex quo die dux est declaratus, velut Italia ei provincia decreta, bellumque Romanum mandatum esset, nihil prolatandum ratus; ne se quoque, ut patrem Amilcarem, deinde Asdrubalem cunctantem casus aliquis opprimeret, Saguntinis inferre bellum statuit. Quibus expugnandis, quia haud dubie Romana arma movebantur, in Olcadum fines prius, ultra Iberum (ea gens in parte magis quàm in ditione Carthagi-

nen-

nenſium erat) induxit exercitum : ut non petiſſe Saguntinos ; ſed rerum ſerie, finitimis domitis gentibus, jungendoque tractus ad id bellum, videri poſſet. His demum ſubjicit eventa, geſtæque rei narrationem. Cartejam urbem opulentam, caput ejus gentis, expugnat, diripitque : quo metu percuſæ minores civitates, ſtipendio impoſito, imperium acceperunt. Victor exercitus, opulentuſque prædâ, Carthaginem novam in hyberna eſt deductus. Ibi largè partiendo prædam, præterita cum fide exſolvendo, cunctis civium ſuorum fociorumque animis in ſe firmatis, vere primo in Vacceos motum bellum. Nuda hæc ſatis narratio eſt : niſi quod obiter petitas ab adjunctis circumſtantias inferat nonnullas. quod genus ſunt : urbem eſſe Cartejam opulentam, & ſuæ gentis caput: tum exercitum opulentum prædâ deductum eſſe. Proſequitur autem narrationem temporis, cujus mentionem facit, ſervato ordine. Hermandica & Arcala, Cartejorum urbes, vi captæ: Arbacala, & virtute & multitudine oppidanorum, diu deſenſa. Ab Hermandica profugis exſulibus Olcadum priore æſtate domitæ gentes cùm ſe junxiſſent, concitant Carpentanos, adortique Annibalem reſreſſum ex Vacceis, non procul Tago flumine agmen grave prædâ turbavere. Pura hæc nudaque ſunt omnia, niſi, quod ab adjunctis eſt, oppidanorum virtute & multitudine Arbacalam diutius eſſe deſenſam: neq; procul Tago impetum in Annibalis agmen eſſe factum. Quæ ſequuntur, paullo copioſiora ſunt. Nam & Conſilia Annibalis aperit, propterea amnem trajicientis, ut in tranſitu fluminis hoſtes invadere, & cauſas ferociæ hoſtium.

hostium Carpentanorum, tum suâ multitudine, tum fugâ Annibalis minus timentium. Atque hæc Livius & à suo obiter testimonio amplificavit: dum invictam aciem dicit, si æquo certaretur campo: Sic ille Annibal prælio abstinuit, castrisque super ripam positis, cum prima quies silentiumque ab hostibus fuit, agmen vado trajecit; valloque ita producto, ut locum ad transgrediendum hostes haberent, invadere eos transeuntes statuit: equitibus præcepit, ut cum ingressos aquam viderent, adorirentur peditum agmen: in ripa elephantes quadraginta disposuit. Carpentanorum cum appendicibus Olcadum, Vacceorumque, centum millia fuere. Invieta acies, si æquo dimicaretur campo. Itaque & ingenio feroces, & multitudine freti, & quod metu discessisse credebant hostem, id morari victoriam rati, quod interesset amnis, clamore sublato passim, sine ullius imperio, quacuique proximum erat, in amnem ruunt. Hætenus consilia; causasque exposuit; quibus subjicit eventa, nempe infelicem Carpentanorum pugnam, & deditionem. Et hæc quidem ipsa satis à circumstantiis, quas explicat, illustrat his verbis: Et ex parte altera ripæ, vis ingens equitum in flumen immissa, medioque alveo haudquaquam pari certamine concursum. Quippe ubi pedes instabilis, & vix vado fidens, vel inermi equite, equo temerè acto, perverti posset; eques corpore armisque liber, equo vel per medios gurgites stabili, cominus eminusque rem gereret; pars magna flumine absumpta: quidam verticoso amne delati in hostes, ab elephantis obtriti sunt. Postremi, quibus ingressus in suam
ripam

ripam tutior fuit, ex varia trepidatione cum in unum colligerentur, priusquam ex tanto pavore reciperent animos, Annibal agmine quadrato amnem ingressus, fugam ex ripa fecit: vastatisque agris, intra paucos dies Carpentanos quoque in deditionem accepit. Hunc in modum reliqua toto corpore, alia magis, alia minus, ut quæque res postulat, his ipsis ex locis extenduntur. Rariores autem comparationes sunt locus, in hoc præsertim genere, omnino ad ornatum, amplificationemque accommodatissimus: unde poëtis, rhetoribusque copiam sequentibus, crebrior; historicis, ne ad ornandum magis, quam ad narrandum, orationem sumfisse videantur, minus familiaris. Porro Sagunti oppugnationes, excidiumque quod proximè sequitur, pluribus adjectis peristasis, copiosissimè explicantur. Verùm hæc ipsa Liviana ex locis aucta, amplificataque, nuda omni ornatu, quasi vestitu spoliata, ob oculos ponamus: unde quid inter jejunam, necessariamque narrationem & copiosam locupletemque intersit, cognosci potest. Missus Annibal in Hispaniam, postquam mortuo Asdrubale dux belli est declaratus, Saguntinos bello petit. Quod dum facit, in Olcadum fines exercitum ducit. Carteiam urbem expugnat, diripitque. Minoribus deinde civitatibus metu subactis, exercitum Carthaginem novam in hyberna deducit. Hic largè prædam partiendo, præteritaque cum fide exsolvendo, cunctis civium suorum, sociorumque animis in se firmatis, vere primo in Vacceos motum bellum; Hermandica & Arbacala Carteiorum urbes vi captæ. Ab Hermandica autem profugi, ex-

fusi.

fulibus Olcadum, cum se junxissent, concitant Carpentanos, adortique Annibalem regressum ex Vacceis, non procul Tago flumine agmen turbavere. Annibal autem trajecto amne, temere insequentes hostes ad centum millia, partim equitatu in flumine oppressit, partim in fugam convertit: vastatisque agris & Carpentanos paucos intra dies in deditio- nem accepit. Brevis hæc, nudaque narratio est, quam ut vir ille eloquentissimus ex locis locupletarit, jam visum est.

DE VITUPERATIONE.

Quæ ψόγῃ Græcè.

C A P V T. IX.

Vituperatio est sermo exponens mala, quæ alicui insunt. Differt autem à loco communi vituperatio, quòd locus communis poenas exposcit; vituperatio verò solùm habet velut nudum convicium.

Dividitur autem in eadem capita, quibus Laus. Possuntque vituperari eadem omnia, quæ & laudari:

Personæ,

Res,

Tempora,

Loci,

Bruta animalia,

Plantæ.

Vituperamus verò & communiter, & singularim. Vbi verò proœmion feceris, adjunges genus, quod divides eadem, quæ in laude, ratione. Deinde educationem, & res gestas, & Epilogum ita facies, quemadmodum in laude.

VITU-

VITUPERATIO PHILIPPI.

Neque virtutum merita laude frustrari re- Exor-
 Etum est, neque itidem sine reprehensione dede- dium.
 cora relinqui: quoniam si non ita fiat, id quod
 precipuum est, amborum præmium utrique au-
 fertur: laudandis quidem gloria rectè factorum;
 vituperandis verò scelerum turpitudine. Omnes
 autem malè audire æquum est, qui malos sese
 præbuerunt: tanto magis verò omnibus Philip-
 pum, quanto omnes improbos longè omni scelere
 superavit.

Natus est ex ea gente, quæ pessima est omnium A gene-
 Barbarorum, & quæ non certis consistere sedi- re, vel
 bus potuerit, propter ignaviam; sed coacta sit, natione.
 locum è loco permutans, variis erroribus jacta-
 ri. Argivi enim primùm ipsos finibus exturba-
 verunt: hinc diu vagi, ad eam tandem, quam
 nunc incolunt, regionem perlati sunt. Duplici
 itaque infelicitate implexi, & quòd melioribus
 coacti sunt cedere, & quòd in imbecilliores vio-
 lenti injustique fuerunt, nunquam tutò habitare,
 aut vacui metu agere potuerunt.

Et cum ex gente ignominiosa oriundus sit, ta- A pa-
 men ex civitate magis etiam infami natus est. Ut tria.
 enim abjectissimi Barbarorū censentur Macedones: A ma-
 ita Macedonum, ejusque terræ velut quædam sen- joribus.
 tina, est Pella, ut in qua civitate ne frugi qui- Philip-
 dem servorum ullus sit proventus. pus hic

Hac ergò progenitus patriâ, majores habuit sextus
 patriâ ipsâ longè magis pudendos. Philippus fuit Ma-
 enim inter majores ipsius fuit; cui, quo minus cedonum
 ejus terræ regnum obtingeret, obstitit generis in- Rex:
 dignitas, atque dedecus. Huic successit pater Huic
 Amyntas, qui regnum alienis opibus tenuit: autem
 pul- non im-

mediate pulsum enim , in regnum Athenienses redu-
succesit xerunt.

Amyn- Tali igitur ortus patriâ , tales sortitus gene-
tas , sed ris autores , apud Thebanos moratus , primum
Europus: obses fuit : nec , quamvis mediâ in Graciâ ver-
Europo saretur , mores convictu mutans , ad meliora de-
Alcetas, flexit ; sed barbaricam semper impotentiam inter
Alceta Gracam retinuit institutionem : Cumque sit o-
Amyn- mne humanum genus in Gracos atque barbaros
tas. divisum ; ipse velut ex utrisque commixtus , si-
Ab edu- milem improbitatem in dissimilibus gentibus ex-
catione.ercebat.

Genus Orsus ergo primus à cognata gente , ipsam in
omne servitutem redegit ; velut à perfidia rerum sua-
humanis rum initia auspiciatus. Inde & finitimos aggres-
in Græ- sus populos perdomuit : captisque deinde Pæonibus,
cos & Illyricos est adeptus. Triballorum quoque gentem
Barba- invadens , & , quidquid præterea in proximo
ros divi- erat terrarum , omnia velut uno impetu devicit.
sum. Et corpora quidem barbarorum pugnando cepit ,
A rebus mentes autem cum corporibus nequivit capere ,
perfidè nec eorum animos pacis artibus sibi conciliare.
gestis. Quamobrem subinde deficiebant , & quanquam
victoris crudelitatem horrebant , tamen rebellio-
nem per omnes penè dixerim noctes somniabant :
ut qui opere foris servirent , intus cogitatione essent
libri . Subactis ergo finitimis Barbaris , ad Græ-
cos castra movit ; atque adeò antequam ipsam
Graciam invaderet , civitates , quæ in Thracia
Gracæ ditionis erant , evertit , cepitque Am-
phipolin , Pydnam subegit , istisque Potidæam
adjunxit . neque Pheras extra Pegasas . neque
Magnesiam extra Pheras omisit : sed cunctæ ur-
bes Thessalorum capiebantur , & velut generis
mercedem servitutem ferebant.

A mor- Dignum sanè fuerit , exitum quoque ipsius
tis genere. recen-

recensere : postea enim quam pleraque , quæ invasit , oppresserat , subjeceratque contra fœdera eos , qui fuerant fœderibus devincti , offensi violatis fœderum sacris Dei , convenientem perfidia suæ finem dederunt. Neque enim in prælio pugnans cecidit , quo fortissimum aliquem mortis suæ testem reliquisset , sed in medio turpium voluptatum gurgite suffocatus , se dignum sepulcrum in earum fœditate invenit. Videlicet ut quemadmodum ejus vita ; sic & mors intemperantia fœdum exemplum posteris esset.

Quis autem est , qui Echetur illi putet posse a com- conferri ? Echetus enim præcis extremis ali- paratio- quibus corporis membris , reliquum saltem cor- ne. pus relinquebat : at Philippus totos cum corporibus ipsis homines perimebat : quantoque sævius est totum deleri hominem , quam partem aliquam auferri ; tanto perniciosior est Echeto Philippus.

Cessare autem à sceleribus suis Philippus nesciebat , cum mihi victo magnitudine flagitiorum ejus necesse sit , ut plura de ipsis facere verba desinam.

SCHOLIA.

Omnia quæ laudantur , contrariâ vituperari possunt ratione. Ab Aphthonio causa Peroratio. exercitationis reprehenditur Alexandri pater , Amyntæ filius , Philippus , qui tamen vel dictorum urbanitate , vel (ut relatum est suprâ) dexteritate ingenii superabat seculi sui Reges omnes. Vide Erasmus 4. Apophthegmatum . Quemadmodum autem laudari ; ita vituperari possunt Personæ , ut Therfites : Res , ut ebrietas : Tempora , ut hyems : Loca ,
ut

ut Euxinus : Nota , apud Plutarchum in Eumene : Bruta animalia , ut crocodilus : Plantæ , ut crambe.

Claritas *Adjungens, &c.* In genere nationis , parentum circumstantiæ , majorum atque parentum circumstantiæ sunt excutiendæ . Quæ omnia si clara contigere , ostendendum est , illa vitiorum circa vi- omni genere contaminasse , quem vituperandum suscepis.

invisos *Educationem, &c.* Quod si is , quem vituperare constitueris , claris natalibus , & egregiis animi , corporis , atque fortunæ dotibus conspicuus præfulserit ; dices , à majoribus illum degenerasse : Animi dotibus ad dolos & fraudes ; Bonis corporis ad libidinem , cædes , rapinas ; Divitiis ad multorum perniciem , & publicas seditiones fovendas , abusum.

Quint. *Frustrari, &c.* *Frustrum* activum : & *frustror* commune verbum legitur . Est autem sensus : qui crimina non accusant , ii non minus peccant , quàm qui virtutes non laudant : non enim decet virtutem sine laude ; nec malitiam fine vituperatione atque reprehensione relinqui.

Ac nota- vimus *Æquum, malè audire, &c.* Ut sementem (juxta proverbium) quis fecerit , ita metet . Et qui , quæ vult , dicit aut facit , quæ non vult , audiet : bene dictis aut factis qui certat , audiet bene.

suprà ex *Pessima barbarorum, &c.* Hujus gentis barbariem Stratonius Musicus Atheniensis nota resolutus fuit , qui ad discipulum stupidum solebat exasperatus dicere , *Eis Μακεδονίαν* , pro *Eis παραδείαν* . quo dicto proverbiali precamur exitium . Meminit Erasmus 6. Apophtheg. Macedoniæ autem descriptionem habet

bet Pomponius Mela lib. 2. cap. 3. Livius, lib. 2. belli Macedonici.

Ad historiæ verò præsentis cognitionem pertinent ea, quæ Justinus habet lib. 8. & 9. Thucydides belli Peloponnesiaci libro 2. Plutarchus in vita Alexandri. Paulus Orosius, lib. 3. cap. 12. ad 15.

Argivi, &c. Argos & Lacedæmon duæ *Argos.* clarissimæ urbes, Græciæ quondam lumina fuerant; ut ait Livius lib. 4. belli Macedonici. Ab Argos *Argivi* & *Argolici*: inde Macedonum Reges oriundos fuisse, Livius testatur.

Duplici, &c. In duplex, inquit, malum inciderunt, & quòd Argivis fortioribus cedere, & jam exsules ad inopiam redacti, aliis imbecillioribus vim inferre coacti fuerunt: quorum illud ignaviæ, hoc rapacitatis atque impietatis evidens fuit argumentum.

Pella, &c. Urbs est Macedoniæ, quam aut *Pella.* tore Pomponio Mela fecerunt maximè illustrem Philippus Græciæ domitor: Alexander etiam Asiæ. Hinc Pellæus Alexander dictus. Juvenalis Satyra 10.

*Vnus Pelleo juveni non sufficit orbis,
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis, parvâque Seri-*
pho.

Inter Cæ-

Philippus, &c. Philippus, inquit, qui *ranum*, Alexandri pater erat, avum habuit ejusdem *vel, se* nominis, hominem ignobilem. sed in Græco *cundum* *αἰγιον* est, hoc est, proavus. Ex Justino *alios*, igitur Philippi genealogiam ita colliges. *Cranai,*

Cœranus in Æmathia urbem Edyffam, op- *primum* pidanis non sentientibus, per imbres & ne- *Macedo-* bulas caprarum greges secutus, occupavit. *num Re-*
M *Cæ-gem, &*

Perdic- Cœrano successit Perdiccas : huic Ægeus;
cam re- qui successorem filium reliquit Philippum
gnavit hujus proavum : Philippus autem parvulum
Cœnus reliquit Europum patrem Amyntæ. Amyntas
& Thy- Philippum genuit , Alexandri patrem.
rimas : *Apud Thebanos obses, &c.* Obsides ob fi-
quartus dem servandam dabantur obsidionis tem-
fuit Per- pore. Thebis autem obses fuit Philippus.
diccas. Orosius , lib. 3. cap. 12. Justinus, lib. 6. Phi-
 lippus, inquit, obses triennio Thebis habitus,
 Epaminondæ, & Pelopidarum virtutibus eru-
 ditus. Aphthonius ait, *παρ' Ἀθηναίοις ὀμήρδης*,
 id est, apud Athenienses obses fuit . ut intel-
 ligas, à patre Atheniensibus obsidem datum.

Pæonibus, &c. Sunt enim Macedonibus
 finitimi : Macedonia enim à Macedone Osi-
 ridis filio dicta , Pæoniam habet à Septen-
 trione , Illyriam ab Occidente , Thraciam ab
 Oriente , Thessaliam à Meridie . Fuit olim
 centum quinquaginta populorum , ac duobus
 inclyta Regibus , Philippo scilicet , & Ale-
 xandro. Vide Plinium , lib. 4.

Illyris. *Illyricos, &c.* Illyrici sunt in finitimi maris
 Adriatici : occupat enim Adriatici latus
 Illyris, ut ait Pomponius Mela , lib. 1. cap.
 3. Philippo autem primum certamen fuit cum
 Atheniensibus . quibus per insidias victis , in
 Illyrios bellum transtulit, multa millia homi-
 num occidit , urbemque nobilissimam La-
 ryssæam cepit , ut ait Justinus libro 10. Dio-
 dorus, lib. 3. de rebus Alexandri , ait : Philip-
 pus, anno secundo regni sui habita concione ,
 & militibus animatis, in Illyrici fines cum de-
 cem millibus peditum , & sexcentis equiti-
 bus intravit.

Triballi. *Triballorum, &c.* Illyricorum id genus
 est:

est : ut ait Livius, lib. 7. belli Punici. qui scribit ; Philippum , cum urgeri suos videret, in cohortem Romanam incurrisse , atque ibi equum pilo trajectum in caput Regem effudisse. Plin. lib. 4. cap 10. Triballos in finibus Macedoniæ collocat.

Ad Græcos, &c. Nulla fuit apud Philippum turpis ratio vincendi ; securis omnibus Thermopylas occupârat. Vide Justinum, lib. 8. & 9. Græciam totam propè consiliis præventam viribus domuit. Orosius, lib. 3. cap. 12.

Thracia, &c. Antè *Sithonia* fuit dicta. Vide *Thracia*. Gellium, lib. 15. cap. 7. De qua Plinius, lib. 4. cap. 11. Appellata fuit ab asperitate , vel, secundum Tortellium, à feritate. *Θεραυ*, ferum & temerarium. *τεραχὺ*, asperum.

Amphipolim, &c. Inter Neston , & Stry- *Amphi-*
mona , fuerunt Apollonia , & Amphipolis; *polis.*
ut ait Pomponius Mela lib. 7. cap. 2. Nestos autem & Strymon fluvii sunt in Thracia. De Amphipolitanis Diodorus Siculus, lib. 3.

Pydnam, &c. Ab Amphipoli subito Pydnam occupavit, & Olynthiis ad obtinendam Potidæam tulit auxilia ; ut ait Diodorus Siculus.

Potidæam, &c. Pomponius Mela , lib. 2. cap. 2. Pallene, inquit , soli tam patentis , ut quinque urbium sedes sit atque ager, tota in altum abiit , angusta satis unde incepit : ibi est Potidæa. Ejus meminit Plutarchus in Alexandro.

Pheras, &c. Pheræ civitas in Theffalia. *Pheræ.*
Plinius lib. 4. cap. 8. Hinc Pheræus. Ovidius in Epistolis:

*Ipse repertor Opis vaccas pavisse Pheræas
Fertur , & à nostro saucius igne fuit.*

Pagasa.

Extra Pagasas, &c. Mofellanus ita reddidit hunc locum: Victoria cumulare adproperans non quievit, donec Pheræ, Pagasæ Magnesiæque, imo Theſſaliæ civitates omnes, barbaræ ſervitutis jugum acciperent, & generis ipſius veluti notam portare ſuſtinerent. Pagasam autem Plinius libro 4. oppidum Theſſaliæ tradit. Meminit ejus Pomponius Mela, libro 2. cap. 3.

Magnesia,

Magnesiā, &c. Μαγνησίαν, Magnesiā, Græciæ regionem annexam Theſſaliæ, Plinius tradit lib. 4. cap. 8. Argo Magnetida, hoc est, Theſſalicam, appellat Ovidius, in Epistolis.

* Celebrabantur enim nuptiæ.

*Philippo succensebat**Pausanias,**quod is**stuprum**ſibi illa-**tū vin-**dicare**negle-**xiſſet.**Echetus.*

Fæderibus devincti, &c. Cùm Philippus ſe excluſum ab ingreſſu Græciæ, præſtructis Thermopylis, vidiffet, paratum in hoſtes bellum vertit in focios. Nam civitates, quarum antè dux fuit, ſibi gratulantes & excipientes, hoſtiliter invaſit, crudeliterque omnia diripuit, liberos conjugesque ſub corona vendidit. Oroſius, lib. 3. cap. 12.

Voluptatum gurgites, &c. Etenim deſtinato lætitiis die * fuit interfectus in theatro per Pauſaniam, cum regnaſſet annos quatuor ſupra triginta. Diodorus viginti quatuor annos duntaxat regnaſſe Philippum ſcribit. De eo hæc Oroſius, lib. 3. cap. 14. Cùm ad ludos magnificè apparatus inter duos Alexandros, filium atque generum contenderet, à Pauſania nobili Macedonum adolescente, in anguſtiis ſine cuſtodibus circumventus, occiſus eſt. Mortis ejus meminit Valerius, lib. 1. cap. ult. de miraculis.

Echetum, &c. Echetus Epirotarum Tyrannus, qui regionem hominibus ingreſſis, nares,

nares, aures atque pudenda rescindere solebat, & objicere canibus. Unde Antinous Odyss. decima octava, apud Homerum ait ad Irum: Si te vicerit mendicus, mittam te ad Echetum, ut tibi nares & pudenda præcidat, & canibus objiciat.

VITUPERATIONIS PHALARIDIS exemplum.

Ut virtute præditos gloria; sic vitiis contaminatos perpetua comitatur ignominia, quâ dignissimus Phalaris; cujus crudelitas, antequam nasceretur, matris somnio comprobata est. Vide Ciceronem, primo de Divinatione libro.

Cujus parentes turpissimos, ut indignos, æternâ famâ, sed tenebris Cimmeriis, ob-
*Amari-
joribus.*

Nactus præclaram Agrigentum patriam: quam ut Empedocles eximiis animi dotibus
*Apa-
tria.*

Phalaridis imperium tam fuit truculentum, ut proverbio locum fecerit. Qui tauro inclusos æneo reos torrebat, & igne subjecto cruciabat. Meminit Plinius, lib. 39. cap. 8. Ovidius in Tristibus. Valerius, lib. 9. cap. 7. *Arcebus
gestis.*

Factis igitur digna morte succubuit. Nam in eum impetum faciens Agrigentinarum multitudo occidit, & tyrannum lapidibus obruit. Vide Ciceronem Officiorum 2. Valerium, lib. 3. cap. 3. *Amor-
te.*

Crudelis quidem Procrustes, sed longè crudelior
*A com-
paratio-
de-na.*

*In par-
ricidas
hoc est
inventū
suppli-
cium.*

*Epilo-
gus.*

delior Phalaris . Ille solebat in Attica regione nonnullos hospites interimere , post (ut Plutarchus refert) à Theseo interfectus . Hic autem eò crudelitatis processit , ut ejus supplicio non debeat una parari simia , nec serpens unus , nec culeus unus .

Finem dicendi faciam , perpendens , meam dicendi facultatem imparem esse tot crimini- bus illius recensendis , nedum oratione con- digna vituperandis .

A L I U D E X E M P L U M , *vituperationis Paridis.*

Cum nullam hominibus immortales Dii capitaliorem pestem dederint , quàm volupta- tem , bono jure vituperandi sunt , qui , postha- bitis omnibus virtutibus , veluti pecudes , illam malorum omnium escam sunt amplexi . Quo- rum in numero Paris ,

———— *Epicuri de grege porcus .*

*Ana-
tione.*

Natus in Phrygia . quæ neminem frugis produxit , sed quos tympana & buxus juvit , non classica ; ut ait Virgilius in nono . Hinc barbaris , servilibus , ac stupendis ingeniis horrentes prodierunt homines , ut proverbii locum fecerint : *Phryx plagis emendatur . Et , Serò sapiunt Phryges .*

*Apa-
ria.*

Patriam fortitus Trojam , quam , cùm illu- strare virtutibus deberet , omnique beneficio- rum genere beatam reddere , funditus per- didit .

*A ma-
joribus.*

Nulla refulsit in eo majorum claritas , & , si qua fuit , eam turpissimis facinoribus con- spurcavit , ac tenebris , ut aiunt , Cimmeriis involvit . Avus fuit Laomedon insignis per- fidiâ .

fidiâ. Qui pactam pro constructis Trojæ mœnibus mercedem negavit Apollini atque Neptuno, violavitque sacram jusjurandi religionem, quæ semper ab aliis inviolatè sanctissimèque habita est. Vide Gellium, lib. 7. cap. 18.

Patrem habuit, qui servitutem perpetuam *A pa-* ferviisset, si non pretio fuisset redemptus. Ete- *renti-* nim puer ab Hercule captus, cum Hefione *bus.* forore, pecunia solus redimi potuit. unde *Priamus* dictus, qui prius appellabatur Podarces. Porro si qua fortasse fuerunt in eo virtutis ornamenta, Paris tamen ab iis deflexit ad omnem libidinis turpitudinem.

Cùm in utero mater Hecuba gestaret Pa- *Ab iis,* ridem, somniavit, se facem parituram, quæ *qua na-* totam incendio Trojam esset absumtura. Nec *tivitatē* vanum fuit somnium. Unde fortunatiores *præcesse-* floruissent Trojani, si responsis Aruspicum, *runt.* & oraculis numinum obtemperantes, pesti- *Memi-* ferum partum è medio sustulissent. *nit Qu.*

Quem mater occidere debebat, Idæis pa- *l. 3. c. 7.* storibus educandum tradidit, ubi ferinam *ex Hom.* inter pecudes & lustra ferarum barbariem *l. 6. Iliad.* imbibit, turpissimoque libidinis crimine ani- *Ab edu-* mum coinquinavit, usus infami turpis Oeno- *catione.* nis consortio. *A vitæ*

Cùm duæ sint viæ, altera virtutis asperior, *institu-* altera vitiorum planior, & amœnior; non *tione.* illam, ut Scipio Aphricanus, apud Sil. Itali- *Vt etiam* cum lib. 15. sed hanc, quam stulti solent, in- *Hercu-* gressus, consequutus est digna meritis præ- *les apud* mia, nimirum Iliada malorum. *Prodi-*

Studia virtutis averfatus, neminem audivit *cum:* recta monentem: unde salutarē Palladis exhor- *de quo* tationem respuit, amplexus illecebras pestiferas *Xen. 2.* Veneris; quæ blando quidem, sed pernicioso *Mem. &* leno. *Cicer.*

Offic. 1. lenocinio permulsum rapuit ad crudelia fatorum discrimina. Vide Plutarchum, in Homeri *plinis.* vita.

Alludit ad vulgatum Paridis iudiciū. Egrediā formā conspicuus enituit: atqui juxta Socratis præceptum, inspecto sæpius speculo non cavit, ne quid illā committeret indignum. Vide Erasmus 3. Apophthegm. Accessit tantum robur, atque laterum firmitas, ut in agonali certamine vicerit Hectorem; sed omnia, luxu, atque voluptatibus exhausta defluerunt. Hinc non immerito reprehensus ab Hectore apud Homerum *Iliad. 2.*

A fortuna bonis. Quas opes habuerat, in turpissimos amoris foedioris abusus profudit; & quibus patriam debebat juyare, iis perniciem adduxit.

A rebus gestis. A Priamo receptus in regnum non virtute regiā dignum aliquid meditatus fuit, sed deterrimæ libidinis impulsu navigavit Spartam; ubi hospitis Menelai in Cretam abeuntis, uxorem illecebris expugnatam abduxit, & in patriam ipsissimam malorum lernam invexit.

A genere mortis; hoc est, cruore moriens ad- Condigno, quod flagitiis meruerat, supplicio affectus mortem obiit; qualem Tyrannicæ scilicet non siccam.

ANNIBALIS VITUPERATIO.

sperfus est. In Republica libera magnam sæpenumero commoditatem afferunt conviciatores. Solent enim efficere, ut ex vitiosorum hominum reprehensione purior vita cum oratione, tum moribus exorietur. Unde Philippus, ille Macedonum Rex, calumniatoribus suis plurimam se dicebat habere gratiam, quod suis conviciis efficerent, ut ipse melior evaderet:

Exordium.

dum

dum conor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacii convincere. Et Annibal ipse, aut ejus similes homines improbi, non ex-candescunt, imò gratiam habebunt, quòd justa vituperandi libertas meliorem afferat vivendi rationem.

Natus est ex ea gente, quæ factio Barchina dicebatur, à Barch, Didonis focio, qui natale solum in arida Libya tenuit, ita obscurum, infœcundum, barbaricisque hostibus refertum, ut id relinquere, & in Africam transmig-rare, compulsus fuerit, vel rerum inopia coactus, vel hostium metu perculsus. Jam in Africa talis contigit populus, cujus propter insignem perfidiam suspecta fides proverbio locum fecit.

Oriundus itaque ex horrido, & tam infau- sto loco, patriam fortitus est Carthaginem. Cujus cives odiis semper atque vitiis prope majoribus certarunt, quàm viribus aut virtu- tibus. Unde per ignaviam & rerum omnium imperitiam amiserunt Siciliam atque Sardi- niam, provincias omnium florentissimas.

In majorum ejus numero, quem laudan- dum magis existimarunt, Asdrubal erat: is scilicet, quo nemo fuerat crudelior: cujus efferrata sævitia dolo & insidiis Xanthippi Mar- cum Attilium Regulum spiritus religiosissimi virum cepit, & miseris modis excruciatum interfecit.

Quod vel solum immane facinus Dii vi- dere non queunt, servum immiserunt, qui de viro deterrimo pœnas sumeret, & divinum factum quasi miraculo comprobaret. Hic enim quòd dominum suum occidisset, Ty- rannum subito aggressus, interemit: cumque

*A gene-
re.*

*A pa-
tria.*

*A majo-
ribus.*

*Regulus
captus
est anno*

*ab urbe
condita
496. au-
tore Po-
lybio.*

comprehensus omni modo cruciaretur, lætiti-
tiam tamen, quam ex vindicta ceperat, in
ore constantissimè retinuit: eoque fuit habitu-
oris, ut superante lætitiâ dolores, ridentis
etiam speciem præbuerit. Valerius lib. 3.
cap. 3. Livius in præfatione bellorum Puni-
corum.

*A pa-
rentibus.*

Patrem habuit Amilcarem, Tyrannum pe-
stilentissimum. qui ut sui similem, hoc est, na-
tivæ crudelitatis hæredem filium relinqueret,
undecim annos natum, aris admovit, ut
odium in Romanos perenne juraret. & hic
maturè patris vestigia secutus, odii magni-
tudinem ostendere cupiens, inflixit in terram
pedem, suscitavitque pulverem, dicens: Tum
belli finis erit, cum alterutra pars in habi-
tum pulveris redacta fuerit. Vide Valerium
lib. 9. cap. 3.

*Ab iis,
quæ na-
tivita-
tem se-
cuta.*

Patris igitur vestigia subsecuturus, certæ
prædictionis somnium vidit, votisque suis
convenientem imaginem hausit. Existimavit
enim, missum sibi à Jove mortali specie excel-
siorem juvenem, invadendæ Italiæ Ducem.
cujus monitu primo vestigia nullam in par-
tem secutis oculis, mox humani ingenii pronâ
voluntate vetita scrutandi pone respiciens,
animadvertit, immensæ magnitudinis serpen-
tem cum ingenti arborum ac virgultorum
strage ferri concitato impetu, omne, quid-
quid obvium fuerat, proterentem: postque
eam magno cum cœli fragore erumpentes
nimbos, lucemque caliginosis involutam
tenebris: attonitus deinde, quidnam esset
monstri, & quid portenderet, interrogavit.
Hic dux; Italiæ, inquit, vastitatem vides, ut
ait Valerius lib. 1. cap. 5. Eadem Livius habet
primo

primo belli Punici 2. Silius lib. 3. Cicero de Divinatione lib. 1.

In prætorio patris educatus fuit, ubi nihil *Ab edu-*
præter mera tyrannidis exempla vidit. Eum *catione.*
Asdrubal, vix dum puberem, ad se accersivit,
ut militiæ assuesceret, inque paternas opes
succederet: sed optimus vir Hanno, factionis
alterius princeps, animadvertens pessimam
adolescentis indolem, ipsum domi tenendum
sub legibus, sub magistratibus docendum, vi-
vere æquo jure cum cæteris censebat: ne quan-
doque parvus hic ignis incendium ingens ex-
fuscitaret. At pauci ac ferme optimus quis-
que Hannoni assentiebantur: sed (ut plerun-
que fit) major pars meliorem vicit, ut ait Li-
vius. Prudenter autem Hanno: nam Anni-
bal ferus, immanisque natura, adjunxit à
pueritia prima disciplinam, qua non jura,
non leges, non civiles consuetudines, sed
bella cædesque & hostiles prodiones tra-
ctare didicerat. Itaque crudelissimus evasit
dux, & in fallendis hominibus callidissimus.
Nam ad decipiendum hostem semper in-
tentus, quos aperto Marte superare non
poterat, dolis aggrediebatur: ut refert Plu-
tarchus.

Optimos quidem præceptores consecutus *Ab in-*
erat, sed omnes naso adunco suspendens per *stitutio-*
arrogantiam, in bonis disciplinis nihil pro- *ne.*
movit. etenim oratorem atque philosophum
eloquentissimum Peripateticum Phormionem
audivit Ephesi, de Imperatoris officio, & de
omni re militari copiosissimè differentem:
pauloque post rogatus, quidnam de illo Phi-
losopho judicaret, respondit; multos se deli-
ros vidisse senes, sed qui magis quàm Phor-

mio deliraret, vidisse neminem. Cujus rei meminuit Cicero, de Orat. lib. 2.

*A legū
contem-
ptu.*

Legum justitiam nihil curavit, fœdera rupit, Legatos P. Valerium Flaccum, & Q. Fabium Pamphilum, à fociis & pro fociis missos, contra jus gentium non audivit; nec in castra admisit. Et quas in leges patrias delinquendo pœnas meruerat, eas astutiâ mirè solitus avertere. Sic à Duillio consule navali prælio victus, timensque classis amissæ (capitale enim Carthaginiensibus ex publico legum decreto fuit, si quis ducum injussu populi pugnasset infelicitè) pœnas dare, ex illa infelici pugna priusquàm cladis nuncius domum perveniret, quendam ex amicis compositum & instructum Carthaginem misit. Qui postquam civitatis ejus curiam intravit: consulit inquit vos Annibal, cùm dux Romanorum magnas secum maritimas trahens copias advenerit, an cum eo configere debeat: acclamavit universus Senatus, non esse dubium quin oporteret. Tum ille: Confluxit (inquit) & superatus est. Ita liberum his non reliquit id factum damnare, quod ipsi fieri debuisse judicaverant; ut ait Valerius, lib. 7. cap. 3.

*A rebus
gestis.*

Rupto, quod primo bello Punico fuit ietum, federe, totius Italiæ agros ferro & igne vastavit: quod scelus ut pro suâ libidine patraret, occasionem quæsit, nec quæsitâ defuit. Erant in Hispania Saguntini, quasi medii inter Romanorum & Carthaginiensium fines, jure fœderis in libertate relictî. Hi postea totos se Romanis addixerant, in itaque societate Romani imperii fidiissimi cultores habebantur. Quare Annibal constituit animo, nihil opportunius fieri posse ad eliciendam

Roma-

Romanorum iram, ac incendium, quod sibi optatissimum erat, concitandum, quàm Saguntinos armis belloque laceßere. Sed priusquam socios populi Romani apertè adoriretur, statuit in Olcadas, aliosque trans Iberum populos, exercitum ducere, ac eis ad dediti-
nem compulsis, aliquam Saguntinis nocendi causam reperire, quàm non tam meditato consilio à se illatum, quàm à Saguntinis contractum bellum videri posset. Primùm igitur Olcadum gente ad dediti-
onem compulsâ, Vacceos deinde aggreditur, agros deinde populatur, oppidaque multa expugnat: ut ait Plutarchus.

Annibalis majore ex parte virtus sævitia *Ab ani-*
constat: argumento fuerunt multa, cùm *mi doti-*
primis illud quod in flumine Gilo corporibus *bus.*
Romanis ponte factò exercitum traduxit, ut æquè terrestrium scelestum Carthaginensium copiarum egressum Terra, quàm maritimarum Neptunus experiretur. Idem captivos oneribus, & itinere fessos, primâ parte pedum succisa relinquebat. Quos vero in castra perduxerat, paria fratrum & propinquo-
rum jungens, ferro decernere coge-
bat, neque antè sanguine explebatur, quàm ad unum victorem omnes redegisset. Justo ergo illum odio, verumtamen tardo supplicio senatus, Persiæ regis factum supplicem, ad voluntariam mortem compulit, ut ait Valerius, lib. 9. cap. 2. Nonnullis quidem virtutibus Annibal præditus erat: sed eas ingentia vitia æquabant, inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus Dei metus, nullum jusjurandum, nulla religio, ut Livius scribit.

*A cor-
poris do-
tibus.*

Nulla quidem labore aut corpus Annibalis ab initio fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris & frigoris patientia par, cibi potusque desiderio naturali, non voluptate, modus finitus; vigiliarum somnique nec die nec nocte discriminata tempora; id quod gerendis rebus superesset, quieti dabatur: ea neque molli strato, neque silentio accersita, sed tantum id corporis bonum luxuria fregit, maxime Campana, perquam utilis imperio Romano. Inviatum enim armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi attribuit. illa vigilantissimum ducem, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundantissimo vino, unguentorum fragrantia, Veneris usu lasciviores ad somnum ac delicias evocavit: at tum demum fracta & contusa Punica feritas est, cum Seplasia ei, & Albana castra esse coeperunt. Quid ergo his vitiis foedius? quibus virtus atteritur, victoriae languescunt, sopita gloria in infamiam convertitur, animique pariter & corporis vires expugnantur, adeo ut nescias, ab hostibusne, an ab illis capi perniciosius habendum sit, ut ait Valerius Maximus, lib. 9. cap. 1.

*A for-
tuna bo-
nis.*

Opes, quas apud milites plebemque plusquam modicas habebat, assiduis rapinis auxit; quibus hominum animos sollicitavit, & corrupit, ut largitionibus sibi favorem aucuparetur, viamque ad dominationem praestrueret. Libido eum maxima invaserat Reipublicae capiundae, sibi regnum parandi.

*Ab iis,
qua su-
premiu*

Ingratos Carthaginienses appellat Valerius Maximus, quod in animum induxerint e conspectu suo submovere Annibalem, qui pro eorum

eorum victoria tot Imperatores, totque exercitus Romanos trucidaverat. Sed illi iudicio meo prudentes, iustis rationibus adducti, nocentissimam bestiam relegarunt, interturbantorem publicæ pacis, totque cladium auctorem truculentissimum.

Ejectus igitur in exilium, ad Antiochum Regem Syriæ confugit. quo victo, ad Prusiam Bithyniæ Regem concessit. unde Romam legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, veneno absumtus est. ita morte non gloriosâ succubuit, vitam infecutâ turpissimam.

Pestilens & crudelis C. Flaminius erat, qui miserabilis illius ad Thrasymenum pugnae causa fuit; Sed longè pestilentior, atque crudelior Annibal. illum semel Rempublicam affligere stultitia coëgit; hunc autem furor ad maximas clades sæpenumero pertraxit.

Plura dicere supersedeo: ineptus enim haberi possem, si crimina Annibalis omnia, quæ nullum nocendi finem habuerunt, studerem exiguâ, quam habet oratio mea, facultate complecti.

DE COMPARATIONE,

quæ σύγκρισις Græcè

dicitur.

C A P U T. X.

Comparatio est oratio ex collatione aliquid disquirens: quo id, quod comparatur, in majus extollat, aut ostendat æquale.

Comparantur autem vel bona bonis, vel bona malis;

malis, vel mala malis, vel parva majoribus conferuntur. Prorsusque comparatio duplicem habet vel laudem, vel vituperationem, vel alterutrum ex laude, vituperationeque compositum. Omnis autem comparationis locus admodum difficilis est, praesertim si parva majoribus conferas.

Comparari verò omnia possunt, quae laudari, quaeque vituperari.

Persona,

Res,

Tempora,

Loci,

Irrationalia animalia,

Plantae.

Non oportet autem comparantem totas res totis conferre; id enim supinum, inefficax, & nequaquam est pugnax: sed capiti caput conferendum; hoc enim vehemens, atque dividere totas, laudis est, non comparationis. Comparatio autem in hoc non est posita, quando totum hoc praexercitamentum comparatio vocatur: ut,

COMPARATIO ACHILLIS

& Hectoris.

Proæ-
mium.

Volenti mihi virtutem conferre virtuti, cum Achille haud immerito componendus fuerit Hector. Sunt quidem ipsae per se virtutes nimirum abunde honestae; comparatae tamen, admirabiliores videntur.

A loco.

Patriam ergo nati sunt non eadem, laudatam tamen uterque. Ille enim in Phthia; unde Graciae ipsius primum prodiit cognomentum: hic verò Trojae, cujus conditores Deorum quoque primi fuerunt. Quod si pari natum esse loco affert aliquid ad lau-

laudem, nihil quidem hac in parte Achilli posthabendus est Hector.

Nati autem uterque præclarâ patriâ, parem A pa-
quoque generis habuerunt dignitatem: uterque rentibus.
enim ad Iovem originem suam initiumque generis
sui refert. Pelei enim filius Achilles fuit; Æaci
verò Peleus, & Æacus Iovis. Sic quoque Hector
Priami; Priamus autem Laomedontis, & Dar-
dani Laomedon filius. Dardanus quoque Iove
prognatus est.

Progenitore autem Iove nati uterque, reli- A ma-
quam quoque majorum seriem habuerunt clari- ojribus,
tudine aequalem. Vt enim Achilles Æacum ha-
buit & Pelea: quorum ille Græcos à siccitate, pe-
nuriaque liberavit; hic Lapithis devictis ob egre-
giam virtutem Deæ conjugium est affecutus. Sic
Hectoris Dardanus progenitor fuit, Deorum pri-
mum dignus habitus convictus; pater autem Pria-
mus imperavit urbi, cujus muros ipsi quoque Di
fundarunt. Quodsi non minus est, quam deæ
sortitum esse conjugia, Deorum, idque optimo-
rum, mensâ convivioque usum esse, nihil est
quod quisquam majorum gloria Hectori præferat
Achillem.

Talibus autem uterque majoribus procrea- Ab edu-
ti, ambo ad fortudinis sese studia contulere: & catione.
ille quidem à Chirone educatus est; huic Pria-
mus ipse præceptor velut naturæ quâdam viâ,
virtutis monumenta tradebat. Par itaque, si-
milisque educatio parem utrique conciliat laudem.

Vt autem ad virile pervenere robur, eodem A rebus
in bello par uterque animi, virtutisque speciei- gestis.
men præbuerunt. Hector enim Trojanos duce-
bat, solusque velut obex, propugnaculumque
civitati datus, tuebatur ipsam, stetitque quam-
diu faventibus Diis & auxiliaribus est usus.
Cadens

Cadens deinde, ipsam quoque Trojam post se traxit atque evertit. Achilles verò Græcorum præerat armis, terroreque omnes vincebat Trojanos, Palladis fultus numine atque auxilio, occumbensque spem victoriæ in reliquum abstulit Græcis.

A morte.

Et ille quidem victus à Pallade interiit; hic autem cecidit ab Apolline confixus. Næque ambo ex Diis, ambo quoque Deos habuere mortis auctores; utque divinitus generis initia, ita vitæ etiam exitum accepere. Quod si similis utrique vita fuit, similisque mors utrumque abstulit: quid est quo non Hector par sit, quoque cedere debeat Achilli?

Epilogus.

Plura erant, quæ dicerem de utriusque virtute, nisi quemadmodum in his, quæ dixi, ita in reliquis per omnia ipsorum gloria esset æqualis.

S C H O L I A.

Comparatio, secundum Priscianum, est vel similium vel diversorum, vel minorum ad majora, vel majorum ad minora collatio.

Differt ab ea, quæ inter Schemata sententiæ numeratur à Rhetoribus, quod hæc brevis sit exornatio, illa exercitationis studio suscepta, instar laudis vel vituperationis fusiùs tractari solet.

Bona bonis, &c. Ut si Æneam Numæ comparaveris: Sapientiæ fortitudinem; Justitiam pietati.

Bona malis, &c. Bonitas enim ex malorum comparatione magis enitescit ac effulget: ut, sapientia comparata stultitiæ, pax discordiæ, sobrietas ebrietati.

Mala

Mala malis, &c. Ut si ebrietas cum adulterio conferatur, Philippus Echeto, Procrustes Phalaridi.

Parva majoribus, &c. Res exiguae verbis attolli possunt: ut, si ex musca feceris elephantem.

Duplicem habet laudem, &c. Per loca laudis processuri, comparabimus & urbem urbi, ex qua sunt viri, & genus generi, & victum victui, & professiones professionibus, & gesta gestis, & ea quae accidunt extrinsecus, ut diversos mortis modos, & quae eam sunt secuta. Similiter si arbores comparare volueris, conferes etiam praesidentia eis numina, & loca in quibus nascuntur, & fructus, & utilitatem, & similia. Res quoque si compares, extolles qui primi eas invenerint, & eos conferes. Praeterea qualitatem animi & corporis.

Alterutrum, &c. Alterutrum aliquando vituperantes, alterutrum laudamus: ut si comparemus iustitiam & divitias.

Locus difficilis, &c. Unde fortem (ut Priscianus ait) oratorem exigit, & callidum, & celerem, ut agiles possit semper facere transitiones.

Personae, &c. Ut in oratione pro Cluentio, ubi Milesia & Oppianicus conferuntur. Illa a secundis haeredibus pro abortu pecuniam acceperat. Hic idem effecerat per alieni corporis cruciatum. Vide Erasmus, 2. Copiae.

Res, &c. Ita conferri poterit Academia aliqua cum alia, urbs cum urbe, locus cum loco, &c.

Tota res totis, &c. Non fuerit necesse, inquit, ut aliquam rem per omnes suas partes cum

cum alia conferas , ut caput Demosthenis cum capite Ciceronis , humeros cum humeris, manus cum manibus , pedes cum pedibus. Sed magis , ut secundum locos generis demonstrativi compares genus Demosthenis cum genere Ciceronis , patriam cum patria, educationem cum educatione , res gestas cum rebus gestis, &c.

Non est posita, &c. In hoc comparationis progymnasmate non est comparatio caput , quia comparatio est tota præexercitatio. Non quidem est caput , sed comparatio diffusa per omnes locos atque partes.

Phthia, &c. Φθία, ὅθεν ὁ τ' Ἑλλάς & ἡ Ἑλλάς ἐπώνυμος. Unde Helladis cognomentum provenit. Est autem Phthia Thessaliæ oppidum & regio , Achillis patria illustris. Dido apud Ovidium in Epistolis :

Non ego sum Phthiâ , magnisque oriunda Mycenis.

Hinc Phthius. Idem in Briseide :

Quam sine me Phthiis canescant æquora remis.

Pomponius Mela Phthiam in Phthiotide ponit, regione Græcâ. Et Hellas, Achaia regio, alio nomine Atthis dicitur. Eadem Thessalia cognominata fuit , autore Plinio , lib. 4. cap. 7. Plura apud Thucydidem , lib. 1. Hellenes Græci appellati sunt. Hellas autem dicta fuit à Deucalionis & Pyrrhæ filio , qui Hellen appellatur.

Troja conditores, &c. Apollo & Neptunus cum Laomedonte, Ili filio, patre Priami, mercede pactâ , muros Trojanos condiderunt. Unde Ovidius ait :

Utilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.

Cecidit-

— Ceciditque superbum

Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troja.

Pelei, &c. Jupiter, ut Ovid. ait 6. Metam. *Virg. in*
in ignem transformatus, ex Ægina Afopi filia *3. Æ-*
(quam inde vocat Afopidam) genuit Æacum, *neid.*
Æacus Pelea, Peleus ex Thetide Achillem;
unde ab avo Æacides appellatur, à patris no-
mine Pelides.

Priami, &c. Dictum aiunt *ὑπὸ τῷ ᾠρίανῳ*,
emo, quòd ab Hercule captus, auro fuerit re-
demptus.

Dardanus, &c. Jovis & Electræ filius.
Ovidius 4. Fastorum:

Dardanon Electrâ quis nescit Atlantide na-
tum,

Scilicet Electræ concubuisse Iovem?

Hinc Dardania dicitur Phrygia. Sicut à
Dardani filio Troë, Troja; ab Illo Trois filio,
Ilios, vel Ilion.

Alii genus Hectoris paullo aliter derivant.
Jupiter, inquiunt, ex Electra genuit Dar-
danum; Dardanus Aslaracum & Ilum; Ilus
Laomedontem; Laomedon Priamum; Pria-
mus Hectorem. Vide Tortellium.

Græcos liberavit, &c. Æacus tam cæteris
virtute præstitit, ut, cùm maxima siccitate in
Græcia plurimi hominum corrumperentur,
nullumque malo huic auxilium inveniretur,
postquam magnitudo calamitatis excrevit,
eum civitatum principes adierint, rogantes,
ut tantum malum, tantamque pestem ab eis
propulsaret: sperabant enim, propter ipsius
generositatem atque eximiam pietatem quàm
celerrimè à Diis præsentium malorum libera-
tionem inventurum. Nec ea spes eas fefellit.
Itaque voti compotes facti, in Ægina, ubi vo-
rum

tum ille precesque fecerat, commune omnibus Græcis sacrum ædificavêre. Atque ex eo tempore, donec inter homines fuit, summa cum gloria vitam duxit. Postquàm verò migravit è vita, cum apud Plutonem Proserpinamque maximos honores affecutus esset, ad judicandas animas eis assedisse fertur. Hæc ex Plutarchi Euagora.

Lapithis devictis, &c. Hi Thessaliæ populi, Ixionis & Nubis filii, frænorum & stratorum inventores. Virgilius 3. Georg.

Luc. l. 2. *Fræna Pelithronii Lapithæ, gyrosque dedere*
6. Impositi dorso, atque equitem docuere sub
armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Exsiluit, primus chalybem frænosque mo-
mordit
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omæ,
Spumavitque novis Lapithæ domitoris habe-
nis.

Plura de Lapithis & Centauris apud Ovid. 22. Metamorphoseon.

Thetis. *Deæ conjugium, &c.* Hoc est, Thetidos. Fuit autem Thetis (Θέτις) Pelei uxor, Achillis mater, ut Tethys (Τηθύς) Cœli & Vestæ filia, Neptuni conjunx, mater Nympharum. Hoc primam producit, illud autem corripit. Virgilius 1. Georg.

Teque sibi generum Tethys emat omnibus un-
dis.

Claudian. lib. 1. de raptu Proserpinæ.

Hinc latrat Getula Tethis, Lilybæaque pulsat
Littora. Virgil.

Læva tenent Thetis, & Melite, Panopeaque
virgo.

Ob egregiam virtutem, &c. Cùm Peleus
 in

in pugna contra Centauros strenuè dimicasset, multisque aliis bellis atque periculis probatus esset, Thetida, Nerei filiam, immortalem, quamvis ipse mortalis, uxorem metuit: atque ex omnibus, quæ antè fuere, solùm in istis nuptiis hymenæum Deos cantasse, ferunt: ut ait Plutarchus.

A Chirone educatus, &c. Centauri ἀπὸ τοῦ Chiron, χενλεῖν, hoc est, à pungendo aut stimulando dicti, equorum stimulatōres. Quorum unus erat Chiron, Saturni & Philyræ filius, optimus Citharædus, Medicus, Astrologus. Ab eo Musicam Achilles didicit. Ovidius 1. de arte:

Phillyrides puerum citharâ perfecit Achillem

Æacidem: Chiron ego sum praeceptor amoris.
Ab eodem medicinam Æsculapius; Astrologiam Hercules didicit. Fuit autem justissimus omnium, qui, cùm tractaret sagittas Herculis, unaque lapsa pedem vulnerasset, post nonum diem in signum Sagittarium versus dicitur. Ovidius 5. Fastorum:

*Nona dies aderat, cùm tu, justissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras.*

Propugnaculum, &c. Προβόλον accipitur pro tutore, defensore, propugnatore. Aliàs dicitur scopulus, vel eminens in mari faxum.

Faventibus Diis, &c. Troja tantisper faventes Deos habuit, nec capi potuit, dum facta Trojanorum permanferunt integra. In factis autem fuerunt Troili vita, Palladii conservatio, illæsum Laomedontis sepulchrum, equi Rhæsi.

Victus à Pallade interiit, &c. Hector ab Achille fuit interfectus. Vnde Virg in 1. Aen.

Ter

*Ter circum Iliacos raptaverat Hec̃tora mu-
ros,*

*Exanimumque auro corpus vendebat Achil-
les.*

Sed Palladem habuit adjutricem, *συνχω-
νισσομένην*, in pugna sociam.

Ab Apolline, &c. Paris Achillem interfe-
cit, in Apollinis Thymbræi templo, sed ab
Apolline directis in Achilleum corpus sagit-
tis. Virgilius in 6. *Æneidos* :

*Phœbe graves Troja semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manusque
Corpus in Æacida.*

Ovidius 13. *Metamorphoseon* :

*At postquam cecidit Paridis Phœbique sa-
gittis.*

Plutarchus, in comparatione Lyfandri &
Syllæ, ait, Achillem interfectum à Paride in-
ter Portas.

COMPARATIO DEMOSTHENIS

& Ciceronis.

*Exor-
dium.*

Si non parvam laudem merentur, qui divi-
norum ingeniorum gloriâ, cæterarumque re-
rum conspicuarum claritate pares enituerunt:
non vulgarem sibi vendicant Demosthenes &
Cicero, quos viros summos per omnia pares
natura produxit.

*A pa-
tria.*

Patriam uterque fortitus illustrem: ille
Græciam, uberrimum Atticæ eloquentiæ fon-
tem; hic Italiam, Latinæ linguæ parentem fa-
cundissimam.

*A pa-
rentibus.*

Obscuro natus uterque parente, clarissi-
mus evasit. Ille patrem vix seculo suo notum
habuit, ut inquit Valerius; de hujus item
patre

patre nihil (ut Plutarchus inquit) certum est proditum.

Generis seriem , quam à majoribus humi- *A ma-*
lem , & ingloriam acceperunt , ita virtutibus *joribus.*
propriis illustrarunt , ut maximâ laudis clari-
tate polleant in æternum.

Ingeniorum specimen sub prima juvenia *Ab edu-*
statim emicuit. Unde bonas inter disciplinas *catione.*
educati , & præclaris artibus dicendi proti-
nus addicti , summos in oratores evaserunt ,
summamque è foro curiaque gloriam sibi
quæfiverunt.

Ab optimis præceptoribus instituti fue- *Ab in-*
runt : Demosthenes ab Isæo eloquentissimo *stitutio-*
doctore ; Cicero à Philone Academico , & *ne.*
Milone Apollonio , viris in docendo dis-
tissimis.

Cicero Græcè & Latinè declamando se *Ab ex-*
plurimum exercuit cum M. Pisone , & Q. *ercita-*
Pompeio. Et Demosthenes vadosis littoribus *tione.*
insistens , declamationes fluctuum fragoribus
obluçantibus edebat , ut ad fremitus conci-
tatarum concionum patientia duratis auri-
bus in actionibus uteretur : ut ait Valer. Fer-
tur & Ciceronem primum in pronunciatione
non minùs , quàm Demosthenem laborasse ,
unde omni cura , & Roscium Comicum , &
Æsopum Tragædum observasse traditur : ut
ait Plutarchus.

In utroque refulsit integritas , benevolen- *Ab ani-*
tia , & humanitas : unde cum Demosthenes *mi doti-*
ab Atheniensi populo jussus esset accusare *bis.*
quendam , recusavit id facere : ut ergo adver-
sus eum reclamatio populi , quemadmodum
consuevit , facta est , surrexit Demosthenes , &
inquit : Vos me , viri Athenienses , consulto-

rem habetis etiam inviti ; calumniatorem verò , nec si velitis quidem . Et Cicero , cùm Præfectus annonæ esset , fortitusque Siciliam , in missione frumenti , quam apud urbem agere coactus erat , plerisque Siculis molestus gravisque videbatur : sed mox cum ejus integritatem humanitatemque experti forent , eum veluti neminem ex aliis ducibus suis honore summo dignati sunt .

*A rebus
gestis.*

Ad Rempublicam salutis publicæ conservandæ studio se contulere . Nactus autem Demosthenes uberem in Rempublicam materiam & honestam pro Græcorum libertate adversus Philippum , & in ea præclare decertans , confestim nomen & gloriam assecutus est . Nec solum ut disertus , verum etiam ut fortis vir suspiciebatur , ut admiraretur ipsum Græcia , observaret Persarum Rex , plurimus apud Philippum sermo esset , confiterentur adversarii , sibi adversus præclarum virum esse certamen . Et Cicero maximis periculis Rempublicam liberavit . Unde Juvenalis Satyr. 8. eleganter inquit :

*Quis , Catilina , tuis majoribus atque Cethegi
Inveniet quicquam sublimius ? arma tamen vos
Nocturna , & flammæ domibus , arisque parastis ,*

*Vt Braccatorum pueri , Senonumque minores,
Ausit, quod liceat tunicâ punire molestâ.*

*Sed vigilat Consul, vexillaque vestra coercet
Hic novus Arpinas ignobilis: & modo Romæ
Municipalis eques, galeatum ponit ubique
Præsidium attonitis, & in omni gente laborat.*

*Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli , quantum non Leucade , quantum*

Thessalia

*Thessaliæ campis Octavius abstulit udo
Cedibus assiduis gladio : sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.*

Auctoritas in Republica par fuit , præ- *Ab au-*
sidio uterque militarium hominum egebat : *torita-*
Demosthenes Charetis , Diophetis , Leosthe- *te.*
nis : Cicero Pompeii , Augusti ; id quod Au-
gustus ipse ad Agrippam , & Meccœnatem
scribit.

Duos Rhetores alios haud invenio , qui ab *A simi-*
obscuris , parvisque , facti sint tanti, qui Ty- *li , quæ*
rannis se Regibus objecerint, filias amiserint, *mortem*
patriâ suâ exfularint , reversi sint cum hono- *præces-*
re , rursus fugitantes in adversariorum perve- *sit, for-*
nerint manus. Quodsi natura fortunaque viri *tuna.*
utriusque sic , quemadmodum artifices qui-
dam inter se , contendant ; difficile judicatu
est, magnisne moribus, an rebus gestis similio-
res reddiderit.

Unâ cum patriæ libertate fuerunt extin- *A mort-*
cti . Demosthenes Antipatri imperio per *te.*
Archiam Phygorothetam , satellitum prin-
cipem : Cicero Antonii jussu per Herennium
Centurionem . Et (quod mirum) certis præ-
fagiis utrique mors denunciata fuit ; illi so-
mniis, huic auspiciis. Demosthenes enim no-
cte per quietem visus erat cum Archia Tra-
gœdiis in theatro certare , & cùm illum supe-
rasset , tamen defectu apparatus ab illo vinci.
Et Cicero cum in villa Cajatana esset , corvus
in conspectu ejus horologii ferrum loco mo-
tum excussit, & protinus ad ipsum tetendit, ac
laciniam togæ eo usque morfu tenuit , donec
servus ad occidendum eum milites venisse
nunciaret.

Ut Demosthenis gloriosam , ita Ciceronis *Ab in*

qua
mortem
consecu-
ta.

Epilo-
gus.

mortem æterna gloria fuit infecuta: atqui Tyrannos, quorum nefario scelere succubuerunt, infamiæ crimen perpetuum est comitatum.

Plura dicenda essent; sed cùm cætera comparaturis facilia sint collatu, operæ pretium est visum, hæc paucis indicasse: quæ restant autem stylo, manum injecturis reliquisse.

Ad consimile genus exercitationis conferre poteris Philippum cum Pyrrho, ex primo belli Macedonici libro apud Livium aliosque auctores.

Item Philippum cum Alexandro, apud Justinum lib. 9.

Item ex Plu-
tarcho petas
licebit exem-
pla compara-
tionum

{ Publicolæ, & Solonis.
Alcibiadis, & Coriolani.
Periclis, & Fabii.
Annibalis, & Scipionis.
T. Flamini, & Philopœmenis.
Aristidis, & Catonis.
Timoleonis, & Æmylii.
Lyfandri, & Syllæ.
Agefilai, & Pompeii.
Dionis, & Bruti, &c.

DE ETHOPOEIA.

CAPUT XI.

Ethopœia est imitatio & expressio morum personæ subjectæ.

Imitationis au- { Eἰδωλοποιία,
tem tres sunt { προσωποποιία,
differentiæ: { ἠθοποιία.

Est quidem Ethopœia, quæ notam habens personam, mores solum effingit; ut, qualia faceret verba

ba Hercules, Eurystheo sibi imperante. Hic notus quidem est Hercules, dicentis verò effingimus mores.

Idolopœia est, quæ personam habet notam, sed defunctam, & loqui non potentem: quemadmodum ex Δημοίς Eupolis finxit, ut Aristides ex τῷ ἑνὲ τῶν τεωσάμενων. Vnde etiam Idolopœia vocatur.

Prosopopœia est, quando finguntur omnia, & mores, & personæ: quemadmodum Menander fecit argumentum. Argumentum enim nec rem nec personam habet propositam; unde Prosopopœia est dicta: fingitur enim ipsa cum moribus persona.

Dividitur
autem E-
thopœia:
namque
alia

Passiva, quæ exprimit adfectum: ad quam pertinent, quæ prorsus animi significant motum: ut, qualia verba Hecuba faceret Trojâ subversâ.

Moralis, quæ mores solos depingit; ut, quid diceret Mediterraneum primum conspicatus mare.

Mixta, quæ mores habet pariter, & adfectum: ut, qualia loqueretur Achilles super occiso Patroclo, cum pugnare decrevisset. Mores enim consilium habent; adfectum verò amicus occisus.

Ethopœiam verò tractabis dicendi genere dilucido, brevi, florido, disjuncto, omni luxu atque figura remota. Proque capitibus divides tribus ipsam temporibus: presenti, præterito, & futuro.

E X E M P L V M E T H O P O E I Æ

passivæ, continens quæ verba dicere
posset Niobe, jacentibus
liberis.

Exordiū
à præ-
senti.

Me miseram! quam aliam præ alia deflebo calamitatem, orbata nunc liberis, quibus antè fueram insignis? Quæ copia infelici mihi ad quam redacta est inopiam? non sum jam misera unius filii mater, quæ antea tam multis conspicua incedebam. At, quanto satius foret sterilem fuisse potius, quàm in lacrymas, atque luctus fecundam? Longè enim infeliciori loco sunt hæ, quæ orbitatem suam deflent, eis quæ nunquam pepererunt. Hoc enim quod experimentum amoris filiorum sumpserunt, destitutis postea acerbissimum est.

A præ-
terito.

Sed infelicem me! quæ parem ei, qui me genuit, sum experta fortunam. Orta enim ex Tantalo, qui convictu Deorum felix, tandem ab eâ est Deorum amicitia evolutus, hujus quoque, cladibus meis, approbo me esse genus. Conjuncta enim sum Latone: perque hanc ipsam nunc his opprimor malis, & ipsius familiaritatem filiorum orbitate deploro. Hicque mihi finis cum Dea convictus, ut in calamitatibus degam. Prius namque quàm ipsi sum cognita Latone, felicior ipsâ fui mater: ut autem sum illi notior facta, desolata sum liberis; quorum, antea quàm me nosset ipsa, insigni fui multitudine beata. Iacet ille sexus utriusque latus numerus mihi summum in luctum. Quò me vertam infelix? ad quæ deflectar? quod mihi ad tot defunctos liberos sufficiet sepulcrum? Miseram me! in tantis malis meis ipse quoque me deserit calamitatum

mitatum mearum honor, & infelici justa inter-
mittuntur.

Verum enim verò quid ista queror, ac de- A su-
ploro; cum à Diis, ut me in aliam naturam turo.
transmutent, impetrare liceat? Vnum hoc mi-
seriarum mearum video remedium, ut in ali-
cujus, quod sensus viteque sit expers, formam
commuter. Sed vereor misera, ne & sic quo-
que, quamvis mutata, inter lacrymas agere non
cessem.

S C H O L I A.

Ethopœia, à Prisciano vocatur allocutio, *Etho-*
fermonis imitatio, ad mores & suppositas pœia.
personas accommodata. Quintil. lib. 9. cap.
2. Imitatio, inquit, est morum alienorum:
quæ ἠθοποιία, vel, ut alii malunt, μίμνσις,
dicitur: versatur & in dictis, & in factis. Ex-
pressio morum est, & adfectuum; unde nomen
habet.

Hercules Eurystheo, &c. Hercules Jovis &
Alcmenæ filius. Unde Ovidius Metam. 9.

Dictus quasi aëris gloria. Macrobius. 1. Sa-
tur. cap. 25. Revera Herculem solem esse, vel
ex nomine claret. Heracles enim quid aliud
est nisi Heras, id est, aëris, cleos? Quæ porro
aëris gloria est, nisi solis illuminatio? cujus
recessu spiritus occulitur profunditate tene-
brarum. Coactus fuit multa adire pericula,
Junone impellente, & imperante Eurystheo.
vide Boccacium libro 12. cap. 34. Fuit autem
Εὐρυθεὺς Stheneli Mycenarum Regis filius.
Ovidius in Epistolis.

Quem non mille fera, quem non Stheneleius
hostis,

Non potuit Iuno vincere ; vicit amor.

Virgil.

— Duros ut mille labores

lib. 8. Rege sub Eurystheo fatus Iunonis iniquæ

Aneid. Pertulerit.

Εἰδωλοποιία, &c. Hanc simulacri fictionem appellat Priscianus. Fit, cum mortuis verba dantur. Quod facit Cicero pro Cælio, verba dans Appio Cæco contra Clodium. Livius libro 6. belli Punici : Si ab inferis existat Rex Hiero, fidissimus imperii Romani cultor, quo ore aut Syracusas aut Romam ei ostendi possit, cum, ubi semirutam ac spoliata patriam respexerit, ingrediens Romam in vestibulo urbis propè in porta spolia patriæ suæ visurus sit? Item, Cicero in Confirmatione : Quodsi nunc L. ille Brutus reviviscat, & hic ante pedes vestros adsit, non hac utetur oratione? Ego Reges ejeci; vos Tyrannos introducitis. Ego libertatem, quæ non erat, peperit; vos partam servare non vultis. Ego capitis mei periculo patriam liberavi; vos liberi sine periculo esse non curatis.

Item Hector occisus, apud Virgilium in secundo :

*Heu fuge , nate Deâ , teque his , ait , eripe
flammis :*

*Hostis habet muros , ruit alto à culmine Troja .
Sat patriæ , Priamoque datum : si Pergama
dextra*

Defendi possent , etiam hac defensa fuissent.

Sacra suosque tibi commendat Troja penates :

Hes cape fatorum comites ; his mœnia quære,

Magna pererrato statues quæ denique ponto.

Item Polydorus in tertio :

*Quid miserum , Aenea , laceras ? jam parce
sepulto,*

Parce

*Parce pias scelerare manus, non me tibi Troja
Externum tulit, haud cruor hic de stipite ma-
nat.*

Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum.

*Nam Polydorus ego, hic confixum ferrea textit
Telorum seges, & jaculis increvit acutis.*

Idem apud Euripidem, in Hecuba, inquit:
Sum profectus à profundis manibus, &c.

Εὐπολὶς *Eupolis, &c.* In Comœdia, cui
nomen id fuit inditum. Eupolis autem erat
veteris, cujus magna fuit licentia, comœdiæ
scriptor.

*Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque Horat.
poëta,*

*Atque alii quorum comœdia prisca virorum
est.*

*Si quis erat dignus describi, quod malus, aut
fur,*

*Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alio-
qui*

Famosus, multa cum libertate notabant, &c.

Submersus autem ille fertur ab Alcibiade,
quòd quædam illius crimina carpsisset.

Aristides, &c. Hic in oratione quadam
Rhetorice defendit, & encomion canit in-
troducitorum quatuor, Themistoclis, Miltia-
dis, Cimonis & Periclis.

Prosopopœia, &c. Hanc Priscianus reddit
conformationem. Quæ est, quando alicui rei
contra naturam datur persona loquendi. De
qua vide Ciceronem 4. ad Herennium. Idem
patriam loquentem facit in Catilinam, in-
quiens: Nullum jam tot annis facinus existi-
tit, nisi per te; nullum flagitium sine te: tibi
uni multorum civium necesse, tibi vexatio di-

reptioque fociorum impunita fuit ac libera. Tu non solum ad negligendas leges, & quaestiones, verum etiam ad evertendas, perfringendasque valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli. Nunc verò, me totum esse in metu propter te unum: quicquid increpuerit, Catilinam timeri: nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si verus, ne opprimar: si autem falsus, ut tandem aliquando timere desinam.

Et Ovidius 2. Metamorphos. introducit Tellurem, ita loquentem:

Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina cessant,

*Summe Deum? liceat peritura viribus ignis,
Igne perire tuo, clademque autore levare.*

Vix equidem fauces haec ipsa in verba resolvo:

(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,

Inque oculis fumum: volitant super ora favilla.

Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,

Officiiue refers, quod aduinci vulnera aratri,

Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?

Quod pecori frondes, alimentaue mitia, fruges

Humano generi, vobis quoque thura ministro?

Sed tamen exitium fac me meruisse; quid unda?

Quid meruit frater? cur illi tradita sorte

Aequora decrescunt, & ab aethere longius absunt?

Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,

At caeli miserere tui; circumspice, utrinque

Fumat

*Fumat uterque polus : quos si violaverit ignis,
Atria vestra ruent : Atlas en ipse laborat ,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta , si terra pereunt , si regia cœli,
In chaos antiquum confundimur . Eripe flam-
mis ,
Si quid adhuc superest , & rerum consule sum-
ma.*

Menander fecit argumentum , &c. Menan-
der poëta Comicus fuit, Gellius lib. 17. cap. 4.
scribit , ab eo relictas fuisse centum & octo,
vel (secundum alios) centum & novem co-
mœdias : sed omnes ad nostra tempora non
pervenerunt. Cæterum ut Menander habuit
φάσμα, ita ἔλεγχον, in quo res erat: nulla au-
tem vera , sed ficta persona. Cataneus repre-
hensionem vertit. Aphthon. ait: Οὗδ' ἔλεγχον
παράγμα μὲν, ἔ' μὲν ἔπ' ἢ παρ' ὄσωπον. hoc est,
Redargutio res quidem , non autem persona.
Ut si quis illum introducat loquentem , car-
pentemque faciat hominum mores, aut vitia.
Sic moriam Erasmus introduxit. Agricola red-
didit ; argumentum , quod (ut ait Cicero ad
Herennium) est res ficta, quæ tamen fieri pos-
sit, ut argumenta Comœdiarum.

Passiva, &c. A Prisciano *passionalis* appella-
tur , in qua passio , id est , commiseratio per-
petua inducitur, ut quibus verbis uti potuisset
Andromache, occiso Hectore : fuit autem ea
uxor Hectoris , animo virili prædita ; unde à
virili pugna nomen sortita.

Moralis, &c. In qua continentur mores ;
ut quibus verbis potuisset uti rusticus , cum
primum aspexit navem.

Patroclo, &c. Hic cum in patria cædem Patro-
fecisset , in Thessaliam confugit ad Achil-
clus.

lis patrem. Menœtii Regis Locrensis filius fuit.

Ovidius primo de Ponto :

*Cade puer factâ Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamq; adiit hospes Achillis humum.*

Amicus fuit Achillis, & sub hujus armis interfectus :

*Ovid. in Sive Menœtiadem falsis cecidisse sub armis,
Epist. Flebam successu posse carere dolos.*

Achillis autem verba, quæ potuisset Patroclo interfecto facere, complecterentur passionem funeris amici, & moram de bello in Trojanorum vindictam suscipiendo cogitantis.

Adfectum amicus occisus, &c. Hujus enim Progymnasmatibus usus est, ut exercitii studio personarum omnium affectus imitari, aptasque materiæ, sensuum, sententiarum, verborumque formas accommodare coneris. Alia enim oratio prudentis hominis & pacati : alia insipientis & irati ; Alia timentis, gaudentis, lugentis, senis, juvenis, viri, foeminæ, matronæ, scorti. Vide Emporium Sophistam.

Amicus, &c. In Aphthonio habetur :

Quintil. ἡθὺς ὃ ἡ βελὴ, πάθος ὃ φίλον πένον.

Quintilian. lib. 6. cap. 3. πάθος, inquit, atque ἡθὺς ex eadem natura sunt, ita ut illud majus sit, hoc minus ; ut amor πάθος, caritas ἡθὺς. πάθος concitat ; ἡθὺς solet mitigare : ἡθὺς mores sunt, quibus plerumque rusticos, superstitiosos, avaros, timidos, secundum conditionem propositorum effingimus, mores eorum imitamur, & ex his ducimus orationem. Diversum est huic, quod πάθος dicitur : quodque nos affectum propriè vocamus, & ut proximè utriusque differentiam signem,

signem, illud comœdiæ, hoc tragœdiæ simile.

Sunt, qui
Ethopœiæ
ponunt
triplicem
expressio-
nem:

Morum, quam prolixiorē tradunt: ut ingeniorum, virtutum, vitiorum, thraſonis, aut tyranni.

Naturalium propenſionum, inclinationum, φυσικῶν προρῶν, hoc eſt, affectuum innatorum, ut amoris paterni in liberos, caritatis affinium, cognatorumque inter ſe.

Affectuum leviorum; ut cū animos erigimus in ſpem, aut lætitiā.

Dicendi genere dilucido, &c. Σαφεῖς, perſpicuo, de quo ſupra in Narratione. Macrobian. 5. Saturnal. cap. 2. ponit dicendi genera 4.

Copioſum; in quo Cicero dominatur.

Breve; in quo Salluſtius regnat.

Siccum; quod Frontoni adſcribitur.

Floridum & pingue; in quo Plinius Secundus luxuriatur. Plura dicendi genera profert Eraſmus, 1. Copiæ, cap. 123.

Tribus temporibus, &c. In præſenti iſtantis fortunæ permutatio, & ærumnæ recensentur. In præterito potiffimum eæ conferuntur cum infortuniis parentum, vel majorum. In futuro rerum eventus, malorum fines adducuntur. vel conſilia, quorum ratione, tantis malis ſuccurri poſſit.

Niobe, &c. Hæc Tantalī filia, Pelopis ſoror, Amphionis uxor. Fuit autem fecundiffima. Hinc Juvenalis ait Satyr. 6.

Atque eadem ſcrofâ Niobe fecundior albâ.

Quæ secundum Diodorum Siculum 5. Historiarum, septem filios, totidemque filias, secundum Ovidium in Metamorph. septem filios, Ismenon, Sipylum, Phædimum, Tantalum, Alphenora, Demasichthona, Ilionea: Secundum Boccatium, lib. 5. cap. 31. quatuordecim. Vide Gellium, lib. 20. cap. 6. Homerum, Iliad. ult.

Sed infelicem me, &c. Fabula Niobes significat, mulierum superbiam exitiosam esse. In summum enim illa malum incurrit; (ut Niobes mala proverbialiter maxima dicerentur & acerbissima.) quod passa fuit, quod se Latonæ præposuisset.

Etenim apud Ovidium:

*Quis furor, auditos, inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est?*

Orta ex Tantalo, &c. Unde Tantalus ab Ovidio dicitur. Tantalus autem Jovis & Ploetes filius, Rex Phrygiæ ditissimus. Unde Tantalus talenta abierunt in proverbium. Primò fortunatus fuit: deinde, cum Deorum secreta hominibus prodidisset, detrusus fuit ad inferos. Ovidius, 2. Amorum Eleg. 2.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat

Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Porro Tantalus fabulam paucis explicat, inquiens:

Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit

Tantalus infelix, quem sua fata premunt.

Divitis hac magni facies erit, omnia latè

Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

Hujus genus, &c. In similem (inquit) parentis calamitatem incidi. Quemadmodum

ab initio pater felix erat Tantalus ; ita ego beata. Jam ego misera ; sicut & ille. Quem in Cratylo scribit Plato dictum quasi *ταλάντατον* , hoc est , infelicissimum. Hujus supplicia adeò gravia , ut proverbio locum fecerint , *Tantali supplicia , & , Tantali lapis.*

Latona , &c. Hæc Cœi Titanis filia, Apollinis & Dianæ mater , à parente Titanis appellata: ut à matris nomine Apollo Latoides , & Diana Latois. Unde Niobe apud Ovidium , Metamorphosis 6.

*Quoque modo audetis natam Titanida Cœi
Latonam præferre mihi ? cui Tantalus auctor ,
Cui licuit soli superorum tangere mensas.*

Atqui contra sententiam Ovidii Diodorus Siculus, lib. 6. dicit Phœbes & Saturni filiam.

Aliam naturam , &c. Niobem præ nimio dolore in faxum vel marmor conversam aiunt : illud innuentes , maximo dolore eam diriguisse. Ovidius in Metamorph.

Dirigitque malis , nullos movet aura capillos.

Quaque superba parens saxo per corpus oborto ,

Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.
A Statio in sylvis Sipyleia mater appellatur ; quoniam facta saxea, turbine venti

In Sipylum rapta est , ubi fixa cacumine montis

Linguitur , & lacrymis etiam nunc marmora manant.

Sensus vitæque expers , &c. Fabula Niobes hoc habet verum : Niobe fingitur ex homine conversa in lapidem ; quoniam imaginem lapideam supra natorum suorum sepulcra posuerat. Quod Palæphatus se vidisse scribit.

ETHO.

ETHOPOEIARUM EXEMPLA.

Primum argumentum tale est.

Gerhardus Noviomagus. Quænam verba Gerhardus Noviomagus ex lipothymia ad sese rediens olim potuisset dicere, cujus Witebergam profecturi caput Latrones securi diffiderant, ipsum apud Brunonis vicum humi stratum spoliaverant, & fugitivi mortuum credentes in sylva reliquerant.

Exordium à presenti. Vetus illud dictum, Nemini fidendum esse, nisi cum quo prius modium salis absumferis; esse verissimum experior. Quos fidos itineris comites arbitrabar, ii crudelissimi ficarii jugulum mihi petierunt: multisque vulneribus inflictis, syntecticum reliquerunt: qui ab ineunte ætate bonis literis ac virtutibus invigilando persuasum habebam, studiosis hominibus tutam ubique protectionem patere. Credebam Horatio, qui scripserat, integros vitæ, scelerisque puros, non egere Mauri jaculis, nec arcu, sive per Syrtes, sive per inhospitalem Caucasum iter essent facturi. At ego licet non apud Scythas ἐν Σκυθίᾳ versari videbar, sed apud homines (quos à Germana caritate non alienos sperabam fore) Germanos: tamen longè prudentiùs fecissem, si nostri (quo friget omnis caritas) seculi tam impunitam peccandi licentiam ante oculos mihi posuisssem, nec solus neque inermis protectionem hanc instituissem. Jam secura nimis imprudentia mihi nocuit, qui stratus humi, sanguine meo terram hanc intingo, herbasque coloro. Nunc maximo periculo meo cautior factus, tandem disco, nusquam

quam tutam esse fidem, ubique raptò vivi, non hospitem ab hospite tutum, nec generum à genero. Sed quid deploro? Quin libenter ego, quam delicta fortasse mea promeruerunt, calamitatem patior, æquioreque animo injurias fero. Sed utinam caput illæsum & integrum sit, ut bonarum disciplinarum capax à rationis amissi nunquam deliret. Utinam in hoc casu Cæneus ille Perrhæbus fuisssem, & hoc mihi donatum, ut nullo ferro fauciari potuisssem. Eheu quàm plagam profundam, quàm vulnus altum sentio; quod pacis semper amans ego præter meritum accepi, & ab illis, quos beneficio prosequabar, quos amicos atque fidos incognitarum mihi viarum duces amplexabar, pro quorum incolumitate, incolumis ipse, hoc corpusculum amittere non detrectabam, eorumque inopiam meâ qualicumque rerum copiâ sublevare (si modò postulassent) minimè gravatus fuisssem. Id quod è bonarum literarum studio semper addidici facere, nec ego unquam pecuniæ servus, congestis undique faccis indormire solitus, neque tanquam sacris parcere, quæ tortum digna sequi potius quàm ducere finem. Sed ô perfidam pecuniam, & sacram auri famem, quid non mortalia pectora cogis? O mores! ô tempora!

*Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contumque ti-*
mebis,

Et mota ad lunam trepidabis arundinis um-
bram.

Vt jugulent homines, surgunt de nocte la-
trones.

Hos etiam de media luce surgere, testimo-

nio fuerit calamitas mea : quæ & evidenti est argumento, quàm fragilis, & quantis vita nostra periculis sit obnoxia. Omnis mea, quæ valde gloriosus jam pridem effulgebam, dignitas, hic ad nihilum fere jacet redacta. Gloria mea quasi flos agri propemodum demissus, flaccescit. Quid ergo fumus, aut quidnam victuri gignimur? ordo quis datus? aut metæ quàm mollis flexus? Deum immortalem, quot periculorum genera vitæ nostræ indies insidiantur? Quot accidunt casus, venena, naufragia, cædes, pestes? Alius acini granum glutuens præfocatus interiit. Fuit, quem potus cum lacte pilus strangulavit. Fuit, cui stiria gelu durata, delapsa tecto subitum attulit exitium. O lubricas igitur res mortalium; & hominem verè bullam!

*Apræ-
terito.*

O nimiam hominum teterrimorum crudelitatem! O meam insignem imprudentiam, atque securitatem! qui omnia prospera atque tuta mihi persuaseram, in hæc tanta mala incidi: hic vulneribus confectus, atque pulveribus oblitus jaceo; cujus amici gloriâ magnâ, parentes honore summo claruerunt. Hic miserabiliter jaceo, qui jam olim in Gymnasio Lovaniensi clarum nomen atque decus, laborum meorum & virtutis beneficio, consecutus fueram, celebris poëta, celebrior orator, celeberrimus Theologus salutaris. Hic flebiliter jaceo, quem Episcopus Trajectensis Dominus Philippus, nobilissimo Burgundiorum sanguine procreatus, maximis honoribus adfecit, tot muneribus opimis, tot sacerdotiis pinguibus exornare nunquam intermisit, qui tot heroës atque principes amicos bonarum literarum cultu, vitæque sancti-

moniâ

moniâ mihi divinxeram, ut cœlum citiùs ruere, quàm in hanc fatalem ærumnam me putaverim iri præcipitatum. Sed quorsum ista mihi? O res humanas variabiles? ô vanitatem rerum, & inconstantiam!

Sed quid istorum recordor, quæ magis re- *Afua*
fricant memorata, quàm dolorem minuunt? *turo.*
Unum restabit, ut supplex ad asylum Dei Opt. Max. confugiam. Hic est unica salutis arx: ipsum orabo, huic supplicabo, huic peccata mea confitebor, atque precabor, ut me liberet ex hoc tanto malo Consolator optimus. Cujus divina providentia ad nostri emendationem atque salutem omnia fieri permittit. Ille Pharaonem, ille alios induxit, & ad affligendum sibi dilectum populum sæpius instigavit. Ille rursus Tyrannum fluctibus obruit, & ab omnibus miseriis infontem gregem eripuit: in hoc fortem apparere, in hunc unum spem erigere, præsentissimum ærumnarum cunctarum remedium est. Quo posthabito, rebus in humanis mentem occupatam habere, magis erit dolorem augere, quàm mitigare, aut omnino tollere.

ALIUD EXEMPLUM, CONTI-

nens quæ verba Hercules Eurystheo sibi imperante potuisset facere.

Multi sunt infortunati, sed nemo magis, *A præ-*
quàm ego sum, infelix; qui miser quartâ na- *senti.*
tus lunâ, calamitates varias & plurima mala patior.

Non sufficiunt, quæ retroactis annis ani- *A præ-*
mo fortissimo tuli: quæ noverca Juno mihi *terito.*
præ-

præparavit. Hæc serpentes immisit, quæ me puerum in cunis occiderent: mox Eurysteha stimulis novercalibus impulit, ut in varia periculorum genera me protrudens, è medio tolleret. Variis igitur tempestatibus ego jactatus fœdantem peregrino templa cruore Busyrin domui. Et cùm essem

Solus Amazonio cinctus Stympthalidis arcu,

Non cadere Antæo, non crescere profuit hydra.

Non cervam volucres eripuerunt pedes, &c.

A futuro.

Sed quis finis, quis modus, Eurystheum, furoris atque tyrannidis tuæ futurus? Quin parcis ætate confecto? Manliana atque Phalaridis imperia longè tuis humaniora. Tu quam, Lycha, vestem à Deianira missam huc pertulisti, nimirum Junoni gratam, mihi perniciosam futuram, imbutum veneno Lernæo munus est: unde novam pestem profluxuram video, cui nec virtute poterit resisti, nec telis, neque armis, sed pulmonibus errabit ignis edax nimis, & per omnes pascetur artus. Vide Ovidium, 9. Metamor. Et Claudianum in præfatione libri secundi de raptu Proserpinæ. Virgilium Æneid. 8.

TERTIUM EXEMPLUM,

continens qualia verba Dives ad inopiam redactus posset facere.

Exordiū ex Plauto sumtum.

A præ-senti.

Multa mihi in unum locum confluunt incommoda, quæ meum pectus pulsant, simul multiplex ærumnam exercitam habet paupertas. Ubi spes meas collocem, non habeo. Nunc tandem experior infelix, Omnes modis omnibus, qui pauperes sunt, miseros vivere. Quid enim? mehercule, miser est homo qui ipse

ipse sibi, quod edat, cogitur quærere, & id ipsum ægrè invenit: longè miserior, qui & ipse quærit, & nihil invenit: omnium miserimus, qui, cùm ipse cupiat, quod edat, non habet. Hujus farinæ sum ego miser, qui Cræso jam dudum felicior habitus, jam autem Codro pauperior, atque leberide nudior, non possideo, ubi pedem ponam. Etenim omnia vel hostis abstulit, vel incendium absumsit.

Florentissimo jampridem mihi divina quasi *Apræ* virgula suppetebant omnia. Et divitiarum *terito*, copia fretus, omnia vel facere, vel dicere audebam, ut re ipsa fontes argenti locutos animadvertisses. Mala etiam laudi dabantur, cùm felicibus sint & trimestres liberi, stultitiæque patiantur opes. Proinde mihi Suffenus eram, qui oppidò fortunatus, plurimos habebam, qui mihi adhærescebant fautores.

Donec eram felix, multos speculabar amicos:

Tempora cùm modo sint nubila, solus ero.

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Etenim pauperem modò me factum nemo consolatur, nemo fert suppetias. Qui jam pridem aderant non vocati, jam rogati fugiunt; & qui fideles amici visi, eos calamitas mea falsos coarguit. Erant enim (ut proverbio dicitur) *αὐτολήκυστοι*. Verùm nimis est, quod ait Ovidius 2. de Ponto.

Turpe quidem dictu, sed si modò vera fate-
mur,

Vulgus amicitias utilitate probat.

Quantum quisq; suâ nummorum servat in arca, Juven.

Tantum habet & fidei.

Satyr. 34

O me miserum! Cùm non sit omnis hominis, sed tantum sapientis, paupertatem ferre, juxta
illud

illud Menandri : Πενίαν φέρειν ἔπαντος, ἀλλ' ἐνδ' ἐγὼ σφεῖ· ego per inopiam mentis inops factus, tanta mala diutius tolerare non potero. Inter duo igitur mala pendens, quod levius videbitur, eligam. Longè melius arbitratus fore, ut mihi mortem consciscam, quàm in paupertate vivam, aut ad turpe compendium me compellat inopia. Quare, quod Theognis Cyrno consilium dedit, amplectar :

In mare fluctivagum, ne me premat aspera egestas,

Præcipitabo, altis defiliamque jugis.

Quid? Mors ultima linea rerum. Quæ nihil sentit. Quod autem nihil sentit, nihil ad me, &c. Vide Gellium, lib. 2. cap. 8.

Q U A R T U M E X E M P L U M

*continens qualia verba dixerit Hecuba
post excidium Trojanum.*

Fuit autem Hecuba Cyffei Regis Thraciæ filia : unde Cyffeis vocatur. Virg. in 7.

Cyffeis prægnans tædæ exosa jugales.

*A præ-
senti.*

Fortunam Euripum, sive æstuariam, non injuriâ vocatam, re ipsa jam infelix experior; quæ statu beatissimo gloriabar Regis filia, Regis uxor, pulcherrimorum atque fortissimorum heroum mater, jam in tantas, quantæ ne quidem excogitari, nedum exprimi poterunt, calamitates incidi. Fortuna me sublimius evexit, ut illusura graviore casu præcipitem daret. Utinam in humili aut obscuro loco nata, aut crudelissimi Scironis filia fuissem, sic æquiore animo, quæ patior, fetrem : Promeritam enim genitoris pœnam in me quoque derivatam arbitrarer.

Sed

Sed in fatis esse video, ut ejus generis, in *Apra-*
quod ascita sum, discrimina subeam, ejus- *terito.*
que malorum particeps fiam. Socer Deos
iratos habuit, Glos monstris marinis exposita,
Maritus occisus à Pyrrho, Filius fortissimus
ab Achille. O me miseram! quid Polydorum,
quid Parin, quid Troilum, quid Helenum,
quid dulcissimam filiam Polyxenam ad
Achillis sepulcrum jugulatam commemo-
rem? O me infelicem! Utinam nunquam viro
nupsissem, nec in magnam calamitatem tot
liberos peperissem.

Sed quid lamento? Multo consultius fuerit *Afu-*
Deos precari, ut in aliquod sensu carens, aut *turo.*
in rationis expers animalculum me transfor-
ment. Quamvis ærumnarum miserti Dii me
exaudierint, & in canem mutare decreve-
rint: tamen ego quod humana voce non po-
tero, id latratibus assiduis deplorare non sum
cessatura.

QUINTUM EXEMPLUM,

*continens quæ verba taurorum cornibus
alliganda protulerit Antiope.*

Quæ fuit Nyctei in Lesbo Regis filia; un- *Antio-*
de Nycteis appellatur, uxor Lyci Thebano- *pe.*
rum Regis: peperit ex Jove Zethum & Am-
phionem. Varias æumnas experta, à Circe
in montem abducta, ut taurorum cornibus
ardentes tædas habentibus suspenfa interfi-
ceretur.

Perfius Satyra prima:

Antiope æumnis cor luctificabile fulta.

Quænam in terris femina poterit vivere, *Apra-*
quæ tantis malis jactetur, quantis in præsen- *senti,*
tiarum

tiarum ego? cujus luctus miserabili proverbio locum facit. Omnium beatissimam me fore putabam, quæ Regina duos Jovis Optimi Maximi filios peperissem: alterum à Diana dilectum, venationibus illustrem; alterum artis Appollinæ peritissimum, qui non solum Deos atque homines, sed etiam feras & saxa testudinis cantu permovere potest. Quæ duo carissima pignora jam non amplius videre, nec amplecti datur, sed (heu mihi!) genere mortis teterrimo jam dilaceranda, cogor relinquere.

Utinam ego nunquam fuisset in hanc lucem edita! Quid mihi profuit, Regis filiam, quid Regis uxorem, quid ab ipso Jove gravidam fuisse? Quorum omnium quo major gloria præfulsit, tanto casus gravior, & acerbior mihi modò calamitas insurgit. O fors fortuna, ut nunquam perpetuò es bona! O quàm potens, quàm variabilis; tantum juris atrox quæ tibi vendicas!

Cæterum, quid prodest fletibus indulgere? Quin potius ad Deorum auxilia confugio, suppliciter oratura ut oppressæ subveniant, finemque malorum faciant. Sed qui propiores estis vicini, succurrite! O populares, auxiliamini; & ærumnas meas commiserescentes, ab hisce crudelissimæ Circes vinculis semimortuam eripite.

SEX TUM E X E M P L U M,

*continens quæ verba Andromache capti-
va, patrio solo everso, & marito
occiso, potuisset dicere.*

Erat autem Andromache uxor Hectoris; &
Eëtionis filia, Regis Thebarum in Cilicia.
Unde Ovidius in tertio de arte ait:

— *nunquam*

Thebais Hectoris nupta resedit equo.

Homerus Iliad. 6.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγάλητορ ὧς ἑτίωνος.

*Filia magnanimi fuit Andromache Eëtio-
nis.*

O me miseram! quæ divitiis & honore sidera *Apri-*
jam pridem adibam, nunc maximas in æru- *senti.*
mnas præcipitata sum. Omne mihi gaudium,
omnis voluptas, omnis denique vitæ jucun-
ditas est erepta. Solus me dolor assiduus ex-
cruciat, continuus mœror exhaurit; perpetuæ
lacrymæ consumunt; enecor deflendo fortis-
simum meique amantissimum Hectorem ma-
ritum; extinguor lugendo filium dulcissi-
mum, quem pater ipse Scamandrium, alii
maluerunt Astyanacta, quod urbem tutare-
tur, vocare. Quibus occisis, omnem spem
amisi, ut orbata jam nihil superfit, nisi suspen-
dio arbor deligenda.

Fatalis quædam necessitas incumbit mihi, *Apri-*
& adamantina æumnarum catena traxit, ut *terito.*
in ipsissimam malorum lernam inciderim.
Quippe ut modò Trojam Græci; sic olim
Achilles patriam Thebas evertit: patrem
Eëtiona sustulit, septemque uno die fratres in-
teremit, & pretio matrem redemptam ante

O

pater-

paternas ædes interfecit : ubi pater olim ac fratres beati regnarunt , ibi nunc ingens solitudo , fruticeta , pecorumque sunt pascua : & Troja jam in cineres conversa , cum marito filius occisus , ut nihil solatii restet vel apud amicos, vel affines. Quo igitur infelix me conferam? quo locorum abducar captiva? O utinam , quo die me parens enixa fuit , aliquis turbo rapuisset ; aut tellus ima dehiscens ad umbras me pallentes adegisset !

A futuro.

Sed cur me luctu macero ? cur non potius ad victoris pedes provolvor ? enixè rogatura, ne in miseram nimium sæviat , tot alioqui malis oppressam. Ah ! quàm vereor , ne victoriâ forsitan insolescens ille , mihi graviter sit insulturus , ut mors potius quàm vita , sit exoptanda.

Idem argumentum Sophista Libanius tractavit , ab Erasmo Roterodamo Latinum factum : cujus verba non piguit adscribere.

SEPTIMUM EXEMPUM,

*continens quæ dixerit Andromache,
interfecto Hectore.*

DECLAMATIO.

Andromache.

Evenit , quod timebam , & verba mea despiciens Hector , ad optima hortatam esse cognovit. Admonueram , ut sibi parceret : ille verò contrà, suam salutem vilem habuit : ergo extinctus est , non meis (proh Dii!) in manibus , verùm ab Achille. Quòd ille occubuit , hoc est , interiisse Priamum , Hecubam, fratres, hunc ipsum puellum , me , civitatem omnem. Ille tuebatur Ilium. A quo igitur post-hac servabitur? Intereunt, occiderunt omnia ,
facta

facta sum Mulierum infelicissima. Quanta me felicitate, cujus gustum modò dederat fortuna, spoliavit! Erant mihi in regiis pater ac mater, tum fratrum chorus, nitidaque ac lauta omnia. Accedebat ad hæc aliud, maximum omnium, conjux Hector, bellator insignis. Spectabar, beata dicebar. Etsi quis audiens me Andromachen appellabat, cognominis vice adjiciebat, imperatoris, victoris fortunatam. Oportebat igitur in eadem fortuna pariter consenescere. At non passus est sævus iste Achilles, quem quidem in meum exitium produxit Thetis; patrem mihi ademit, trucidavit fratres, servitutem matri injecit: deinde restituta est, ac ne ea quidem superest. Et hæc gravia quidem; verum tu tolerabiles reddebas ærumnas, Hector, atque unus præstabas omnia; & quibus eram orbata, ea rebar adesse per te. Sed occisus es, accepisti vulnus: nos rapimur, instant tristitia, impendet periculum, imminet incendium. Videre mihi videor Trojanos cædi; uxores per vim indignè tractari; liberos trahi; videre ferrum, videre flammam. Aperta est hostibus Troja, te haud ampliùs propertis propugnante. Ah puer! forte prehensum te quispiam hostium ad turrim adiget. Strenuus erat pater; à te pœnas repetent Græci. Me forsitan occidet alia vis. Atque in hoc quidem fortunatæ erimus. At non continget! servitus me manet & famulatus, plagæ, & in extremum usque ævi lacrymæ. Haud etiam scio, an visura sim terram, unde nobis hostis iste advenit. Mox etiam quod acerbissimum est, concubitus cogar pati ejus, qui interemit Hectorem.

OCTAVUM EXEMPLUM: DE
Medea suos mactatura filios.

*Declamatio Libanii Sophistæ ; Erasmo
interprete.*

Medea.

Fuit & mihi mea ars auxilio, ut acceptâ contumeliâ non tantum angerer, sed & pœnas fumerem. Non amplius rex Iason, non amplius Corinthiorum potitur. Omnes opes subvertit corona; omnia velum id perdidit; omnia conflagrarunt incendio. Et accedit ad calamitatis cumulum dementiæ genus, quod illi de me nihil etiam subolet. Quid igitur? sufficere hæc putabimus, ac præterea nihil requiremus? Minimè gentium, imò superest alia vindicandi ratio, superiore atrocior, nihil egens veneficiis, aut arte clanculariâ, verum animo præsentis, virilique, & dextera, quæ facinus nullum refugiat. Sunt liberi mortalium omnium impiissimo, & vocatur pater. Hoc è filiis solatium, unâ cum ipsa appellatione, illi adimamus. Haudquaquam me finit, quæ iusta sunt, expendere meorum malorum tum multitudo, tum magnitudo. Sed rationem ineunti mihi, pro quibus factis quem fructum receperim, omnia ad pœnam minora videntur. Æeta mihi pater erat: isque Scytharum rex: tum virginitas & fama egregia, ac multi inter finitimos proci: denique spes præsentibus bonis potiores. Appulit scelestus iste, neque Deos metuens, neque homines reverens: atque erat omnibus malis circumvallatus, & necesse habebat invincibilia vincere, tauros ignem efflantes, arma-

tam

tam aciem è terra profilientem, draconem pervigilem. Ac dignus quidem erat, qui in his omnibus vinceretur, ut isto cadente, victoria penes patrem meum esset potius, quàm Æetæ regnum ludibrio haberet unius navigii dominus. At ego, quicquid est proditorum scelere præcurrens, quicquid amentium stultitia superans, familiares pro hostibus, hostes familiarium loco habui; & contra patriam ab alienigenis stabam. Porro artem opposui naturæ ferarum; extinctus est ignis, tauri jugum duxerunt, cessit aratro solum longè durissimum; sopitus apparuit draco, id quod antea nunquam. Manu tenebam adhuc tremendum Iasonem. Ego porro super hæc omnia navem conscendi, multis magnisque persuasa pollicitationibus, sacramentis, meis ipsius beneficiis. Accepit & benevolentiae meæ argumentum & Iolcus, ubi rex Pelias inimicus senex, ab iis, quas genuerat, discerptus est, juventutis spe ultrò se fraudi tradens. Et hujusmodi quidem mea in Iasonem partim domi, partim in Græcia beneficia exstiterunt: Gratia verò cujusmodi? Corinthum vidit & Creontis imperium, ac de Glauce audivit. Cæterum nullâ habitâ ratione eorum, quæ feceram, uxorem duxit, cum ex me liberos haberet, me viva vidit nuptias, atque illa omnia exciderunt animo, præque imperii cupiditate mea merita neglecta sunt. Atqui ne ista quidem sufficiebant: insuper expulsum: contumeliâ affecta sum, minis onerata sum. Hæc quidem justam indignandi causam præbuerunt, artem verò effugii tantum gratia tenebam, & hætenus suffecit. Incedamus jam, & per aliqua, quaqua licet, eamus. Feri,

Medea, filios; macta filios Iasonis, viri scele-
rati, impii patris, hospitis mali. Ne quid te
rerum omnium revocet, non natura, non nu-
tricio, non gestatio, non partûs recordatio,
non vox, non forma; plectatur Iason in filiis:
hi verò hostium nomine plagam recipiant:
non eripiant eos cognati Glaucae, neque iram
in illos evomant: Atrox quidem facinus, sed
ad prius illud consequens. Contra naturam
impiè agemus? At istud olim ausæ sumus.
Fratris cædes ad liberorum cædem deducit.
Ejusdem est & hoc animi, ejusdem dextræ.
Obsecro, filii, sub ensen venite: hic in vos
per me adigendus est. Enimvero si probus
ille fuisset, nihil horum pateremini. Et quàm
elegans forma, quàm bona figura corporum,
sed patris imaginem referunt. id facit ut oc-
cidam lubentiùs. Hi quidem igitur mox ja-
cebunt. Ego verò è sublimi medioque aëre
scelestum adspiciam. Atque ille gemens, &
nihil non faciens, vociferabitur quidem; me
verò nequaquam attinget. Ejusmodi draco-
num jugo freta vehar; supra Athenarum
verò urbem ingrediens, inde cruciatum spe-
ctabo.

POSTRE-

POSTREMUM EXEMPLUM,
*continens quanam dixit Cornelia, cum audisset
 victum à Cesare Pompeium. Vide Plutarchum
 in vita Pompeii. Item, quæ Cleopatra ad An-
 tonii sepulcrum. Vide Plutarchum in vita
 Antonii.*

DE DESCRIPTIONE, QUÆ Græcè ἐκφρασις dicta.

C A P. XII.

Descriptio est oratio expositiva, quæ narra-
 tione id, quod propositum est, diligenter vel-
 ut oculis subjecit.

Descri-
 ptionis
 summa
 est vir-
 tus, in-
 quit Qu.
 l. 8. c. 3.
 Facilli-
 mē enim

Describun-
 tur autem { Persona,
 Res,
 Tempora,
 Loci,
 Bruta animalia,
 Plantæ.

Persona: ut Homerus in *Odyssæa* ad Euryba-
 ren. Latus erat humeris, ore ater, crineque
 crispus.

animi,

Res: ut *navales pedestresque pugnae*; quem-
 admodum Historicus fecit.

quod a-
 gnoscūt.

Tempora: ut *ver, aut æstas*; differendo, quod
 multi proferantur in hisce flores.

simplici

Loci: ut idem Thucydides portum Thesprota-
 rum χερμέειον, id est, hyemalem, quamque
 teneat formam, dixit.

appella-

tione

Thucy-

Describentes verò personas, à summis ad ima
 usque ire oportebit, id est, à capite ad pedes.

intelli-

Res vero ab antecedentibus, & eis quæ insunt
 ipsis, quæque ex ipsis solent provenire.

git.

Tempora verò & loca ex eis, quæ ipsis continentur.

*Descriptionum
autem aliæ sunt*

Simplices: ut quæ pedestres vel navales explicant pugnas.

Compositæ: ut quæ res pariter temporaque conjungunt; veluti Thucydides, qui nocturnam in Sicilia pugnam describit. Simul enim & pugnam, quomodo facta sit, & nocte quomodo gerebatur, comprehendit.

Oportet autem describentem dicendi figurâ uti tenui, & multiplicibus orationem variare schematibus, prorsusque res imitari, quas describit.

D E S C R I P T I O A R C I S Alexandriæ.

Arces in urbibus ad publicum præsidium atque munimenta sunt constitutæ, veluti vertices urbium hostiumque arctrices, firmanturque non magis ipsæ urbibus, quam ipsæ, urbes tuentur. Atheniensium autem arcem media Athenarum completitur regio. Ceterum Alexander suæ urbi, quæ ab illo cognomentum accepit, arcem construxit: quam justius Acropolin appellare licet, quod in urbis extremo, & excelsa posita sit, quam illam, qua multum Athenienses gloriantur. Hæc autem sicuti se habet, ita oratione quoque prosequemur. Clivus quidam medio è solo extollitur, ingenti in sublimi spatio se proferens; hunc, arcem vocant, propter utraque hæc, & quod hostes arceat,

& quod sit in urbis arce, id est, summo, locata.
 Via ad ipsam ducunt duæ, sed dissimiles: hac e-
 nim via est, illac verò patet ingressus, mutatis-
 que proinde nominibus, id ipsum quod sunt, vo-
 cantur. Nam pedibus hac ire licet, capaxque
 currum est via. Illi verò, quæ curribus invia
 est, additæ sunt scalæ, gradusque supra gradum
 ex inferiori in sublime deducens; neque prius,
 quàm centenarium expleverint numerum, desi-
 nentes: hic enim absolutus numerus scalarum
 terminus est. Vestibulum dehinc gradus excipit,
 cancellis mediocribus circumseptum, quatuor-
 que sublimes, & maximæ columnæ, quæ vias
 omnes ad unum deducunt ingressum. Columnis
 autem domus quadam est imposita, multas me-
 diocres ostentans columnas, quæ vario colore con-
 spiciæ eximium præbent loco ornatum. Tectum
 autem, diatæ in rotunditatem circumactum, in-
 gentem multiplicemque imaginem complectitur
 rerum. Introeunti autem arcem locus offer-
 tur, quatuor eisdem æquis lateribus divisus,
 proinde tota quoque ædificii figura efficitur qua-
 drata. Aula in medio est, columnis undique
 suffulta: eam porticus excipiunt, & eæ quo-
 que equalibus distinctæ columnis, ita in medio
 dispositis, ut neutram in partem sint nihil quic-
 quam deflexæ. Vnaqueque autem porticus ad
 transversam alteram finitur; & duplex est co-
 lumna ad utramque porticum divisa, ut illac qui-
 dem desinat, hac verò rursum incipiat. Addita
 autem porticibus introrsum armaria, quibus li-
 bri reconduntur; eaque semper, si cui vacet,
 aut libeat legere aliquid, patent, totamque ve-
 lut urbem ad philosophiæ cultum adhortantur.
 Alia item loca sunt, ad venerationem Deorum
 veterum instituta. Tectum porticum auro

Alexan-
 drina bi-
 bliotheca
 omnibus
 semper
 patens.

distinctum, vertices columnarum aere fabricati, auroque superne inclusi. Neque verò aula simplex ornatus est, verum alius atque alius: quorum hic quidem Persei continet certamina; ille autem aliud. Media autem arce columna immensa altitudine se profert, quæ locum ipsum facit illustrem: haud enim in promptu quis, quo progrediatur, habet, nisi indicem viarum hanc subinde respectet columnam. Quin & arcem ipsam terra marique conspicuam præstat: in vertice principia rerum primaque elementa sunt expressa. Prius autem quam medio transeat, ædificium est quoddam, pluribus ostiis patens: quorum cuique à Deorum vetustorum aliquo est inditum nomen. Duæ dehinc pyramides lapideæ posita, & fons profluens, Pisistratidarum fonte haud paullo melior. Mirandum etiam id quoque spectaculum, eo quod eorum, qui fabricati sunt arcem, velut uno tanto operi non sufficiente, numerum nominaque comprehendit, duodecimque pariter in ipso arcis fastigio conspiciuntur artifices. Descendenti autem ab arce, planus offertur locus stadio adsimilis, idque ipsum loci est nomen. Alia item parte alius quoque ad similia accommodus, verum illi & planitie, & magnitudine impar. Ceterum præstantior hujus artis forma, & ornatus, pulchritudoque major est, quam ut paucis narrari possit. Quodsi quid prætermisimus, admiratione rerum in se rapientium animum est effectum. Sed & quæ pro magnitudine explicari non poterant, ea relinquere satius est visum.

S C H O L I A.

Descriptio est.

Descriptio est oratio, colligens & repræsentans oculis, quod demonstrat; ut ait Priscianus.

scianus. Idem refert, quosdam non posuisse *oratio*,
descriptionem in præexercitamentis, quod *qua tota*
præoccupata sit & in fabula, & in narratione; *rerū, de*
in quibus etiam describuntur personæ, loca, *quibus*
tempora, res. Sed quoniam eloquentissimi viri *agitur*,
eandem, ut ad ingenia exercenda commo- *imago*
dissimam, tradiderunt inter progymnasmata, *quodam-*
seorsimque tractandam prodiderunt; non in- *modo*
congruum est eos imitari. Erasmus secundo *verbis*
Copiæ vocat *ἐπέργειαν*, cum vel amplificandi, *depingi-*
vel ornandi, vel delectandi gratiâ rem non *tur, ex*
simpliciter exponimus; sed, ceu coloribus ex- *Quintil.*
pressam, in tabula spectandam proponimus, *l. 8. c. 3.*
ut nos depinxisse, non narraſſe, lector ſpe-
ctasse, non legiſſe videatur. Id fiet, ſi prius
ipſi totam rei naturam, omnesque circum-
ſtantias, ac veluti faciem animo luſtre-
mus: deinde ita verbis, ac figuris idoneis effin-
gamus, ut quàm maximè reddatur evidens, per-
ſpicuaque lectori.

Ea conſtat de- *Personarum,*
ſcriptione *Locorum,*
Temporum,
Rerum.

Oratio expositiva, &c. Sic reddidit Cata-
næus. Aphthonius eam vocat *λόγον ἀεινῆμα-
τικόν, ἀ ἀεινέομαι*, quod narro est, vel expono;
unde & *ἀεινήσεις*.

Persona describuntur, &c. Personæ descri-
ptionem, *περὶ σωπογραφίαν* appellant. Fit cum
depingimus personam amantis, luxuriosi,
avari, voracis, temulenti, somniculosi, invi-
di, ſycophantæ, paraſiti, lenonis, garruli,
aut glorioſi oſtentatoris. Ut ſi velis non divi-
tem, ſed pecuniarum oſtentatorem deſcri-
bere; Iſte, inquires, qui, ſe dici divitem, putat

esse præclarum, primùm nunc videte, quo vultu nos intueatur. Nonne vobis videtur dicere: Darem, si molesti non essetis. Cùm verò sinistra mentum sublevat, existimat se gemmæ nitore aut auri splendore aspectus omnium perstringere. Cùm puerum respicit, alio nomine appellat; deinde alio atque alio, Heustu, inquit, veni Sannio, ne quid isti barbari perturbent, ut ignoti qui audiunt, unum putent eligi è multis, &c. Vide Cicero-
nis notationem ad Herennium quarto. A nonnullis aliis dicitur εἰκὼν, imago, effigies.

Virgil.
Aen..

*Virginis os habitumque gerens; & virginis
arma*

*Spartana, vel qualis eques Threissa fatigat
Harpalyce, volucremque fugâ prævertitur He-
brum.*

*Namque humeris, de more,abilem suspenderat
arcum.*

*Venatrix, dederatque comam diffundere ven-
tis,*

Nuda genu, nodoque sinus collecta fluenteis.

Latus erat humeris, &c. Verba sunt Ulyssis ad Penelopen, Odyss. 19. Ille se Cretensem esse simulabat. Interrogatus igitur à Penelope de Ulyssse, habitum ejus describit, & amicos; in quorum numero Eurybaten præconem fuisse recenset.

Qui Γυρὸς ἐν ὤμοισι, μελανόχροσ ἐλαστάλιω. Rotundus humeris, nigricolor, & crispus crine, Aphthonius habet, Γυρὸς ἐλα ὤμοισι μελάγχροσ, &c.

Describuntur res, &c. Cùm videlicet id quod fit, aut factum est, non summam ac tenuiter exponimus, sed omnibus fucatum coloribus, ob oculos ponimus, ut auditorem, sive

five lectorem jam extra se positum, velut in theatrum avocet. Quam ab effingenda rerum imagine *ὑποτύπωσις* Græci vocant, etiam si vocabulum hoc commune est, quoties aliquid oculis subjicitur. Veluti si quis expugnatam civitatem dicat, cuncta nimirum in summa complectitur, quæcunque talis fortuna recipit: utar enim Quintiliani verbis: Ut si aperias hæc, quæ verbo uno inclusa erant, apparebunt effusæ per domos ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor: & ex diversis clamoribus unus quidem sonus; aliorum fuga incerta, alii in extremo complexu suorum cohærentes, & infantium, foeminarumque ploratus, maleque usque in illum diem servati fato senes. Tum illa profanorum, sacrorumque direptio, efferentium prædas, repetentiumque discursus, & acti ante suum quisque prædonem catenati, & conata retinere infantem suum mater, & sicubi majus lucrum est, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia complectatur everfio; minus est tamen totum dicere, quàm omnia. Vide Erasmus 2. Copiae.

Navales, &c. Ut apud Actium Epiri oppidum, & promontorium; ubi Cæsar Augustus navali prælio vicit Antonium: & navalis pugna D. Quintii Romani, & Democratis Tarentini: apud Livium, lib. 6. secundi belli Punici.

Pedestres pugnae, &c. Ut pugna Annibalis & L. Sempronii, apud Livium, 1. belli Punici. Apud eundem libro secundo, Varronis & Annibalis ad Cannas. Ibidem Annibalis & C. Flamini ad Thrasymenum lacum. Item equestris pugna Jubellii Taureæ, & Claudii

Afellii, apud Livium, lib. 3. ejusdem belli. Vide Erasmus in proverbio: Cantherius in fossa.

Historicus, &c. ὁ συγγραφεύς. Per excellentiam intelligit Thucydidem.

Ver, aſtas, &c. Verni temporis descriptionem habet Horatius, Odarum 5. Od. 7. *Diffundere nives, &c.* Porro Temporis descriptionem *χρονολογίαν* appellant. Unde non rarò sumitur narrationis initium. Nonnunquam delectandi duntaxat gratiâ adhibetur: veluti quoties Poëtæ diem, noctem, auroram, aut crepusculum exprimunt. Sæpius amplificandi causa assumitur. Virgilius, 4. *Æneidos*:

*Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, sylvaque, & sæva quierant
Æquora, cum medio volvuntur sidera lapsu,
Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres,*

*Quæque lacus latè liquidos, quæque aspera
dumis*

*Rura tenent, somno posita sub nocte silenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.*

Loci, &c. Hujus generis est, quoties tota loci facies veluti spectanda depingitur; ut urbis, montis, regionis, fluminis, portus, villæ, hortorum, amphitheatri, fontis, specus, templi, luci, &c. Quæ si veræ sint, *τοπογραφίας* appellari volunt: sin fictæ, *τοποθεσίας*, ut ait Erasmus, i. Copiæ.

Thesprotarum, &c. Thucydides, libro primo belli Peloponnesiaci, Centum, inquit, quinquaginta naves velificantes Leucade tendunt in Chimerion, quod est oræ Thesprotidis. Est autem portus, & super eum urbs à mari distans, in palustribus Thesprotidos sita, nomi-

ne Ephyre. juxta hanc exit in mare palus,
Acherusia cognomen nata; à flumine Ache-
ronte: quem excipit sinus Thesprotius, ex
Masside profluentem. Oraculis autem fuit Ale-
xander admonitus, ut caveret Acherusiam: hinc in Italiam concesserat. Meminit hujus
rei Livius, lib. 8. ab urbe condita.

*Intellige
de Ale-
xandro
Rege
Epiri.*

A summis ad ima, &c. Ut si dicas, Totus
animo & corpore monstrum est; nam quam-
cunque vel animi vel corporis partem con-
templeris, monstrum reperies: ingenium ex-
cute, prodigium invenies: mores expende,
vitam scrutare, omnia monstrosa comperies:
oculos, os, vultum, totam denique corporis
figuram inspicere, quid aliud quam monstrum
præ se ferunt? linguam & vocem belluinam
illam observa, portentum dices: pectus, ven-
trem, pedes considera, quid aliud quam be-
stiam pronunciabis? Hic si quis velit in singu-
lis veluti depingendis immorari, fatis appa-
ret, quantum ubertatis sit accessurum oratio-
ni, ut ait Erasmus, 2. Copiæ.

Res ab antecedentibus, &c. Ut si Carthaginem
expugnatam velis describere, proferas omnia,
quæ præcesserunt; deinde omnia, quæ in ex-
pugnatione contigerunt; postremo quæ sub-
secuta fuerunt. Hanc descriptionis speciem
nonnulli vocant *ὑποτύπωσις*, ab effigenda
rerum imagine.

Nocturnam in Sicilia pugnam, &c. Thucy-
dides, lib. 7. belli Peloponnesiaci.

Quomodo gerebantur, &c. Ancipiti scilicet
prælio. Noctu quidem fulgebat Luna; sed bel-
latores ita se invicem conspiciebant, ut con-
spici ad lunam licet. Speciem corporis cer-
nebant, familiarem ab alieno non discerne-
bant.

bant. Et Pompeius cum Mithridate pugnaturus, tempus elegit dimicationi nocturnum; ac aciem ita constituit, ut Ponticorum oculos adversa luna perstringeret, suis autem illustrum & perspicuum præberet hostem: ut ait Julius Frontinus, lib. 2. cap. 1.

Figura tenui, &c. De generibus dicendi Cicero in opere de perfecto Oratore, & quarto ad Herennium. Alii figuras, alii formas; Gellius *χαρακτήρας* appellat, & Aphthonius *χαρακτήρα ἀνεμύνον*.

Res imitari, &c. Quemadmodum pictor formas rerum coloribus examussatim depingit: ita oportet eum, qui res descripturus est, excutere virtutes atque naturas earum circumstantiis expressas.

In exemplum. Descriptio est arcis Alexandriæ, quam Alexander condidit per architectum Democratem. Vide Solinum, cap. 41. Ammianum Marcellinum, lib. 24. Plutarchum in vita Alexandri. Et Diodorum Siculum. Notabis, multas, secundum Ptolemæum, Alexandrias fuisse. Alia super Tanaim in Scythia, alia in Asia; Hæc in Ægypto, quæ in orbe prima aut secunda habita. Vide Diodorum Siculum, lib. 2. de antiquis gestis. Livium, lib. 8. Qui ait, ab Alexandro Epiri Rege conditam Alexandriam in Ægypto, exordium autem ductum à conditoris consilio, arcisque commoditate.

Acropolin, &c. Ita vocarunt arcem, quasi summitatem urbis. Ibi enim solebant arces extrui. Et Græci *ἀκρον* summum verticem dicunt.

Clivus quidam, &c. In locorum regionumque situ describendo diligenter positionem

nem eorum sequi oportet, & orationem velut per loca circumferre: in qua ut primum quodque occurrit, sic aptissimè primum dicitur. auctore Rodolpho Agricola, lib. 1. cap. 32.

Armara, &c. Alexandrini Musæi Strabo meminit, lib. 17.

Persei, &c. Sunt qui intelligant Philippi Regis filium; de quo sic Livius lib. 1. Macedonici belli 1. Nec Philippus segniùs apparat bellum: filium Persea puerum admodum, datis ex amicorum numero qui ætatem ejus regerent, cum parte copiarum ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, mittit. Sciathum & Peparethum, haud ignobiles urbes diruit, &c. Sunt quibus libeat ad Persea, qui Jovis & Danaës filius erat, referre: qui Medusam occidit, & Andromeden, alligatam saxo, liberavit. Propertius, lib. 2.

Perseus hic ultimus fuit Macedonũ Rex.

Andromede monstribus fuerat devota marinis:

Hæc eadem Persei nobilis uxor erat.

Cujus gesta Aphthonius vocat ἀθλήματα. Vide apud Ovidium 4 Metamorph. Vide proverbium Erasmi: Gorgonem Perseus aggreditur. Quod dicitur de egregio facinore.

Deorum

Quod Deorum antiquorum nomina, &c. antiquorum nomina. Sunt autem, juxta quorundam sententiam, Deorum antiquorum nomina: Jupiter, Juno, Neptunus, Minerva, Mars, Venus, Apollo, Diana: & tot, ut Apollonii recenset interpretes, sunt à Græcis culti: Ζεύς, Ἥρα, Ποσειδών, Δημήτηρ, Ἑρμῆς, Ἥφαιστος, Ἀπόλλων, Ἀρτεμις, Ἑστία, Ἀφροδίτη, Ἀθηνᾶ.

Pyramides, &c. E lato in arctum tendentes erant constructæ moles; quarum nonnullæ

nullæ tam fuerunt altæ , ut miraculi loco fuerint. Vide Solinum, cap. 41.

Pisistratidarum fonte, &c. Per Pisistratidas, vel Πειστράτιδας, intelligit Pisistrati nepotes, vel posteros, hoc est, Athenienses ; qui pulcherri-
mum fontem habuerunt , novem fistulis
aquam fundentem. Unde ἐννεάκρονον appella-
runt. Item καλλιρόω, pulchrè fluentem. Cujus
meminit Thucydides, l. 2. belli Peloponnes.

Stadium, &c. Ejus duplicem rationem Sui-
das tradit. Alteram, qua intelligitur spatium,
quod homo unico spiritu, cursuque suo confi-
cere potest, quod nunc brevius, nunc longius,
pro currentis aut robore , aut fragilitate , red-
ditur. Alteram, quæ Geometrica; qua utuntur
Cosmographi : cujus meminit Plinius , lib. 2.
cap. 33. Continet autem sexcentos & 35. pedes.

EXEMPLA DESCRIPTIONVM.

Descriptionem habes subitæ tempestatis,
apud Virgilium, in 1.

Apud eundem in sexto , Caci domus.

Diluvii, apud Ovidium 1. Metamorph.

Invidiæ, lib. 2. Famis, 8. Somni, 11.

Ætnæ, apud Claudianum, & Gellium, lib. 16.
cap. 10.

Justitiæ, apud Gellium, lib. 14. cap. 4.

Arcis Tarentinæ , apud Plutarchum , in vita
Annibalis . Et Cleopatraræ navis , in vita
Antonii.

Crotonis, apud Livium, lib. 4. belli Punici.

Cyzici, apud Florum, lib. 3. cap. 5.

Templi Hammonis , id est , Jovis Arenarii,
apud Diodorum Siculum in gestis Ale-
xandri.

Regiæ Pŷches apud Appuleium.

DESCRIPTIO HABITATIONIS

*sancti Antonii, apud D. Hieronymum in
Hilarionis vita.*

Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim rivum efficiunt; supra quem ex utraque ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitatis & commodi tribuunt. Hic psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Vites & arbusculos plantavit. Areolam manibus suis ipse composuit. Piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice quasi per cochleam ascendentibus, arduo valde visu, duæ ejusdem mensuræ cellulæ visebantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens moratus est. Verùm hæc in vivo excisæ saxo, ostia tantùm addita habebant.

DESCRIPTIO GYMNASICA

domûs Reinhardi Lorichii Hadamarii.

Si nemo ringitur, aut sugillat, quod Plinius omnem villæ suæ Laurentis formam situmque calamo depinxit, quæ, malum! insolentia fuerit, me naso suspensum, aut calumniis proscissum iri: si ad imitationem prudentissimi viri novam meam, quam in patria (non venustatis, aut vanæ jactantiæ, sed
urgen-

urgentis, quam incendia fecerunt, necessitatis causa) modò fabricor, domum describere? Et cum diversis ab autoribus varia rerum, etiam humillimarum genera videamus descripta, eademque extra omnem interpretarium malignitatem posita; quis (nisi Momo sit iniquior) mihi vitio dederit, quòd, multorum honesta imitatu exempla secutus ego, Musam meam delineavero? Quæ longitudine multo spatiosior, quàm latitudine, proprius aquilegium, sive puteum civicum Hadamariæ constructa, videtur insula. Cujus lapideus, quo undique cingitur, paries altus est triginta duos pedes; crassius autem in fundamento quatuor, in sublimi tres. Duos in effossa terra fornices habet satis profundos, atque pro facultatibus capaces; fenestellas modicas ferratas in curvaminibus, in tecto sua continentes armariola. Quorum prior terram quinque pedibus supereminens, hypogæum potest appellari: quod locus subterraneus cellarum variarum, ut oleraceæ aut falsamentariæ, vicem explere possit. Inde janua ducit in alterum muro discretum: qui paullo profundior, & à sole remotior, vini apotheca est, saxo stratus, & lacusculo, unde, si fortè ruptis circulis vinum effluerit, commodum exhauriri possit, adornatus. Utriusque incurvo solario feni unci grandes ferrei ex ordine sunt firmiter infixi, ut injectis oblongis perticis, superimpositisque tabulis constituatur pomarium; quod oporothecam vocare licet. In imo utriusque fundo terra fuit arenosa, alicubi etiam glareosa, ad tolerandam molem graviolem incommoda: unde complures procerae simul ac crassæ sunt alni positæ;

politæ; quibus aliæ transversariæ breviores
 fortiter adfixæ, nec non grandiora saxa con-
 fertim fistucis impacta, firmamentum sta-
 tuunt immobile; & quod negavit natura,
 compensant arte. Duos admittunt ingressus,
 alterum angustum, ex ipsis ædibus per com-
 pendiosum cochlidium descendentem: alte-
 rum multo laxiorem, per quem culcaria do-
 lia, magnique cadi vinarii, cisis aut curribus
 advecti devolvuntur. Hujus tergo satis robu-
 sto superædificata est turris hexagonia, podio
 tenuis lapidea, cum muro, cui adhæret, do-
 mestico, sursum versum ducta, pari crassa-
 mento. Quæ non vulgarem ædificio com-
 moditatem, ornatumque reddit. Sinum à
 dextra recipit angulosum, ad flexos propa-
 ginis arcus idoneum. Ibidem planularum fir-
 miorum januâ domus à platea tribus erecta
 gradibus pandit atrium, in quo statim qua-
 tuor aliæ conspiciuntur: quarum una, quæ
 spectat Occidentem, hypocausto præbet in-
 troitum: quæ Septentrionem, culinæ. Rursus
 quæ Orientem, duæ sunt. Altera deducit in
 cryptam; altera vergit in contignationem
 domus infimam. Principio gradibus quatuor
 ex atrio scanditur in æstuarium, à culina mu-
 ro separatum, testudinis dorso prioris impo-
 situm, eo salubrius quo magis sublimatum
 à terræ gravedinoso squalore, situque pemino-
 so, recedit. Ingredientem statim offertur à fini-
 stra lapideus aqualis. Ibidem pictus Οὐρανός
 ille, conqueritur de hominum, quibus indies
 adficitur injuriis, qui cum nihil faciat, accu-
 satur omnia perperam facere. A dextra basi
 ferrea suffulta fornacula, cujus præfurnium
 peculiari ductu fumum transmittit in cami-
 num:

num : Ex adverso autem mensa non omnino rustica, incitegæ, vel abaco proxima. Nec procul in muro sunt repositoria, ubi cum cœnophoris cululli, calicesque reconduntur. Fenestris illuminatum est pellucetibus; in quibus, ut in aliis, refulgent Musarum, patronorum, atque Mecænatum insignia: cum primis eorum, qui aliquid opis absolvendo huic ædificio contulerunt. Solum assleribus abiegnis contabulatum est. Medium ejus, quâ patet Meridies, in imam dictæ jam turris sedem excurrit, quæ non modò jucundum hospitibus discumbendi locum, sed etiam omnia, quæ tribus in plateis geruntur, speculandi facultatem præbet. Sedilia undique disposita, non solum id sunt, quod vocantur, sed ita per ingeniosos arcularios constructa, ut cistarum vestiariarum, linteariarum, aut etiam, si velis, scrutariarum possint officio fungi. Circa eadem, iconcularum variarum peristromata sive tapetes ita picti sunt, ut verorum desideratorum esse loco possint. Quorum in superficie Bias ille conspicitur, qui, cùm patriam ejus Prienen hostes invassissent, omnibus, quos modò sævitia belli incolumes abire passa fuerat, pretiosarum rerum pondere onustis fugientibus, interrogatus, quid ita nihil ex bonis suis secum ferret: Ego, inquit, vera bona mea mecum porto. Pectore enim illa gestabat, non humeris, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec immortalium manibus poterant labefactari. Lacunaria coloribus distincta renident. Nec tabulæ coronamentis amœnis tortuosoque corymborum anfractu conspicuæ desunt, in quibus ex ordine supellex stannea

Ille (inquit Cicero Paradaxo primo) hæc ludibria fortune sue

vel ænea disponi potest. Applicatum est cubi- *quidem*
culum dormitorium, quod, si voles, diem, *putavit,*
clamorem, somnumque excludit, vicinum *qua nos*
item calorem recipit, atque retinet, aut, ut *appella-*
ratio exigit, effundit. Inibi lectus est pedibus *mus et-*
iligneis factus, circa quem tota parietis æqua- *iam bo-*
litas historiam Solonis atque Cræsi, quæ apud *na.*
Plutarchum habetur, coloribus expressam
ostendit, ut animum à divitiarum, mundanæ-
que gloriæ curis (quæ diu noctuque discru-
ciare solent homines) abducens ad quietem
invitet, aut magis honesto studio dignam me-
ditationem ingerat menti. Non procul inde
Crassi caput cum dextra manu recisum, & ad
Regem reportatum videtur, & aurum liqui-
dum in rictum oris infusum: ut cujus animus
arserat auri cupiditate, cujus etiam mortuum
& exsanguie corpus auro uteretur. Et inibi Re-
gina Tomyris caput Cyri amputari, atque in
utrem humano sanguine oppletum conjici ju-
bet, non muliebriter increpitans: *Satia te san-*
guine, quem sitisti. Locus illustratus est tribus
binas in muro sediculas habentibus fenestris,
quæ vel Aquilonem inhibere, vel mitiorem,
si volueris, auram admittere possunt. Qua-
rum in confinio nugis uxoriis aptum locu-
lamentum est, insertum muro tali arte, ut
si fures effregerint prima claustris repagula,
non tamen, quod charum maximè cela-
tum asservari velis, invenerint. Solum atque
lacunaria respondent iis, quæ sunt in hypo-
causto. Coquina ab atrio cancellatis intersti-
tiis discreta est, ubi focus ferratis ferramen-
tis, alariisque stipatus, & per quod fumus
exit, (quod alii vocant infumibulum, Græci
καπνοδόχον) spiraculum, saxo constructum
est.

est. Cujus gremium in apſida curvatum, cæcumenque pedes aliquot altius tecto, moleſtias omnes fumi, atque ſcintillarum evomit in aëra, tantum, quod carnario ſufficit, relinquens. Et vitreæ fenestræ borealem nullam intemperiem admittunt: prope quas incluſa muro capſa porrigitur, variis uſibus idonea. Hinc aquariolum, quam nonnulli lavatri-nam appellant. Non procul offertur locus tabulis abiignis concinnatus, ubi tudicularum, frixiorum, patellarum, veruum, catinorum, ollarum, ahenorum, creagrarum, lebetum, conſimiliumque reſepoſitoria. Solum pavimenti lithoſtraton eſt, ut etiam atrii. Ex hoc deſcenſus eſt ſex graduum in cryptam, quæ brevi poſticula, fenestrisque clathratis illuſtrata, triplicem inprimis utilitatem adfert. Etenim à dextra cum opaco baptiſterio, colliquiis, balinæum habet vel aſaminthum; ibique adjuñctum apodyterium: quod ita conditum, ut aliàs etiam penuaria celia poſſit eſſe. Nec deeſt anaclinterium, quod ab aliis accubitus appellatur. E regione gurguſtium eſt equorum, etiam vacerris, lignisque recipiendis accommodum. Ejus tabulatum, quam contignationem domus infimam appellavi, ſollèter adverſus incendià pavimentatum eſt. In id ex atrio gradiculis quinque ſcanditur, & pedes decem à primo totius domûs ſolario diſtat, commoditates totidem, quot locus inferior, importans. Nam qua culinam ſpectat, pædagium eſt, ſeu potius famularum cubile, cui adſtructum ornithotrophion, ſive gallinarium, ut excubitorum alitum cantibus excitatæ ſurgant ad ſolvenda penſa. Ex adverſo, ubi farinario, girgillis item
atque

atque rhombis est locus, scalæ sunt quibus ascenditur ad dictarum jam partium domus solarium primum. Quod hoc modo complatum atque confectum est. Quernæ complures validæ trabes ex ordine, parum admodum inter se distantes, ita muro sunt insertæ, ut utrinque capita extrema ruderibus cæmentitiis obtecta, nihil emineant: deinde earum lateribus, in rimas tanquam fulculos duos ungues profundos diffissis, impacti sunt differim paxilli sesquipedales, habentes undique circumvolutos, regyratosque septenos, aut octonos funiculos longiusculos, nexos stramine, quod limo lutoque tenacissimo perlitum, contortum atque subactum est. Postmodò tectorium omne lignum occultans, arenatum superinductum, cæmentitiumque pavimentum, cylindro coæquatum, certissimum contra incendia tutamentum. Huic superstructa sunt, cum suis scimpodiis, & apparatu Musas non decente, conclavia, quorum propriæ trabes & fabrica, lapidibus quadratis sectilibus suffulta, non attingit inferiorum ligna, ut incendii fortuitò suborti flamma subjectis nocere non possit. Circa eadem procestrion est, ex quo per murum transitus in æstuarium, interiore majus; quod vel dicta, vel si voles, triclinium insigne, cum heliocamino poterit esse. Ejus quoque ut inferioris medium evagatur in turrin; quod non minoris commodi, quam amœnitatis cænaculum prædicari potest. Apparatus autem & dispositio ferè eadem, quæ substructi hypocauisti: diversa tamen picturarum genera. Nam, ut reliqua transeam, hic Aristippus naufragus coloribus effigiatus, suis civibus enunciat, ac

suadet, ut eas possessiones filiis parent, quæ cum naufragio enatare possint. Illic inter Reges Plato, Beatum terrarum orbem futurum prædicat, cum aut sapientes regnare, aut Reges sapere cœperint. Nec cubiculum (ut etiam cominus insurgentium xyfticorum possit esse capax) annexum, neque solum dolatis asseribus, sed adversus ignes cæmentis obductum est. Prope scalas, quas dixi, latrinæ secessum habent. Non procul inde murum trabes duæ crassiores penetrant, & tantum in sublimi supra plateam extant, quantum ad anabathra, quibus in supremum solarium ascenditur, sustentanda sufficiunt, quæ sunt extra domum erecta, quo majus spatium intrinsecus relinquunt, nec incendia suborta locum pervium habeant: unde desuper cadant, aut ex edito dilabantur in structuram subjectam. At eadem janua transitusque scanfilis tam latus est, ut cum frumentario sacco rusticus expeditus pervenire possit in granarium. Quod supremum (ut recensui) solarium, eodem modo, & qua substructum ratione, complanatum est. Omnes enim trabes, quantum fieri potuit, contra flammæ integumentis & incrustationibus obtectæ sunt. Earum tamen extrema capita, quibus tigni, quos alii vocant telamones, inseruntur, atque iis tectum quasi fulturis sustinetur, ignibus ita sunt obnoxia, ut vim patientibus facile possit succurri. Hoc in loco muri desinunt, tectumque succedit. Sed impositum est turri sesquipede extans ædificiolum amœnum, quod podium, vel exedram vocare libet. Id subliciis validioribus suspensum est, undique fenestras habens, in quibus sol nascitur

scitur conditurque. Quodsi, juxta sententiam Horatii, Domus laudatur, longos quæ prospicit agros, hoc laudibus evehendum erit, cum velut è specula totam ferè Hadamariam intueatur, latosque prospectet campos, atque nemuscula, cumprimis Trupeliana. Musis igitur destinatum, quæ cacuminibus delectantur. In eo cum grammatophylaciis est bibliotheca, quæ totam Hadamariam ad bonarum artium disciplinas invitare videtur. Cujus in parietis spatio dormiens Alexander Iliadem Homeri sub pulvino habet. Ejus tectum, non fastigiatum, in fine pinnaculum ostentat obæratum. Subest tabulatum peristrotrophio non incommodum. Atqui multo laxior ad erviliam avenamque recipiendam contignatio tabulata est sub totius contiguæ domûs tecto. Quod ipsum non coctilibus laterculis, aut lapideis tegulis instratum; sed pro tempore contextum hoc modo: Tigillis atque scandulis adfixa sunt validæ crates vimineæ, quæ luto renacissimo constipatæ, atque ita strictim condensatæ sunt, ut utrinque nihil appareat lignorum. huic confissato glutinamento stramentorum fascēs ingesti, lignæque pala sunt æqualiter adaptati. Quæ tectorum genera sunt agrestia quidem, sed Musis tamen, operoso nullo splendore gaudentibus, non indecora, & durabilia satis, incendiorumque tempore multo conducibilia, quàm vel lateritia, vel lapidea. Siquidem illis correptis flamma parum incommodat, sed stramentitia tegumenta solummodo lambit, atque raptim sine horrore magno depascit, reliqua tanquam vaporibus indurata crustâ reliquens intacta. Atqui

Vulcanus in hæc magnam exercet tyrannidem : etenim tota non modò corripit , & absumit ; sed etiam auxilio venientibus terrorem incutit , atque profligat : in adversos enim fragmina candentia volvit , & crepitantibus flammis horrifonoque fragore tanquam igneam grandinem ejaculatur , hostiumque more tela fulgurantia torquet , aufertque prospectum & auxilii spem omnem. Documento fuit ipsa Hadamaria , & stadium ab ea distans, Justi Studei clarissimi Doctoris patria Elssa , per clandestinos Germaniæ vastatores nuper incensa . Ubi certa didicisses utrorumque discrimina. Porro mediis in flammis cum circum secus omnia flagrarent, vidisses illa stare, magnoque conatu se defendere , aut laborantium manus poscere : hæc autem ignibus superata , non modò concidere , sed etiam , ut dixi , auxiliaturos in fugam crudeliter compellere. Hæc de domûs tecto, atque iis, quæ sunt intrinsecus. Jam, si vacat, quæ forinsecus, audi . Totus undique murus lævigatus, ac dealbatus est: Coria laterum atro distincta colore. Illius in medio tria tribus in locis foramina propemodum tetragona videntur , inscriptionibus destinata. Primum igitur, quod in turris medio conspicitur, talibus versiculis exornatum est , qui lacrymabile tempus, quo tota deflagravit Hadamaria , domus hæc quoque reædificari cœpta, memoriæ produnt :

*Diva Redemptoris post incunabula Christi,
Mille ac quingenti cum quadraginta fuerunt
Anni, mensis habens cognomina Martis, & ejus
Nuncia, post decimam fati lux quarta sinistri
Solis , & hæc retinens à judice nomen, & hujus
Nona furens siccis ventis borealibus hora,*

Quâ

*Quâ sacer emisit verbum cœlestē minister,
Cum caderet rapidis Hadamaria prodita flam-
mis.*

Post domus hæc anno reparari cœpta sequenti.

In supremis ejus loci fenestris, aurea Stoico-
rum illa sententia legitur: ὁ π, Μόνος σοφὸς
πλεῖσι. Id est, *Solus sapiens dives*. Qua
mortalium, quorum infinitus ubique nume-
rus, Philargyriâ perditorum greges monen-
tur, longè pluris virtutem quàm divitias æsti-
mandas esse: quod harum gloria fluxa sit,
atque fragilis; sed immortalis illa, quæ nec
eripi, nec furripi possit, neque naufragio, ne-
que incendio amitti: qua præditi qui sunt,
solos esse divites, cum soli possideant res &
fructuosas & sempiternas, solique (quod, au-
ctore Cicerone, proprium est divitiarum)
contenti sint rebus suis. Duo reliqua in me-
dio sunt ejus muri, qui portam anteriorem,
sive molarem spectant: quorum priori tale te-
trastichon, quod ipsa domus proloquitur, est
insculptum:

Quod mihi sit nomen, quæris fortasse, viator:

Siste gradum, tali carmine certus eris.

Huc Mecœnates quia dona tuere, quod ausus

Hæres me tenuis condere, Musa vocor.

Alteri tale Sapphicon:

Ipse Rinhardi pater huc amussis

Contulit primæ lapides: nepoti

Debet hinc nostro domus ipsa longè

Carior esse.

Et quibus profectò liberis non carissimum
id fuerit, quod vicinorum testimoniis boni
parentes vel dixerint, vel fecerint memo-
ratu dignum? Sub imis autem ejus loci fene-
stris, longum, idque paullo rudius & gravius,

ne possit aliorum transferri, scamnum faginum est positum; ubi transeuntes viatores delassati quiescere, aut senes apricari, aut cives Hadamarii confidere possint, de rebus publicis tractaturi, aut animi demulcendi gratiâ nugas acturi, retique ventos (quod aiunt) venaturi.

DESCRIPTIO SERPENTVM,
è Lucani libro nono desumpta.

*Ille tamen sterilis tellus, secundaque nulli
Arva bono, virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosque fero de sanguine rores.
Quos calor adjuvit, putrique incoxit arena.
Hic quæ prima caput movit de pulvere tabes,
Aspida somniferam tumidâ cervice levavit.
Plenior hinc sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte suâ: Niloque tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur,
Hinc Libyci montes: & fecimus Aspida inermem.*

*At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens Hamorrhoids explicat orbes.
Latus & ambigua coleret qui Syrtidos arva
Chersydros, tractique viâ fumante Chelydri,
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.
Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quàm paribus tinctus maculis Thebanus Ophi-
tes.*

*Concolor exustis, atque indiscretus arenis
Ammodytès, spinâque vagi torquente Cerastra,
Et Scythale sparsis etiam nunc sola pruinis*

*Exuvias positura suas : & torrida Dipsas :
Et gravis in geminum vergens caput Amphis-
bana,*

Et Natrix violator aquæ , Iaculique volucres :

Et contentus iter caudâ sulcare Pharias :

Oraque distendens avidus spumantia Præster :

Ossaue dissolvens cum corpore tabificus Seps ,

Sibilaque effundens cunctas terrentia pestes.

Ante venena nocens , latè sibi summovet omne

Vulgus, & in vacuâ regnat Basiliscus arenâ.

Vos quoque , cui cunctis innoxia numina terris

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,

Pestiferos ardens facit Africa ; ducitis altum

Aëra cum pennis, armentaque tota secuti

Rumpitis ingentes amplexi verberare tauros :

Nec tutus spatium est elephas ; datis omnia letho.

Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

DE THESI.

CAP. XIII.

THesis , id est, consultatio , est rei alicujus investigandæ per orationem considera-
tio , vel disquisitio . Consultationum autem
aliæ civiles sunt ; aliæ contemplativæ . Civi-
les sunt , quæ actionem habent civitati ac-
commodatam , velut : *An ducenda sit uxor ;
an navigandum ; an muri faciendi ?* His enim
omnibus civitatis status continetur . Con-
templativæ verò , quæ ad solam animi con-
siderationem pertinent . videlicet : *An glo-
bosum cælum ; an multi sint mundi.* Hæc enim
in usum hominibus non veniunt , sed mente
sola pervidentur . Differt autem consultatio
ab Hypothesi , id est, causa : quod causa de-

finita est ; consultatio verò indefinita: Definitio autem fit persona, re, causa, & reliquis: ut, *Muri suntne faciendi?* Perquisitio est sine persona. Quod autem invadentibus Persis Lacedæmonii consulunt ; muro Spartam circumdare, causa est. Personam enim habet Lacedæmonios deliberantes: Rem, murum Sparte addere. Causam verò, invadentes Persas. Prima autem omnium præexercitamentorum consultatio, contradictionem, & solutionem, secundum quæstionem admittit. Dividitur ergo Thesis primum in Ephodum, id est, in proæmion ex directo ad narrationem tendens: quem aggressum proæmii loco ponens, hinc finalibus utêris capitibus, legitimo, justo, utili, & possibili.

THESSIS, AN DVCENDA

uxor.

*Aggres-
sus vice
proæmii*

Si quisquam omnia pariter laudare volet, is mihi matrimonium laudet : demissum enim ex cœlo est : ipsumque rursum cœlum Deis implevit, eosque procreavit, quorum munere paternum hominibus tribuitur nomen : eisdemque, quos progenuit, dedit rerum naturam tuendam. In terras autem acceptum, reliquis omnibus originem dedit, quæque singula naturâ suâ fluxa caducaque erant, ea stabilivit posteritate, æternitatemque ipsis successione adinvenit. Primum autem maximè ad fortitudinem, subeundaque constanter pericula homines impellit. Quis enim uxorem liberosque defendere ; quis pro iis bella movere recusat ? quo fit, ut, cum eorum amore arma fumantur, majoribus

cer-

certetur animis, lubentiusque Martis subeat
eventus. Quin justos etiam, nedum fortes,
homines efficit. Cognationem enim, necessitudines,
juraque tribuit; quorum respectu metuque ab inferenda injuria homines coërcet:
itaque justitiam simul docet cum fortitudine. Sed & sapientes facit; quippe quibus
carissimorum pignorum injicit providentiam atque curam:
quodque maximè quis miretur, ipsam temperantiam secum adfert
matrimonium, & in mediis voluptatibus modestiæ quoque invenit locum: legem enim libidinibus præscribens, temperantiæ
sine voluptates coërcet: quæque ipsa per se accusatur voluptas, eam matrimonio conjunctam laudamus. Si ergo matrimonium Deus dedit,
& procreando posteritatem omnem firmat; si fortes item, justosque facit & sapientes præstat,
& temperantes: quis est, qui non pro virili, quatenus possit, ipsum sibi putabit laudandum?

Sanè, inquis: sed calamitatum multarum matrimonium est causa. *Contra-dictio.*

Fortunam mihi videris; non matrimonium, accusare. Quæ enim adversa hominibus accidunt, eorum fortuna est causa; non matrimonium. At contra, Quæ læta matrimonium tribuit, ea certè nequaquam fortunæ accepta possunt referri. Rectius ergo est, matrimonii bona laudare, quàm accusare mala, quæ ex ipsa afferuntur fortunâ. Jam verò, si quis maximè humanorum casuum adversa solet matrimonio assignare, nihilo tamen idcirco magis fugiendum erit. Nam si qua reliquis in rebus non offendunt, ea continuo non ab ipsarum cura deterrebunt. *Solutio.*

gulas excutiamus artes ; omnes habent aliquid quod quis accuset. Agricolaë procellis infestantur , & per grandinem fame contabescunt : non tamen, si quos tempestas offendit, ideo statim agros relinquunt ; sed perseverant colere. Neque nautæ, si quid ex cœlo accidit ipsis , continuò post tempestatem dissolvunt naves, cessantque navigare deinceps metu eorum , quæ pertulerunt : verùm difficultates fortunæ tribuentes , ad opes , quas mari paraverunt , revertuntur. Bella etiam pugnaëque militantium absumunt vitam : non , quia occumbunt aliqui , idcirco deserunt militiam ; sed quia pugnantes , ob fortitudinem laudantur , hoc ipso etiam , quod ceciderunt , gaudent , & instantem fortunæ asperitatem præsentis gloriæ bono rependunt . Neque enim propter mala meliora fugienda sunt , sed bonorum causa etiam asperrima perferenda. Nonne ergo absurdum est , nautas item , & milites , difficultates meliorum gratiâ tolerare ; matrimonium verò nobis averfandum putare, quia habeat aliquid quod offendant ?

Contra-
dictio.
Solutio.

Sanè , inquis : sed viduitatem mulieribus, puerisque orbitatem affert.

Mortis hæc mala sunt, hancque nobis difficultatem circumdedit natura, quam tu quidem accusare mihi videris , quòd non homines effecit , ut dii essent : accusasque matrimonium , quod non diis mortales conjunxit . Quid infimulas matrimonium eorum , quorum est apud mortem causa ? Cur nuptiarum dicis , quod ipsius est naturæ ? Patere perire eum , qui natus est , quocunque tandem pereat modo . Quodsi occidunt homines , quia nati sunt , eademque viâ conjugem viduam

duam relinquunt, natosque ex se filios faciunt pupillos: quid? hæc matrimonii di-
ces culpâ fieri, quæ solùm ab ipsa fiunt natu-
ra? At ego è contrario orbitatem, viduita-
temque puto matrimonio refarciri. Mortuus
est illi pater, eoque nomine pupillus est; red-
dit rursus alium sibi matrimonium patrem.
Itaque hoc malum non ex matrimonio pro-
dit, sed matrimonio occultatur, fitque matri-
monium non causa orbitatis, sed abscondit
potius ipsam, & restaurat. Sic viduitatem
quoque, quam obitu mariti attulit natura,
matrimonium novis iterum nuptiis immu-
tat. Quam enim mors reliquit viduam, hanc
rursus matrimonium viro conjungit: atque
velut conservator muneris sui, ea quæ dedit
initio, ablata quoque restituit. Auferre ergo
viduitatem solet matrimonium, non facere:
Pater quoque morte liberis orbatur, rursus-
que alios matrimonio afflequitur, fitque se-
cundo matrimonii munere pater, cui id, quod
semel jam habuerat, paternum nomen erat
ablatum. Quid ergò matrimonii bona in cri-
men ipsius convertis? Videris mihi non ar-
guere, sed laudare nuptias velle. Quando
enim enumerare nuptiarum bona cogis, lau-
dator matrimonii factus es potius quàm re-
prehenfor; vituperansque matrimonium, ut
recenseamus, laudes ipsius adducis, causam-
que præbes munera sua recognoscendi no-
bis, eo ipso quòd crimina tua refutamus.

Esto! inquis, sed laboriosa tamen res est *Contra-*
matrimonium. *dictio.*

Verum: sed labores quoque matrimonium *Solutio.*
solvit, & auferuntur per nuptias, quæcunque
exercitos homines reddunt. Vitæ tranquillitas

tas est, cum muliere sociari: quantulum autem, virum in thalamo uxori conjungi? jam quanta cum voluptate puer exspectatur, speratusque se profert, & in lucem prodiens, mox patrem appellat? Addicitur deinde arti alicui discendæ, patrisque fit laborum particeps. In concionibus exinde versatur, pascitque in senecta patrem; & prorsus in quodcunque res ipsa poposcerit, aptum se expeditumque præbet.

Epilogus.

Adeò non est oratione recensere, quanta matrimonium adferat bona. Ingens ergo res est matrimonium, & deos procreans, & mortalibus, ut dii esse videantur, successionem præstans: ac omneis, qui nuptiis initiantur, instituit, ut justitiam colant, temperantiam observent: quin & reprehensas alioqui voluptates, honestas facit. Idcirco plurimi faciendum esse matrimonium, inter omnes facile constat.

S C H O L I A:

Thesis.

Græci Rhetores Thesin appellant quæstionem vagam, nullis circumstantiarum cancellis inclusam. Latini quæstionem infinitam. Cicero in Topicis, Propositum. in partitionibus, Consultationem. Priscianus Positionem dixit. ut, An ducenda uxor; An colenda sit amicitia; An navigandum; An sit bellum gerendum; An discendæ literæ Græcæ?

Hypothesis.

Hypothesin autem vocant quæstionem finitam, quæ habet in quæstione certas personas, loca, tempora, & reliqua genera attributorum. Hanc Cicero in Partitionibus contro-

versiam, in Topicis causam appellat: ut, sitne Cæsari bellum suscipiendum adversus Pompeium? An Syllæ administranda Respublica? An Græcæ literæ discendæ destinato Theologiæ? An Cato tempore belli civilis rectè duxerit Martiam uxorem? Vide Quintilianum, lib. 8. cap. 5. Idem lib. 2. cap. 1. ait, Antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis, ut Theses dicerent. Et Cicero in Oratore ad Brutum: Aristoteles, inquit, adolescentes ad copiam Rhetorum, in utramque partem, ut ornatius & uberius dicere possent, exercuit. Rodolphus Agricola, lib. 2. cap. 8. Thesin quæstionem vocat *κατηγόριον*, id est, prædicativam, quæ nullis certis finibus temporum, locorum aut personarum concluditur, ut: An accedendum ad Rempublicam? Hypothesin, conditionalem, *ὑποθετικόν*, ut: Sitne Socrati accedendum ad Rempublicam?

Magnam autem habent *θέσεις* cum loco *Locus* communi similitudinem: sed hoc differunt, *communis à* quòd locus communis ad amplificandam & *Thesi* augendam causam assumitur. Thesis ad explicandam & probandam. Et illo quasi certare declamatur: hac disputatur, & differitur. Denique ille affectuum, hæc considerationis est. Priscianus inquit: Inter Locum communem, & Positionem, hoc est differentia, quòd Locus communis est convictæ & manifestæ rei exaggeratio; Positio autem dubiæ rei quæstio.

Alie civiles, &c. Has Græci *πολιτικές* appellant: quæ sunt earum rerum, quæ in civitatibus usurpantur. ac fiunt publicè aut privatim: Ducendæne uxores; navigandumne sit,

ædificandum; an ambulandum. Hujusmodi & illæ Ciceronianæ sunt, de quibus ipse Attico scribens, libro nono. Sed tamen ne me totum ægritudini, inquit, dedam, sumpsi mihi quasdam tanquam *θέσεις*, quæ & *πολιτικαί* sunt, & temporum horum, ut & abducam animum à querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. Ea sunt ejusmodi: *Εἰ μὲν εἴτερον ἐκ πατρίδου τυραννικῆς ἢ αὐτῆς, εἰ παντὶ τῷ ὄντι τυραννίδος καταλύσιν πρακτέον, &c.*

*In iis
contem-
plativis
consul-
tationi-
bus an*

*sit, quid
sit, quale
sit, quæ-
ri solet.*

*Quintil.
L3. c. 5.*

Contemplativa, &c. Has alii speculativas appellant, Græci *θεωρητικαί*, quòd solâ animi ratione explicari, & intelligentiâ soleant comprehendi. Ut: Anima sitne natura aliqua. Et, eademne mortalis? Et mundusne non extiterit aliquo tempore? Item, sitne siderum Musica? Plinius, lib. 2. cap. 22. Item, sintne Antipodes? Earum quæstionum magnam copiam habent Scholasticorum *παραδιαλέξεις*. cuius generis hoc est, An homo creari potuerit *ἀναμάρτητος*. & id genus alia innumera.

An globosum cælum, &c. Priscianus inquit: An pilæ formam habeat mundus.

An multi sint mundi, &c. Quod nonnulli voluerunt. Vide Ciceronem de universitate. Unde Alexander, cum ejus comes Anaxarchus, ex auctoritate Democriti, mundos innumera- biles referret, Heu me, inquit, miserum! qui nec uno quidem sum potitus: ut recenset Valerius, lib. 8. cap. 15. Vide Plutarchum, in Alexandri vita. Et Q. Curt. Vide Ciceronem, Tusc. quæst. Hinc illud Juvenalis:

Vnus Pellæo juveni non sufficit orbis.

Sunt item Quæstionum aliæ simplices, aliæ compositæ. Simplices, ut: An luctatione sit exercendum, An declamandum. Compo-
sitæ,

fitæ, ut: An luctatione exercendum, five agricultura. An declamandum sit ex chartis, five memoriter, cum decora vultûs atque gestûs moderatione.

Invadentibus Persis, &c. Historia habetur apud Thucydidem. Et bellorum Lacedæmoniorum cum Persis Orosius meminit, libro 3. cap. 11. Plutarchus in vita Aristidis scribit, Lacedæmonios à Persis trophæa retulisse.

Sparta, &c. Sparta, vel Sparte, fuit urbs *Sparta*, Laconia, nullis ab initio muris cincta. Unde *qua etiâ* Agesilaus percontanti, quam ob causam Spar- *Lacedæ-* ta non circumdaretur muris, ostensis civibus; *mon.* Hi, inquit, sunt Spartana mœnia: significans, nullo Republicas munimento tutiores esse, quàm civium virtute.

Dividitur Thesis, &c. Primùm, inquit, ingressus aliquis ad argumentationem vice exordii erit: inde excutiendi loci suasoria- rum, honesti, utilis, facilis, necessarii, &c. Et si quid probabiliter contradici posse videatur, hoc suo loco refutandum erit. Postremo, brevi epilogo velut perorandum: auctore Mosellano.

IN EXEMPLUM.

Deis cœlum implevit, &c. Unde Cicero 1. Tuscul. Quid? totum prope cœlum nonne humano genere completum est? &c. Divus Ambrosius, 32. quæst. 1. Nuptiæ, inquit, terras replent; virginitas Paradisum. At Varro putabat utile, ut se homines Diis genitos mentirentur. Vide Augustinum de Civitate Dei, lib. 3. cap. 4.

Æternitatem adinvenis, &c. Unde Plato *Forri-*
de iuda.

de Legibus, quarto dialogo: Genus, inquit, hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quòd filiorum filios relinquendo, nunc & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est immortalitate se ipsum sponte privare. Hac verò ex animo ille se privat, qui filios & uxorem negligit.

Succeſſione, &c. Hoc est, per discessionem aliorum in aliorum locos. Etenim morientibus alii rursus nascuntur. Hinc Homerus homines arborum foliis comparavit. Vide Erasmus in proverbio, Homo bulla.

Ad fortitudinem, &c. Cives enim ut liberos & uxores defendant, fortiter pugnant. Et Scipio, ultimo conflictu cum Annibale congressurus, milites adhortando, dixit; Adesse finem belli, in manibus esse prædam Carthaginis: si fortiter pugnaverint, reditum datum iri in patriam, ad parentes, liberos, conjuges, Penatesque Deos.

Providentiam, &c. Qua perspiciunt parentes, quæ liberis bona, utilia, honestaque sunt. Pars est enim prudentiæ, bonarum aut malorum rerum & utrarumque scientia: ut ait Cicero, secundo de inventionione.

Temperantiam, &c. Hæc est firma animi, & moderata dominatio rationis in libidines, atque alios non rectos impetus: ut ait Cicero. Cujus partes Clementia, Continentia, Modestia.

Accusatur voluptas, &c. Cicero secundo de Finibus scribit; maximas virtutes jacere dominante voluptate: quam malorum escam Plato vocavit, quod homines eâ, velut hamo pisces, capiantur. Et Architas Tarentinus

ait,

ait, Nullam capitaliorem pestem hominibus à natura datam, quàm voluptatem! Cujus meminit Cicero de Senectute.

Si ergo, &c. Epilogus est hætenus dictorum; quæ ab honesti partibus deduxit matrimonium laudando. Dividitur autem honestum in laudabile, & rectum. Hoc ipsum rursus dividitur in justitiam, fortitudinem, prudentiam, modestiam. Vide Ciceronem 3. ad Herennium.

Calamitatum causa, &c. Unde Menander: Ο' μὴ γαμῶν ἀνδρῶν, ἐκ ἔχει κακὰ. Qui non ducit uxorem homo, non habet mala.

Ἄλυπον ἔξεις βίον χωρὶς γάμου.
Id est, sine dolore vitam transiges, si non duxeris uxorem. Matrimonium, ut Erasmus *Matrimonii* ait lib. 4. Apophthegm. comitatur perpetua *monii* sollicitudo, dotis exprobratio, affinium *gramala*.
ve supercilium, molesta focrus, incertus liberorum eventus, jurgia, querelæ atque rixæ.

Juvenalis, Sat. 6.

*Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.*

Agedum, &c. Fidei faciendæ gratiâ utitur inductione: & ostendit, nullum vitæ genus esse, quod non suas habeat molestias. Sapienter Solon aiebat: Si in unum locum cuncti mala sua contulissent, futurum, ut propria deportare domum, quàm ex omni miseriarum acervo portionem alienam ferre, mallent: ut ait Valerius, lib. 6. cap. 2. Meminit Erasmus, tertio Apophthegmatum.

Per grandinem, &c. Ut si de cælo vel Cœlestiū arbores, vel segetes fuerint tactæ. Cœlestis injuria-
autem

rum duo genera. autem injuriæ duo sunt genera. Unum, quod tempestatem vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraque similia intelliguntur: quæ cum acciderint, vis major appellatur. Alia sunt illa, quæ silente cœlo, serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cum facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ, aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis carbunculum appellantibus. ut ait Plinius, lib. 18. cap. 28.

Disolvunt naves, &c. Tempestatibus jactati, non statim deferunt navigationes; sed mox reficiunt rates quassas, indociles pauperiem pati.

Laudantur, &c. Qui fortiter in prælio rem administrarant, ab imperatoribus laudabantur, atque fortitudinis præmia consequabantur, coronas civicas, obsidionales, murales, vallares, castrenses, statuas, triumphos; mortui etiam laudibus evehebantur. Quinimo, ut inquit Imperator Justinus, qui pro republica perierunt, per rerum gestarum gloriam semper vivere intelliguntur: unde etiam patribus in excusationibus tutelarum profunt tanquam vivi.

Gaudent, &c. Lætantur, qui fortiter pugnando succubuerunt. Sic Epaminondas, qui sanguine & spiritu deficiens, Non finis est, inquit, vitæ meæ, sed melius & altius initium advenit. Nunc enim vester Epaminondas nascitur; quia sic moritur. ut ait Valerius, lib. 3. cap. 2.

Laboriosa res, &c. Unde illud Cynici Crætetis, Τέλευταίον. Vide Erasmus in proverbio: Optimum non nasci.

Labores solvit, &c. Hinc Metellus ille Numi-

Numidicus asseverabat : Nullas plerunque esse in matrimonio molestias : si quæ tamen accidere nonnunquam viderentur , parvas & leves , facilesque toleratu esse dicebat , majoribusque eas emolumentis & voluptatibus obliterari , easdemque ipsas nunquam omnibus , neque naturæ vitio, sed quorundam meritorum culpa & injustitia evenire. Vide Gellium , lib. 1. cap. 6.

Pascit in senectâ , &c. Juxta proverbium αὐτὴν πελαργεῖν, quod est, parentes ætate fessos nutrire , mutuamque vicem rependere.

THESIUM EXEMPLA.

Primi argumentum tale est : Quod non ducenda sit uxor. Vbi Thesis contrariis Aphthonii locis tractata , studio exercitii.

Cùm, juxta vetus proverbium ; Ignis, mare, mulier , tria mala sint; mihi plurimum desipere videntur, qui se conjecerint in flammæ, in fluctus, & in matrimonii calamitates. Hoc id ipsum disuadendi studio cum primis Homerus ait : *Exordiū formula.*

Vsq̃ue adeò nihil improbius , muliereque pejus.

Et temporibus hodiernis strenuè dant operam mulieres , ne Poëtarum grex vaniloquus omnino fuisse reputetur, qui feminâ nihil pestilentius esse confirmarunt . Et mulierem omnem esse malam, perquam venustè significavit Lacon quidam : qui cum uxorem duxisset perpusillam; dicebat , è malis, quod minimum esset , eligendum. Quippe λύχνη ἀρθέντ' ὁ ζωὴν πᾶσα ἢ αὐτή.

Non

*Ab in-
dignita-
te ma-
trimo-
nii.*

Non eo inficias, matrimonium institutum à Deo; sed ab eodem etiam adjectos tot laborum sudores, tot molestias, denique dolores, inficias non eo. Et quod ab initio bonum erat, jam vel temporum injuriâ, vel hominum malitiâ factum est longè deterrimum, ut multo citius Plutonia regna cacodæmonibus repleat, quàm Diis cœlum.

*A pusil-
lanimi-
tate.*

Milites ignavi sunt, & cor in pedes iis decidere solet, quibus domi sunt uxores atque liberi. Etenim extra telorum jactus esse, & post principia se continere laborant, id unum curantes, ut integri maneant ac illæsi, ne, si fuerint interfecti, relinquant viduas atque pupillos. Cæterum qui paulo fuerint animosiores, à suis objurgantur, juxta illud Penelope.

Ausus es ô nimium, nimiumque oblite tuorum, &c.

*Ab in-
justitia.*

Iniquos facit ad iram concitans conjugium. Hæc ipsissima est officina rixarum, ut portus tranquillitatis, cœlibatus. unde illud: Qui non litigat, cœlebs est. Deinde, qui obstricti sunt matrimonio, coguntur indies magnum in usus domesticos sumtum facere, ad uxores, liberos, & familiam alendam. Et deficiente crumenâ, per fas, perque nefas pecuniam corradunt, secum assiduò dicentes:

*Vnde habeat, quarit nemo, sed oportet habere:
Lucrum pudori præstat.*

Et genus & formam Regina pecunia donat.

O cives, cives, quærenda pecunia primum est:

Virtus post nummos.

*Quantum quisque sua nummorum servat in
arca,*

Tantum habet & fidei.

*Prima ferè vota, & cunctis notissima templis,
Divitiæ ut crescant, ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro.*

Ut ait Juvenalis.

Quotusquisque est, qui non matrimonium contrahat, ut sponsi, quod aiunt, vitam victurus,, perfruatur voluptate, ac subeat in libidinem, curetque hoc unum, ut lascivum interveniat illud: *Ζὼν καὶ ψυχή.*

*Ab in-
tempe-
rantia.*

Quis igitur matrimonium laudibus evenendum æstimet, cum inferorum regna magis quàm cœlorum adaugeat, cum iniquos faciat, contineatque vitam obscœnis plenam voluptatibus, ac earum venenatis illecebrarum præstigiis incubans, adducat malorum, quod aiunt, Iliada, ut *γυναικῶν ὄλεθροι*, proverbio locum fecerint.

Epilogus.

Sed ais: Quæ sunt in matrimonio mala, ipsi fortunæ sunt assignanda.

*Contra-
dictio.*

Id immeritò facis. Nam si viri cœlibes viverent, à plurimis afflictionibus liberi manerent, nunquam agricolæ assiduo tanto labore teriam colere, nunquam genus omne cerdonum tanto sudore diffluere, nunquam tantis periculis mercatores navigare cogerentur, si non querulis uxoribus atque liberis egentibus victum & amictum quærere compellerentur.

Solutio.

Verè igitur divus Paulus de conjugatis inquit: afflictionem in carne sunt habituri. & beatiores prædicat, qui hoc frænum non momorderint.

Sed viduarum & orborum, pupillorumque conditiones, morti, non matrimonio refers acceptas, & per hoc refarciri dicis, quod per illam aufertur.

*Contra-
dictio.*

Esto!

Solutio.

Esto! Mors tibi patrem eripit, novæ nuptiæ vitricum reddunt. Sed hæc ipsa pensatio ipsissima est Diomedis & Glauci permutatio, qua pro perca scorpius accipitur, pro charissima matre datur noverca, ut rideatur, qui ad ejus tumultum fuerit lacrumatus.

Contradictio.

Esto! inquis. Sed tamen non laboriosa res est matrimonium, cum laborum participes uxores sunt viris solatio, & filii parentes ipsos omni malorum fasce levent, foveantque fessos ætate.

Solutio.

Sæpius molestant viros, quàm consolantur, uxorum greges, quarum paucissimæ fideles, ut verè dictum sit: Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem. Quod monet, usque adeò non esse fidendum mulieri, ut etiam, si morientem videas, putes fingere. Et filiorum incertissimus est eventus. Longè plures dedecori sunt parentibus, quàm ornamento. Qui, ut arietes, nutritionis mercedem persolvunt, argento senes emungendo, turpissimisque facinoribus excruciendo. ut Crates ille recte dixerit; τέκνα πόνοι, &c.

Conclusio.

Ergo cum tot undique malorum fluctibus matrimonium impetatur, quis vel sanæ mentis, solutus ab uxore, quæsierit uxorem?

SECUNDUM EXEMPLUM,
*continens, quòd senectus non sit molesta, nec
 onus Aetnâ gravius.*

Theses.

Si vina vetera novis, quasi de musto & lacu haustis, præstantiora judicamus; cur non senectutem juventâ meliorem, laudatque magis dignam arbitramur: cum ut illic omnia defæ-

defæcata & salubria, ita hîc omnia immatura
& gravia contemblemur esse?

Senectutem omnes ut adipiscamur, sole- *A legi-*
mus optare. Quod cùm ita sit, iniquè faciunt, *timo.*
qui adeptam accusant, ac in illa genuinum
frangunt, quam divina Scriptura coronam di-
gnitatis appellat, eam præcipuè, quæ reperie-
tur in viis justitiæ. Proverb. 16.

In antiquis est sapientia, & in multo tem- *Ab uti-*
pore prudentia proverbio nobilitata. *Seris li.*
enim *venit usus ab annis.* Hinc est, quod ju-
ventus olim cumulatam & circumspectam
honorem reddebat senibus. ut ait Valerius. Et
Juvenalis:

Credebant tam grande nefas, & morte pian-
dum,

Si juvenis vetulo non assurrexerat, & si

Barbato cuicunque puer; licet ipse videret

Plura domi farra, & majores glandis acer-
vos.

Nec difficilis adeò senectus est, neque tam *Ab faci-*
molesta, sed tolerabilis & jucunda: quam tot *li.*
rerum bene gestarum præconia exornant,
quam recordatio multorum tot benefactorum
oblectat, quam denique gravitas, constantia,
consiliorum rationes, autoritas, & reverentia
planè divinam efficiunt.

Prudenter institutæ Respubl. solæ, quæ se- *A neces-*
num propria virtus est, prudentia conserven- *sario.*
tur oportet. Etenim florentis ætatis est teme-
ritas; senectutis, prudentia. Illâ civitates
multas everfas; hac conservatas esse, tot vete-
rum exempla testantur.

At senectus ipsa morbus, evocat à rebus ge- *Contra-*
rendis, ac inutiles reddit. *dictio.*

Multò plura quàm juvenes, efficere pos- *Solutio.*
sunt

*In Cic. sunt senes, rerum studiis affueti: quorum
ex quo arma sunt artes & virtutum exercitationes.
hic sum- Nec viribus aut velocitatibus, aut celeritate
tus est corporum magnæ res geruntur, sed consilio,
locus, auctoritate, atque * prudentia.

legitur Sed oblivionem inducit, memoriam mi-
senten- nuit, vires adimit.

tia. Memoria perit, nisi exerceas. Prudentes

Obiectio. ergo senes, intentum animum tanquam ar-

Solutio. cum habentes, non languescunt, nec succum-
bunt senectuti. Senibus ingenia manent, mo-
dò permaneat studium & industria. Unde
Cato, Pythagoreorum more, exercendæ me-
moriæ gratia, quod quoque die dixerat, au-
dierat, egerat, commemorabat vesperi. Hæ
sunt exercitationes ingenii, hæc curricula
mentis. In his defudans, atque elaborans,
corporis vires non magnopere desiderabit, ut
ait Cicero.

Contra- Sed caret voluptatibus; ut rectè Horatius
dictio. dixerit:

Multa ferunt anni venientes commoda se-
cum,

Multa recedentes adimunt (Venerem,) convi-
via, lusus.

Solutio. O præclarum munus ætatis, siquidem id
aufert nobis, quod est in adolescentia vitio-
fissimum. Omnem malorum escam volupta-
tem eripit, & libidines pecuniæ animis exi-
mit, ac instillat vera pectoris dona. Porro ni-
hil pestilentius voluptate, at nihil præstabi-
lius ratione. Hanc fovet senectus, illam au-
tem expellit.

Contra- At sunt morosi, & anxii, & iracundi, &
dictio. difficiles senes; si quærimus, etiam avari.

Solutio. Sed hæc morum vitia sunt, non senectutis.

At

At morositas tamen, & ea vitia, quæ dixi, habent aliquid excusationis. Vide Ciceronem, in Senect.

Sed appropinquatio mortis est; quæ certè à *Contra-*
senectute non potest longè abesse. *dictio.*

O miserum senem! qui mortem contem- *Solutio.*
nendam esse in tam longa ætate non viderit.
O infelicem Christianum, qui mortem me-
tuit, ac non potius cum Paulo dicit: Cupio
dissolvi, & esse cum Christo! Quid enim hæc
vita commodi, quid non potius laboris ha-
bet? Cur in malis, & non potius in bonis, o-
mnia, quæ secundum naturam fiunt, habentur?
Quid est autem tam secundum naturam,
quàm senibus emori, quod idem contingit
adolescentibus, adversante & repugnante na-
tura? Itaque adolescentes mori sic mihi vi-
dentur, ut cum aquæ multitudine vis flammæ
opprimitur: senes autem, sicut sua spontè
nullâ adhibita vi consumtus ignis exstingui-
tur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt,
vi avelluntur; si matura & cocta, decidunt:
sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus
maturitas.

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, *Conclu-*
quin judicaturi sitis, dignissimam esse laudatu *sio.*
& amplexu senectutem, cum ea rebus geren-
dis consilia suppeditet, prudentia valeat, auto-
ritate polleat, reverentiâ præluceat, omnium
denique malorum liberationem maturitatis
naturalis beneficio subministret.

TERTIUM EXEMPLUM THESEOS,
*continens, divitias non esse summum
 bonum.*

Exor-
 dium.

Qui sententias iniquas defendendas sus-
 ciunt, mendacia verborum lenociniis fu-
 care solent, & morbido sermoni exquisita
 adhibere medicamenta. Quorum in numero
 sunt; quos non pudet asserere, Summum bo-
 num divitias, & solum divitem esse beatum.
 Contrà, qui veritatem, cujus est simplex
 oratio, amplectuntur, non in divitiis, sed
 potius summum in virtute bonum collocant.
 Etenim perpendunt, opum affluentia non
 beatos, sed magis infelices reddi, cum maxi-
 mæ sollicitudines, atque calamitates inde
 soleant provenire. Namque ut Juvenalis in-
 quit:

Ex Hor.

*Sed plures nimiam congesta pecunia curam
 Strangulat, & cuncta exsuperant patrimonia
 census.*

*Pauca licet portes argenti vascula puri,
 Nocte iter ingressus, gladium, contumque, ti-
 mebis,*

*Et mota ad lunam trepidabis arundinis um-
 bram, &c.*

Spar-
 ta quid
 perdide-
 rit.

Et quid aliud olim Lacedæmonios perdidit,
 quam pecuniæ cupiditas? Qui oraculo re-
 sponsum acceperant, tum demum vincen-
 dam esse Spartam, cum aurum & argentum
 in pretio cœpissent habere. Accedunt alia,
 quæ licet per se videantur leviora, aut infir-
 miora; tamen turbâ valent, atque confir-
 mant, divitias malis plurimis tentari, stultitiâ
 regi, pusillanimitate enervari, libidine cor-
 rumpi

rumpi, ac iniustitiâ denique profanari. Nam quotusquisque divitum est, qui non fortunâ ebrius, arroganter & confidenter loquatur & agat, opibus scilicet fretus, ut inde natum proverbium: Ἀργύρε κλυῶν λαλῆσι. Argentî fontes loquuntur. Quod notans Horatius: Mecum, inquit, contendere noli, Stultitiam patiuntur opes. Quotusquisque est, qui non tumultu quopiam suborto, aut bellis ingruentibus in morem galli cujuspian (ut aiunt) trepidet, atque magis sibi thesaurisque suis, quàm Reipublicæ velit consultum. Quotusquisque, qui non plura, quo plura possideat, assidud petat?

*Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia
crescit.*

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,

Nec sitim pellit nisi causa morbi

Fugerit venis, & aquosus albo

Corpore languor.

Quotusquisque, quem non divitiæ ad genus omne turpitudinis inflamment, luxu resolvant, funditusque perdant, ut multo plures crapulâ, nimiâque libidinis enervatione credantur perire, quàm gladio? Quis igitur divitias summum bonum vocet, & non potius iniquitatis appellet Mammona, cum illæ stultos, infelices, effœminatos, avaros, & perversos reddant; ut facilius sit camelum per foramen acus transire, quàm divites in regnum Dei ingredi?

At divitiæ afferunt gloriam, parant amicos, paupertas contemptos facit. *Contradictio.*

In pretio pretium nunc est, dat census honores,

———— Pauper ubique jacet.

Nihil habet infelix paupertas durius in se,

Quàm quòd ridiculos homines facit, &c.

*Contra-
dictio.*

Sed quam opes pariunt, fluxa est gloria: & ollaris, quæ *χρῆσας φιλία* dicitur, amicitia nihil aliud est, quàm adulatio.

Donec eris felix, multos numerabis amicos:

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Solutio.

Nec ad veram gloriam via recta contentes impedit paupertas, sortita sapientiam. Nonne Cicero, nonne complures alii pauperes ab initio conscenderunt ad summum gloriæ culmen, ita studiorum honestissimorum cultu provecti, ut maioribus omnibus suis virtute præluxerint?

*Contra-
dictio.*

Esto! Verùm, ut ait Juvenalis Satyr. 3,

*Haud facile emergunt, quorum virtutibus
obstat*

Res angusta domi.

Solutio.

Desidiâ torpentes non emergunt, sed qui per honestos labores ad summa nituntur. Respice Cleanthem, qui, licet obtusi tardiorisque fuerit ingenii, adeoque pauper, ut tempore nocturno cogeretur in hortis aquas haurire, quo posset interdiu studiis liberalibus operam impendere; tamen ad summum eruditionis & honoris fastigium pervenit, consecutusque est tantas facultates, ut alium, si voluisset, Cleanthem alere potuisset. Vide Laërtium Diogenem lib. 7. Quam matrem Euripides, aut quem patrem Demosthenes habuerit, ipsorum quoque seculo fuit ignotum. Alterius autem matrem olera; alterius patrem cultellos venditasse, omnium penè doctorum literæ loquuntur. Sed quid aut illius Tragica, aut hujus oratoria clarius? ut ait Valerius Maximus, lib. 3. cap. 4.

Sed

Sed inopiâ pressos homines ad varia defigenda flagitia paupertas impellit, ut per fas & nefas vitæ subsidia quærere cogantur. *Contradictio.*

Nihil repugno, si mali intelligantur, quorum cordibus illud fixum personat: Lucrum pudori præstat. quod Græci dicunt, Κέρδιαισχύνῃς ἀμεινον. Sin boni, reluctor; cum ii longè satius ducant rei jacturam facere, quàm famæ, simul ac animi dispendium. Quin potius, ad omnia scelerum genera rapiuntur ipsi divites; nec divitiæ semper optimis contingunt. ut Homerus rectè dixerit:

Ζεὺς αἶπος νέμει ὅλβον ὀλύμπῳ ἀνδρώποισι

Εὐλοῖς ἢ δὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐδέλησεν ἐκάστω.

Multo facilius pauperes criminum occasiones fugere poterunt, quàm divites, cùm desint illis opes, irritamenta malorum: his autem opus sit multis præceptis, ut bene & honestè vivant. ut Diogenes rectè paupertatem αὐτοδίδακτον appellaverit.

Ergo non in divitiis, unde malorum (ut *Concludunt*) mare profluit; sed potius in virtute, *sio.* summum est bonum collocandum.

DE LEGISLATIONE.

Quæ Græcè νόμος εἰσφορά.

CAP. XIV.

*Quid sit
lex, vi-
de l. 2. ff.
de leg.*

LEgis quoque inductionem quidam exercitamentum esse putaverunt. Est enim propemodum tota causa, non tamen omnia quæ in causa sunt, intra se continens. Adfert personam quidem, sed incertam, & non omnibus notam. unde & in consultationis magis est parte, quàm causæ. Quatenus enim figuram in se habet personæ, superat consultationem; sed quæ definitionem non habet, minor est causâ. Est autem duplex legis inductionio. Confirmatio positæ legis, atque confutatio. Lex autem est inventio, & donum Deorum, communis institutio civitatis, & correctio utrinque errantium. Divisio autem inducendæ legis est ista: Tractabis eam capitibus eisdem, quibus negotialem: Legitimo, justo, utili, possibili. Proæmion facies; post proæmion subicies contrarium: hinc capitibus prædictis utêris. unde & hoc exercitamentum à causa differt.

EXEMPLUM, CONTINENS

*accusationem legis, jubentis adulterum
in ipso adulterio deprehensum
interfici.*

*Proæ-
mion.*

Nec mihi videtur per omnia lex ista laudanda; nec rursus, quòd hoc modo lata, sit prorsus reprehendenda. Quod enim pœnam adulteris decernit, laudo planè: quod verò
Judi-

Judicum sententiam non exspectat, culpandum certè videtur. Si namque largitionis metu, ne qua Judices corrumpantur, judicia prævenit, suspicax nimirum est, & iniquæ nimium erga judices mentis: sin autem justa judicare vos, quemadmodum facitis certè, arbitratur, iniquum esse constat, si lex Judices quidem laudet, tollat autem judicandi potestatem.

Alia fanè leges, quæcunque demum eæ *Contrarium.* sunt, & quacunque ratione perlatæ, discrepant fortè ab alicujus civitatis legibus, sed & alterius rursus legibus conveniunt: hæc autem sola lex omnibus simul repugnat civitatum institutis. Videmini autem mihi multo rectius de hac lege cognituri, si omnia recensetis consulta vestra, atque decreta. Duces bellorum, Sacerdotia, Plebiscita, omniaque adeò, quæ circa rem militarem pertinent, Judicum subeunt diligentiam, fitque dux ille, quem Judex constituit; sacrificat, qui judici videtur; justumque decretum est, quod populi sententia perrogatum est. Victores quoque præmia non accipiunt bellorum, nisi judicata. Quomodo ergo non absurdum est, omnia judiciorum arbitrium exspectare, solam verò præsentem legem Judicum subterfugere cognitionem.

Sanè, inquit. Sed magnæ sunt mœchorum *Contradiçtio.* injuriæ.

Quid autem? homicidarum scelera nonne sunt graviora? anne proditores aliis sceleris minores arbitramur? anne sacrilegi proditoribus pejores sunt? Attamen in his criminibus deprehensus Judicum examini subjacet; neque proditor poenas dat, nisi decer-

mente Judice : neque perimitur sicarius , nisi eo, qui accusat, coarguente delictum : neque qui numinibus dicata præripuerunt , puniuntur, antequam Judex admissum cognoverit scelus . Nonne ergo iniquum est, majora, judicum vindictæ reservari , neque quicquam eorum criminis loco, nisi judici liqueat , æstimari, solum autem adulterum sine cognitione interfici ? quem in primis , quia levior in eo, quàm in cæteris, culpa est , Judicum examini subicere oportuit.

*Contra-
dictio.*

At quid refert, inquit, occidam adulterum, an Judicibus tradam , si utraque via morte poenas luet ?

Solutio.

Quantum inter Tyrannum ac legem, inter popularem statum ac unius principatum differt, tantum ista inter se diversa sunt . Tyrannus enim unumquemque pro libidine sua perimit : leges autem convictum justè occidunt. Et populus disceptatione omnia atque contentione tractat, quo sint explicatiora omnia : at rerum dominus etiam indicta causa occidit . Contra , populus & lex indicta causâ non occidit ; sed omnia ab rerum Dominis & Tyrannis diversa facit . Quid ergo ? multumne intererit occidere adulterum , vel Judicum sententiis puniendum tradere ? Ad hæc quoque , qui per se adulterum occidit , se ipsum arbitrum poenæ admissi sceleris facit : qui verò judicibus tradit ipsum , penes illos vult esse potestatem , jusque animadvertendi . Neminem igitur dubitare crediderim , quin æquius sit , ejus qui accusatur , arbitrium esse apud Judicem , quàm apud accusatorem . Quinetiam qui suo arbitratu adulterum occidit , alterius rei gratiâ occidere ipsum,

ipsum, adversum se suspicionem relinquit: at, qui iudicio exhibet, solum iusta sectari, praesentiusque sceleris dolorem videbitur ulcisci.

Esto, inquis, sed graviores dabit poenas subito peremptus; quoniam, si ad Iudices deferretur, illam temporis intercapedinem pro lucro haberet. *Contra-dictio.*

At contra porro habebit, si Iudicibus subijciatur. Etenim iudicio destinatus acerbior vitam exigit. Nam qui poenam exspectat, graviora supplicia, quam si illam fuisset illico passus, sentit. Quippe poenae dilatio poenae videbitur additio, morieturque saepe, qui iam pro mortuo habitus est, expectationemque sustinebit morte durior. At, qui occisus de improvviso adulter, non dolet, sensumque mortis poenae celeritas aufert: insensibilis enim est exitus, qui antequam exspectetur, contingit. Mors autem saepius exspectata, postquam semel illata, poenas expectatione adauget. Age verò, si libet, considera haec, conferque invicem. Ille per se ipsum occidit adulterum, nullumque facit ultionis suae restem; alius Iudicibus tradit, multosque adhibet supplicio spectatores: acerbior haud dubie ultionis modus, quicumque est oculis plurimum subiectus. Et optabilius alioquin adulteris utcumque fuerit occulte perire, opinionem apud plerosque relicturis, inimicitiarum causa esse occisos. Convicto autem apud Iudices crimine, indubitata jam reus, & nullis obnoxiam interpretationibus poenam subibit. Itaque, plurimum interest, adulter an occulte trucidetur, an Iudicibus tradatur afficiendus supplicio. *Solutio.*

*Contra-
dictio.
Solutio.*

Res atrox est adulter, omnium scelerum magnitudinem supergressus.

Coarguatur ergo prius, quàm occidatur: judiceturque potius, quàm poenas ante cognitionem incerto crimine, indictâque causâ, luat. Quod si publicè necabuntur adulteri, certiore facient procreationem, neque quisquam, cujus sit filius, deinceps dubitabit, ubi paterni nominis insidiæ, adulteria, fuerint adempta. Itaque, cùm sit adulterium publica quædam rerum naturæ injuria, publicâ quoque sententiâ plectatur. Vereor enim, ne adulter secreto occisus, multos post se alios relinquat. Nam, quia, cur occidatur, nescitur; ejus improbè facta multi imitabuntur. Sic ejusmodi poena non adulterii finis, sed exordium erit.

S C H O L I A.

*Legis-
latio.*

Legislatio, &c. Alii promulgationem legis appellant. De qua sic Quintilianus lib. 2. c. 4. Legum laus & vituperatio jam majores, ac propè summis operibus suffecturas, vires desiderant: quæ quidem suavoriis, an controversiis, magis accommodata sit exercitatio, consuetudine, & jure civitatum differt. Apud Græcos enim lator earum ad Judicem vocabatur; Romanis pro concione suadere, ac dissuadere, moris fuit.

Lex inventio Deorum, &c. Demosthenes in Aristogitonem, oratione priore, Πᾶς, inquit, νόμος θεῶν καὶ ἀνθρώπων θεῶν δόγμα ὁ φρονίμων ἀνθρώπων. id est, Omnis lex inventum ac munus Deorum est; Decretum, prudentium hominum. Cic. Philipp. 10. Lex, inquit,

inquit, nihil aliud est, nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem 1. de Legibus. Lex, inquit, est ratio summa insita à naturâ, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria.

Quibus negotialem, &c. Cicero 2. de Inventionem, duas generales constitutionis partes facit: Juridicialem, ac negotialem. Hanc ait in ipso negotio juris civilis implicitam controversiam habere. In ea autem quæritur; justum sit, an injustum? utile, an inutile? ut ait Marcus Fabius Victorinus.

IN EXEMPLUM.

Nec mihi, &c. Solon constituit, fas esse deprehendenti mœchum interficere in ipso adulterio. Et 9. de Legibus Plato fanxit, Adulteram deprehensam impunè occidi à viro posse. Idem censuit Cato, cujus meminit Gellius. Et Augustus legem Juliam tulit, gladioque jussit in adulteros animadverti.

Judicium sententiam non exspectat, &c. Non licet, inquit, adulterum occidere, nisi Judicium sententiis damnatum. Et Valerius Publicola tulit legem, qua neminem licebat indictâ causâ necare.

Discrepant, &c. Civitatibus, inquit, aliis aliæ sunt leges. Est proverbium: *Lex & regio!* Sed quæ sunt aliis contrariæ, cum aliis conveniunt. Atqui lex de occidendis indictâ causâ adulteris, discrepat ab omnibus.

Duces bellorum, &c. Inductione vel enumeratione utitur. Imperatores, inquit, populi, Judicium atque magistratum suffragiis;

creati, bella gerunt, & cum hostibus manum conferunt. Et capitale apud Carthaginienses erat, si quis injussu populi pugnasset infelicit. Unde Annibal amissæ classis pœnas dare timens, offensam astutiâ mirè avertit. Vide Valer. lib. 4. cap. 3.

Plebiscita, &c. Vide Gellium, libro decimo, cap. 20.

Qui pœnam exspectat, &c. Multo gravior exspectata, quàm illata mors est. Quippe certi supplicii dilatio pœnam adauget. Unde Ovidius, 1. de Ponto:

Et gravior longâ fit mea pœna morâ.

Et tertio:

Mitiùs ille perit, subitâ qui mergitur undâ,

Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.

Finis optandus:

Unde rex Macedonum Philippus subitam mortem lentæ præposuit. Qui cùm interrogaretur: Quis homini finis maximè optandus esset? respondit: Qui subitus & celer inopinato ferro possit accidere. Vide Orosium, lib. 3. cap. 14. Et Julius Cæsar subitam accelerem exoptavit mortem; ut scribit Suetonius Tranquillus.

E X E M P L A.

Lex Roscia.

Roscia, qua Roscius Otho cavuit, ne quis in ordine equestri spectacula videret, nisi haberet festertia quadraginta.

Talionis.

Confutatio Legis

Talionis, & ejus, quæ jubebat corpus disseccari ejus, qui multa creditoribus deberet, nec esset solvendo. Gellius lib. 20. cap. 1.

Con-

Confir-
matio
Legis

Cincia, quam Cincius tulit : quâ *Cincia*
cavebatur; ne quis ob causam oran-
dam pecuniam acciperet, aut do-
num. Cujus suator Q. fuit Fabius
admodum senex; ut ait Cicero in
Catone Majore.

Sumtuaria, de qua Gellius, lib. 2. *Sum-
tuaria*.
cap. 24.

Fusie; qua malis ac perniciosis *Fusia*.
legibus resistebatur.

Voconia; quam suavit M. Cato: ut *Voconi-*
ait Cicero in Senect. Vide Gellium,
lib. 17. cap. 6.

Oppia; quam tulit M. Oppius, *Oppia*,
ne mulieres superfluo ornatu u-
terentur; neve pilentis, id est rhe-
dis pensilibus, veherentur. vide
Livium in princ. 3. lib. belli Mace-
donici.

EXEMPLVM CONFIRMATIONIS *legis Oppia.*

M. Oppius, Tribunus plebis, fuit summæ *Exordiū*
procul dubio prudentiæ vir. Qui publici ma- *à legisla-*
gis commodi quàm gloriæ privati studiosus, *toris en-*
hanc utilissimam omnibus imperiis legem tu- *comio.*
lit, à suo nomine dictam Oppiam.

Quæ si, juxta M. Fundanii & L. Valerii *A con-*
sententias, abrogaretur, omnibus aliis legi- *trario.*
bus repugnaretur, quæ volunt, in repub. vi-
vendi rationem honestam conservandam esse,
non superbiæ, sed virtutum studia semper
excolenda.

Quæ per superfluos mulierum ornatus *A ma-*
contaminari, imò perditum iri, quis non *nifesto.*
videt?

videt? Etenim cultu nimio conspicuæ fœminæ non solum in se convertunt virorum oculos, sed etiam animos in libidinem rapiunt. Illecebroso enim nuptarum amictu plecti viri, nitorem admirantur ac sequuntur, donec telo jecur ictum findatur, pudicititæque fiat naufragium. Rectè igitur Jesus Syrach: Averte, inquit, faciem tuam à muliere comitâ; & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt; cum autem (ut proverbio dicitur) ex aspectu nascatur amor, aiunt Democritum sibi met oculos ademisisse tanquam omnium malarum cupiditatum autores. Cujus meminit Gellius, lib. 10. cap. 17.

*A legi-
timo.*

Quodsi reliquæ leges, quæ maximam Reipublicæ utilitatem adferunt, sanctè conservantur, contra earum placita fuerit, eam è medio tolli, quæ cum optimis sentiens Reipublicæ statum incorruptum conservat, ac illustrat.

A justo.

Liciniam, vel Æmyliam legem, qua frugalitas exigebatur, admisit ordo Senatorum ac Tribunitia potestas: quanto justius eam admiserint, quæ modestiam introducit, & superbiam, omnium malorum radicem, expodit?

*Ab uti-
li.*

Nulla res uberiora commoditatis bona poterit ad Reipublicæ statum immaculatum conservandum importare, quàm lex Oppia; quæ libidinem, fastum, ac omnem insolentiam intolerabilem reprimat mulierum, quarum mala tot proverbiis locum fecerunt. Quæ, quo minus habent mentis, tanto inhonestis voluptatibus sunt addictiores. Quantum autem ruboris civitatibus omnibus mulieres

lieres turpiter ac impotenter sese gerendo incutiunt, tantum laudis afferunt graviter puni-
tæ: quemadmodum illæ, de quibus olim Senatus Romanus justâ severitate mandaverat Spurio Posthumio, & Q. Martio Philippo Coss., ut de iis, quæ sacris Bacchanalium incestu usæ fuerant, inquirerent, & in omnes intra domos cognatas animadverterent, damnaarentque. Multæ igitur damnatæ fuerant: latèque patens opprobrii deformitas, severitate supplicii emendata. ut ait Valerius, lib. 6. cap. 3.

Sed ais: fœminis olim vini usus fuit interd- *Contra-*
dictus. Verùm ne tristis earum & horrida pu- *dictio.*
dicitia, sed eleganti ornatûs genere ornata esset, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multâ purpurâ sunt usæ.

Esto! Sed auctore Valerio, tunc nulli sub- *Solutio.*
fessores alienorum matrimoniorum occulti metuebantur, sed pariter & videre, & aspici mutuo pudice dabatur: nunc alii sunt mores, alia tempora.

Non opus est pluribus verbis, cum Oppiam *Conclis-*
legem approbatu dignissimam esse constet: *sio.*
utpote omnis luxuriæ atque superbiæ expultricem, omnisque contrâ pudicitiaæ atque modestiæ conservatricem.

SECUNDVM EXEMPLVM

*confirmationis legis; Quæ jubet, ut
liberi parentes alant, aut vin-*
ciantur.

Cùm nihil tam sanctum sit, quod non ali- *Hujus*
quâ soleat impiâ temeritate violari; sapien- *legis me-*
ter promulgata lex est, quæ licentiosam filio- *mini-*
rum.

Quint.
l. 7. c. 7. rum in parentes injuriam coërceat, ac pietatem, quæ, ut Cicero ait, fundamentum est omnium virtutum, sanctè colendam atque conservandam velit; jubens ut liberi Parentes alant; aut vinciantur.

A con-
venienti. Quid autem naturæ, quam optimam (ut Cicero scribit) ducem & tanquam Deum sequi debemus, tam consentaneum fuerit, quàm eos, unde vitam accepimus, venerari, confectosque senio, & omni ope humanâ destitutos, beneficiis prosequi, atque nutrire?

A legi-
timo. Hoc ipsum Lex divina requirit, ac jubet, ut parentes honoremus. *Exod. 20.* Item. Si qua vidua liberos ac nepotes habet, discat primum propriam domum piè tractare, & vicem rependere majoribus. *1. Tim. 5.* Quippe Diis, parentibus ac magistris non potest æquivalens reddi. ut ait *Aristot. 2. Ethic.*

A justo. Quid enim iustius, quàm si parentes à te mutua caritatis & beneficiorum officia perceperint? juxta proverbium:

Αὐτ' ἀγαθὸν ἀγαθὶ δας.

Iniquissimum enim habetur, iis, qui nostra causa tot molestias atque labores perpessi sunt, malam gratiam referre, ac arietum more, nutritionis mercedem persolvere, hoc est, pro benefactis maleficio reponere. Quod tam atrox crimen est, ac detestabile, ut iustissimè pari quadam vindictâ parentum ac Deorum violatio sit expianda.

Ab isti-
li. Vix ullum Dei præceptum invenies, quod promissionis divinæ præmium habeat adjunctum, præter illud, quo parentes honorari jubemur. *Exod. 20.* Ubi Deus omnipotens promulgatâ lege pollicetur longam vitam, atque

atque coelestem benedictionem iis, qui parentes amore, beneficiisque fuerint profecuti. Quod idem docet Ecclesiasticus, cap. 3. Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis: & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum, vitâ vivet largiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominum, honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

Honorare quidem parentes, assurgere, & *Contra-*
caput aperire possum, sed nihil dare; cum ipse *dictio.*
rerum mearum indigeam, atque nôrim, quàm sit mihi curta supellex.

Rectè Plutarchus inquit, *Λιμὴ γὰρ ὁδὲν ἐστὶν ἀντιπαρὲν ἐπιτῶν.* Hoc est, *Solutio.*
nulla contradictio. Non officiosus orationis fucus inopiam parentum tollit, sed compensatio beneficiorum, & adminicula; qui verbo tenus amici sunt, non amici, sed adultores habentur. Unde Ecclesiasticus: In opere, inquit, & sermone, & omni patientiâ honora patrem tuum; ut superveniat tibi benedictio à Deo. Et S. Johannes: Filioli mei, ne diligamus verbo, neque linguâ; sed opere, & veritate.

Videmus, hoc vulgo contingere solitum, *A neg-*
ut qualis quisque fuerit in parentes, tales ex- *lecta pi-*
periatur in se liberos. Exemplo sit ille, qui *etatis*
cum à filio crinibus pertaheretur, ventumque *incom-*
esset ad domûs limen: Desine, inquit, fili; *modo se-*
nam & ego patrem hucusque. Et accusatus il- *quente.*
le, quòd patrem pulsasset, hoc modo defendit
impium facinus. Et ille, inquit, patrem suum
verberavit; & hic, ostenso filio, me verbera-
bit, postquam adoleverit. Primus juxta Am-
brosii sententiam pietatis gradus est iste, ut
quos.

quos auctores vitæ voluit esse Deus, honores obsequiis, abstineas contumeliis. At qui contemserit aut maledixerit patri, atque matri, exstinguetur lumen ejus in mediis tenebris; & oculum ejus corvi juxta flumen effodient. Proverb 20. & 30.

*A possi-
bili, &
facili.*

Nec res ardua, neque dura factu, parentes venerari, atque alere; cum filiis corpora integra, sana, ac robusta sint à Deo concessa, quo possint imbecillibus victum quærere: nec ætate confecti multa requirunt, cum effœtorum emarcuerint vires, cum edendi cupiditas absumta, cum adempta voluptas atque luxus, cum denique natura, maximè senum, paucis contenta sit. Respice Pollionem Romulum, qui centesimum ingressus annum, non magno sumptu, sed exiguis impendiis corporis vigorem servasse legitur, intus mulso, foris oleo.

*Contra-
dictio.*

Valde molestum est, illos fovere, qui fastidiosi sunt, ac nauseosi: quibus edentulis gingivâ frangendus panis inermi; ut ait Juvenalis.

Solutio.

Ista vox bovis est; non hominis. Quodsi rationis expers ciconia parentes non averfatur, neque fastidit, sed defectos senectâ vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat, ut inde natum sit proverbium Ἀντιπελαργεῖν: quid tu feris immanior, mutuam officii vicem gravaris rependere, maximè nutricandi fovendique eos, à quibus aliquando fueris enutritus?

*Contra-
dictio.*

Sed admodum est difficile, eos alimentis sustinere, qui morosi, inutiles, deliri sunt & iracundi, ut Sophoclis filii patrem meritò videantur accusasse, &c.

Paren-

Parentum mores & vitia noveris ; non oderis . Illud officii tui scias esse , pietatem colere , legibusque sacris obtemperare . Suscipe igitur senectam patris tui , & non contrista . Si defecerit sensu , veniam da ; & non spernas eum in virtute tuâ . Ecclesiastic. 3 . Quod si feceris , ad fortunatam cum laude summa pervenies senectutem : quam Bion ille Borysthenites malorum appellavit portum , eoque properandum omnibus malorum finem sperantibus .

Sanè quidem ! sed quis tam pius est , qui possit æquiore animo ferre tot molestias atque labores nutriendi eos , quorum bis puerorum senum paupertas sordida , atque miseriæ , queant alicui horrorem incutere ?

Non diffiteor , egenorum ac senum parentum horridam atque miseram conditionem esse , ut Diogenes percontanti ; quid esset in vita miserrimum ? respondit : Senex egenus . Atqui tu veræ pietatis adfectu flagrans , omne tædium devorabis , cunctoque præsidio destitutos suffulcies , quem olim te parentes genuerunt , futurum senectutis suæ baculum , solatium vitæ , & spem posteritatis . Admodum piè quondam illa fecit Ethnica tœmina , quæ patrem , custodiæ traditum , jam ultimæ senectutis , velut infantem , pectori suo admotum aluit : ut ait Valerius , lib. 5 . cap. 4 .

Sed , inquis , Mihi uxor alenda , liberi , numerosa familia , idque in tanta annonæ gravioris caritate , ut nihil sit reliqui , quod parentibus impertiri possim .

Nemo requirit , ut liberalitatis tuæ benignitas major sit , quàm facultates . Quomodo potueris , ita misericors esto . Si multum tibi fue-

fuerit, abundanter tribue; si exiguum, parcius: ut Tobias docuit. Quod si juxta S. Jacobi sententiam, is, qui nullâ caritate præditus fratrem oderit, homicida est: item, qui viderit egentem, & ab eo clauferit viscera sua, reus habetur ejusdem criminis: quanto magis erit is homicida, imò parricida, qui parentes inediâ contabescere, ac rerum inopiâ marcescentes, perire sustinuerit? In quod bipedum nequissimorum hominum genus sapientes olim viri supplicium excogitarunt singulare, ut quem ipsa natura in officio retinere non potuisset, is magnitudine poenæ maleficio summo veretur. Insuebatur enim parricida culeo, cum cane, gallinaceo; viperâ & simiâ, & inter eas ferale angustias comprehensus, in vicinum mare vel amnem projiciebatur. Etenim ei repenti cœlum, solem, aquam & terram ademerunt; ut qui eum necasset, unde ipse natus esset, careretque iis rebus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. ut ait Cicero pro Roscio Amerino.

Conclusio.

Ergo, quibus pietas est curæ, promulgatam de parentibus alendis atque sustentandis legem tuebuntur, atque conservabunt; cum multarum virtutum, atque præmiorum divinorum fons sit uberrimus, & origo.

T E R T I V M E X E M P L V M

*comprobationis legis: quâ apud Helvetios
cavetur, ne quis invitatione ad bi-
bendum urgeatur.*

Autore Petro Mosellano.

Multa quidem præclare in sua ditione instituunt fortissimi libertatis suæ defenso-

res Helvetii; sed nihil præclarius, nihil laudabilius, nihil Reipubl. utilius, quàm quod ab illis nuper scitum est. Nam, cùm per ebrietatem passim peccari viderent: ut aditus ad id vitii omnes præcluderent, in sua ditione statuerunt, ne cui deinceps alios, vulgarium istarum invitationum prætextu, ad ebrietatem sollicitare impunè liceat. Quid autem per Deum immortalem, aut honestius, aut præclarius temperantiâ atque omnis vitæ moderatione? Imò, quid sine hac vel in civitatum Curiis, vel populi concionibus, vel principum aulis, rectè aut consulitur, aut consultum facto præstatur? Sed hæc in perversa illa bibendi necessitate, quæ per invitationes illas mutuas irrepsit, vigere non potest: citius enim ex pumice aquam hauseris, quàm ebrio sobrium aut dictum aut factum extorseris. Quodsi sobrietas ac vitæ moderatio sola est, quæ omnium virtutum officia parit, alit, conservat, ac tuetur; rursus ebrietas omnem mentis usum pervertit, omnem vitæ humanæ dignitatem commaculat: an non votis omnibus expetita erat lux ea, quæ & sisteret ebrietatem, & potionis moderationem procuraret? Quid autem perinde utile, atque in Reipubl. cavere ne sit impune illud, cuius licentia omnia corrumpit, omnia perdit? Quid enim tam emollet, imò frangit & animos & corpora civium, quàm liberior commessatio, compotatioque? An non Respubl. Romana, quamdiu frugalitatem servavit, tamdiu adversum omnes hostium insultus inexpugnabilis stetit? At posteaquam luxu certari invicem coeptum; ita cecidit, ut ne ruinæ quidem vestigia aliqua supersint. Hannibal tum primum vinci coepit
 à Ro-

à Romanis , cùm exercitum suum Campano
luxu solvi enervarique passus est. Unde tot
infani amores ? tot stupra ? tot adulteria ? nisi
ex otiosorum hominum temulentia ? Verum
enim est illud , Sine Cerere & Libero frigere
Venerem. Unde tot rixæ ? tot vulnera ? tot
cædes ? nisi ex temulentorum compotationi-
bus ? Cui alii tot ac tantas rei familiaris dissi-
pationes , tot patrimoniorum abliguritiones
debemus , quàm conviviiis in ebrietatem solu-
tis , atque horum parenti luxuriæ ? Quæ res
tam multos adolescentes , alioqui felicissimè
natos , ab artium optimarum virtutumque
cultu abducit , quàm studium compotatio-
num ? Primum corporis otium , in quo ferè
degunt qui literis adhibentur , mater est varia-
rum cupiditatum . Quodsi huic compotandi
quoque licentiam addideris , quæso te , qui fieri
non potest , quin in animis parum firmis , pro
virtutum bonarumque artium cultu , omnium
libidinum seges sensim pullulescat ? Quodsi
spes omnis in hac ætate rectè formanda , ve-
lut agricolis in herba , posita est ; nihil poterat
eâ lege excogitari utilius , quæ , quod unum
omnem eam spem semel præcîdit , hoc tollit ?
Neque enim audio eos , qui in tanto erran-
tium consensu nihil valituram legem jactant.
Nihil enim vel rectiùs imperatur , vel faciliùs
recipitur , quàm quod tacitus naturæ sensus
non potest non probare . Quis autem tam
efferatus & ab omni humanitate remotus est ,
cui non rem rectâ viâ reputanti , supra quàm
natura postulet , ad altæ stultitiæ præscriptum
bibere , naturæ inimicissimum esse videatur ?
Compotoris hominis privati puerilis & stul-
tus affectus , ut me ipse ebrietatis probro affi-
ciam

ciam, persuadebit: & patriæ, in cuius verba juratum est ab omnibus, æquissima, cunctisque saluberrima lex, ut sobriè agam, & me hominem esse meminerim, non impetrabit? In gratiamne potoris alicujus immodicâ potione ita me prosterneam, ut, præter figuram, humani mihi reliquum sit nihil? & populi fortissimi laudatissimique, cui parere summa est utilitas, legem, omnium ornamentorum vitæ parentem & altricem, recipere gravabor? Amplectenda ergo omnibus ea lex, qua nihil neque honestius, neque præclarius, neque factio jucundius, fortissimi populi magistratus ferre potuere.

F I N I S.



I-N-

I N D E X
P R O G Y M N A S M A T V M
A P H T H O N I I.

F <i>Abula</i>	pag. 5	<i>Laus, sive laudatio</i>	184
<i>Fabulae exempla</i>	5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12	<i>Laudis exempla</i>	185, & deinceps.
<i>Fabularum tractatio</i>	15	<i>Vituperatio</i>	260
<i>Alia fabulae exempla</i>	12, 13, 14, 15. & deinceps.	<i>Exempla vituperationis</i>	261, & deinceps.
<i>Narratio</i>	31	<i>Comparatio</i>	279
<i>Narrationis exempla</i>	32	<i>Comparisonis exempla</i>	280, & deinceps.
<i>Chreia</i>	45	<i>Ethopœia</i>	292
<i>Chreia exempla. ibid. & deinceps.</i>		<i>Ethopœia exempla</i>	294, & deinceps.
<i>Sententia</i>	86	<i>Descriptio</i>	319
<i>Sententiae exempla</i>	78 & deinceps.	<i>Descriptionis exempla</i>	320 & deinceps.
<i>Destructio, sive Refutatio</i>	110	<i>Thesis</i>	343
<i>Destructionis, sive subversionis exempla</i>	117, & deinceps.	<i>Exempla Thesis</i>	344, & deinceps.
<i>Confirmatio, sive asseveratio</i>	136	<i>Legislatio</i>	366
<i>Confirmationis exempla</i>	137, & deinceps.	<i>Legislationis exempla: ac primum accusationis legis</i>	366, & deinceps.
<i>Locus communis</i>	156	<i>Deinde exempla confirmationis legis</i>	373, & deinceps usque in finem.
<i>Exempla communis loci</i>	157, & deinceps.		

AVCTARIVM

CONTINE NS

VARIATIONEM

TRACTATIONIS

FABVLARVM,

ET

CHREIARVM.

R TRA-

AN ACT

TO

REPEAL

THE

ACT

IN

THE

SEVENTH

YEAR

OF

THE

REIGN

OF

THE

QUEEN

TRACTATIO FABVLARVM.

FABVLA TRACTATVR *vel*

Narratione nuda, *quando fabula sine doctrina proponitur.*

Narratione, & Doctrina conjunctis, *qua doctrina vel*

Præponitur, & ἀεμύδιον vocatur.

Postponitur, & ἐπιμύδιον nuncupatur.

Præponitur, & Postponitur.

Breviter, *aut Laconicè, verbis paucis.*

Fuse *aut Asiaticè, stylo laxiore.*

Partibus Oratoriis, *quæ sunt:*

Exordium à laude autoris, commendatione ipsius Fabulæ, *aut rei in Fabula tractandæ encomio. Si vituperatione opus fuerit, contrarium fit.*

Propositio continens doctrinam ex Fabulâ petendam, *quæ tum ἀεμύδιον dicitur.*

Narratio ipsius Fabulæ, *sermocinationem aut prosopopœiam instituens.*

*Vtraque hæc pars etiam commu-
tari potest, ut Narratio præcedat:
& Propositio sequatur, ac ἐπι-
μύθεον fiat.*

*Confirmatio instituens collationem
dictorum, factorum, & rerum
in fabula propositarum, aut
exaggerationem accuratius fa-
bula doctrinam enucleantem,
aut Hypothesin ad Thesin trans-
ferens.*

*Confutatio contrarium in confir-
matione dictorum asserens, aut
refutans ea, quæ opponi possunt.*

*Conclusio doctrinam ex fabula di-
scendam repetens.*

G A L L O

VNIONIS REPERTORE.

I. *Nuda Narratio Fabulae diversis Variationibus brevissimis proposita.* I. Variatio.



Nioni reperto Gallus fimetum eruens dicebat: Quid te invento opus est mihi, qui te uti non possum, & tritici granis delector?

Vnionem repertum Gallus eruendo fimeto occupatus contempsit dicens: illum nulli usui esse sibi, qui tritici granis vesceretur.

Vnio repertus contemnebatur à Gallo fimetum eruate, & dicente, quod sibi granum tritici inventum longè gratius, & utilius fuisset.

Vnionis repertio Gallum in fimeto stercore eruentem nullo gaudio affecit, quod eo, sicut tritici grano alimentum præbente, uti non posset.

Ex unione reperto commodi & emolumenti non tantum, quantum ex tritici grano, sibi utiliore, se capere posse, Gallus fimeti stercorea excutiens dicebat.

Vnionis reperti emolumentum, & commodum nullum, at tritici, si ejus loco oblatum

tum esset, maximum sentire possem, Gallus ait, qui in fimeto eruto eum invenerat.

Quid mihi opus est te reperto, inquit Gallus, qui fimum eruens unionem inter stercorea repererat, cum tritici grana investigaret.

Grani tritici loco se obtulerat unio fimum unguibus disjicienti Gallo Gallinaceo, eâque de causâ dicenti; Utinam tritici granum invenissem, & te non vidissem, qui mihi usui nulli esse poteris.

Maluisset Gallus Gallinaceus, se tritici grana reperisse loco unionis, qui ipsi fimetum eruenti se obtulerat.

Haud acceptus erat unio, quem in fimeti stercoreis excussis ostenderat Gallus Gallinaceus, tritici granis magis se delectans.

Gallus fimetum eruens incidit in unionem sibi haud acceptum, utpote qui tritici grana quærebat.

Galli Gallinacei sedulitas in fimeto eruto tritici grana investigans, unionem detexit, haud tamen gratum & acceptum; cum nulla ex ipso utilitas percipi potuerit.

Gallo Gallinaceo fimeti stercorea sedulitate indefessâ everrenti obvenit unio, pretiosus quidem, sed tamen ab ipso susque deque habitus, & planè contemptus, cum id nutrimenti suppeditare non posset, quod tritici grana subministrare solent.

Gallum Gallinaceum tritici grana in sterquilinio indagantem voluptate & gaudio non potuit afficere pretium & splendor unionis inventi quidem, sed id alimenti non præbentis, quod tritici grana exhibere possunt.

A Gallo Gallinaceo tritici grana in fimeti stercoreis conquirente repudiabatur unio
inven-

inventus, & indignam hanc vocem audiens :
Quid tu, indigne unio, triticei grani loco te
mihi obtrudis, qui ex te nihil emolumenti ca-
pere scio?

Indignatus Gallus, unionem in stercorebus
erutis à se inventum, his increpabat verbis,
dicens; Quo pacto tu, qui nullum fanè alimen-
tum, aut nutrimentum exhibes, in hæc ster-
cora incidisti? Satiùs fuisset, si tritici granum
aliquod offendiissem, & te non reperissem :
Ex illo in me utilitas accepta redundare solet :
Tu omni fructu carens nihil emolumenti in
me conferre potes.

Gallus unionem in fimeto inventum, & si-
bi inutilem repudiavit, ejusque loco tritici
granum exoptavit.

Tæduit Gallum laboris collocati in reper-
tione unionis, qui triticei grani loco ipsi fi-
mum eruenti obvenerat.

Indignatus est Gallus repertionem unionis,
ipsi fimetum unguibus excutienti loco triti-
cei grani obvenientis.

II. *Ejusdem Fabula commemoratio nu-
da, verborum ambage proluxa, &
& Asiatico stylo proposita.*

II. *Va-
riatio.*

IN sterquilinium proximè stabulum quod-
dam equorum congestum solebat cum Gal-
linis adscendere Gallus Gallinaceus, causâ e-
ruendi grana tritici, & hordei, aut etiam ave-
næ, quibus equi pascebantur. Contigit autem
quodam tempore, cum inquirendis ejusmodi
granis operosissimus esset, unguibusque suis
multum negotii facefferet, ut fortè fortuna in

unionem incideret, rutilante suo splendore oculos perstringentem, quem ita affatus est: Nec tibi, ô pretiosissime unio, nec mihi prodest, quod in potestatem meam incideris, & ei te obtuleris, qui tibi nullum honorem, ac ornamentum conciliare novi, & quem tu emolumento nullo locupletare potes. In fimetorum stercorebus nos Galli alimenta nobis necessaria, quibus vitam sustentemus oportet, quærimus, & ex iis tritici aut alius frumenti grana eruimus. Ea nobis nutrimentum gratissimum exhibent, & faciunt, ut nos Galli strenuè rerum nostrarum satagere possimus, & Gallinæ uxores nostræ magnam ovorum copiam parere queant. Nos plumis pulcherrimis ornati à naturâ, unionum ornamentis non indigemus, nec uxoribus nostris pulchritudine sua naturali satis decoris, ejusmodi ornatu peregrino opus est. Si tuo loco tritici aut hordei granum se obtulisset, illud summo gaudio sustulissem, maximaque voluptate deglutivissem. In te cum utilitatem nullam reperiam, necesse est, ut te hîc inter stercorea tam diu relinquam, donec ab homine aliquo casu inventus in digniorem locum eveharis, & auro circumdatus niveis puellarum manibus, aut fœminarum pulchritudine mirâ illustrium faciebus aspectu jucundissimis, ornamentum ac honorem concilies. His dictis abiit, unionemque inter stercorea aliquando inveniendum reliquit.

Alia Variatio.

EQuili cuidam, haud exiguæ equorum nobilissimorum multitudini habitationem præ-

præbenti, contiguum erat sterquilinium, ster-
coribus equinis locuples, quod Gallus Galli-
naceus, multarum Gallinarum partim uxo-
rum, partim liberorum comitatu stipatus, sin-
gulis diebus frequentare solebat, ut frumen-
ti granis, quæ stercoribus commixta in fime-
to latitabant, inventis & erutis se suamque
familiam sustentaret. Quodam die cum to-
tam familiam suam, summo manè cantu ala-
cri excitatam, ex gallinario in fimetum di-
ctum eduxisset, ut ibi excutiendis stercori-
bus, & indagandis granis summâ diligentia
vacarent, fortè fortunâ usu venit, ut ipse pa-
terfamilias Gallus haud segniter operi incum-
bens, ac laborioso exemplo suis præiens, in-
ter stercola aliquid offenderet, solitam gra-
norum magnitudinem excedens, quod ipsum
gaudio haud exiguo perfudit. Etenim sibi
persuadebat, aut granum esse consueta ma-
gnitudine majus, aut certè acervum ex gra-
nis pluribus compactum, qui stercoreum hu-
miditate imbutus, & granorum lentitudine
quasi conglutinatus, in ejusmodi globum coa-
luisset. Ejus igitur acquirendi ardore maxi-
mo inflammatus, & ungues ac rostrum con-
globatis stercoribus inferens, verrendo, e-
ruendo, & tundendo, omnes straminum &
stercoreum impuritates dimovet, globum de-
nudat, ac tandem fulgidum quiddam detegit,
quod in angulos nullos desinens, sed quic-
quid ostentabat, rotundum exserens, inusi-
tato splendore & incredibili fulgore oculo-
rum aciem præstringebat, & duritie sua illæ-
sa rostri tundentis ictus crebriores elidebat.
Figura splendore rutilante oculos feriens,
feruillantique luce aërem irradians, mox se

ipsam prodidit, & Gallo Gallinaceo statim innotuit, quod unio pretiosissimus esset, qui ob pulchritudinem suam inter mortales acceptissimus, muliebris sexus formæ gratissimæ ornatum incredibilem conciliaret, & in coronis ac diadematibus regiis, & imperatoriis primum locum occuparet. Gallus Gallinaceus partim illustrissimo splendore percussus, partim vero stomachabundus, quod omni spe & expectatione frustratus, rei, inutilissimæ sibi, inventione à fortuna delusus esset, & ne minimum quidem commodum ex re, apud homines pretiosissima, apud se vilissimâ, percipere posset, postquam aliquandiu cum stupore & indignatione unionem aspexisset, tandem rupto silentio in hæc verba erupit: Tantum laboris & negotii unguibus meis, ac pedibus, membrisque omnibus faceffi; Tanto animi fervore ac studio quærendis hordei granis incubui; Tantâ spe atque expectatione prædam speratam, & avidissima cupiditate investigatam præstolatus sum; Tanta lætitia exultante animo prædam falsam vice prima deprehendi; ut nemo majore fatigatione corpus suum afficere, ardentiore desiderio hordei grana venari, insigniori spe rapinam desideratam expectare aut majori gaudio exilire queat. Quid commodi labor mihi affert? Quid utilitatis spes & expectatio mihi exhibet? Quid fructus ardor & fervor animi mihi parit? Quid emolumenti gaudium falsum mihi confert? Qui me ipsum labore defatigavi, fervore ac contentione animum meum maceravi, spe falsa expectationem meam delusi, & gaudio falso exultavi, hujus vitri splendore coruscante, & radios scintillantes emit-

emittente, oculos quidem meos pascere possum, sed latrantibus stomachi strepitibus, & mugitibus satisfacere nequeo. Quid, quæso, adjumenti redundare poterit in me ex inventione tui, qui vel minimo emolumento me meosque afficere nescis? Utinam hordei, aut avenæ, aliusque frumenti vel leguminis grana se mihi obtulissent: tu verò te inseruisses manui pulcherrimæ alicujus virginis, formosissimam suam faciem splendore tuo summo exornare studentis, quæ te in tam sordido loco inventum incredibili lætitia mox sustulisset, atque aquâ limpidâ, vel liquore rosarum fragrantissimo, lotum & purgatum in arcam suam reposuisset, ut postea, te ornatui suo insertum, capiti suo formosissimo imponeret. Ut ego tibi honorem aliquem exhibeam, eâque quâ par est, dignitate excipiam, penes me non est, qui solis hordei granis delector, solis avenæ granis vivo, & solis leguminum granis nutrior. Nullus tibi succus, nullus humor, nullus liquor suppetit, qui in nutrimentum conversus succo ac sanguini meo alimentum necessarium suppeditare possit. Itaque operæ pretium non est, ut tui usûs meditatione mentis meæ penetralia turbem, cerebrumque inanibus cogitationibus fatigem: Pristinum laborem repetens, granisque frumenti reperiendis solitam operam navans, te in stercore, in quo inventus es, sordidum ac turpem relinquo iis, quos tui compotes reddere casui fortunæ cæco libuerit.

III. Va-
riatio.

III. *Narratio precedentis Fabulae, bre-
vibus Variationibus tractata, &
doctrinam pramittens.*

Fortunam indignis sæpe bona offerre quæ
ad usum adhibere nesciant, imò etiam pro-
bro afficere soleant, Gallus Gallinaceus docu-
mento nobis est, cui sterquilinium eruenti
unio inventus nulli usui, sed despectui fuit.

Bona indignis oblata, non modo ad usum
adhiberi ab iis sæpe non possunt, sed etiam in-
famari solent. Docet id Gallus Gallinaceus ex-
emplo suo, qui unionem in sterquilinio in-
ventum usurpare nequivit, atque ideò con-
tempnit.

Vt porco amaracus planè inutilis est; ita
etiam indignis oblata bona nihil emolumen-
ti afferunt. Exemplo est Gallus Gallinaceus,
qui inventum in fimeto unionem ideo despe-
xit, quod ex eo commodum nullum percipe-
re poterat.

Fortuna cæco casu præceps indignis juxta
cum dignis bona offert, illis inutilia, his uti-
lia: Elucet hoc ex Galli Gallinacei exemplo
stultissimo, qui unionem in fimeto repertum,
sibi inutilem, susque deque habuit.

Indigni bonorum casu oblatores nullam
rationem habent, imò infamiam ipsis conci-
liant. Fecit id Gallus Gallinaceus, cui repertus
unio inter fimeti stercore ludibrio fuit.

Bona oblata indigni despiciunt, sicut Gal-
lus Gallinaceus, cui tritici granum, reperto
unione, longe potius fuerat.

Indignos bonis oblati non dignos esse, ar-
guit

guit gallinarum maritus stolidus, cui præ tritici grano invento unionis pretium nihil plane fuit.

Etiamsi indignis à Fortuna splendor & bona offerantur, non tamen ipsis conducunt, imò etiam sæpè ludibrio & dedecori sunt. Indignus profectò fuit Gallus Gallinaceus, cui cæcus casus in fimeto unionem largitus est. Ei enim non honorem & ornamentum, sed infamiam conciliavit.

Plures splendorem & fortunæ cæcæ bona casu sibi oblata despiciatui ducunt, tantum abest, ut iis uti sciant. In talium numerum referas licet Gallum Gallinaceum, unionis in fimeto reperti splendorem adeò contemnentem, ut granum tritici, quàm illum, sibi oblatum maluerit.

Indignis sæpissimè boni quid accidere, patet ex Galli Gallinacei casu prospero, ipsi fimetum eruenti unionem pretiosissimum largiente, quem stolidus contemptum usurpare nescivit.

In bonis distribuendis Fortuna oculis orba cæco casu ruit, & indignis juxtà cum dignis splendida quæque offert. Obtulerat Gallo Gallinaceo fimem eruenti unionem pretiosissimum: Eum stolidus usurpare nesciens ludibrio habuit.

Indigno splendidissima quæque offeras licet; vilissima tamen iis potiora ducet. Gallo fimetum excutienti unio pretiosissimus in unguis incidit. Maluit granum tritici stolidus, qui unionis usum nesciebat.

Quid Sui cum amaraco? iis dicimus, quos bonis oblati indignos judicamus. Quadrat proverbialis locutio in Gallum Gallinaceum.

ceum. cui unio repertus idem fuit quod Sui amaracus.

Indignis bona oblata nulli sunt usui, ut unio in fimeto repertus Gallo Gallinaceo nullam utilitatem peperit.

Ex bonis oblatis idem emolumentum capiunt indigni, quod ex unione reperto & contempto cepit Gallus Gallinaceus.

Tantum ex bonis oblatis commodi redundet in indignos, quantum utilitatis ex unionis repertione derivatum est in Gallum Gallinaceum ex tritici grano plus voluptatis capientem.

Non est cur Fortuna indignis bona offerat: Iis uti nesciunt; Imo pretiosa licet, contemnunt. Aspice stoliditatem Galli unionem inventum susque deque habentis, ac tritici grano se magis oblectantis.

O cæcam fortunam, iis bona offerentem, qui indigni non modò usum nesciunt, sed etiam pretiosissima nihili ducunt! Gallus repererat unionem; repertum contempsit, & Fortunæ munificentia se indignissimum indicavit.

IV. Va- I V. *Ejusdem de Gallo Gallinaceo Fabu-*
riatio. *la tractatio fusa, doctrinam Exor-*
dii loco ponens.

Fortuna oculis orba, cæcoque impetu ruens, indignos juxtà cum dignis bonorum suorum participes reddit, nec eorum tantum rationem habet, qui felicitatem meruerunt, verum etiam eos beneficiis afficit, qui talia meritis suis nunquam consequuti sunt. Dignus

gni dona sibi collata in pretio habent, & ad eos usus adhibent, ad quos destinata esse sciunt: divitiis cumulati, nec prodigorum more eas profundunt, nec avarorum ritu ferro inclusas custodiunt, sed mediocritatem sectantes liberali distributione ad usus necessarios conferunt: Ad honorum gradus altissimos evecti superbiâ non efferuntur, nec nimiâ & sordidâ humilitate se ipsos deprimunt, sed honoribus suis vitam consentaneam ducunt: Alia item bona, quæ casu felicitatis prospero nati sunt, in usum necessarium ita redigunt, ut emolumentum sperati & optati compotes fiant. Indigni è contrario Fortunæ bonis ornati totum ordinem invertunt, & proverbiali locutioni, Quid Sui cum amaraco? locum faciunt. Divitiis abutentes, eas aut nimiâ profusione prodigere solent, aut tenacissimâ custodiâ in arcis firmissimis servare consueverunt. In honorum locati folio superbiâ tantâ inflantur, ut tandem ab ipsâ fortunâ tantorum bonorum collationis pertæscâ de gradu suo deturbentur: Sordidi verò, & Epicuri de grege porci pari ratione honoribus utuntur, quâ porcus holosericum amictum usurpat: Reliquas porro casus fortunati largitiones etiam si accipiant, perinde tamen est, ac si earundem participes redditi non essent, utpote qui fortunæ bonis ornamenta debita attribuere nesciunt. Exemplorum farraginem, historicorum tam veterum, quàm recentiorum monumenta abundè suppeditant, priorumque prudentiam, & posteriorum stoliditatem satis superque arguunt. Horum autem posteriorum stultitia clarissime quoque lucefcit ex lepidissimâ Æsopi Fabulâ de Gallo Gallinaceo, qui

qui unionis inventor indignus ejusmodi hominum indignitatem graphice depingit. Gallinaceum genus frumenti granis libentissime vescitur, vitamq; iis sustentans, eorum inquisitioni sedulam & strenuam operam impendere solet. Hinc fit, ut sterquiliniorum & fimetorum acervos Gallorum & Gallinarum cœtus frequentantes unguum suorum exercitio & stercoreum erutorum inversione, & dissectione granis potiantur, ac ubique in sterquiliniis laborantes conspiciantur. Idem in more positum fuit Gallo cuidam Gallinaceo admodum seni, qui in spaciofo suo gallinario cum uxoribus, & numerosissimâ prole ex utriusque sexus liberis & nepotibus constante habitans, vicinus fuit equorum generosorum ibidem in equili lato & amplo degentium. Haud procul à stabulo fimetum jacebat, ex stercorebus equinis quotidie ex equili in eum locum evectis congestum, & hordei ac avenæ granis abundans, quod equis frumenti genera ea singulis diebus in pabulo exhiberentur. Solet autem plerumque fieri, ut nonnulla grana in equorum stomachis non concoquantur, sed integra maneant, & cum stercorebus excreta in sterquilinio reponantur: quibus & illa accedunt, quæ ab equis, pabulo suo vescentibus, ex præsepibus deturbata, stramini & stercorebus miscentur, & in fimetum evehuntur. Huc singulis mane Gallus senex totam suam deducebat familiam, ut de victu necessario sibi prospicerent omnes, ac frumenti granis indagandis labori sedulo incumberent. Stercorum acervus iste prolixum spacium occupaverat, quotidianisq; quisquiliis ex equili, plurimorum equorum domicilio, adjectis ita

aegre-

accreverat, ut facile toti Gallinarum, & Gallorum cohorti largam granorum copiam sufficeret. Tempore quodam Gallus cum familiâ suâ more solito sterquilinum illud inviserat, eruendisque, & disjiciendis stercorebus occupatissimus, tritici grani loco unionem offenderat splendore suo aciem oculorum præstringentem. Admirabatur quidem fulgorem ex eo elucentem, ac pretium ejus grande esse sibi persuadebat: Sed tamen molestissimè ferens, quod ejus loco triticeum, aut hordeaceum granum non inveniret, his verbis indignationem suam prodebat: Quid te invento opus est mihi, qui ex te nullum fructum petere scio, & ex frumenti granis majus oblectamentum capio? Satius fuisset, ut hordeum, aut triticum, aut avenam, quæ frumenta mihi alimentum necessarium præbent, offendissem; & tu in conspectum meum, cui nulli usui esse potes, nunquam prodiiisses. Mulierum pulchritudine & superbiâ clararum usui inservis, & vel capita, vel manus, vel vestes ipsarum exornas, eâque de causâ ab hominibus in magno pretio haberiis. Nos Galli & Gallinæ cristis & plumis nostris fatis superque exornatæ, tuo ornamento, quo homines ornatos reddis, minimè egemus, omnemque operam in hoc sterquilinio in frumenti granis indagandis & conquirendis collocamus, & uniones non quærimus. His enim nec alimentum nec nutrimentum sufficientibus, generi nostro neutiâquam opus est, sed iis tantum rebus quæ corpus nostrum alimento dulci nutriunt, restaurant, & sustentant. In fimeto te sordidum unionem reperio; in fimeto eodem te nemini

mini nostrum utilem relinquo. His dictis unionem iterum stercorebus texit, indagandisque frumenti granis perrexit.

V. Variatio.

V. Eidem Fabula breviter tractata doctrina postposita.

GAllus Gallinaceus unionem inventum despexit: Facere idem solent, quibus indignis fortunæ bona offeruntur.

Galli Gallinacei unionem inventum fusque deque habentis stoliditas, eorum arguit dementiam, qui bonis à fortunâ oblati indigni, eorundem etiam ne minimam quidem curam gerunt.

Gallo Gallinaceo displicuit unio inventus, quod eo uti non posset. Idem accidit iis qui fortunæ bona oblata usurpare nesciunt.

Gallum Gallinaceum voluptate non permulcebat repertus unio. Sic dignos gaudio non perfundunt bona, quæ ex fortunæ largissimo penu in ipsos redundant.

Quid tibi, ô Galle Gallinacee, potuisset prodesse inventus unio, quem ad usum adhibere nescivisti? Et quid indigno profunt bona, quæ ad ipsum ex Fortunæ promptuario ditissimo derivantur?

A Gallo Gallinaceo fimetum eruente despiciatui ducebatur unio repertus, & Gallinaceo generi inutilis. Ab indignis ludibrio habentur ea bonorum genera, quæ liberalitas fortunæ cæcâ distributione dispertitur.

Gallum Gallinaceum Unionis repertorem & contemptorem imitantur omnes illi, quorum indignitas fortunæ bona nec æstimare, nec usurpare novit.

Vnio

Vnio repertus in fimeto Gallum contemptorem habuit, quemadmodum Fortunæ bona indignorum ludibrio exposita sunt.

Vnionis ex fimeto eruti pretium & dignitatem ignorans Gallus, eundem contemptui habuit, & mores indicavit eorum, quos indignos Fortuna, cæco impetu sua dispergens, muneribus suis affecit.

Vnioni reperto in fimeto honorem, ac ornamentum conciliare nesciens Gallus, æmulos reliquit omnes indignos, qui fortunæ muneribus cumulati eorum dignitatem & usum nesciunt.

Vnionem erutum ex sterquilinio Gallus contempsit & docuit, indignis fortunæ munera idem esse, quod suis amaracus.

In unione reperto tantum emolumenti offendit Gallus Gallinaceus, quantum commodi reperire solent indigni in bonis à fortuna sibi oblatis.

Vniones Gallis sunt inutiles, ut Galli unionis repertoris fabula docet, & monstrat, fortunæ bona in indignorum manibus frustra versari.

Vnionum apud Gallos nullum usum esse scivit ille ex Gallinaceo genere, qui unionem in fimeto inventum, & contemptum abiecit. Typus fuit indigni alicujus hominis, in quem fortunæ bonis exornatum congruit proverbialis locutio: Simia est Simia, etiamsi aurea gestet insignia.

Vnionibus non opus esse Gallinaceo generi docuit Gallinarum maritus contemptu unionis in sterquilinio reperti. Fortunæ bonis indignos se esse docent ii, qui maculam infamiae iisdem acceptis aspergunt.

Vnio-

Uniones non est cur Gallinæ quærant, cum earum maritus unum in fimeto repertum despiciatui duxerit, & abjecerit: Pari ratione non est, cur Fortuna de distribuendis suis inter indignos muneribus laboret, cum eadem ab ipsis non modo contemnantur, sed etiam infamiæ maculâ aspergantur.

Cum unionibus sibi inutilibus Genus Galinaceum non delectetur, quendam ex fimo unguibus extractum Gallus abjecit, & fortunæ bona indignis utilitatem nullam afferre ostendit.

Vt Gallum ex sterquilinio eruta pretiosa margarita voluptate non affecit; Ita etiam fortunæ bona indignis nec utilitatem nec voluptatem pariunt.

Vnguibus suis Gallus fimeti stercora disjiciens in unionem sibi inutilem incidit, & eundem ludibrio habuit: Eodem pacto indigni fortunæ bona offendentes, & ludibrio habentes, eorum contemptu indignitatem suam palam faciunt.

Vt Gallus unionem fusque deque habuit: Ita etiam indigni fortunæ munera, & largitiones indigno contemptu excipiunt.

VI. Va-
riatio.

VI. *Eadem Fabula cum doctrina, postposita, prolixiore sermone variata.*

Gallinaceo generi, largo sobolis proventu familiam suam propaganti, & abundantissimâ progenie luxurianti, solenne est, diligentissimâ, & accuratissimâ peruestigatione fimetorum & sterquiliniorum acervos perscrutari, & unguibus suis multum negotii facessere. Eruunt autem & disjiciunt cumulos

los fimo & stramine in altum exstructos, multo-
 que stramine, quisquiliisque frequentibus
 surgentes, ut granorum hordei, avenæ, tritici,
 & aliorum similium inter stercore equina &
 vaccina latentium frumentorum, compotes
 fieri queant. A jumentis enim comesta, &
 digestionem non subeuntia, per intestinorum
 canales integra devolvuntur, ac cum digestis
 alimentis in stercorea conversis exeunt, & in
 fimetorum foveas projiciuntur, ubi Gallis
 & Gallinis summa contentione omnia eru-
 entibus, & perquirentibus obvia fiunt, summa-
 que voluptate deglutiuntur. Cuidam Gallo
 Gallinaceo matutinis horis stercorebus ejus-
 modi eruendis occupatissimo evenit, ut sin-
 gulari studio quisquilias illas unguibus suis
 modò ad dextrum, modò ad sinistrum latus
 everrenti unio pretiosissimus sese objiceret,
 qui splendidissimo suo fulgore uniuscujusque
 oculos præstringens inæstimabile suum pre-
 tium apertè testabatur. Fortè amissus ab ali-
 quâ nobilium fæminarum in arce proximâ
 habitantium, & cum quisquiliis verriculo è
 conclavi ejectus projectusque in fimetum, in
 loco suâ præsentia indignissimo latere coactus
 fuit. Inventus Gallum primò lætitia summâ
 perfudit, raturum, hordeacea grana in acervum
 conglobata sibi in unguis incidisse, prædæ-
 que optimæ se participem redditum esse.
 Gaudium in tristitiam mutavit accuratior in-
 spectio, monstravitq; unionem splendore suo
 coruscantem, duritieque vix saxo alicui ce-
 dentem, non esse rem illam, ex quâ aliquandiu
 tripudians Gallus fructum & usum, lætitiæ
 suæ auctores, expectare posset. Eventus in-
 speratus malè habuit Gallum ore aperto præ-
 dæ in-

dæ inhiantem, & glocitando cantandoque totam familiam in fimeto disperfam, & indagandis frumenti granis omni studio & contentione incumbentem, ad se vocantem, ut prædæ oblatae una secum particeps fieret. Accurrerant enim uxores Gallinae, spe insigni & repentinâ excitatae; Adproperaverant filii Galli juniores glocitatione patris tenerâ vocati; Acceleraverant cursum filiae Gallinae, oblatae parenti prædæ partem capturae: Quibus Paterfamilias Gallus; En, inquit, ab unione nobis inutilissimo deceptus, & maximâ spe inflammatus vos, carissimi, & carissimæ, cantu & glocitatione meâ, ex subito gaudio enatâ, convocavi, ut prædæ oblatae mecum participes redderemini. Globum ex hordeaceis aut aliis granis convolutum invenisse me putabam, atque ideò lætitiâ summâ exultabam. Mundatum atque stercoreum impuritate liberatum inspiciens unionem cerno nemini nostrum aliquid utilitatis afferentem, sed ad mulieres pertinentem, quæ corporibus suis ejusdem splendore & pulchritudine ornatum quærunt. Utinam ejus loco in frumenti grana incidissem, quorum aspectus longè majori voluptate nos permulcet, quàm præsentia ejusmodi unionis ex quo nihil emolumenti ad nos proficisci potest. His dictis ad solitam granorum inquisitionem familiam suam reverti jubet, ipse reversus quoque ad opus solitum, si forsan granorum congeriem aliquam ostendere posset. Gallus hic in vitæ humanæ theatrum nos deductos contemplari jubet id hominum genus, in quibus exornandis, & maximo bonorum suorum acervo cumulandis fortuna, per mortalium negotia

cæco impetu ruens, omnem operam ludit, ac frustra laborat. Quamvis autem talpâ cæcior nil pensi habeat, siue dignis munera sua largiatur, siue indignos in eorum possessione collocet; illi tamen felices sunt, quod donis sibi collatis uti sciant; hi verò infelices, qui fortunæ bona in usum conferre nesciunt. Imò cum Gallo, quem æmulantur, ludibrio etiam excipiunt, ac ideò aptè admodum cum bobus comparari possunt, quibus si clitellas aut ephippia imponere quis vellet, eandem, cum fortunâ, operam luderet.

VII. *Ejusdem Fabula variationes brevissimæ, documentum præponentes, & subjungentes.*

VII.
Varia-
tio.

Indignis æquè ac dignis fortunam dona sua largiri, docet Gallus Gallinaceus unionem in fimeto inventum spernens, & mores depingens ejusmodi hominum, à quibus fortunæ largitas ludibrio habetur.

Fortunæ largitiones rident indigni cum Gallo Gallinaceo, qui unionis in fimo reperti despectu veram ejusmodi hominum indignitatem adumbravit.

Fortunæ muneribus indignos si cognoscere cupis, Gallum Gallinaceum unionis in fimeto reperti contemptu celebrem contemplare, qui veram ejusmodi hominum indignitatem oculis tuis subjiciet.

Indignorum muneribus, quæ à fortuna proficiscuntur, imaginem vivis coloribus depingit Gallus Gallinaceus, unionis in fimo reperti contemptu docens, nihil esse, quicquid

quid donorum in ejusmodi homines confertur.

Largitionibus indignos cumulando fortuna opera abutitur. Gallus testis est, qui unionem in sterquiliniis inventum despiciens, exemplum præbet eorum, qui casu cæco obvenientia bona despicientes indignitatem suam manifestant.

Largitiones suas fortunam frustra congregare in indignos, patet ex stolido Galli Gallinacei contemptu & ludibrio, quo unionem fimetum sibi eruentis objectum excepit, & docuit, à fortunâ muneribus frustra affici eos, qui dona in se collata dignitate debitâ colere nesciunt.

In muneribus inter indignos distribuendis fortunam oleum & operam perdere, affirmat stolidus Gallus, unionem in fimeto inventum nihili æstimans, & demonstrans, ejusmodi hominibus felicitatis largitiones inutilissimas esse.

In exornandis & beandis indignis fors prospera operam inutilem collocat. Id monet Gallus Gallinaceus apud Æsopum. Cui margaritam pretiosam in fimo invenienti & spernenti similes sunt ii, qui fortunæ ornamenta sibi collata indignissimo contemptu excipiunt.

De hominibus, qui fortis prosperæ ornamentis decorati eadem risui & ludibrio habent, extat fabula Æsopi, Gallum Gallinaceum margaritam pretiosam in fimeto reperisse, ac contempsisse narrans; & docens, in tales frustra fortunæ largitiones conferri.

Indignos contemptui, & despiciatui ducere, quicquid boni sibi à fortuna, liberalitate

cæca

cæca largitiones suas prodigenter, obtigerit, ostenditur à Gallo Gallinaceo, unionem in fimeto in unguis suos forte-fortuna incidentem risu excipiente, & adumbrante mores eorum, qui fortunæ munera aspernari solent.

Indignos fortuna largitionibus quidem cumulet, sed ab iis contemnitur. Cuivis hoc innotescit ex stoliditate Galli, unionem pretiosissimum, cujus in fimeto compos factus fuerat, contemnentis, & innuentis consuetudinem hominum, susque deque habentium quæcunque ipsis bona exhibita fuerint.

Non est cur fortuna in exornandis indignis aliquid operæ collocet. Eodem enim ludibrio excipietur, quo excepta est à Gallo Gallinaceo, cum ipsi fimetum eruenti unionem pretiosissimum obtulisset, & didicisset, quod tales homines quæcunque munera sibi exhibita perinde habeant.

VIII. *Ejusdem Variatio prolixior, documentum præponens & postponens.* VIII. Variatio.

Fortuna cæco impetu volvitur, in indignos juxta ac dignos liberalitatem suam exercens. Impari tamen ratione excepta ab his laudatur, ab illis culpatur: Horum gratam mentem comperit, illorum animos ingratisimos sentit: Hos munerum suorum utilitatem & commoditatem scire, illos ignorare videt: Ab his largitiones suas ornari, ab illis contaminari novit. Rei veritatem demonstrat Æsopi fabula lepida, quam de Gallo Gallinaceo recitat. Ex equili quodam sterquilinum grande congefserant stabularii, equorum

rum plurium curam gerentes. Frumenti grana ab equorum stomachis nondigesta stercorebus inesse solebant. Ea investigatum frequens accedebat Genus Gallinaceum, in eruendo fimeto occupatissimum. Quodam tempore in granorum investigatione defudanti Gallo in ungues incidit margarita pretiosa. Forte amissa fuerat, & cum quisquiliis in fimetum projecta. Gallus eâ visâ fortiter glocitare, totamque familiam Gallinaceam convocare: Vxores, filii, filia, & nepotes cursu celerrimo advolare: Omnes gaudio & lætitiâ exultare. Etenim ille acervum ex granis conglobatum se reperisse opinabatur: Familia granorum inventorum particeps fieri avebat. Rumpebatur gaudium ab unione nudo stercorebus, splendoreque oculos præstringente. Tum Gallus; Decepti omnes in rem incidimus nostro generi inutilissimam. Quid Gallis cum unione, Gallinaceo generi nihil utilitatis afferente? Hordei, avenæ, aut tritici grana plurimi ducimus; uniones nobis inutiles respuimus, & abjicimus. His dictis unionem relinquens abiit, & exemplum proposuit eorum qui fortunæ bonis contemptis indignitatem suam loquuntur. indigni profectò fortis prosperæ liberalitatem rident, eandemque infamiæ macula conspurcant, tantum abest, ut ad usum debitum grata mente adhibeant.

IX. *Eadem Fabula partibus orator-
viis tractata.*IX. Va-
riatio.

VT Philosophi, viri de hominum animis ad *Exor-*
sapiantiam ex ignorantia deducendis ma- *dium d*
ximè solliciti, præceptis salutaribus quidem, *laude*
sed severioribus, & austerioribus voti com- *authoris*
potes reddi studuerunt: ita è contrario fabu- *& com-*
larum fictores apologis jucundissimis sapien- *menda-*
tiæ documenta mentibus, à severitate & au- *tione fa-*
steritate philosophorum abhorrentibus, in- *bula.*
finuare conati sunt. Cuivis, illorum libros uti-
lissimos & scripta sapientissima lectionibus
frequentibus evolventi, severitatis & auste-
ritatis indicia creberrima occurrent: Horum
verò fabulas amœnissimas legendo percur-
renti suavitatis & jucunditatis signa frequen-
tissima in conspectum prodibunt. Habent au-
tem fictitia illa commenta hoc proprium, ut
doctrinas illas multum austeritatis continen-
tes dulcedine quadam obducant, & gratissi-
mis figmentis, quasi sesamo ac papavere con-
spersas, rudiorum & à sapientiâ austerâ ab-
horrentium mentibus propinent. Eâ de cau-
sâ imperitos & agrestes animos facili nego-
tio subeunt, duritiemque illam, cui mollien-
dæ austeritas philosophica par non est, insen-
sibili quadam ratione laxant, & à ruditate
agresti ad sapientiæ semitam deflexas men-
tes in vitæ melioris orbitam reducunt.
Quamvis autem multi apologorum fictioni-
bus dediti laudem summam acquisiverint, &
in eo scriptionis genere præ cæteris excellue-
rint, meo tamen judicio inter omnes elucet
Æsopus, Phrygius ille fabulator celeberrimus,

*Propositi-
tio do-
ctrinam
ex fabula
peten-
dam con-
tinens.*

*Narratio
ipsius fa-
bula.*

mus, qui jucundissimis, & amœnissimis suis fabulis id consequutus est, quod ad rudiorum animos instituendos, & sapientiæ præceptis perpoliendos unicè requiritur. Hominem, omni genere eruditionis perpolitum, nihil eorum, quæ ad absolutam & perfectam sapientiæ, & prudentiæ cognitionem pertinent, latuisse, apparet ex fabellis ejus lepidissimis pariter ac doctissimis, quibus sapientiam & prudentiam ratione admirandâ ignorantium mentibus insinuat. Exemplo sit festivissima & jucundissima illa fabula de Gallo Gallinaceo unionis repertore, exprimente stolidissimam indignitatem eorum, qui, licet infinitis à fortunâ muneribus corentur, eadem tamen, non dicam, aspernantur, sed, quod pejus est, turpissimâ ignominia maculâ contaminant. Hujus enarrationi & tractationi nervos ingenii mei qualescunque impensurus, à vobis, Auditores humanissimi, obnixè contendo, ut benignâ auditione rudes meos conatus excipere, & aures vestras benevolas indoctæ meæ orationi commodare non dedignemini.

Villam incolebat rusticus splendidissimorum bonorum possessione abundantissimus, quæ ad montis radicem situ amœnissimo collocata, pratorum seriem longam projiciebat, & equorum, equarumque, copiam ingentem nutriebat. Æstivo tempore, quod pascua florum pulcherrimorum, ac graminis viridissimi tegumento vestire solet, Equinum Genus, prata noctu ac interdiu pererrans, herbis, ac gramine lætissimo vescebatur, pabuloque jucundissimo ventrem distendebat. Hybernæ temporis frigore ingruente revertebatur ad equile spaciosum, & horreo cuidam adjun-
ctum,

Etum, in quo avenâ, hordeo, & tritico pastum
 lautè habebatur. Evenire autem plerumque
 solet, ut equi, cum fœno avenam, triticum,
 aut hordeum comedentes, sæpius grana inte-
 gra, & à stomacho non digesta, cum excre-
 mentis excernant, aut etiam inter vescen-
 dum ex præsepibus suis exturbent. Inde fit,
 ut stramini & stercorebus immixtum fru-
 mentum à stabulariis everratur, & una cum
 fimo in sterquilinia conjiciatur, eruendum
 postea Generi Gallinaceo, quod in fimetis
 alimentum suum quærere consuevit. Acervus
 fimi in altum congesti talis haud longè aberat
 ab equili, cujus modò mentionem fecimus,
 non tantum straminis & stercoreum copiam
 continens, sed etiam avenaceorum, & hor-
 deaceorum granorum multitudinem. In eum
 quotidie familiam suam copiosam deducebat
 Gallus Gallinaceus, in horrei angulo spatiosio-
 re domicilium suum habens, & rustico quot-
 annis, præter Gallos, Gallinas, & pullos Gal-
 linaceos, haud exiguum ovorum abundan-
 tiam suppeditans. Hic matutino quodam
 tempore familiam suam Gallinaceam satis
 numerosam, utpote quæ uxoribus, filiis, fi-
 liabus, & nepotibus constabat plurimis, in
 fimetum deduxerat, ut eruendis frumenti
 granis tota cohors operam dans, nutrimenta
 consueta more solito quæreret. Cunctis stre-
 nuam stercorebus conterendis & discutiien-
 dis operam navantibus, ipse Pater-familias in
 quodam fimeti angulo indefinente labore un-
 gues ac rostrum suum exercebat, & accura-
 ta inspectione stercorea perlustrabat, si quam
 granorum copiam offendere, ejusque fami-
 liam suam participem reddere posset. Tam

solicite cuncta stramina perscrutanti, & diligenter quævis stercora unguibus ac rostro dissipanti, in conspectum prodit conglobatum quiddam, quod ob duritiem quidvis potius, quam sterco esse videbatur. Gallus hîc tripudiare, gaudio exultare, ac glocitatione tenerâ & frequenti familiam totam accersere: Genus verò Gallinaceum omne Galli glocitatione excitatum concurrere, rostris hiantibus prædam inventam, & glocitando indicatam, expectare. Omnibus præsentibus, cum corpus illud conglobatum stercorebus nudaretur, ac mundum nitori suo pristino restitueretur, fulgor ac splendor ex eo tantus egrediebatur, ut, totius generis gallinacei oculis præstrictis, unio esse tandem agnosceretur. Spe insigni Gallus dejectus, & se deceptum ægerrimè ferens, postquam consternato animo unionem diutius contemplatus fuisset, tandem hæc effatur: An non maximè dolendum est, rem eam nobis fortuito casu objici, cujus indagationi animum non intendimus, & quæ nullo unquam commodo beare nos potest? Hordei, avenæ, & tritici grana investigamus, eorumque loco in unionem incidimus, quem ad usum nullum adhibere scientes, perinde est ac si nunquam invenissemus. Aurum, argentum, uniones, gemmæ, & quæcunque alia hominum corporibus exornandis idonea sunt, & ad munditiem, ornatumque muliebrem potissimum pertinent, Gallinaceo generi nequicquam profunt. Nam cum Galli & Gallinæ versicoloribus plumis superbiant, ornatuque nullo egeant, nihil prius antiquiusque habent, quàm ut alimentis operâ sedulâ undique conquisitis & con-

congestis famelicos suos stomachos farciant, frumentique granis, aliisque similibus nutritis ventres distendant. Ex unionibus siccissimis, & durissimis, humoreque omni nudis, nec succum exfugere, nec quicquam nutriti, aut alimenti, quo potissimum indigere solent, nancisci possunt. Equidem, pretiosissime Vnio, te inveni, inventum stercorebus nudavi, nudatum unionem esse reperi, nec mihi, nec meis utilem. Utinam ad formosissimæ alicujus virginis manus pervenisses, ut auro rutilo insertus faciem ejus pulcherrimam exornares, aut digito ejus nive candidiori aptatus cum superbâ superbires. Utinam verò inter stercorea, eo in loco, ubi reconditus latitabas, & fimeti tectus impuritate obscurus eras, granorum frumenti congeriem aliquam offendissem, ut spe mea non frustratus gaudio exultarem, meamque familiam totam voluptate & lætitiâ verâ perfunderem. Quoniam igitur mihi utilitatem nullam afferre potes, nec ego tibi honorem aut cultum ullum exhibere queo, te in hoc fimeto inter stercorea tamdiu relinquam necesse est, donec in eorum manus pervenias, à quibus honore & ornamento debito affici possis. His sermonem finivit, & cum familiâ totâ ad consuetum indagationis laborem se recepit.

Vnusquisque, Galli hujus actionem stolidam accuratâ mentis lance perpendens, ab unâ parte felicitis fortis cæcitatem admirandam deprehendet; & ab altera parte plurimorum fortunæ donis cumulatorum indignitatem & stultitiam animadvertet. Sapientissimi Veteres Fortunæ imaginem pictura

*Confirmatio,
sive tractatio*

admodum artificiosa exprimentes, ejusdem naturam & proprietates verissimas expresse-
runt. Virgo conchæ marinæ insistens, ac ve-
lum utrâque manu tenens, per maris fluctus
huc illuc volutatos vehitur. Frons, aut sin-
ciput, capillis longis & circum faciem voli-
tantibus exornatur: Occiput calvum comâ
caret: Oculos quidam velamento tectos pin-
xerunt: alii planè oculis orbam finxerunt.
Virgo hæc nuda corpus, capillata frontem,
calva occiput, & quandoque terrestri globo,
nonnunquam etiam rotæ imposita, casus &
eventus significat humanos, quibus nec sa-
pientia nec prudentia præsidet, sed quasi se-
quioris sexus ingenium rude, inconstans, &
volubile, quod levi momento huc illuc im-
pellitur, faciliq; negotio in omnes partes
flectitur. Humana negotia si inspexerimus,
cuncta impetu plus quam cæco ferri, ac sur-
sum & deorsum volvi, fatendum erit. Cum
globo rotundo, aut rotâ, vitam humanam
haud abs re comparaverunt Veteres, quan-
doquidem, perinde ac in rota, mox superio-
ra evadunt quæ inferiorem tenuêre locum,
ac confestim inferioribus iterum cedunt, eo-
dem planè pacto etiam in humanis rebus mo-
dò extolluntur, qui depressi jacebant, modò
deprimuntur, qui elati superbiebant. Vnio-
nem pretiosissimum, quem auro circumdatum
muliebris sexus aut capiti imponit, aut in di-
gitis gestat, Gallus in fimeto foedissimo in-
ter stercorea putida reperit. Qui pulcherrimis
feminis ornamento esse, faciemque lacteo &
purpureo colore tinctam fulgore suo illustrare
solebat, ipse stercoreibus putidissimis inquina-
tus in foetenti sterquilinio tandem invenitur.

Idem

Idem plurimis hominibus contingere videmus, quos in altissimo honorum folio locatos fortunæ cæcitas momento citius dejicit, & quasi in lutum & stercus præcipitados, ad vilissimam conditionem redigit. Dionysium tyrannum fors cæca regno privavit, & Corinthum abactō ferulam ac juventutis rectionem concedidit, ut pædotriba vilis indomitæ juventutis malitia & petulantia exagitaretur. Diomedis & Glauci hæc erat permutatio, ab equis ad asinos regem depellens. Sic

Irus & est subito, qui modo Cræsus erat.

Agathocles ex figulo Siciliæ rex factus meliori successu fortunæ inconstantiam expertus est. Quam egregiè notant hi versiculi:

Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul;

Si volet hac eadem, fies de Consule Rhetor.

Nec mirum est, tanta rerum vicissitudine indignis juxta cum dignis bona ejusmodi obtingere, in quorum distributione cæca fortunæ inconstantia crebrò pessimè hallucinatur. Oculis enim orbæ, & visu carenti perinde est, siue generosum equum ornamentis suis decoret, siue asino tardo & inepto ephippia sua imponat. In hac fabula unionem offert, ubi? in fimeto: Cui? Gallo: Unionem in locum indignissimum detrussit, & indignissimo objecit. Eodem pacto bonis suis pulcherrimis, & pretiosissimis, sæpe abutitur. Pulchritudine exornat meretrices, quæ eandem contemnunt, & prostituunt: Avaris divitias largitur, qui easdem ad usum adhibere nescientes, vivunt ac si Iro pauperiores essent: Prodigis opulentiam donat, qui facultates sibi ab ejus liberalitate concessas miserimè profundunt. Stultos opibus cumulat,

qui instar asini Isidis simulacrum gerentis incedunt. Superbos honoribus extollit, qui iis nimis elati abutuntur, & cadunt. Honorum contemptores exornare studet, qui honorari susque deque habent. Asinos tardissimos ad rerum & regnorum gubernacula admoveat, qui stupiditate & ignorantia suâ suam ac suorum salutem pessundant. Exemplorum infinitam multitudinem historiæ tam veteres quàm recentes suppeditant, quorum catalogum hic contexere temporis angustia prohibemur.

Confutatio.

Cum igitur fortunæ largitionibus eos indignos pronunciemus, qui vel eas respuunt, & contemnunt, vel etiam earundem usum ignorant, meritò quis rogare posset, an fortis prosperæ bona caduca, & inania, tanti sint, ut indignitas in eorum contemptores cadere possit? Plures enim Philosophos ejusmodi possessiones à fortunâ profectas, & in earum numero positas, quæ vanæ & caducæ censentur, ejusdem ludibria appellasse, nec sua putasse, manifestum cuique & perspectum est. Biantis patriam Prienen ceperat hostis, & ex fugientibus civibus quisque bonorum suorum ea asportaverat, quæ potuerat. Philosophus verò caduca illa bona relinquens, & à quodam interrogatus, cur idem, quod cæteri, non faceret, respondit: Omnia mea mecum porto. Crates Philosophus divitias, tanquam onus sibi molestissimum, in mare abjecit. Honorum & divitiarum mirus contemptor Diogenes, cui dolium fuit domicilium, in tanti sui palatii foramine sedens, & Solis calorem apricando captans, Alexandro Magno multa & grandia pollicenti; Recede, dixit,

dixit, & discedendo redde mihi calorem, quem corpus tuum mihi adimit. An propter ea tantos Philosophos quis indignos judicaret bonis illis, quorum possessione frui noluerunt? An cum Gallo unionem contemnente eosdem quis compararet, ac stoliditatis argueret? Cuncta hæc à veritatis semitâ non aberrare equidem fateor, sed hoc adjungo, Philosophos illos non propter usum, sed abusum contemptui duxisse ea, quibus se non indigere, nec opus habere autumabant. Imò si quis ipforum actiones penitus inspiciat, & sub accuratioris examinis incudem revocet, eosdem, in tali bonorum fortunæ contemptu, honoris ac gloriæ aucupes fuisse, ac honores contemnendo honorari voluisse, manifesto comperiet. In sordido vivendi genere gloriam quæsit Diogenes, & cuncta felicitatis munera contemnens contemptum talem laudi ac gloriæ sibi duxit. Idem cæteri fecerunt, quibus nil potius fuit, quàm ut, fortunam cum bonis suis ludibrio habentes Philosophi, sapientissimi audirent, ac sapientiæ titulo insigniti immortalem nominis famam sibi compararent. De his fabula nostra non loquitur, nec eosdem virgulâ censoriâ notat, quasi eorum indigni essent, quæ non concupiscunt, aut quibus sibi non opus esse arbitrantur.

Apologus eorum mores tantum graphico *Peroratio, seu*
 stylo repræsentat, qui fortunæ excæcatæ munera ad se devoluta ad usum debitum adhibere *epilogus.*
 re ignorant, & ex ignorantia non modo in contemptum adducunt, sed etiam crebrò infamiae maculis turpissimis inquinant. Vnio in locum foetidum detrusus ea bona denotat,

quæ in turpes homines incidentia, eorundem vitiis, ut hic stercoreibus, commaculantur. Gallus Gallinaceus unione reperto indignus, quod ejus utilitatem ignoraret, in scenam producit sui similes homines, qui Simii, sunt Simii, etiam si aurea gestent insignia. Quadrat huc lepidissima de porco fabula, qui ad convivium cum cæteris animalibus à Iove vocatus, lautitiis omnibus spretis, mox percunctatus est, an etiam furfures adessent? Agnoscamus igitur ex artificiosissimo hoc commento, quod nobis sub Galli Gallinacei stolidæ actione ob oculos ponit amentiam eorum, qui ob indignitatem suam bonorum oblato- rum participes reddi nequeunt, insignem Fabulatoris nostri Phrygii sapientiam, prudentiam & eruditionem, in quibus manifestandis, & hujus apologi enucleatione qualicunque, vobis, Auditores humanissimi, significandis, dum rudi Minerva operam navavi, vos autem benignâ auditione ruditatem meam excipere dignati estis, nihil aliud superest, quàm ut vobis pro summa vestra benevolentia gratias quàm maximas agam, & eandem gratissimæ mentis memoriâ perpetuâ recolam. D I X I.

V A R I A:

V A R I A T I O
Q V A D R V P L E X
C H R E I Æ V E R B A L I S
V I R G I L I A N Æ,

Labor improbus omnia vincit.

C H R E I A R V M T R A C T A T I O.

C H r e i æ t r a c t a n t u r ,

1. Exordio, *quod petitur à laude authoris.*

2. Propositione, *quæ Chreiam proponit.*

3. Narratione, *quæ continet Chreia paraphrasin.*

4. Contentione seu confirmatione, & confutatione. *Quæ continet,*

1. Causam.

2. Contrarium.

3. Parabolam.

4. Exempla.

5. Testimonium.

5. Epilogo, *seu conclusione aut peroratione.*

DISPOSITIO CHREIÆ VIRGILIANÆ:

Labor improbus omnia vincit.

1. Exordium. *Laus Virgilii.*
2. Propositio. *Ipsa Chreia.*
3. Narratio. *Paraphrasis Chreia.*
4. Contentio.
 1. *Causa. Desiderium, & amor rei, quam labore consequimur, ad laborem impellunt.*
 2. *Pigritia & socordia à labore deterrent.*
 3. *Parabola Formica, & Cicada.*
 4. *Exemplum Ciceronis & Demosthenis.*
 5. *Testimonium.*
5. Epilogus *Chreiam concludens.*

I. Variatio.

*Exor-
dium
laus Vir-
gilii.*

Meritis in cœlum laudibus evehendum esse Virgilium, poëtam illum excellentissimum, nemo est, qui inficias ire vel velit, vel audeat, si modò præstantissimum illud Heroicorum versorum opus, quod divinus hic vates, ex divini ingenii sui promptuario, & omnis eruditionis thesauro plenissimo depromptum, labore & contentione indefessâ concinnavit, non obiter tantum, & tanquam canis è Nilo, ut aiunt, inspexerit, sed accuratissimâ lectione pervolverit: Quot pro-

perfecto maximâ sententiarum utilissimarum
copiâ scatet, atque innumerabilibus ad vitæ
communis instituendæ rationem præceptis
aptissimis abundat; quorum quamvis nume-
rus ferè sit infinitus, affluentiaque ipsa tam
grandis, ut jure ac meritò aliquis in tot gem-
mulis aureis feligendis hære, & ambigere
possit; præ cæteris tamen omnibus, mirâ
jucunditate me perfundit auro & gemmis di-
gnior illa sententia, quâ ingeniosissimus Poëta
indefessi laboris efficaciam incredibilem com-
mendat dicens:

*Propos-
tio cum
Chreia.*

—— *Labor improbus omnia vincit.*

Quibus verbis elegantissimis pariter, at-
que sapientissimis, imò auro, gemmisque pre-
tiosissimis pretiosioribus, Poëtarum Princeps
significare voluit, laboris eam esse naturam,
atque efficaciam, ut omnia, etiam difficilli-
ma, effectui det, & ad finem optatum perdu-
cat, ac proinde unusquisque laborum non fu-
giens voti sui compos fieri soleat, eaque con-
sequatur, quorum consequendorum & effi-
ciendorum desiderio summo flagravit. La-
borem autem improbum vocat, non quod im-
probitatis aut malitiæ aliquid in ipso situm
intellexerit, sed quia durus, & onere gravissi-
mo premens, homines duos, fortes, constan-
tes, & ad molestias sustinendas, & exantlan-
das promptos & alacres requirit; adeò ut la-
bor improbus à duritie, quâ homines preme-
re & torquere solet, jure ac meritò cogno-
minetur.

*Narra-
tio para-
phrasin
conti-
nens.*

Sit autem labor durissimus, sit molestissi-
mus, sit difficillimus, imò talis, ut mirum sit,
homines adhuc reperiri, qui eum capeffant, qui
se oneribus ejus subjiciant, qui se molestiis

*Conten-
tio.
I. Causa.
Deside-*

rium & amor rei, quam labore con-sequi studemus. ac difficultatibus tantis mancipient, plurimos invenire est, quos rerum summorum, & optimarum obtinendarum cupido ingens, & desiderium ineffabile, ad labores animose capeflendos exstimulat, concitat, & impellit, ut videntes, nullam aliam ad consequendum ea, quorum cupiditate ardent, viam patere, summâ contentione se laboribus submittant, & studio indefinente & indefessio in laboribus exhauriendis & tolerandis tamdiu pergant, donec tandem voti sui compotes redditi fuerint, & illud acquirerint, ad cujus acquisitionem animum suum appulerant.

2. Contrarium. Pigritia & socordia à labore deterrent. At pigritia & socordia, à labore odio capitanti dissidentia & otium summo amore amplectentia vitia, hominum animos, ad otandum maximè proclives, ab industria ac studio laborioso ad omnium rerum præclarissimarum negligentiam & contemptum traducunt, eosque impediunt, quo minus magni quid consequantur, aut eò penetrare contendant, quò labori industrio operam navantes pervenisse vident. Otio ignavissimo torpentes, & pigritia incredibili diffuentes, nulla honorum culmina conscendunt, & nullius eruditionis aut sapientiæ desiderio flagrant, virtutum & prudentiæ contemptores existunt, tantum abest ut, seriarum rerum expectatione ullâ incitati, labores ad magna præmoventes exantlare velint.

Parabola formica & cicada. Elegantissimus apologus de formica & cicada, pulcherrimè laboris fructus utilissimos, & otii damna perniciosissima, ob oculos ponit. Formica in futuram hyemem sibi de rebus necessariis prospectura, sollicitudine providâ

providâ totam æstatem labori impendit, ac
 solerti cura frumentum & escam in cavernu-
 lam suam convehit, prudenter admodum hye-
 mis instantis penuriam & famem declinans.
 Iners verò cicada saltationibus æstivis indul-
 gens, ac cantiunculis se delectans, dum otio
 & socordia torpet, hyberno tempore non ha-
 bet unde vivat, & proinde famis acerbitate
 conficitur. Formicarum simillimi sunt ho-
 mines laboriosi, & seduli, qui laboribus ju-
 ventutis assiduis senectutis inopiæ consulunt.
 A cicadis verò planè non abludunt otiosi la-
 borum osores, qui, juventutem otio teren-
 tes, senectæ futuræ egestatem non præve-
 niunt.

Omnium, quæ diximus, veritatem, & cer-
 titudinem infinitis exemplis stabilire posse-
 mus, si per temporis angustias nobis inte-
 grum esset. Vnum igitur, & alterum suffi-
 ciat. Cicero, qui famæ suæ immortalis glo-
 riam ad sæcula hæc nostra propagavit, in me-
 dium prodiens, luculentissimo suo exemplo
 testatur, se non sine labore durissimo, non
 sine sudorè molestissimo, non sine molestia
 gravissimâ, eam facundiam consequutum esse,
 quæ omnes hæcenus mortales in admiratio-
 nem incredibilem rapuit, & in posterum e-
 tiam eos, quotquot futuri nobis succedent,
 summa admiratione afficiet. Demosthenes
 dicendi facultate & copiâ inter oratores vix
 parem habens, solius laboris, & indefinentis
 studii beneficio in oratoria facultate regnum
 adeptus est. Vitium linguæ, quo laborans li-
 teram caninam modo debito pronunciare, &
 sono requisito formare non poterat, eaque de
 causa ad oratorium munus planè ineptus vide-
 batur,

4. Ex-
 empla.

batur, solo exercitio laborioso ita compescuit & superavit, ut ex ineptissimo sermocinatore facundissimus orator evaserit. Si Virgilium poëtarum principem quis interrogaret, quo pacto Heliconis jugum, Pindique verticem superasset; & poëtarum coryphæus evassisset, hanc suam pulcherrimam Chreiam responsionis loco regerens diceret:

— *Labor improbus omnia vincit.*

5. Testi-
monia.

Exemplorum multitudini, numero carenti, innumerabilis testimoniorum hujus pulcherrimæ sententiæ veritatem asserentium copia ne minimum quidem concedit. Ex numero infinito en pauca hæc omnium loco sufficientia. Nihil tam difficile est, quin inquirendo investigari possit, inquit acutissimus & doctissimus ille Comicus Terentius, atque ita apertè testatur, quod omnia laboribus perfici queant, quandoquidem omnis inquisitio, & investigatio, laborem & sudorem comites habet. In ejus sententiam pedibus concedit Horatius Lyricorum poëtarum summus, dicens:

— *Nil sine magno*

Vita labore dedit mortalibus. —

Vbique de laboribus verissima asserenti astipulatur etiam Sulmonensis Poëta versibus his elegantissimis:

Ardua molimur, sed nulla nisi ardua vincunt;

Difficilis nostrâ pascitur arte labor.

Eodem spectat salium ridiculorum fabricator Plautus, inquiens, *Qui è nuce nucleum esse vult, frangat oportet nucem.*

Epilo-
gus.

Quare cum, rationibus, argumentis, exemplis, atque testimoniis firmis satis superque demonstraverimus, & ob oculos posuerimus

con-

continui laboris efficaciam ac vires, & à Virgilio Poëtâ incomparabili didicerimus laboris improbi victoriam, par est, ut doctrinam hanc pulcherrimam & utilissimam edocti duo faciamus, & sedulâ operâ effectui demus. Prius est ut Virgilium, utilissima cuncta monstrantem, doctrinas pulcherrimis & utilissimis præceptis scatentes exhibentem, sententias jucundissimas pariter & saluberrimas docentem, summo studio legamus, summâ contentione pervolvamus, & indefinente labore ediscamus. Posterius est, ut labores nihil non efficientes, & conatus quosvis ad fines optatos promoventes, summa diligentia sectemur, & iis otium, perniciosissimum juxta ac turpissimum vitium, posthabeamus, & ceu pestem abominabilem detestemur, & fugiamus.

II. Variatio.

Non est cur aliquis in admirationem rapiatur, quod Virgilius Poëta ille Ethnicus hac nostrâ ætate in honore tanto habeatur, & tam diligenti contentione à quovis illorum, quos bonarum artium & disciplinarum desiderium rapit, noctu ac interdiu teratur, siquidem vir ille, admirandis ingenii dotibus & viribus pollens, & incredibili eruditionis thesauro ditatus, heroicis versibus conscripsit admiratione dignissimum illud opus, ac distentum sententiis infinitis, quæ, doctrinas vivendi saluberrimas cuivis suggerentes, infatiabili lectionis fame quemvis eruditorum laborantem explere nunquam possunt, tantum abest, ut ulli unquam satietatem ac fasti-

*Exordium:
Laus
Virgilii.*

**Proposi-
tio cum
Chreia.**

fastidium pariant. Quamvis verò multitudo ejusmodi innumera haud immeritò aliquem anxium, atque dubium reddere possit, ut vel in ipsâ optione hærere queat, & nesciat, quænam in tanta copia reliquis præferenda sit: illa tamen præ cæteris omnibus mihi maximè arrisit, quâ paucis quidem, sed admodum ponderosis, & gravibus verbis, quidnam indefinens labor efficere valeat, acutissime Poëta docet, inquiens,

— *Labor improbus omnia vincit.*

**Narratio
para-
phrasin
continens.**

Quorum verborum, aurum & gemmas pretiosissimas dignitate, utilitate, & pretio longè superantium, hic est sensus, nimirum, laborem quidem mortales duritie sua vehementer premere, ac nemini non molestias summas, cruciatufque haud exiguos exhibere, adeò ut haud mirum sit, tot otii amabilis cultores, & amatores inveniri, qui carne viperinâ cautius labores horrescant: sed tamen unicum medium & unicam ac solam viam esse, cujus ductu mortalibus ad summam eniti liceat, ac quidvis, quantumvis difficilimum, efficere, & ad finem perducere, integrum sit. Quandoquidem verò nonnisi summis molestiis, summisque difficultatibus eo perfungi soleamus, acutissimi ingenii Poëta ipsum jure ac merito improbum, id est, magnum ac durum, vocat, vel etiam nemini probabilem, quippe quo durissimo unusquisque libenter careret, si modò eodem carere posset.

**Conten-
tio.**

I. Causa.

Quamquam autem labor tanta duritie & asperitate præditus est, ut ob molestias & difficultates suas, quibus mortales divexare solet, non injuriâ illum omnes vehemen-
ter

ter exhorreant, & pestis instar devitent: Plurimi tamen mortalium maximarum rerum desiderio irretiti, atque ad summa aspirantes, cum videant, & pro comperto exploratoque habeant, præter hanc laborum & molestiarum viam, nullam aliam sibi ad ea, quibus summo studio inhiant, patefactam esse, sine ullo metu, sine ulla formidine labores subire haud dubitant, iisque tolerandis & exhaustiendis tamdiu pergere student, donec iis acquisitis, quorum summa expectatione tenebantur, tandem voti compotes redditi ad scopum præfixum perveniant.

Contra, otium iners, ignavissimamque socordiam, à laboris studio, laboriosaque contentione, omnes difficultates, & molestiarum obices perrumpente, longissimo intervallo abesse haud negaverit, quicumque otiosæ & inertis vitæ tædio captus, & socordis omniumque curarum expertis otii odio inflammatus, nihil prius antiquiusque ducit, quam ut animum suum ab ignaviæ detrimentosæ cultu pernicioso abductum ad laboris utilissimi cupiditatem, multis commodis suos cultores locupletantem, transferat. Quid enim magni otium consequitur? Quam eruditionem & prudentiam ignavia nanciscitur? Quarum divitiarum thesauris socordia locupletatur? Ad quæ culmina honorum & dignitatum negligentia evehitur? Certè nihil horum est, quod otio & ignaviæ dedito homini contingere possit.

Apologus ab Æsopo ingeniosissimè confectus, cicadam, ait, hyberno tempore formicam convenisse, & ab illa frumenti quid mutuo petiisse, ut famem, qua cruciabatur, exstin-

3. *Parabola.*

stinguere & sedare posset. Formicam verò petitionem ipsi denegasse, atque ipsam monuisse, ut eodem, quo æstivis mensibus saltasset, pacto in nive & glacie tripudiaret, & cantillaret. Formicæ hujus commento ingeniosissimus Fabulator homines sedulos, & industrios, laborum beneficio sibi de necessariis prospicientes, innuit, ac è contrario Cicadam proponens, otiosorum & à laboribus abhorrentium hominum naturam & proprietatem scitè depingit.

*4. Ex-
empla.*

Si quis eorum quæ hætenus auditu vestro hausistis, veritatem, & certitudinem in dubium vocare vellet, eundem infinitis exemplis dubitatione sua liberare possemus, nisi temporis angustia nobis obstarent. Potissimum tamen uno & altero ipsi satisfaciamus. Respiciat labores illos durissimos, & studium illud ardentissimum, quibus Cicero omnium oratorum Latinorum Princeps ad supremum Oratoriæ Facultatis fastigium sublatus, tandem summum in Imperio Romanæ dignitatis gradum & potestatis locum acquisivit. Consideret contentionem indefinentem, & perpetuam, cujus operâ Demosthenes dicendi facultatem omni admiratione superiorem adeptus, illud in Eloquentia præstitit, ad quod nemo hætenus aspirare ausus est. Contempletur indefessum studium, quod Vatem Mantuanum in Poësis fastigio locavit, & proprio exemplo dictum suum confirmare jussit.

Ut autem infinita exempla omnibus iis, quæ de labore improbo hujus Chreia illustratio nobis in mentem revocavit, atque in medium proferre jussit, fidem faciunt: Ita etiam

innumerabilia testimonia eorum certitudinem manifestant. Ex innumerabilibus tamen unum & alterum protulisse sat erit. Primus, qui cum nostro Poëta facit, est Terentius, comoëdiarum illarum elegantissimarum autor, & inventor, qui, laborum operâ quidvis effectui dari posse, non inficiatur, dum inquit: Nihil tam difficile est, quin inquirendo investigari possit. Huic succedit alter testis luculentus Horatius, inter Lyricos Poëtas supremum locum obtinens, qui idem suo testimonio confirmans. Nihil, ait, sine magno Vita labore dedit mortalibus. Vtrique testimonio suo suffragatur elegantissimus Poëta Ovidius, cujus verba, perinde ac si ex Apollinis tripode profecta fuissent, verissima hæc sunt:

Ardua molimur, sed nil nisi ardua vincunt;

Difficilis nostrâ pascitur arte labor.

Sed jam temporis brevitates, oratiunculæ meæ *Epilogus*, ut vela contraham, postulat. Laboris vires & efficaciam, præeunte mihi Virgilio Poëtâ parem non habente, vobis exposui, sententiamque tanti Vatis præclarissimam exemplis testimoniisque firmatam pro modulo meo illustravi. Restat, ut vobis, auditores clarissimi, pro benevola vestra audientia, quæ tam benigne & benevole sermonem meum rudi Minerva elaboratum excepit, gratias quàm maximas agam, & verbis meis admonitiuncula brevi finem imponam. Virgilium itaque Poëtam cunctis seculis summo honore affectum, summo studio colamus, maximi faciamus, & scripta ejus nocturna, diurna que manu versemus, ut ex iis reconditam illam sapientiam eruamus, & præceptis ad vitam

vitam benè & feliciter instituendam utilibus & salubribus imbuamur. Labores item, quicquid in vita efficiendum est, feliciter perficientes, à nobis non amoliamur, sed otium potius, & pigritiam, ex quibus nil boni unquam proficisci potest, in exilium ejiciamus.

III. Variatio.

Exordium.

Q Votusquisque illorum, qui Apollinis Musarumque sacris initiati, Doctorumque virorum coetui, famæ celebritate per totum orbem notissimo, inserti, eruditionis ac Sapientiae compotes redditi sunt, ignarus ac nescius est inclytæ famæ, ac nominis illustrissimi, quo Virgilius, omnium poëtarum jure ac merito facile Princeps, ex mortali immortalis factus, hodierno etiam tempore universam terræ machinam peragrat? Nam, si accuratâ mentis meditatione admirandas ingenii hujus suavissimi vires, quæ ex Poësi ejus, tam admirabili ut ex ipsarum Musarum cerebro prognata esse videatur, clarissimè elucent, examinaverimus, fieri non potest, quin in admirationem summam, ac potius stuporem ingentem, nos rapiant sententiæ illustrissimæ, & doctrinæ celeberrimæ, quarum numero innumerabili divinus ille poëta totum suum opus complevit. Quamvis verò omnes pari passu ambulantes, ad vitæ communis ineundæ rationem certam ac tutam tale adjumentum conferant, taleque commodum afferant, quod nec lingua effari novit, nec calamus chartæ scribendo mandare potest; Ex cunctis tamen unam seligere, ac in præsentia tractare, operæ pretium

pretium mihi visum fuit, quæ de laboribus mentionem faciens, illorum efficaciam & utilitatem his verbis deprædicat.

Propositio cum Chreia.

Labor improbus omnia vincit.

QUæ verba auro contra æstimanda, imò longe porioris, & pretiosioris dignitatis & honoris elogio decoranda, illud significare videntur, quod labor natura sua molestissimus & difficillimus infinitis molestiis & difficultatibus mortales vehementissime premat, & exagitet, ac propterea quasi jure improbus vocari debeat, eò quod ingrata & à nemini non improbata duritie sua unumquemque divexet, & ideo cane pejus & angue fugiatur; sed tandem tamen vincat, & eos, à quibus exantlatus est, rei diu desideratæ, & vehementissimo desiderio expetitæ compotes reddat, ut voto suo potiti lætitia insigni exsultent, qui antea laboris difficultate pressi multis molestiis rem tandem acceptam anhelarunt.

Narratio continens Paraphrasin.

Nemo autem mirabitur, tantum eorum numerum esse, qui neque molestiis, neque difficultatibus, neque cruciatibus illis, quos labores secum vehunt, & quasi adamantino vinculo sibi annexos continent, deterriti, summâ lætitiâ, & admirabili animositate, omnibus iis difficultatibus defungantur, si accurato examine perpenderit causam, & occasionem, cujus impulsu laborum difficultates adire & aggredi planè non dubitant. Ea enim est cupiditas ingens, & desiderium ineffabile rerum optimarum, & pulcherrimarum, quas consequendi causa, studium & contentio inde-

Contentio. I. Causa.

finens dies & noctes mortalibus stimulos admovent, ut omnem lapidem moveant, omnes labores intrepidè adeant, & nihil non conentur, quo rei dudum expectatæ participes reddi queant.

2. *Contrarium.*

Contrariam planè, maximaque intercapedine à laboribus distantem vim & efficaciam obtinere videmus otium, & ignaviam, omnis felicitatis, ac prosperitatis pestes horrendas, quæ dulcissimo suo veneno mentes hominum dementant, ac membra ejus cuncta torpore suo lento eâ ratione invadunt, ut ad labores exhaustiendos & tolerandos penitus inhabilia, & inepta ac quasi mortua esse videantur. Enervat enim desidia eo pacto & animi, & corporis vires; ut ille torpore incredibili sopitus, veteraque perpetuo correptus, nunquam ad magnorum acquisitionem emergat; hoc vero, mente somno & inertia sepulta, membrorum agilitatem, quâ à natura dotatum est, ad obsequium animi, actionibus magnis inepti, & inutilis, nunquam componat.

3. *Parabola.*

In elegantissimo Æsopi apologo, qui formicam, cicadæ alimentum petenti, illud denegasse, & laborum suorum fructu ipsam frui maluisse narrat, ingeniosissima similitudo, formicarum simillimos esse dicit eos, qui laborum studiosissimi, ab otio tanquam à peste sibi cavent, & omne juventutis ac virium florentium tempus, rerum in senectâ necessariarum acquisitioni, impendunt, ac tandem senes laborum exhaustorum fructus expectatos & exoptatos carpunt. E contrario verò illos à cicadarum more vivendi vitam haud alienam ducere, qui juveniles suos annos, & va-

lidissi-

lidissimas ætatis virilis vires otioso torpore
consumentes, & labores angue vipera-ve cau-
tius horrescentes, senectam egestati subjectam
degere coguntur.

Sed quid opus est hæc dicta nostra multis 4. *Ex-*
empla.
exemplis confirmare, eorumque certitudi-
nem & veritatem astruere? Ciceronem adea-
mus, & ex eo quæramus, quonam pacto tan-
tæ eloquentiæ compos factus sit? quibus me-
diis oratorii regni clavum acquisiverit? quo-
modo immortalis sui nominis famâ sæculo-
rum posteriorum fines penetraverit? Dicto
hoc, ex Virgilianæ eruditionis & prudentiæ
promptuario ditissimo proficiscente, nobis re-
spondebit; Labor improbus omnia vincit.
Demosthenem alloquamur, & rogemus, cu-
jusnam rei adjumento tantam facultatis di-
cendi copiam & supellectilem nactus sit?
quibusnam auxiliis nominis immortalitatem
apud mortales sibi comparaverit? Eadem re-
sponsione nobis satisfaciet, ac dicet; Labor
improbus omnia vincit. Virgilium ipsum
compellemus, atque interrogemus, cuinam
rei nominis & gloriæ famam nullo tempore
intermorituram acceptam ferat? Hanc suam
sententiam responsionis loco nobis obtrudet
ac inquiet;

— *Labor improbus omnia vincit.*

Exempla ex multis pauca audistis, ex infi- 5. *Testi-*
monia.
nitis testimoniis itidem pauca auditione per-
cipite. Ad amissim Chreïæ nostræ sensui ve-
rissimo respondet illud, quod Terentius tam
scitè, quàm verè protulit, dum inquit; Nihil
tam difficile est, quin inquirendo investigari
possit. Ab eodem sensu minimè etiam abludit
argumentum aurei istius dicti Horatiani, quod

laborum perpetuorum, & studiorum indefinentium efficaciam & operationem certissimam manifestè prodit, & docet, Nil sine magno labore mortalibus vitam dedisse. Idem placere etiam videtur elegantissimo poëtæ Ovidio, dicenti :

Ardua molimur ; sed nulla nisi ardua vincunt.

Difficilis nostra pascitur arte labor.

Nec displicuisse illud dicerem Plauto, salibus jucundis & facetis veritatem involvere consueto, & pulchre alicubi dicenti : Qui è nuce nucleum esse vult, frangat oportet nucem.

Epilogus.

Sed temporis angustiae aurem mihi vollicant, & velorum oratiunculæ meæ contrahendorum memorem esse jubent. Virgilium Poëtam, cæteris omnibus Latinis vaticibus præponendum, in medium produxi; sententiam ejus utilissimam de laboris efficacia & viribus, præceptum nobis præscribentem, quantum in me situm fuit, exposui. Reliquum est, ut vos, auditores benevoli, qui sermonem meum, ex curta oratoriæ meæ facultatis suppellectile profectum, benigna auditione hausistis, auribus benevolis etiam hanc doctrinam verba mea finientem suscipiatis. Videlicet ut mecum diligentissima volutatione doctissima Virgilii scripta nocturnis juxta ac diurnis laboribus pervolvatis, & reconditum sapientiæ ac prudentiæ thesaurum accuratissima investigatione perquiratis, prudentissimo ejus consilio obedientes, quo laborem improbum, cuncta vincentem, cuncta superantem, cuncta ad finem perducentem, tanta cura ac sollicitudine commendat,

mendat, ut nunquam majore commendari queat.

IV. Variatio.

Homines nonnullos imperitos, & omnium rerum rudes, judicio admodum sinistro & perverso Poësin, artem divinam, ex juventutis usu eliminare, ex scholis in exilium ejicere, atque ex doctorum virorum consortio Poëtas, ingeniorum viribus pollentes, exterminare velle ac conari, constat. Quos tamen pessimâ opinione imbutos, ac ipsos potius ex Musarum jurisdictione exturbandos esse, arguit omnium Poëtarum, totiusque Poësis laus, & existimatio, atque dignitas, qua tanquam divino spiritu afflatus inter omnes eruditos eminent, tanquam inter stellas luna minores.

Omnium autem antesignanus & præses, imò cohortis poëticæ princeps totius, haud immerito censetur Virgilius, ob admirandam ingenii divini facultatem, quæ ex innumerabilibus ejus sententiis, & doctrinis ad vitæ humanæ rationem feliciter suscipiendam maximè necessariis, luce meridianâ clarius apparet. Vnum ex infinitis, admirandæ eruditionis argumentum, producam, quâ

Exordium.

Propositio cum Chreia.

Laborem improbum omnia vincere asserit.

Sententiam hanc, res quasvis pretiosissimas, & apud mortales in summa existimatione habitas, non utilitate tantum & dignitate, Narratio continens Paraverum p hrasin.

verum etiam pretio longissimè antecellentem, interpretatione illustriore ut vobis aperiam, ea hoc indicare mihi videtur, labori duro, & propter duritiem nemini non inuito, eaque de causa à poëtarum acutissimo improbo dicto, nihil impossibile, nihil invium, nihil factu difficile esse, omnesque eos, qui ad maximas res aspirant, & magna quævis conantur, quamvis durissimas molestissimasque difficultates exhauriant, tandem aliquando laboribus defunctos, earum rerum fieri participes & compotes, quibus ineffabili desiderio inhiarunt.

Contentio.

1. Causa.

Vnusquisque enim, qui rerum optimarum cupiditate allectus, & pulcherrimarum consequendarum desiderio invitatus, iis inhiat, earumque acquirendarum studio maximo tenetur, nihil prius, nihil antiquius ducit, quam ut ab occasione tam laudabili, tam egregia impulsus, & stimulatus, laborum tolerandorum beneficio & opera tandem ad optatum finem pervenire queat, & illud nanciscatur, quod tam anxie, tam sollicitè, & tam cupidè appetit; idque præcipue & maxime eam ob causam, quia exploratum & compertum habet, sibi ejus acquirendi facultatem nullam aliam datam, & concessam esse.

2. Contrarium.

E contrario, cum ignavia & socordia, perniciosissimis humano generi vitiis, quæ homines à virtutum semitâ, & laborum cultu necessario pariter atque utili, ad otium, libidines, & voluptates abducunt, & in omnis generis ærumnas & miserias deturbant, longè aliter comparatum esse facile animadvertet, qui æquus rerum æstimator laborum

com-

commoda & fructus, atque otii damna atque incommoda, accuratiore indagine perveftigarit. Damnofiffimam enim peftem hanc accuratè cognofcet, ac videbit, animi aciem ingeniofiffimam, & corporis vires validiffimas, defidiæ & ignaviæ fpiculis adeò confodi, ut penitus debilitatæ, & labefactatæ poffefforibus fuis omnem emergendi, & ad fumma aspirandi facultatem & copiam adimant.

Proinde quotiefcunque ingeniofiffimi Fabulatoris Æfopi apologum de formica & cicada pulcherrimum accuratius meditor, convenientiore, & aptiore fimilitudine homines laboriofos, & contra alios, qui otio & ignavia torpent, adumbrari non potuiſſe arbitror. Homines laboribus dediti, & tempus omne laborando tranſigentes, veræ funt formicæ; quandoquidem, formicarum inftar, æſtivo tempore, id eſt, in æſtatis fuæ juvenilis vigore, de hyberno tempore, ſeu de ſenectâ ſolliciti ſunt; cum è contrario defides & ignavi mortales cicadarum more in diem vivant, & voluptatibus atque libidinibus indulgentes haud magnâ, imò vero nullâ futurorum curâ angantur.

3. *Parabola.*

Omniū autem horum, quæ hætenus nobis fermo noſter propoſuit, certitudinem & veritatem ut aſtruamus, & ſtabiliamus, nihil proſectò difficultatis occurrit, cum infinita exempla ſe nobis offerant. Adeſt Cicero omnium oratorum Latinorum antefignanus, qui labori, & ſtudio indefeſſo acceptum fert, quod cæteris omnibus anteponatur; quod Eloquentiæ parens audiat; quod etiamnum his ſeculis noſtris ultimis ab unoquoque co-

4. *Exempla.*

latur, & in honore summo habeatur. Adest Demosthenes, Græcis oratoribus omnibus palmam præripiens, qui non sine laboribus, non sine sudoribus se tantæ laudis participem factum esse testatur; qui molestiis multis exantlatis, & studio indefesso tanti nominis, tantæque gloriæ possessorem se factum esse fatetur. Adest Virgilius hujus proprii sui dicti testis, qui Poësis principatum perpetui studii, & indefessæ contentionis operâ se obtinuisse non inficiatur.

5. Testi-
monia.

Ex infinita exemplorum multitudine pauca temporis angustia nos depromere jusserunt: Idem in tanta testimoniorum copia ut faciamus, postulant. Dicti Virgiliani veritatem testimonio suo firmat Terentius Comitorum Poëtarum facile primus, qui, Nihil, inquit, tam difficile est, quin inquirendo investigari possit. Huic se testem adjungit Horatius, nominis & gloriæ palmam omnibus Poëtis Lyricis præripiens, qui, Nil, ait, sine magno Vita labore dedit mortalibus. Virique astipulationem suam non denegat Ovidius optimorum poëtarum haud postremus, ex cujus cerebro doctissimo nati sunt hi versus doctissimi:

Ardua molimur: sed nulla, nisi ardua, vincunt.

Difficilis nostrâ pascitur arte labor.

Epito-
gus.

Atque hæc vobis, Auditores candidissimi, hujus Chreia pulcherrimæ, pro ingenii mei modulo, illustrandæ gratia proponere, atque ex curto dicendi promptuario meo depromere visum fuit. Par est, ut Vobis, pro benigna vestra attentione, quâ incultum & rudem sermonem meum excipere vobis placuit, sum-

summas gratias agam , & colophonis loco adjungam admonitionem saluberrimam , quam Poëta hic noster doctissimus nobis inculcat , dicens ; Laborem improbum omnia vincere ; nempe , ut desidia fugata , & otio ultra Garamantas & Indos exterminato , summam laboris & contentionis rationem habeamus , & consideremus , nihil magni , nihil pulchri in hac vita geri posse , nisi laborum molestissimorum opera & auxilium accedat.

F I N I S.



T s

I N-

I N D E X

Rerum & verborum, in Progymnasmatibus,
& eorundem Auctario contentorum,
locupletissimus.

A ccipiter, & Luscinia.	pag. 28	Agessilaus.	51.239
Accipitris natura.	29	Agricola & Ciconia.	14
Achaia.	204	Agrigentum.	269
Achillis cum Hectore comparatio.	282. mors. 282.	Ajax.	194
	288	Alcibiades.	297
Acropolis.	328	Alcinoi sylvæ.	191
Actium.	325	Alexander, Epiri rex.	327
Actius Nevius.	92	Alexander Magnus.	49.
Acusilaus.	77	73.76. 108. 174.328.	
Adjuncta.	251.252	330.339.350	
Adonidis horti.	191	Alexandria arx.	320.328
Adonis.	32.35.36	Alexandrina Bibliotheca.	
Adulatio.	364		321
Adulter.	366	Alexis.	78
Adulterii pœna.	370	Ambracia.	205
Æacus.	281.285	Amicis quid tribuendum.	21
Æeta.	316	Amicitia.	178
Ægina, Æginates.	206	Amicitia ollaris.	364
	285	Amilcar.	251.255.274
Ægysthus.	144	Amor.	25.77.78.117.
Æmathia.	265	cacus. 147. res pessima.	
Æneas.	144. seq.	113. turpis.	168
Æqualitas morum.	178.	Amoris furor.	146
Æschines.	97	Amphion.	216
Æsculapius.	209.	Amphipolis.	267
Æsopi apologus & fabula.		Amplificandi exempla.	249.255
12. laus.	20	Amplificatio.	362
Affabulatio.	5	Amyntas.	214
		Ana-	

I N D E X.

Bononiensis Academia.	253	Cethegus.	290
Bos pulcher.	191	Chærephon.	70
Bucephalus.	ibid.	Chimerion.	326
Bulla homo.	95. 306	Chiron.	288
Busiris.	308	Chloris.	209
		Chreia. 45. & seqq. 48.	
		seqq. 51. seqq. Chreia Ver-	
		balis Virgiliana variatio	
		quadruplex. 421. Pri-	
		ma. 422. Secunda. 427.	
		Tertia. 432. Quarta.	
			437
C Aeneas Perrhabus.	305	Chronographia.	326
Cæsaris commentaria.	252	Cicada. 6. 22. 424. 425.	
		429. 430. 434. 439	
Caius Cæsar Caligula.	93	Cicero.	60
Caius Terentius Varro.	68	Ciceronis & Demosthenis	
Callisthenes.	93	comparatio.	288
Cambyses.	80	Ciceronis mors. 291. oratio	
Campana luxuria Anniba-		pro M. Marcello.	254
lis.	25	Ciconia.	217. 393
Canna.	68	Cilices.	11
Cancer sophista.	82	Cilices fabula.	5. 11.
Cappa tria pessima.	11	Cilicia.	11
Cappadoces.	11	Cinyras, rex Cypriorum.	35.
Capaneus.	76	Circe. 26. 121. 122. 151.	
Carbunculus.	354		154.
Carpentani.	257	Cleanthes.	105. 364.
Carteia.	ibid.	Clementia.	353.
Carthago.	273	P. Clodii historia.	41.
Casita.	20	Clytemnestra.	144. 146.
Κατασκευή.	136	Cocles.	156.
Catilina.	68. 290	Codrus.	85.
Cato.	360	Cælestis injuria.	258.
Cato Uticensis.	147	Cælestium injuriarum duo	
Κατόρθωμα.	56	genera.	353. 354.
Κατόρθωσις.	56		Cæli-
Cæsarum locus.	250		
Cecropida.	204		
Centauri.	287		

I N D E X.

<i>Cælibatus.</i>	357	<i>Cyclops.</i>	214
<i>Cæranus.</i>	152	<i>Cyllarus equus.</i>	191
<i>Κόλασις.</i>	55	<i>Cypria fabula.</i>	5. 11
<i>Commiseratio.</i>	162	<i>Cypros.</i>	11
<i>Comparatio. 279. ejus exercitatio. 184. 185. quæ res comparanda.</i>	280	<i>Cyrrhai.</i>	80
<i>Conclusio.</i>	162	<i>Cyrus rex.</i>	40. 41. 211
<i>Concordia.</i>	7	<i>Cysseis.</i>	110
<i>Confirmatio. 136. quid sit. 136. 137. ejus capita.</i>	137	D.	
<i>Confutatio. 110. seqq.</i>		D <i>Aphne. 111. 112. 116.</i>	137. 143
<i>Conjectura.</i>	163	<i>Dardanus.</i>	281. 295
<i>Conjecturalis causa. ibid.</i>		<i>Decii.</i>	86
<i>Consuetudo, naturâ potentior. 176. Contagiosa. 94</i>		<i>Delphini.</i>	148. seqq.
<i>Consultatio.</i>	258	<i>Delphinorum amor erga homines.</i>	151. 152
<i>Continentia.</i>	352	<i>Demetrius.</i>	71
<i>Contumacia, & Contumax. 178. seqq.</i>		<i>Demochares.</i>	252
<i>Corcyra.</i>	205	<i>Δημοβόροι.</i>	110
<i>Corcyraei.</i>	206	<i>Democratia.</i>	93
<i>Corinthiorum lex.</i>	97	<i>Democritus.</i>	350
<i>Coronæ victorum.</i>	354	<i>Demosthenes.</i>	8. 288
<i>Cortina.</i>	117	<i>Demosthenis labores.</i>	56.
<i>Cotys, rex Thraciæ.</i>	48.	<i>laus. 212. seqq. mors. 291</i>	
<i>Crassus.</i>	335	<i>Demosthenis, & Ciceronis comparatio.</i>	288
<i>Crates Thebanus.</i>	54. 103	<i>Deorum filii. 209. nomina, & memoria.</i>	329
<i>Cratinus.</i>	297	<i>Descriptio, & quæ res describenda. 319. Personarum. 323. Rerum. 324. Temporum, Locorum. 320</i>	
<i>Cretenses.</i>	78	<i>Descriptionum species.</i>	320
<i>Crocodili lacrymæ.</i>	183	<i>Descriptiones variae.</i>	330
<i>Crotoniata.</i>	10	<i>Desidia.</i>	69
<i>Ctesias.</i>	80	T. 7.	
<i>Cupido.</i>	147		De-
<i>M. Curtius.</i>	86		

Destructio, seu subversio.		E.
110. quibus modis tra-		
ctetur. 111. per Obscu-		E Brietas, 50. & Ebrius.
rum, Incredible, Impossi-		168. seqq.
bile. 114. Inconsequens,		E chetus. 268.
Indecorum, Inutile. 115		E cclesiastes. 63.
Deuterologia. 161		E etion. 313.
Dicendi genera. 301		E γκώμιον. 189.
Dido. 144. seqq.		E ικόν. 324.
Dii. 209. quibus donis pla-		E κφερασις. 319.
centur? 75		E λεγχ. 299.
Diogenes Cynicus. 48. 51.		E leutheria. 78.
53. 54. 55		E loquentia. 204. ejus enco-
Diogenes Grammaticus. 109		mion. 216.
Dionysius Tyrannus. 53		E lpenor in porcum mutatus.
Dionysius Halicarnasæus.		120. seqq. 154. seqq.
252		E mpedocles. 269.
Dives ad inopiam redactus.		E ncomion. 189.
308. seqq.		E νέργεια. 323.
Dives & camelus, de qui-		E ννεάκρεν. 330.
bus in Evangelio. 103		Q. Ennius. 22. 59. 63.
Divites. 97		E nthusiasmus. 140.
Divitie. 96. 100. 101. 182.		E obanus Hessus. 59. 63.
non sunt summum bo-		E παιν. 189.
num. 362. 363. vera.		E paminondas. 354.
204		E phesii. 12.
Divitiarum affectatio. 52		E phori. 207.
Divitiarum mala. 101		E pilepsia. 173.
Doctrina. 45		E πμύθιον. 5. 15.
Dolor, & voluptas. 16		E questris fastus. 52.
Domitius Afer. 289		E qui laus. 191.
Domus Reinhardi Lorichii		E thnicorum librorum lectio.
Hadamarii Descriptio.		123. seqq.
331. seqq.		H θ. 300.
Dormiens. 104		E thopœia. 292. exemplum
Δίσκοι. 178. seqq.		ejus. 294.
		E n-

I N D E X.

<i>Euclides.</i>	105	<i>Fortuna.</i> 93. 164. <i>Indignis</i>
<i>Eupolis.</i>	297	<i>sapè bona offert.</i> 396.
<i>Euripides.</i>	77. 84. 364	<i>seqq.</i>
<i>Euripus.</i>	146	<i>C. Fundanius.</i> 180. 237
<i>Eurystheus.</i>	295. 307	<i>Fur. de illo apologus.</i> 13
<i>Entrapelus.</i>	103	

G.

F.

Q. Fabius Maximus.

68.

Fabula unde orta? quid sit?

ejus nomina. Divisiones:

Rationalis, Moralis, mix-

ta. 5. 14. unde dicta? 7.

Tractatio. 18. 19. 23.

24. 28. brevis. 15. 18.

22. 28. fusior. 16. 17.

&c. Tractatio & Varia-

tio. 387. seqq. Fabula

Libyca. 11. Sybaritica.

10

Fabularum inventor, &

usus. 7

Facta laudandi, 249. seqq.

amplificandi ratio. 254

Factio Barchina. 273

Fastus. 53

Favianus. 151

C. Flaminius. 279

Fons Pisistratidarum. 330

Forma. 141. 195

Formica, & Cicada. 6. 22.

23. 424. 425. 429. 430

439

Fortitudo. 212. 251

G Alenus. 197

Gallus repertor unionis.

389. seqq. Ejusdem fa-

bula Variatio Prima.

389. Secunda. 391. Ter-

tia. 396. Quarta. 398.

Quinta. 402. Sexta.

404. Septima. 407.

Octava. 409. Nona.

411

Gerhardus Noviomagus.

304

Gladios cur gerant Magi-

stratus? 170

Glauce. 317

Gloria, virtutis umbra. 28

Γνώμη. 163

Grandines. 353

Gratitudo. 376

Gyaros. insula. 181

Gygis annulus. 9

Gymnosophista. 49

H.

H Adamarie incendium.

340

Hanno. 275

Har-

I N D E X.

<i>Harpyia.</i>	29	<i>Homo bulla.</i>	95.306
<i>Hebron.</i>	58	<i>Homo Thracius.</i>	8
<i>Hector. 9. 280. 313. seqq.</i>		<i>Honestæ partes.</i>	353
<i>interfectus ab Achille.</i>		<i>Horatius Cocles.</i>	156
<i>287. 296. ejus Genea-</i>		<i>Hortorum laus.</i>	191
<i>logia.</i>	285	<i>Hospitalitas.</i>	90
<i>Hecuba.</i>	271. 310	<i>Hydra, Sophistica mulier.</i>	82
<i>Helotes.</i>	50	<i>Hymnus.</i>	189
<i>Ἡρακλῆς.</i>	295	<i>Hypothesis.</i>	348
<i>Heraclitus, Philosophus.</i>	48	<i>Hypotyposis.</i>	325. 327
<i>Hercules. 72. 82. 146. 295.</i>		I.	
<i>307. seqq.</i>		<i>Iason.</i>	317
<i>Hermantica.</i>	257	<i>Icon.</i>	324
<i>Hermodorus.</i>	12	<i>Idolopœia. 232. 293. 296</i>	
<i>Herodes Atticus.</i>	8	<i>Ignavia.</i>	24
<i>Herodotus.</i>	207	<i>Ilias Homeri.</i>	7
<i>Hesio.</i>	271	<i>Illyris.</i>	266
<i>Hesiodus. 7. 28. 56. 69. 77</i>		<i>Imitatio.</i>	29
<i>Hesperidum horti.</i>	191	<i>Improbatio.</i>	20
<i>D. Hieronymus. 123. 125.</i>		<i>Incendiarii, Incensores vil-</i>	
<i>seqq.</i>		<i>larum, & urbium. 166.</i>	
<i>Hippocrates.</i>	157	<i>seqq.</i>	
<i>Hippon Diarrhytus.</i>	151	<i>Invitatione ad bibendum</i>	
<i>Hispania.</i>	255	<i>nemo urgendus est. 380.</i>	
<i>Historia.</i>	34		381
<i>Homerus. 74. ejus Ilias, &</i>		<i>Ioannes Scotus. 128. 130</i>	
<i>Odyssea.</i>	7	<i>Ioseph flens, ruit super fa-</i>	
<i>Homini laudandi & vitu-</i>		<i>ciem patris mortui. 57</i>	
<i>perandi eadem ratio.</i>		<i>Irus.</i>	98
<i>202. laus à bonis fortuna.</i>		<i>Isaus.</i>	289
<i>192. seq. Corporis. 194.</i>		<i>Isocrates.</i>	45. 55
<i>seq. Animi. 196. seq. In</i>		<i>Iudas proditor.</i>	103
<i>tria tempora dividitur.</i>		<i>Iulius Cæsar.</i>	372
<i>201. Mortem secuta. 200</i>		<i>Iuno, cur pronuba, & Luci-</i>	
<i>Hominum miseria. 95. 353</i>		<i>na?</i>	208
<i>Homo.</i>	55	<i>Iuvenis desidiosus.</i>	27
		<i>La-</i>	

I N D E X.

L.

L Abor. 6. 105. omnia
vincit. 421. variatio
prima. 422. secunda. 427.
tertia. 432. quarta. 437
Lacedamonii. 52. 78. 221.
206
Lacon. 52
Lacones. 49. 50. 52. 206
Laconum convivia. 52. 53
Lactantius. 131
Ladon. 116
Lanus fl. 222
Laomedon. 270. 281. 285
Lapithæ. 286. eorum pu-
gna. 174
Laryssa. 266
Latium. 250
Latona. 303
Laus. 189. quæ res laudan-
de? 184. 190
Legis latio. 366. 370. con-
firmatio. 372. 373
Leo & vulpes. 14
Lesbos. 205
Lencosia. 25
Lex. 169. 366. 370. 373
Amylia. 374
Cincia. 373
Cornelia. 97
Fusia. 373
Helvetiorum de ebrieta-
te. 380. 381
Iulia. 371
Licinia. 374

Oppia. 373
Roscia. 372
Sumptuaria. 373
Talionis. 372
Voconia. 373
Liberalitas. 128
Liberi debent parentes ale-
re. 375. 376
Libya. 250
Livius. 252. 255
Locus Communis. 156. seqq.
161. 162. à thesi dif-
fert. 349
Lucanus. 147
L. Luceius. 251
Lucina. 208
Lucius Tarquinius Lucu-
mo. 109
Lucretia. 147
Lucretius. 147
Lupi, & pastores. 8
Luscinia devorata. 28
Lycambea secta. 233
Lycurgus. 14
Lysimachus rex. 62

M.

M Acaria. 85
Macedones. 261. 265
Macedonia. ibid.
Magistratus officium. 107
Magnesia. 268
Majestas. 195
Mali cervi, malum ovum.
109
Mar-

I N D E X.

<i>Mardonius Arimnesto Spar-</i>		<i>Mori, bonum.</i>	84.361
<i>tiata.</i>	211	<i>Moria laus.</i>	190
<i>Marpurgensis Academia</i>		<i>Morositas.</i>	178. seqq.
<i>Encomion.</i>	217	<i>Mors. 361. qualis optanda?</i>	
<i>Marpurgi urbis descriptio.</i>			372
	221	<i>Petrus Mosellanus. 17. 126.</i>	
<i>Mars.</i>	32. 36. 208		170
<i>Matrimonii laus.</i>	344	<i>Moses.</i>	103
<i>Matrimonii mala.</i>	353	<i>Mulier.</i>	358. 374
<i>Matrimonii vituperatio.</i>		<i>Mundi, an multi sint?</i>	350
	356	<i>Musa.</i>	140
<i>Mausolus.</i>	239	<i>Μουσῆτις Apollo.</i>	116
<i>Medea.</i>	316	<i>Musarum, & Musica, no-</i>	
<i>Medicus, & Egrotus.</i>	13	<i>men.</i>	140
<i>Melampygi.</i>	31	<i>Mus rusticus & urbanus.</i>	
<i>Melanthius.</i>	98		18. 19
<i>Melicerta.</i>	149	<i>Myrrha.</i>	35
<i>Membra, & venter.</i>	7		
<i>Memoria.</i>	306	N.	
<i>Menander. 299. Rhetor. 245</i>		N arratio. 31. ejus ac-	
<i>Menelaus.</i>	90	<i>cidentia. 32. 34. Vir-</i>	
<i>Menenius Agrippa.</i>	7	<i>tutes. 32. 34. 35. Cla-</i>	
<i>Menoëtius rex.</i>	300	<i>ritas. 34. Brevitas. 35.</i>	
<i>Mercurius.</i>	209	<i>Probabilitas. ibid. Pro-</i>	
<i>Metellus Numidicus.</i>	355	<i>prietas in verbis. ibid.</i>	
<i>Mezentius.</i>	76	<i>Genera. 33. 34. In ne-</i>	
<i>Mida.</i>	23. 192	<i>gotiis & personis posita.</i>	
<i>Milesia Fabula, & Milesii.</i>			33
	11	<i>Narratio brevis ex oratione</i>	
<i>Miletum.</i>	153	<i>Ciceronis pro Ligario. 44</i>	
<i>Milo Apollonius.</i>	289	<i>Naupactus.</i>	204
<i>Mimesis.</i>	295	<i>Nauplius.</i>	209
<i>Minerva.</i>	208	<i>Neleus.</i>	ibid.
<i>Mithridates.</i>	328	<i>Neptunus.</i>	208
<i>Modestia.</i>	353	<i>Nestor.</i>	209
<i>Monarchia.</i>	93		

Ninus.

I N D E X.

Ninus.	38	Παράδειγμ.	56
Niobe.	294. 301. seqq.	Παράνεσις.	55
Non omnia possumus omnes.	81	Parentes honorandi.	376.
			377
Numa Pompilius.	76	Paris.	270
Νυκτερίς.	55. 180	Parricidii pœna.	380
Nycteis.	411	Parthenope.	25
		Pasiphaë.	146
O.		Pastor bonus.	106. 107.
		Πάθος.	300
O Bediendum Deo.	74	Patria loquens.	297
Obedientia.	178	Patriæ amor.	91. 92
Obses.	266	Patroclus.	299. seq.
Odyssea Humeri.	7	Paulus Apostolus.	131.
Oenone.	271		204
Officium.	56	Pauperes.	97. 107
Oleæ laus.	192	Paupertas.	95. 96. 100.
Oleades.	256		102. 365
Oligarchia.	93	Paupertas, ignavia comes.	
Olympici victores.	232		24
M. Oppius.	374	Paupertas laudata.	96. 97.
Oratores.	33		98
Orpheus.	216	Pecunia.	91. 182
Ossa & Olympus.	116	Pecunia corruptela.	96
Ostentatoris pecuniarum de-		Pecunia obediunt omnia.	63
scriptio.	323 seq.	Pelasgia.	204
		Peleus.	285. 287
P.		Pelias.	317
		Pella.	261. 265
Pædagogia.	54	Peloponnesus.	204
Pæones.	266	Peneus.	116
Pagasa.	268	Pericles.	207
Palamedes.	209	Περικλῆς.	323
Pallas.	208	Perseus.	320. 329
Pallene.	267	Petrus Mosellanus.	17. 126.
Panegyris, quid?	51		170
		Pha-	

I N D E X.

<i>Phalaridis vituperatio.</i>	269	<i>Portus descriptio.</i>	326
<i>Phavorinus.</i>	190	<i>Positio, thesis.</i>	349
<i>Pheræ.</i>	267	<i>Potidæa.</i>	267
<i>Philippus Macedonum Rex.</i>		<i>Præexercitamenta quatuor-</i>	
97. 215. 263. 266. ejus		decim.	6
laus. 214. seqq. vitupe-		<i>Præfabulatio.</i>	5
ratio. 261. genealogia.		<i>Primus.</i>	271. 285
265. seq. dictum. 272.		<i>Primitiæ.</i>	143
seq. mors. 267		<i>Πρόβολος.</i>	287
<i>Philo Academicus.</i>	289	<i>Procrustes.</i>	269
<i>Philosophia.</i> 128. ex quibus		<i>Progymnasmatum species.</i>	6
constet?	129	<i>Προμύθιον.</i>	5
<i>Phocylides.</i>	68	<i>Prosopographia.</i>	323
<i>Phæbades.</i>	117	<i>Prosopopœia.</i>	293. 297
<i>Phæbus.</i>	ibid.	<i>Providentia.</i>	352
<i>Phormio.</i>	275	<i>Prudentia.</i>	359
<i>Phrygia.</i>	270	<i>Ψέγος.</i>	260
<i>Phthia.</i>	284	<i>Ptolomæus Lagi filius.</i>	107
<i>Pietas in parentes.</i>	375. 376	<i>Puer furax.</i>	13
<i>Pisistratidarum fons.</i>	330	<i>Pugnæ pedestres.</i>	325
<i>Platæa.</i>	204	<i>Pulchritudo triplex.</i>	141
<i>Plato.</i> 24. 47. 53. 66. 67.		<i>Punica fides.</i>	276. 277
70. 78. 104. 208		<i>Puniendi causa tres.</i>	55. 56
<i>Q. Plemminius.</i>	107	<i>Puteoli.</i>	151
<i>Poëtæ.</i>	140	<i>Pydna.</i>	267
<i>Poëtarum nuptiæ.</i>	111. 115	<i>Pylos.</i>	205
<i>Poëtica narrationis tria ge-</i>		<i>Pyramides.</i>	329. seq.
nera.	33	<i>Pyramus & Thisbe.</i>	36. seq.
<i>Pollio Romulus.</i>	378	<i>Pythagoras.</i>	51
<i>Pompeius.</i>	44. 328	<i>Pythagorica litera.</i>	48
<i>Pomponius Lætus.</i>	97	<i>Pythia.</i>	116. 117
<i>M. Porcii Catonis Cos. oratio</i>		<i>Pythius.</i>	116
de fædo Bacchanalium ri-		<i>Python.</i>	ibid.
us.	133		
<i>Porci Acarnanii.</i>	155	<i>Q. Vartanæ laus.</i>	190
<i>Portunus.</i>	208		191
		<i>Ratio-</i>	

I N D E X.

rans, enuncians, simplex,
composita, probabilis, ve-
ra, superlata. 86. 92. 93.

R.

Rationales fabula. 5.

94. 95

Refutatio. 110. 114

Sententia tractatio. 87

Reinhardi Hadamarii do-

Sepulcrum divinum. 28

mus. 331

Seriphius. 203

Reipublica status triplex.

Serpentum descriptio. 342

93

Simia. 15

Hes amplificandi ratio. 255.

Sirenes. 25. 26

seqq.

Sobrietas. 171

Rex avium Aquila. 29

Socrates. 53. 62. 70. 82.

Rhetores. 33

140. 150

Romani cives. 203

Solon. 72. 371

Rosa. 32. 35

Somnolentia, & Somnolen-

Rubigo. 354

tus. 104

S.

Sacrilegus. 174. seqq.

Sophista. 38

Saguntini. 277

Sophocles. 378

Samii. 78

Σωφροσύνη. 175

Sapiens. 150

Sosicrates. 78

Sapientia. 68. 209. seqq.

Sparta. 221

Sapientiae laus. 187. 209

Sphaacteria. 205

Satietas omnium rerum.

Stadium. 330

83

Staphylus Tyrrenus. 235

Saturnus. 24

Stheneleides. 207

Scarabeus. 17

Stilpo Megarensis. 71

Scilurus Scythia. 54

Stoici. 191

P. Scipio. 26. 27. 192

Stoicorum Apathia. 8

Senectus. 379. laudabilis, non

Subversio. 110

est molesta. 358

Suffenus. 309

Sententia. 163. unde dicta.

Sus. 155

86. 89. Exhortans, dehor-

Sybaris, & Sybarita. 9

86. 89. Exhortans, dehor-

Sybaritas mollities perdidit.

10. 11

Sybaritica fabula. 10

Σύγκρισις

I N D E X.

<i>Σύγχροτος.</i>	279	<i>Thesios, & loci communis,</i>	
<i>Syphax.</i>	99	<i>differentia.</i>	349
		<i>Thesprotis, portus.</i>	326
T.		<i>Thetis.</i>	286. seq.
		<i>Thisbe.</i>	36. seqq.
T <i>Agus.</i>	257	<i>Thomas Aquinas.</i>	128. 207.
<i>Tantalus.</i>	302		130
<i>Tarquinius.</i>	110	<i>Tomyris regina.</i>	40. 41.
<i>Tarquinius, papaverum ca-</i>			335
<i>pita decutiens.</i>	49. 50	<i>Thraces.</i>	62
L. <i>Tarquinius Lucumo.</i>		<i>Thracia.</i>	267
	109	<i>Thracius homo.</i>	8
<i>Sextus Tarquinius.</i>	110	<i>Thrasius Eunomus.</i>	213
<i>Taxiteles.</i>	49	<i>Thucydides.</i>	203. 207. 326
<i>Tellus loquens.</i>	298	<i>Thucydidis laus.</i>	185
<i>Temeritas.</i>	212	<i>Tiberis.</i>	156
<i>Temetum.</i>	154. seq. 169	<i>Tiberius, Caesar.</i>	106
<i>Tempe.</i>	116	<i>Τίμωξις.</i>	56
<i>Temperantia.</i>	381	<i>Tolosanum aurum.</i>	110
<i>Tempestas.</i>	254	<i>Topographia.</i>	326
<i>Temulentia.</i>	169	<i>Topothesia.</i>	ibid.
<i>Terentius Varro.</i>	68	<i>Trapezuntius.</i>	33
<i>Tethys.</i>	286	<i>Triballi.</i>	262. 267
<i>Theba, & Thebani.</i>	266	<i>Tripodes.</i>	117
<i>Themistocles.</i>	7. 8. 203	<i>Tripudium equorum.</i>	11
<i>Θεομαχεῖν, quid?</i>	29	<i>Troia conditores.</i>	284. fata
<i>Theodorus.</i>	61. 106		285. 287
<i>Theodosii Imperatoris fa-</i>		<i>Tuscia.</i>	109
<i>ctum.</i>	253	<i>Tyrannidarum premia.</i>	164
<i>Theognis.</i>	87. 95. 108. 310		
<i>Theophrastus.</i>	152	<i>Tyrannis.</i>	107. 159
<i>Theopompus.</i>	231	<i>Tyrannidis affectator.</i>	157.
<i>Thersites.</i>	191. 194	<i>seqq.</i>	
<i>Thesis.</i>	343. 348. Civilis.	<i>Tyrannus.</i>	157. seqq. 163.
	343. 349. Contemplati-	<i>seq.</i>	
	va.		
	343. 350		

Vaccei.

I N D E X.

V.

Voluptas, & dolor. 16. 17

Urbes laudandi copiosa ratio.

241. à conditore. 242. seq.

ab aëris temperie. 243.

seqq. *ab agris, flumini-*

bus, publicis munitioni-

bus, tectis, ipsisque civi-

bus. 247. seqq. &c.

Urbis expugnatae descriptio.

325

Vredo.

354

Vulcanus.

208

Vulgi perversitas.

51

Vulpes, & Erinaceus.

13

Vulpes muscis obsita. 7. 8. &

hirudinibus.

13

Vxor an ducenda? 344. non

ducenda.

355

X. I

X *Anthippus.*

273

Xenocrates.

48

Xerxes, magnus rex.

71

Z

Z *Elotypus Mars.*

32

Zeno.

191

Zoilus.

238

V *Accei.* 258. 260

M. Valerius Corvinus.

156

Valerius Publicola. 371

Venter, & membra corporis

reliqua.

7

Venus & rosa. 32. *Illius de-*

scriptio.

324

Vigilantia. 90. 99

Vinum. 144. 154. 234. *In*

vino veritas.

174

Virgilius. 77. 81. 83. 144.

147

Virginitas.

315

Virtus labore comparatur.

138

Vita humana. 94. 95

Vitis laus, & Vites Thasia.

192

Vituperatio, vituperium.

202. 206. *quæ res vitu-*

perari possint? 260. 263.

264

Vlysses. 26. 93. 98. 102.

154

Vnus vir, nullus vir.

82

Voluptas. 16. 27. 352

F I N I S.

Aphthonius

Progymnasmata

Amsterdamum 1655

A.gr.b. 416

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10234671-6